STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 03832

ALE VERK

Sholem Aleichem

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלע ווערק פון שלום עליכם

פּיראָנצוואַנציגסטער באַנד

קאָמעדיעס

ווילנע—וואַרשע 1926
ווילנער פאַרלאַג פון ב. קלעצקין

עס איז שטרענג פארבאָטן צו קויפן און פאַרי־
קויפן דאָס דאָזיקע בוך אין צפון און דרום
אמעריקע, אין דרום־אפריקע און אין ענגלאַנד

Copyright 1921, by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

צוליב דעם פארלאַנג פון שלום־עליכמס יורשים, איז די
אויסגאַבע געדרוקט לויט דער אמעריקאַנער אויסגאַבע.

Szolem - Alejchem. T. XXIV. „K o m e d j e s".
Drukarnia „Wydawnictwo Wilenskie" B. KLECKINA.

קאָמעדיעס

געשענקט פון

חבר און חברה ח.מ. קובערמאן

אידישע פאלקס שולע
ביבליאטעק
מאנטרעאל

אינהאַלט

די אסיפה 7

יקנה"ז 29

מזל טוב! 135

פארביטען די יוצרות 169

אנענטען 197

קעניג פיק 219

שראגע 237

עולם־הבא 263

מיסטער בוים אין קלאזעט 281

אינצווייען א זעכס־און־זעכציג 291

די אסיפה

אַ „ריינע קאָמעדיע“

געשריבען אין יאָהר 1889

די נעמען פון די פאַרשוינען:

ראַבינער. נאָך גאָר אַ יונגערמאַן, געענדיגט פיער קלאַסען, טראָגט בלויע ברילען.

ראַבינערשע. זיין ווייב. אַ יונג ווייבעל.

ברוד־הערש. אַ בעל־הלואה. נישט גאָר קיין יונגערמאַן, אָבער אויך נישט קיין אַלטער איד. רייבט זיך צווישען יונגע לייט.

שמחה. אַ נגיד'ישער יונגערמאַן. האַלט די טאַקסע.

אברהמעל. אַ יונגערמאַן אַ „משכיל". גיט וואַכער.

אַהרצי. נאַר־וואַס אַראָפּ פון קעסט. שטופּט זיך צו די גרויסע.

בנצי. זיצט נאָך אויף קעסט. קוקט אַהרצין אין די ציינער אריין.

- **מאָטעל**
- **יענקעל**
- **יוסעל**
- **הערשעל**
- **בערעל**
- **אַנשעל**
- **איצעל**

בחורים, וואָס לייענען גאַזעטען.

לייבקע. אַ שמש.

די סצענע קומט־פאָר אינ'ם סוף פונ'ם נייענצעהנטען יאָהרהונדערט, אין אַ קליין שטעדטעל, פונקט צווישען מאַקאַרעווקע און צווישען סטרישטש, אין דער סביבה פון מאַזעפּעווקע, ביי'ם ראַבינער אין שטוב, שבת־צו־נאַכטס נאָך הבדלה.

[דער עולם גערט ארום איבער דער שטוב. מע רוקט, מע רעדט. עס איז א געפילדער ביז'ן הימעל. דער ראבינער זעצט זיך אוועק בײ'ם טיש.]

ר א ב י נ ע ר. ששש! שא! איך בעט מײנע ליעבע געסט זיך זעצען ארום טיש און אויסהערען קודם כל דעם „דאקלאד", וואס איך וועל אייך דא פארלייענען, בכדי מיר זאלען זיך קאנען גוט פארשטעהן, צו וואס האבען מיר זיך דא צונויפגעקליבען. זעצט זיך, זעצט זיך. [נעמט ארויס א פאפיער פון דער זייט־קעשענע און לייענט]. „היות..."

ש מ ח ה. ראשית חכמה, איהר זענט דאך עפּיס, ווי זאגט ער, א ראבינער בײ אונז; הייסט דעם שמש, לאז ער אקארשט ברענגען דעם ביטערען טראפּען און טאקי פארבייסען אויך.

ר א ב י נ ע ר [צום שמש]. רב לייב! ווייסט איהר וואס? טהוט א שפרונג אויף איין פוס... שא! [צום ווייב]. קום נאר אהער, מיין הארץ! הערינג האסט דו דאך מסתמא? היים, נשמה מיינע, דערווייל צוגרייטען פארבייסען און...

ב ר ו ך־ה ע ר ש. איך האב געמיינט — אי־פע, א חרפּה, א בושה, כלעבען! נא דיר גאר הערינג אין מיטען שבת־צו־נאכטס! בײ לייטען האב איך געזעהען אויף איין אסיפה...

א ב ר ה מ ע ל. ע! שלאגט־זשע נישט איבער אין מיטען! מע לייענט דאך עפּיס, דאכט זיך, הא?

ש מ ח ה. מאהלט אייך, קיין עולה וואלט נישט געווען, אז די רביצין זאל געווען צוגרייטען א בארשטשעל, אבער אזוי, א וואלכעש טאקי, ווי זאגט ער...

ר א ב י נ ע ר ש ע. אַט האָסט דו דיר די אַנדערע טעג יום־טוב, טאָמער איז קאַרג! ווער האָט זיך געקאָנט ריכטען, אַז פּלוצים, אין מיטען מיטוואָך שבת־צו־נאַכטס...

ר א ב י נ ע ר. שאַ! שלאָג־זשע נישט איבער, מאַמעטשקע! זעהסט דאָך, אַז מע טהוט עפּיס! [לייענט ווייטער]. „היות..."

ל י י ב ק ע. נו, ווער גיט געלט? מע באַדאַרף דאָך עפּיס געלט אויף משקה, צי ניין?

ב ר ו ך־ה ע ר ש. נו, יונגעלייט, וואָס שווייגט איהר?

א ה ר צ י. חברה בחורים, רוקט זיך אַקאָרשט אַרוים מיט די מזומנים!

ב נ צ י. מיט די מזומנים אַקאָרשט!

ב ח ו ר י ם [אַלע אינאיינעם]. לאָמיר שוין הערען עפּיס! מיר זענען נישט געקומען אַהער בראָנפען טרינקען. מע טהוט דאָך עפּיס אין איין ענין! לאָז מען אָפּלייענען, וועט מען נאָכדעם האָרכען וואָס, ווער, וועמען! [מע רוקט אַריין דעם שמש עטליכע זילבערנע מטבעות].

ר א ב י נ ע ר [הוסט און לייענט]. „היות..."

ר א ב י נ ע ר ש ע. ניטאָ קיין הערינג, אויסגעגאַנגען! וואָס טהוט מען?

ר א ב י נ ע ר. נו, קויפט מען, אַז ס'איז ניטאָ! אָבער לאָז צו־רוה! שוין וויפיעל מאָל אָנגעהויבען — אַ מעשה אָהן איין עק! [לייענט]. „היות... כפי אזוי ווי היינטיגע צייטען אַט דאַ זעהען מיר אידען נעבאָך מוטשען זיך פּשוט, ווערען אויסגעריסען..."

ב ר ו ך־ה ע ר ש. וואָס לייענט ער דאָס?

ש מ ח ה. ווייס איך! אַ „רעטש", אַפּנים.

א ה ר צ י. שאַ! לאָז זיין שטילער אַ ביסעל! מע לייענט דאָך עפּיס!

ב נ צ י. איהר זעהט דאָך, אַז מע לייענט, זעהט איהר דאָך!

ב ח ו ר י ם [אַלע]. שאַ! ששאַ! ששששאַאַאַ!

ר א ב י נ ע ר [הוסט און לייענט]. „היות..." ניין, וואו האַלט איך? יאַ... „אויסגעריסען, קיין פּרנסה איז ניטאָ, מע שלאָגט,

מע יאָגט, מע רייסט, מע בייסט, מע סיפעט, מע ציפעט — ס'איז שלעכט! מענטשען פאַלען אין די גאַסען, מע געהט אוים פאַר הונגער נעבעך. אומעטום, אין אַלע ערטער, האָבען זיך געפונען, ווי ס'איז אייך באַקאַנט, מענטשען אָרענטליכע, געבילדעטע מענטשען, געלעהרענטע מענטשען, מענטשען, קאָן מען זאָגען, מיט א פאַרשטאַנד, מענטשען גוטע, הומאַנע מענטשען, מענטשען וואָס זאָרגען לטובת הכלל, מענטשען וואָס טהוען זעהר פיעל פאַר זייערע אָרעמע ברידער, יעדער העלפט ווי ווייט מעגליך, מיט וואָס ער קאָן. מע מאַכט אסיפות, מע קלויבט געלט, מע טיילט צדקות — הכלל, מע טהוט, מע ארבייט, מע שלאָפט נישט. אומעטום הערט מען: קאָמיטעט, עמיגראַציע..."

ברוך־הערש. יאָ, איך בעט אייך, הערר ראַבינער, מאַכט מיך קלאָר, וואָס איז דער ענין פון דער עמיגראַציע? איך הער, מע רעדט אַלץ: „עמיגראַציע, עמיגראַציע!"

אהרצי. אַך, שלאָגט ניט איבער! לאָזט קאָנטשען, וועט איהר נאָכדעם פרעגען!

בנצי. פרעגען וועט איהר נאָכדעם פרעגען.

שמחה. ס'איז דיר נאָר איין אַקציע מיט א אידען! יענער פרעגט, ער וויל וויסען — פרעגט ער!

אברהמעל. יאָ פרעגען — מע דארף דאָך אָבער אויסהערען פריהער! לייענט, לייענט!

ראַבינער [לייענט ווייטער]. „עמיגראַציע, אַמעריקע, פאַלעסטינע. אומעטום טהוט מען לטובת הכלל. אויף די גאַזעטען לייענען מיר: דאָ איז דאָס, דאָרט איז יענעס, חברות זענען פאַראַן שוין כמעט אויף דער גאַנצער וועלט — אין מאַקאַרעווקע, אין קאַשפּעראָוו, אין יאַמפּעלע, אפילו אין סטרישטש איז אויך דאָ א חברה. א חרפה, א בושה — אַזאַ שטאָדט, ווי אונזער שטעדטעל איז, אידען, קהן עין־הרע, אַזוי פיעל, זאָלען זיך נאָר מעהרען..."

ברוך־הערש. זאָלען זיך מעהרען? גאָר קיין נאָר נישט. אונזער ראַבינער, כלעבען!

אברהמעל. בקיצור, ווערטלעך אָהן א זייט — מע לייענט דאָך עפּיס!

בחורים [אלע]. אָבער לאָז האָבען איין עק! לייענט! לייענט!

ראבינער. „אזוי פיעל אידען, אָהן עין־הרע”... המ... המ... איך מיין טאַקי באמת... „צייט עפּיס אָנהויבען צו טהון אונז אויך, עפּיס אין זינען האָבען טובת הכלל...”

ברוך־הערש. בכן, נו, איז וואָס?

אברהמעל. בראָש האָט איהר מעהר קיין צייט נישט פון דער גאנצער וועלט!

בחורים [אלע]. לייענט, לייענט!

ראבינער. „על כן איז געבליבען בהסכם... בהסכם פון אונזערע יונגעלייט און בחורים, משכילים, געבילדעטע, יונגלעך וואָס האָבען ליעב השכלה, וואָס לייענען א בלאַט און וואָס ווייסען וואָס אויף דער גאָרער וועלט טהוט זיך, וואָס נעמען זיך אָן, וואָס פאַר־שטעהען, וואָס פיהלען, וואָס...”

ברוך־הערש. נו, בקיצור, לאָמיר שוין הערען וואָס?

אברהמעל. האָסט דו געזעהען?! א איד איז דיר קיין קאַטאָוועס נישט! האָט קיין צייט נים א ביסעל!

בחורים [אלע]. נו, לייענט, לייענט!

ראבינער. „וואָס פאַרשטעהען, וואָס פיהלען, וואָס געבען אכטונג, וואָס זעהען, וואָס הערען, וואָס ווייסען, ווי ווייט שלעכט ס'איז אונז היינטיגע צייטען, — לכן איז געבליבען, אז מיר זאָלען זיך היינט צונויפקלייבען דאָ ביי מיר און אַלע אינאיינעם דאָ עפּיס אָנהויבען צו קלערען און טאַקי טהון אויך עפּיס לטובת הכלל, ווי ביי לייטען, בכדי מיר זאָלען זיך ניט דאַרפען שעמען פאַר די איבע־ריגע שטעדט ארום און ארום, און מע זאָל זעהען, ראשית חכמה...”

שמחה. נו, אדרבה, ס'איז טאַקי א יושר.

ברוך־הערש. איך פאַרשטעה ניט וואָס? ס'איז ביי אונז דען ניטאָ קיין חברות? קאָרג צדקה ווערט צעטיילט ביי אונז

[illegible library stamp]

א יאָהר? וויפיעל פאַלט אַריין ביי אונז מעות חטים? היינט די טאַקסע?!...

שמחה. אַך, לאָזט צו־רוה! ניט דאָס מיינט מען!

ברוך־הערש. וואָס דען מיינט מען? לאָז איך וויסען.

אהרצי. איהר האָט דאָך געהערט! אָט דאָס, וואָס דער ראַבינער האָט געלייענט.

בנצי. איהר האָט דאָך געהערט וואָס מע לייענט וואָס!

ברוך־הערש. וואָס טויג מיר וואָס ער לייענט! הערט צו, וואָס איך וועל אייך זאָגען!

אברהמעל. וואָס טויג מיר דאָס זאָגען אייערס, וואָס איהר וועט זאָגען! איך וויים פריהער, וואָס איהר וועט זאָגען! אייך און שמחה'ן ליגט אין קאָפּ די טאַקסע. וואָס חלומ'ט זיך א הוהן? — פּראָסע!

שמחה. א משל! דאָס איז יאָ, ווי מע זאָגט: אז ציבעלע איז ציבולי, איז קנאָבעל קנאָבולי... ווער פרעגט דיך ווער?

בחורים [אלע]. אָבער שלאָגט נישט איבער! לאָזט א אידען רעדען!

אהרצי. וואָס ווערט פון דעם רעדען? מע דאַרף עפּיס טהון!

בנצי. טהון באַדאַרף מען!

ראַבינער. „און מע זאָל זעהען, ראשית חכמה...״

ברוך־הערש. נו? געלט מסתמא? וואָס איז דאָ פאַרהאַן וואָס צו טענה'ן א סך?

שמחה. הערסט דו? געלט? אָט דאָס מיינט דער פּסוק? ס'א קטניות!!!...

אברהמעל. נו, און אז געלט, איז וואָס? וואָס־זשע האָט איהר זיך דאָ אזוי דערשראָקען?

אהרצי. מע באַדאַרף אָבער באַקלערען, ווי אזוי געלט?

ווי ארום געלט? ס'איז קיין קונץ נישט גלאט אזוי — „ושיד, דאוואי הראָשע!" דערויף האָבען מיר דאָך געמאַכט איין אסיפה, אז מע זאָל באַקלערען דעם ענין אקוראט!

ב נ צ י. פארשטעהט זיך, מע באדארף באַקלערען דעם ענין אקוראט!

א ב ר ה מ ע ל. אז מע לאָזט אָבער ניט רעדען. איינער דעם אנדערען שלאָגט איבער, טויג דאָך אויף כפרות! לייענט, לייענט ווייטער!

ב ח ו ר י ם. לייענט, לייענט!

ר א ב י נ ע ר. „באדארף מען זעהען, ראשית חכמה, אז..."

ב ר ו ך־ה ע ר ש. אז וואָס?

א ב ר ה מ ע ל. הארט שוין אויס א ווייל!

ר א ב י נ ע ר. „ראשית חכמה, אז אונזערע נגידים..."

ש מ ח ה. אונזערע נגידים? ! באַלד עפּיס — טהוט מען זיך א וואָרף צו די נגידים!

א ה ר צ י. איי, לאָזט צו־רוה! פאר וואָס זאָלט איהר איבערשלאָגען אלע מאָל?

ב נ צ י. למאי זאָל מען איבערשלאָגען למאי?

ר א ב י נ ע ר. „אז אונזערע גבירים מיט די נגידים מיט די בעלי־בתים, מע זאָל זיך צונויפלעגען, מאַכען א..."

ב ר ו ך־ה ע ר ש. נו, דאָס האָב איך געוואוסט פריהער! אויפגעטהאָן א נייעס! פונקט דאָס זעלביגע, וואָס פאַר א יאָהרען אין דער צייט!

א ב ר ה מ ע ל. א היסטאָריע דיר מיט דעם אידען! לאָזט ניט רעדען יענעם א וואָרט!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. ווייסט איהר וואָס, רב ראבינער? וואָס טויג די אלע משא־ומתנס — זאָגט בקיצור, וואָס באדארף מען טהון?

ש מ ח ה. בקיצור? מע באדארף קודם כל אויסקלויבען דאָ אויף דער אסיפה גבאים, א נאמן, טשלענעם הייסט דאָס.

אברהמעל. טשלענעס? מי ומי ההולכים?
אהרצי. וואָס הייסט ווער? מיר טאַקי אַליין.
בנצי. טאַקי מיר אַליין טאַקי!
שמחה. שאַ! לאָזט זיך דיענען! קודם כּל דאַרף מען...
מאָטעל. ניין! מע באַדאַרף פריהער גוט אָפּקלערען...
יענקעל. וואָס אָפּקלערען?
יוסעל. דאָס הייסט, אויפשרייבען דאָס אַלץ אויף פּאַפּיער און...
הערשעל. אין סטרישטש איז אַנדערש. דאָרט האָבען זיי פריהער אוועקגעשריבען אַ בריעף קיין פּיטערבאָרג...
בערעל. ער דערצעהלט מיר סטרישטש! איך קום ערשט צו פאָהרען פון סטרישטש פאַר יום־טוב, זאָגט ער גאָר דאָס!
אנשעל. מילא וואָס איז די נפקא־מינה — צי אַזוי, צי אַזוי?
איצעל. ס'אַ גרויסער חילוק, נאַר! איך וועל דיר ווייזען דעם לעצטען נומער „המגיד"! [שלעפּט פון קעשענע דעם נומער „המגיד", און צווישען די בחורים ווערט אַ געררעדעריי].
ברוך־הערש. לאָז זיין שטיל, יונגעלייט! אַז עלטערע רעדען, באַדאַרפען יונגעלייט שווייגען.
יענקעל. ס'איז אַ סברה, אַז אין די ענינים האָבען די יונגעלייט פּונקט אַזאַ דעה, ווי די אַלטע אידען.
שמחה. אין באָד וועט איהר זאָגען אַ דעה, ניט דאָ. דרך ארץ!
יוסעל [צו די איבעריגע בחורים]. נו, האָב איך דען ניט געזאָגט, ס'וועט אַזוי זיין?
שמחה. שאַ! ווייסט איהר וואָס? אָט הערט מיך אויס. איך וועל אייך זאָגען נאָר צוויי ווערטער! [קריכט אויפ'ן טיש].
אברהמעל. שלשה דברים — צוויי ווערטער אויף פיער זייגער־שעה.

אהרצי [אויפ׳ן טיש]. אז איהר ווילט מיך פאלגען, וועל איך אייך זאגען גאר איין אנדער פלאן.

בנצי. גאר איין אנדער מין פלאן גאר!

בחורים [אלע]. נו, אדרבה, זאגט, זאגט!

ברוך־הערש [האלט צו שמחה׳ן דאס מויל מיט דער האנט]. לאז א אידען רעדען!

שמחה [רייסט אראפ די האנט און שרייט]. לאז מען קלויבען גבאים על־פי גורל!...

אהרצי. ווייס איך וואס — גורל! רעדסט ווי א דולער!

בנצי. ווי א דולער רעדט ער!

אברהמעל. ניין, לאז אויסרעדען! האסט דו געהערט, ווי מע לאזט נישט רעדען קיין ווארט? ס׳איז דיר גאר א קאמעדיע מיט א אידען!

שמחה. סע טויג ניט! דאס בעפסטע איז, ווען איהר זאלט מיך פאלגען!

ברוך־הערש. פאק איך מיין... איך מיין גאר איין אנדער מין מיין.

ראבינער. לאם איך שוין ארויסזאגען מיין מיין, וועט איהר נאכדעם ארויסזאגען אייער מיין!

בחורים [אלע]. דער ראבינער! דער ראבינער לאז זאגען!

ברוך־הערש. וואס וועט ער זאגען? מע ווייסט פריהער וואס ער וועט דארטען זאגען: ער וועט זאגען „געלט" — מע ווייסט דאס!

אברהמעל. וואס טויג מיר מעשיות, רב ברוך־הערש? איהר זענט א גוטער נודניק. לאזט אויסרעדען א ווארט, וועט איהר אייך נאכדעם זאגען!

ברוך־הערש. מילא, נו, גע׳פועל׳ט, גע׳פועל׳ט! [מאכט צו דאס מויל מיט דער האנט און שווייגט].

ראבינער. „... מע זאל אנהויבען זארגען לטובת הכלל..."

אידישע פאלקס שולע
אין מאנטרעאל
מאנטרעאל

ב ר ו ך ־ ה ע ר ש. וואס פאר א טובת הכלל? א גאנצע נאכט „טובת הכלל״!

א ב ר ה מ ע ל. ע! מע האט דאך גערעדט, ס'זאל זיין שטיל!

ב ר ו ך ־ ה ע ר ש. נו, נו! בקיצור! גע'פועל'ט, גע'פועל'ט.

ר א ב י נ ע ר. „און מע זאל טאקי אנהויבן עפּים טהון אויך לטובת הכלל...״

ב ר ו ך ־ ה ע ר ש. אבער...

א ב ר ה מ ע ל. שא! האסט דו געהערט, א איד קאן זיך נישט איינהאלטען א מינוט? ס'איז דיר נאר א קאמעדיע און געווג!

ר א ב י נ ע ר. „בכדי מע זאל קאנען עפּים טהון לטובת הכלל, איז ניט דער עיקר די טשלענעס. טשלענעס וועלען זיין געווג...״

ב ר ו ך ־ ה ע ר ש. וואס פאר טשלענעס? איין אופּראווע ביי אייך, צי וואס?

א ה ר צ י און ב נ צ י. נו, לאז זיין גבאים.

ב ח ו ר י ם [אלע]. ניין, טאקי טשלענעס! פאר וואס ניט קיין טשלענעס טאקי?

א ב ר ה מ ע ל. בקיצור, טשלענעס, גבאים — ס'א נפקא־מינה א ביסעל!

ש מ ח ה. ווי אזוי־זשע וועלען מיר דאס קלויבען די גבאים?

א ה ר צ י און ב נ צ י. וואס הייסט, ווי אזוי? מיר וועלען נעמען און וועלען אויסקלויבען טאקי צווישען זיך, אט דא א.

מ א ט ע ל. ווייסט איהר וואס? איך וואלט געזאגט אזוי: איך האב געלייענט יענע וואך אין בלאט, שרייבט דארט איינער...

י ע נ ק ע ל [שטופּט אפּ מאטלען]. שא! ניין, דאס טויג ניט! איך וועל אייך זאגען, ווי אזוי!

י ו ס ע ל. אט האט זיך געפונען א בעל־יועץ — ע ר וועט זאגען!

ה ע ר ש ע ל. נו, זאג ד ו, לאמיר הערען, אדרבה!

ב ע ר ע ל. פֿאַרהאַן עלטערע דאָ, לאָזען זיי זאָגען.

אַ נ ש ע ל [שפּרינגט־אַרויס]. עלטערע, יונגערע — זאָגען מעג זיך איטליכער זאָגען. דערויף איז דאָס איין אסיפה!

א י צ ע ל [שלעפּט דעם „המגיד"]. דער „המגיד" זאָגט... אין „המגיד" שרייבט איינער אַ קאָרעספּאָנדענציע...

ב ר ו ך ־ ה ע ר ש. שבעה דברים בגולם! יונגעלייט האָבען דיר קייגמאָל קיין אייט ניט!

ש מ ח ה. נו, זאָגט־זשע איהר, ווי אזוי?

אַ ב ר ה מ ע ל [אויפ'ן טיש]. איך וואָלט געזאָגט גאָר אַנדערש. מע באַדאַרף גאָר ביי די עלטערע בעלי־בתּים נישט פרעגען; זיי מאַכען תּמיד קאַליע. לאָמיר אויסקלייבען דאָ צווישען זיך טאַקי גבאים. מיר זענען דאָך אַלע דאָ, לאָמיר נעמען און וואַרפען גורל, וועמ ס'זאָל זיין גבאי, וועמ נאמן, וועמ אַ רואה־חשבון...

ב ר ו ך ־ ה ע ר ש. אַלע? נאַ דיר גאָר אַלע! גאַנץ קעקעלע־קהל? אַ שיינדעלע!

ב ח ו ר י ם [אַלע]. פֿאַר וואָס ניט אַלע?

ב ר ו ך ־ ה ע ר ש. אפשר יונגע צוציקלעך אויך? „יעמוד עם כל הנערים" הייסט דאָס?

ב ח ו ר י ם [אַלע]. פֿאַר וואָס דען ניט? היינט פיהרען די וועלט נאָר די יונגעלייט. לייענט אויפ'ן בלאַט, וועט איהר זעהען.

ר אַ ב י נ ע ר. צו וואָס טויג דאָס שפּאַרען, וואָס איהר שפּאַרט זיך דאָ, אַז איהר ווייסט נאָך גאָר ניט וואָס און ווען? וואָס וועט אַרויסקומען פון די גבאים, אַז מיר האָבען קיין געלט נישט?...

אַ ה ר צ י. ניין, סע טויג ניט אַזוי!

ב נ צ י. אַזוי טויג עס ניט!

אַ ב ר ה מ ע ל. פֿאַר וואָס? פֿאַר וואָס טויג ניט? האָסט נאָך גאָר ניט געהערט, און זאָגסט שוין, אַז סע טויג ניט? ס'איז אַ ריינע קאָמעדיע!

ש מ ח ה [אויפ'ן טיש]. פֿאָלגט־זשע איהר מיך, וואָס איך וועל אייך זאָגען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש [שלעפט איהם]. לאָזט־זשע זיך דיענען! הערט וואָס איך וועל אייך זאָגען!

ש מ ח ה [רייסט זיך אוים]. גייז, שמעני, הערט מיך צו!

ב ר ו ך־ה ע ר ש [האפט שמחה'ן פאר א האנט]. וואָס איז פאַר א הפקרות — נישט לאָזען יענעם אויסרעדען א וואָרט, האַ?

ש מ ח ה. ווער לאָזט אייך ניט רעדען? רעדט אייך געזונטערהייט!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. לאָז מען קודם כל אויסקלויבען גבאים פון די עלטערע יונגעלייט, וואָס זענען דאָ.

א ה ר צ י. וואָס עפּים פון די עלטערע גראָד?

ב נ צ י. באַלד עפּים די עלטערע?

ב ר ו ך־ה ע ר ש. איטליכער בעל־דרשן דרשה'ט פון זיינעט־וועגען.

א ב ר ה מ ע ל. ס'איז דיר אָבער טאַקי נאָר א ריינע קאָמעדיע! לאָזט מיך אויסרעדען, נאָכדעם וועט איהר אייך זאָגען וואָס איהר ווילט!

ר א ב י נ ע ר [שטעהט אויף, טהוט א פּאטש מיט דער האנט איבער'ן טיש]. שאַט! עטליכע ווערטער, נישט מעהר! וואָס האבען מיר זיך דאָ צונויפגעקלויבען? זיך קריעגען? שרייען? פילדערען? צי טאַקי עפּים אין זינען האָבען איין ענין, האַ? איך האָב געמיינט, אַז מיט יונגעלייט קאָן מען עפּים מאַכען, צום סוף — ווער? וואָס? נאָך ערגער ווי מיט עלטערע מענטשען! וואָס פאַר א פּנים האָט דאָס? — פרעג איך אייך! א פרעמדער מענטש זאָל שטעהן דאָ ביי דער זייט, וואָלט ער דאָך פון אונז חוזק געמאַכט, באַשריבען אויף די גאַזעטען!

ב ח ו ר י ם [אלע]. גערעכט, גערעכט!

ש מ ח ה. באַשרייבען אויף די גאַזעטען? [קוקט אויף איצלען]. אָנו, לאָז זיך נאָר עמיצער פּרובען פון אונזערע בחורים'לעך באַשרייבען דאָס אויפ'ן בלאַט!

א י צ ע ל [שפרינגט ארויס]. וואָס זשע האָט איהר אַזוי אָנ־געשראָקען? אַז מע וועט װעלען, וועט מען אייך טאַקי באַשרייבען פון קאָפּ ביז די פיס, אַז איהר וועט זיך מיט קיין צעהן וואַסערען ניט אָפּוואַשען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש [צו איצלען]. אַה, דו שנעק איינער! די נאָז וויש אָפּ! וואָס זאָגסט דו אויף זיין טאַטען דעם אָנזעצער?! ער וועט אונז באַשרייבען אויף די גאַזעטען! אַ רייבער געוואָרען גאָר! אין חדר אריין, דו שקאָץ איינער!

מ אָ ט ע ל [צו איצלען]. מיט אַ פּראָצענטניק שטעלסט דו זיך אַוועק אויס׳טענה׳ן! דו קענסט זיי ניט — די פּאַנאַטיקער, די פּיאַוקעס?!

ש מ ח ה. די פּיאַוקעס? אַה, דו שייגאָץ איינער, עזות־מחוצף־פּנים! אַ אידען מיט אַ באָרד שטעלסט דו זיך זידלען? דו מיינסט, סע איז די טאַקסע, וואָס איהר האָט זי באַשריבען אויפ׳ן בלאַט?! [עס ווערט צווישען עולם אַ טומטאַכע. דער ראַבינער האַלט זיי איין].

ר אַ ב י נ ע ר. אין גאָטעס ווילען! עס וועט דאָך זיין אַ חרפּה, אַ בושה פאַר לייטען, אַז מיר װעלען זיך אַזוי צעגעהן! מע וועט זאָגען: יונגעלייט האָבען קיין שכל ניט פון דאַנען אַהין. האָבען מיר זיך שוין צונויפגעקליבען, באַדאַרפען מיר עפּיס מתקן זיין.

אַ ב ר ה מ ע ל. נו, אדרבה, נו? לאָז מען עפּיס טהון!

אַ ה ר צ י [צו ברוך־הערשען מיט שמחה׳ן]. איהר זענט דאָך עפּיס עלטערע! נו, זאָגט איהר, לאָמיר האָרכען.

ב נ צ י. נו, אדרבה, נו, לאָמיר האָרכען לאָמיר.

ב ר ו ך־ה ע ר ש. האָב איך דאָך אייך געזאָגט! נו, מישען זיך אריין די יונגלעך אין מיטען. איך זאָג: עס וועט גאָרנישט זיין דערפון, מחמת...

ש מ ח ה. ס׳איז אַ טעות, רב ברוך־הערש, כלעבען, אַ טעות! הערט מיך אויס, וואָס איך וועל אייך זאָגען.

א ה ר צ י. נו, זאָגט זשע איהר, אז איהר לאָזט יענעם ניט זאָגען.

ב נ צ י. נו, אדרבה, אדרבה?

ש מ ח ה. לאָז מען קודם כל קלויבען גבאים; נאָכדעם וועט מען שוין וויסען וואָס צו טהון.

ר א ב י נ ע ר. וואָס זשע, גלאט גבאים? מע באַדאַרף דאָך פריהער אָפּקלערען אַרום וואָס צו טהון!

א ב ר ה מ ע ל. ניין, שמחה איז גערעכט: פריהער באַדאַרף מען קלויבען גבאים, טשלענעם.

ב ח ו ר י ם. טשלענעם, טשלענעם!

א ה ר צ י. מי ומי הטשלענעם?

ב נ צ י. ווער זענען די טשלענעם ווער?

ר א ב י נ ע ר. טשלענעם וועלען זיך געפינען. נישט דאָס איז דער עיקר. איך האָב געוואָלט פריהער איבערלייענען אייך דעם דאָקלאַד...

ב ר ו ך־ה ע ר ש. ווידער „דאָקלאַד"? ער האָט דאָס צו טהון מיט'ן דאָקלאַד!

א ב ר ה מ ע ל. אָבער שלאָגט ניט איבער! ס'איז דיר נאָר א קאָמעדיע און גענוג!

ב ח ו ר י ם [אלע]. לאָזט רעדען דעם ראַבינער א וואָרט. וואָס טהוט זיך דאָ?

ר א ב י נ ע ר. איך וואָלט געזאָגט אזוי. קודם כל, אזוי ווי מיר זענען אַלע דאָ, וואָלט געווען א יושר, אז...

ב ר ו ך־ה ע ר ש. דברים בטלים!

ר א ב י נ ע ר [קוקט אויף דער ראַבינערשע, בשעת יענע גרייט צום טיש, שטעלט בראָנפען מיט פארבייסען]. א ריינער אומגליק! מע לאָזט ניט אויסרעדען קיין וואָרט! אויף רעדען איז איטליכער א בעלן, נאָר הערען וויל קיינער נישט... איז דאָס נישט קיין קאָמעדיע? זאָג שוין דו אַליין, נשמה מיינע!

ר א ב י נ ע ר ש ע [קנייטשט מיט די פלייצעס]. א ריינע קאמעדיע!

ש מ ח ה [קריכט אויפ'ן טיש]. מיר האבען דא א גבאי, א נאמן, א קאנטראָלע מיט טשלענעם. וואס באדארף מען נאך?

א ה ר צ י. מי ומי?

ב נ צ י. ווער איז, ווער?

א ב ר ה מ ע ל [אויך אויפ'ן טיש]. שמחה, ברוך־הערש און דער ראבינער זענען די גבאים, און...

א ה ר צ י. נו, און ווייטער?

ב נ צ י. און ווייטער וואס?

א ב ר ה מ ע ל. היינט א נאמן... צוויי נאמנים...

ש מ ח ה. טאקי אהרצי מיט בנצין? נו, און אברהמעל?

ב ר ו ך־ה ע ר ש [שלעפט אפ שמחה'ן מיט דער האנט]. אז ס'איז יא אזוי, איז איינער א נאמן, דער אנדערער א רואה־חשבון.

ש מ ח ה [רייסט זיך אויס פון ברוך־הערש'ס הענט]. ניין, צוויי נאמנים און איין רואה־חשבון, אדער איין נאמן און צוויי רואה־חשבונס: אברהמעל דער נאמן און אהרצי מיט בנצין די רואה־חשבונס.

ב ח ו ר י ם [שטעהען אויף]. נו? נו?

ר א ב י נ ע ר. און די בחורים?

ב ר ו ך־ה ע ר ש. יונגע צאפעקלעך.

א ה ר צ י. די בחורים וועלען זיין די טשלענעס.

ב נ צ י. טשלענעס! טשלענעס!

ש מ ח ה. האבען מיר, הייסט דאס, דריי גבאים, צוויי נאמנים, איך מיין איין נאמן מיט צוויי רואה־חשבונס...

ר א ב י נ ע ר. ששא! וואס־זשע ווערט דערפון? וואס ווערט פון די גבאים מיט די נאמנים מיט די רואה־חשבונס?...

אַ ב ר ה מ ע ל [אויפ'ן טיש אַרויף]. און זעכּס טשלענעס.

אַ ה ר צ י. ניין, זיעבּען טשלענעס; זיעבּען בחורים — זיעבּען טשלענעס.

בּ נ צ י. זיעבּען! זיעבּען!

בּ ר ו ך־ה ע ר ש [נעמט זיך צום פלעשעל מיט'ן גלעזעל]. הייסט דאָס, אין אַ גוטער שעה? מעג מען שוין טרינקען לחיים, האַ?

ש מ ח ה. ניין, האָט צייט, האַפּט זיך נים! מע באַדאַרף דאָס אַלץ פאַרשרייבּען אויף פּאַפּיער, אין אַ בוך אַריינשרייבּען.

ר אַ בּ י נ ע ר. וואָס פאַרשרייבּען? מע באַדאַרף דאָך פריי־ הער עפּיס אָפּקלערען וואָס צו טהון! ניט גלאַט הולאַם־אויף־דער־ קאַראָבקע — גבאים, טשלענעס...

ש מ ח ה. אָט דאָס זאָג איך דאָך, אַז מע באַדאַרף דאָס אַלס־ דינג אַריינשרייבּען אין אַ בוך אַריין. מיט וואָס איז אונזער חברה ערגער פון אַלע חברות?

אַ ב ר ה מ ע ל. נו, מאַכט מען אַ פּנקס. אַ טייערע מציאה אַ פּנקס מאַכען?

אַ ה ר צ י. מי ומי המאַכערים?

בּ נ צ י. ווער מאַכט דעם פּנקס ווער?

ש מ ח ה. דערויף זענען דאָך די בחורים באַשאַפען.

אַ ה ר צ י. חברה בחורים, וואָס שווייגט איהר?

בּ נ צ י. וואָס שווייגט איהר וואָס?

מ אַ ט ע ל [צו יענקלען]. נו?

י ע נ ק ע ל [צו יוסלען]. נו?

י ו ס ע ל [צו הערשלען]. נו?

ה ע ר ש ע ל [צו בערלען]. נו?

בּ ע ר ע ל [צו אַנשלען]. נו?

א נ ש ע ל [צו איצלען]. נו?

א י צ ע ל [האלט דעם „המגיד" און איז שטארק פארטיעפט אין די מחשבות]. המ... המ... אאא... [צעהלט אויף די פינגער].

ב ח ו ר י ם [אלע צו איצלען]. וואס האסט דו זיך אזוי פארטראכט, איצעל? א שווערע זאדאטשע פאר דיר? וואס קלעקט דיר א פנקס מאכען? עס איז ביי דיר דאס ערשטע מאל, וואס?

א י צ ע ל [אלץ פארטיעפט]. ניין,-וויים איך... איך קלער אלץ דעם פרט... וואס פאר א פסוק מע זאל צוטראכטען, סע זאל זיין ווי געוואונשען.

א ב ר ה מ ע ל. נו, מילא בקיצור, דאס איז שוין א שפעטעריגע דאגה! איהר מאכט נאר א פנקס, סע זאל זיין ווי עס געהער צו זיין, אונזער חברה זאל ניט פארשעמט ווערען קעגען אנדערע חברות.

א ה ר צ י. ווי אזוי זשע וועט הייסען אונזער חברה? מע באדארף דאך איהר געבען א נאמען? צי ניין?

ב נ צ י. א חברה באדארף דאך האבען א נאמען א חברה.

ר א ב י נ ע ר. וואס ווערט דערפון — יא א נאמען, ניט א נאמען? דער עיקר איז דאך, אז...

א ב ר ה מ ע ל. ע, זאגט דאס ניט, ראבינער! יעדע זאך מוז האבען א באזונדערען נאמען.

ב ר ו ך-ה ע ר ש. שטות'עריי.

ש מ ח ה. ביי אייך איז אלץ שטות'עריי.

ב ר ו ך-ה ע ר ש [האלט זיך ביי'ם פלעשעל]. א נאמען זוכט איהר? חברות האבען מיר שוין גענוג, דאכט זיך. [צעהלט אויף די פינגער]. חברה משניות, חברה תהלים, חברה מלביש-ערומים, סומך-נופלים, רופא-חולים, מתיר-אסורים... טאמער וואלט דאס געהייסען „חברה נאראנים"? הא?

א ב ר ה מ ע ל. ביי אייך איז אלץ ווערטלעך.

ר א ב י נ ע ר [שטעלט זיך אויף]. הערט זשע אוים, וואס איך וועל אייך זאגען.

ש מ ח ה [קריכט אויפ'ן טיש]. ניין, הערט בעסער, וואס א י ך וועל אייך זאגען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש [שלעפט איהם פאר דער האנט]. וואס טויג מיר דאס זאגען, וואס דו וועסט זאגען?

א ב ר ה מ ע ל [קריכט אויפ'ן טיש]. לאזט אויסרעדען א ווארט יענעם אויך א מאל! ס'איז דיר נאר א קאמעדיע מיט א אידען!

ר א ב י נ ע ר. איך פארשטעה גאר ניט, וואס שפארט מען זיך דא? דאס קינד איז נאך גאר ניט געבוירען געווארען, און איהר טראכט שוין מכה א נאמען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. איהר פאלגט מיך! מע דארף דעם נאמען אויף סים סאט כפרות! אבי א חברה — וואס טויג דער נאמען? לאמיר בעסער נעמען צו קאפלעך. זיך אנגעשריגען, ס'איז אזש טרוקען אין האלז געווארען. לחיים, אידען! יונגעלייט, לחיים! לחיים! [טרינקט].

א ל ע. לחיים, לחיים טובים ולשלום! [מע טרינקט, מע פאר־בייסט. אלע שרייען, פילדערען, אריינפאהרענדיג איינער צום אנדערען אין די רעד אריין. דער ראבינער וויל עפים אויסרעדען זעהר א נויטיגע זאך, נאר מע לאזט איהם נישט. ברוך־הערש פארבייסט. די יונגעלייט האלטען זיך איינס דאס אנדערע צו די מיילער. די בחורים אמפערען זיך צווישען זיך. איצעל לייענט דעם „המגיד“, און ברוך־הערש קוקט אויף איהם פון דער ווייטענס און לאכט, ווי איינער רעדט: „קוק איהם אן, דעם שענעם פנים, מיט דעם בלאט!“... מע רעדט, מע לאכט, מע שפארט זיך, אלץ שרייענדיג און פילדערענדיג, צוקלע־רענדיג א נאמען דער חברה, ביז מע צעגעהט זיך. — דער ראבינער מיט דער ראבינערשע בלייבען אליין].

ר א ב י נ ע ר ש ע. נו? מיט וואס איז מען זיך צעגאנגען?

ר א ב י נ ע ר. מיט וואס? מיט גארניט.

ר א ב י נ ע ר ש ע. וואס הייסט, מיט גארניט? נאך אלע געשרייען?

ר אַ ב י נ ע ר. לעת־עתה האָט מען אויסגעקליבען גבאים, נאמנים און טשלענעס.

ר אַ ב י נ ע ר ש ע. נו, און ווייטער וואָס?

ר אַ ב י נ ע ר. און ווייטער גאָ... [טהוט אויס די ברילען און רייבט זיך די אויגען]. און ווייטער... לעת־עתה גאָרנישט.

ר אַ ב י נ ע ר ש ע. לעת־עתה גאָרנישט? [חאַפּט זיך מיט ביידע הענט ביי די זייטען און ווערט שיער נישט צעגאַנגען פאַר געלעכטער]. חאַ־חאַ־חאַ! ס'איז נאָר אַ באַשרייבונג מיט אייערע אסיפות און געגוג! חאַ־חאַ־חאַ! אַ קאָמעדיע, אַ ריינע קאָמעדיע!!!

פ אָ ר ה אַ נ ג.

יקנה"ז, אָדער דאָס גרויסע בערזענשפּיעל

אַ קאָמעדיע אין פיער אַקטען

געשריבען אין יאָהר 1894

א גוטען פריינד און א גוטען מענטשען,

י. א. חורגין,

ברענגט דאס ווערק א מתנה

דער מחבר.

יקנה״ז באשטעהט פון פינף אותיות, ראשי־תיבות פון פינף ווערטער: יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן — די פינף סימנים פון׳ם אידישען יום־טוב. דאסווארט אליין פאר זיך האט קיין שום באדייטונג נישט. עפּיס איז דאס, נאר פארט גארנישט; נישטא ביי וואס אנצונעמען. דער וואס איז באקאנט אויף דער בערזע מיט׳ן מסחר פון אקציעס, פאפּיערען, קורסען וכדומה — דער וועט באלד פארשטעהן דעם טעם פון יקנה״ז; און דער, וואס איז פון דעם ענין ווייט, וועט דאס רעכט צעקייען ערשט נאכדעם, אז ער וועט האבען דאס גאנצע ווערק דורכגעלייענט ביז׳ן סוף.

די פּאַרשוינען פון דער קאָמעדיע:

ש מ ו א ל פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק. איין אויפגעקומענער עושר. אַ איד פון דער אַלטער וועלט.

מ אַ ד אַ ם פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק. זיין ווייב. אַ דאַמע מיט נערוועז. לייענט שייקעוויטש'עס ראָמאַנען און דאָקטאָרט זיך כסדר.

אַ י ז אַ ב ע ל ע. זייער טעכטערל. אַ כלה מיט פערציג טויזענט.

ו ו י ל ה ע ל ם פּ י י פּ ע ר. אַ יונגער באַנקיר. אַ שענער יונג מיט וואָנסים. שדכנ'ט זיך צו איזאַבעלען.

מ אַ ר ק ו ס. איין אָרעמער סטודענט. שטודיערט אויף דאָקטאָר. שדכנ'ט זיך צו איזאַבעלען.

פּ י י נ ק ו ג ע ל. אַ קלוגער ספּעקולאַנט. שפּיעלט אַ פרומע ראָלע. האָט ניט פיינט קיין קערטעל.

ח י נ ק י ם. אַ פייערינער ספּעקולאַנט. פאַרברענט אין די קאָרטען.

ב י י ג ע ל מ אַ ן. אַ שטילער ספּעקולאַנט. אַ פּראָסטער נפש. רייבט זיך צווישען אַריסטאָקראַטען.

ק נ אַ ק נ י ס ע ל. אַ געהיטער ספּעקולאַנט. איין איינגעגעסען אידעל.

מ אַ ד אַ ם פּ י י נ ק ו ג ע ל. איין אַריסטאָקראַטקע. פאָהרט אַלע יאָהר קיין אויסלאַנד אין די „מאָלקען".

מ אַ ד אַ ם ח י נ ק י ם. אַ דאַמע פון „קאָמענעץ". אַ מסוכנ'ע רכילות'ניצע.

מ אַ ד אַ ם ב י י ג ע ל מ אַ ן. שטאַמט פון גרויסען יחוס. שפּיעגעלט זיך אין דער „משפּחה".

מ אַ ד אַ ם ק נ אַ ק נ י ס ע ל. נישט אזא מיוחסת, נאָר גלאַט אַ גראָבע אידינע.

ג ר י י נ ע ר. אַ הייסער ספּעקולאַנט. אַ גידעריגער, אַ גראָבער, מיט אַ רויטער באָרד.

מנחם־מענדעל. א קליינשטעדטעלדיגער ספעקולאנט. געהאנדעלט אמאל אין אדעס מיט „לאנדאן".

פייוועל פאנפאטש } צוויי „שפענעלאנטען". האנדלען
זאוועל זאאיקע } בשותפות „יקנה"ן".

שמעלקע קבצן. א מעקלער מיט א רחמנות־פנים. אנגעשטאפט מיט געלט.

די קאפאטע. א מעקלער מיט א לאנגער קאפאטע און מיט א רויטער בעטשיילע.

דער קאפעליש. א מעקלער מיט א צונעטראגענעם קאפעליש.

פלוידערזאק. איין אדוואקאט מיט באקענבערד. רעדט העבער האלב רוסיש.

ציפערבלאט. בוכהאלטער ביי פייפערען אין קאנטאר. געהט אונטער־געבונדען די אויהערען.

פלעדערוויש. קארעספאנדענט ביי פייפערען אין קאנטאר. א יונגער־מאן א שטשעגאל.

זילבערמינץ. קאסיר ביי פייפערען אין קאנטאר. א בייזער איד.

די אידינע. איין אלמנה „פון דער סלאבאדקע".

קלארא. א מאדיסטקע.

סאסעל. א פאקאיאווע ביי די פאסטערנאקעס. א שווארצ'חנ'עוודיג מיידעל.

ווייטער געהען יונגע ספעקולאנטלעך, אלערהאנט מעקלערס, א גאנצע האליאסטרע.

די געשיכטע קומט פאר אין דער גרויסער שטאדט יעהופעץ, אין אונזערע צייטען.

ערשטער אַקט

[ביי די פּאַסטערנאַקעס איז אַ זשורפיקס. — אַ גרויסע זאַל, איין אויסגעפּוצטע, רייך מעבעל, גרויסע שפּיעגלען, אַ פּאַרטאַפּיאַנאָ מיט נאָטען, גרינע טישלעך, לייכטערלעך מיט ליכט, קריידלעך, בערשטלעך, פרישע טעשלעך קאָרטען. — פּאַסטערנאַק און מאַדאַם פּאַסטערנאַק זיצען גרייט אויסגעצוגענע געסט: ער, אַ שווער אידעל מיט אַ גאַנץ שענער ליסינע, ליגט אין אַ פּאָטעל ציהט זיך און געהניצט; זי, אויסגעפּוצט, באַהאָנגען מיט גאָלד, פּערעל, בריליאַנטען, זיצט ביי'ם טיש ווי אַ גאַסט און בלעטערט איין אַלבום.]

ערשטע סצענע

פּאַסטערנאַק [געהניצט]. אַ־אַ־אַ! אַ־אַ־אַ!

מאַדאַם פּאַסטערנאַק. טפו, טפו, טפו! זעה נאָר, ווי ער געהניצט, דאָס מויל ווערט איהם שיער ניט צעריסען. אַ גליק, וואָס ס'איז נאָך קיינער נישטאָ. אין אַ געזעלשאַפט ווען דו טהוסט דאָס, קאָן מען חלש בלייבען.

פּאַסטערנאַק [געהניצט]. וואָס זאָל איך טהון, אז ביי־נאַכט טאָר מען ניט שלאָפען? טאָ היין, טאָ הער. מען איז שטענדיג פאַרנומען מיט וועטשערינקעס, זשורעבלינעס.

מאַדאַם פּאַסטערנאַק. זשורפיקסען! טויזענט מאָל האָב איך דיר געלעהרענט, זאָלסט זאָגען זשורפיקסען, ניט קיין זשורעבלינעס. ווען דו זאָגסט דאָס חלילה אין אַ געזעלשאַפט, קאָן מען חלש'ען.

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. מילא בקיצור, על־כל־פנים, לאָז זיין זשורפיקסען. פאַרהאַן ביי אונז אַ גמרא: „יאַק ריידעלע טאַ ריידעלע, אַבי דאָברע מיינעלע". איך שמועס עס אַקעגען דרינען, וואָס מע שלאָפט ניט קיין נעכט, מע גייט איינער צום אַנדערען בלומרשט מיט וויזיטען, און מיינען מיינט מען יענע מעשה. [ער ווייזט מיט די אויגען אויף די גרינע טישלעך]. מע פלעגט אַמאָל אויך מאַכען וועטשערינקעס. וואָס זשע האָט מען געטהאָן? האָט מען געקאָכט וועטשערע, פרישע וואַרעניקעס מיט קעז, צי געבראָטענע פופקעס מיט רעטשענע לאַטקעס, און ס'איז טאַקי געווען, פאַר־שטעהסט דו מיך, ווי אין דער הייליגער תורה שטעהט געשריבען: ו י א כ ל ו, דאָס הייסט, מע האָט געשטופט אין פנים אריין. און היינט, זינט ס'איז געוואָרען אַ מאָדע זשורעבלי... מיין איך זשור־פיקסען, עסט מען מכות. מען איז גאָר מכבד מיט אַ גלאָז וואַסער און מיט אַ מאַראַנץ, וואָס אַז מע זאָל איהם וועלען פאַרזוכען, קאָן מען דערזעהען קראַקע מיט לעמבעריג. און אַז מע וויל שוין גאָר יוצא זיין, פאַרבלענדט מען די אויגען מיט אַ טייטעל און מע ווייזט אַ פייג...

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. פע, סאַמואיל, דו רעדסט עפּים אַזעלכע ווערטער, וואָס אין אַ געזעלשאַפט וואָלט איך גע־פאַלען חלשות.

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. איך שמועס עס אַקעגען דרינען, וואָס מען איז היינט געוואָרען סטעקראַטען, איידעל געפּאַצקעם. אַ גאַנץ יאָהר עסט מען קדחת; דאָס מעג מען, דאָס טאָר מען ניט, דאָס שאַדט, דאָס הייסט ניט דער דאָקטער. און אַז סע קומט דער זומער, פאָהרט מען מאַכען די קור — אָדער קיין באַדענקראַנץ, אָדער קיין פראַנצענזאַלץ.

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. גראַם־שטראַם, מאַך מיר אַ הארמידער. מע רעדט מיט איהם חריין, ענטפערט ער פעטרישקע! וואָס ביזט דו פלוצים ארויף אויף דער קור מיט די בעדער?

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. גלאַט אַזוי. איך שמועס עס אַקעגען דרינען...

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. דו שמועסט תּמיד אַקעגען דרינען. דאָס איז יאָ — מע זאָגט דער טאַכטער און מע מיינט די שנור. די מאַדאַם פיינקוגעל איז אַ ביסעל געזינטער פון מיר, מעג זי יאָ פאָהרען אַלע יאָהר אין די „מאַלקען". צי די מאַדאַם קנאַקניסעל, וואָס וועט אין דער טיר ניט אריין, מעג פאָהרען אַלע זומער קיין אַדעס אויפ'ן „לעמאַן", און דער מאַן וועט איהר אַפילו די צונג נישט איבערקעהרען. צי די מאַדאַם חינקים מעג אַרומפאָהרען פון „ניטץ" קיין „נאַטאַליע" און פון „נאַטאַליע" קיין „ניטץ" — און דער מאַן וועט איהר אַפילו ניט זאָגען „קרום געהסט דו". אַנו, פרעג דעם דאָקטער קעבעבע, צי קאָן איך מיך באַגעהן אַפילו אַ מינוט אָהן פאָהרען קיין אויסלאַנד אין די בעדער אריין?

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. דער דאָקטער קעבעבע? הערסט דו, אָט דאָס איז דאָך מיין טענה, וואָס איך טענה שוין לאַנג, אַז דער דאָקטער קעבעבע פיהרט אייך, אַלע יעהופּעצער סטעקראַטקעס, אין באָד אריין... נאָר גאָר ניט: אַ ל ת פּ ל ד ב ר — חאַטאַ פּאָקרישקע. איך שמועס עס אַקעגען דרינען. מע זאָל זיך נאָר װעלען צולאָזען צו די דאָקטוירים, וואָלטען זיי אַ געזונטען קראַנק געמאַכט, אַ לעבעדיגען — טוידט, און אַ קלאָרען — משוגע.

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. זעה נאָר, ווי ער איז דאָס אַ ביסעל אויפגעטראָגען קעגען די דאָקטוירים, גלייך ווי זיי וואָלטען איהם געקוילעט די קאַפּאָטע. מיר דאַכט, אַז דו האָסט נאָך קיין דאָקטער ניט באַנוצט זינט דו ביזט אַ יעהופּעצער?

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. הלואי וואָלסט דו אַזוי באַנוצט אַ דאָקטער, ווי איך, וואָלט גאָר אַנדערש געווען... איך שמועס עס אַקעגען דרינען, ווי זאָגט ער: אַ ל ת פּ ל ד ב ר — חאַטאַ פּאָקרישקע... ווייסט דו, וואָס איך קלער?

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. איך זאָל איהם געהן זאָגען, וואָס ער קלערט! איך ווייס, וואָס דיין קאָפּ קאָן אויסקלערען?

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. איך קלער: אַזוי ווי ס'איז במילא ביי אונז היינט זשורעכלי... מיין איך זשורפיקסען, עס וועלען זיין געסט, פייפער וועט אויך זיין, מע וועט זיצען שפּעט, — אפשר וואָלט געווען אַ סברה, אַז מיר זאָלען שוין אין איין וועג אָפּקלאָפּען דאָס קנס־מאָל, ווי אין פּסוק שטעהט: ז ב י ן ו ת ת ח ר ט — אַ וואָרט און צוויי און אַ מאַהאַריטש?...

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [אַ פּלעסק מיט די הענט]. וואָס טע האָט זי מיר גע'חלום'ט יענע נאַכט און היינטיגע נאַכט און אַלע נעכט פון אַ גאַנץ יאָהר זאָל אויסגעהן צו מיינע שונאים'ס קעפּ!

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. שאַ, שאַ, שאַ! איז לא פּרלתי — האָב איך ניט געטאַנצט מיט'ן בער!

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. פאַרשטעהסט אַ משל? מע מאַכט אַ זשורפיקס, זאָל מען שוין אינאיינעם אָפּקלאָפּען אַ קנס־מאָל! פּלוצים, אין מיטען מיטוואָך שבת־צו־נאַכטס! אומגעריכט, קיינעם נישט גערופען, מיט קיינעם נישט גערעדט — אַ שטילע וועטשערע! וואָס איז אַזוי? די קינדער האָבען דיך באַפאַלען? און וואָס וועלען לייט זאָגען? וואָס וועט זאָגען די מאַדאַם חינקיס, די באַרעדערין, די ספּלעטניצע, טאָמער האָט זי מיך נאָך ווינציג באַרעדט אין שטאָדט?...

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. מילא בקיצור, על־כל־פּנים, לאָז זיך דיר דאַכטען, עלעהיי איך האָב גאָרניט געזאָגט!

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָס הייסט, דו האָסט גאָרניט געזאָגט, אַז דו האָסט יאָ געזאָגט?

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. געזאָגט איז פאַרפאַלען, ווי אין פּסוק שטעהט: א ל ת פ ל ד ב ר — חאַטאַ פּאָקרישקע.

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָס טויג מיר דיין פּסוק? איך האָב קיין פּסוק ניט געלערענט. אַז מע שמועסט פון אַ קנס־מאָל, באַדאַרף מען דאָך פריהער עפּיס רעדען, פרעגען די טאָכטער, צי וויל זי גאָר פייפערען פאַר אַ חתן. טאָמער וויל זי איהם גאָר ניט?

פ אַ ס ט ע ר נ אַ ק. און וואו בין איך? עפּיס האָב איך דאָך אויך אַ שטיקעל דעה ביי אַ שידוך טהון מיט מיין טאָכטער, צי ניין? עפּיס גיב איך דאָך נדן אויך, פערציג טויזענט קאַרבען, צי ניין?

מ אַ ד אַ ם פ אַ ס ט ע ר נ אַ ק. אַ גליק האָט מיך געטראָפען! חינקים גיט אַ ביסעל מעהר נדן די קינדער, און מאַכט גאָר נישט אַזאַ טאַרעראַם!

פ אַ ס ט ע ר נ אַ ק. ביי חינקיסען איז גרינגע טויזענטער. ער האָט זיי געמאַכט פון קאַרטען.

מ אַ ד אַ ם פ אַ ס ט ע ר נ אַ ק. ווילסט דו, הייסט דאָס, אַנהענגען איזאַבעלען אַ חתן מיט גוואַלד?

פ אַ ס ט ע ר נ אַ ק. ווער זאָגט דען מיט גוואַלד? גלאַט זאָך שמועט עס אַקעגען דריגען...

מ אַ ד אַ ם פ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [הערט ניט]. גאָרניט. עס ווילט זיך איהם פאַרשלייערען די טאָכטער, פּונקט אַזוי ווי יענער מערדערשער פאַטער, וואָס איך לייען גראַדע אַצינד ביי שוּיקעוויטשען אין אַ ראָמאַן; ער האָט געוואָלט, אַז די שענע, די קלוגע, די ענגעלשע אַ נ ט ו נ אַ ע ט ע מיט די שענע בלויע הימעל-אויגען, וואָס האָט געראָמאַנטירט מיט דעם עהרליכען, גוטען, ליבטיגען העלד ס אַ ל אָ מ אָ ן, זאָל חתונה האָבען פאַר'ן ווילדען שקאַנטיכט מיט די בלויע ברילען, וואָס קוילעט ווייבער און באַהאַלט זיי אין אַ קעלער...

פ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [פאַרשטעלט די אויהערען. מיט אַ ניגון]. טע-טע-טע! האָסט שוין אָנגעהויבען מיט דיינע „ראָמאַנסען", מיט אַ הימעלשען סאַלאָמאָן און מיט אַ ווילדען שקאַנטיסט, וואָס קוילעט ווייבער — אַ געשריבענע מעשה, אַרויסגענומען פונ'ם ספר פראַלניק?

מ אַ ד אַ ם פ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [אַרויס פון די כלים]. דעספּאָט! מערדער! טיראַן! [זי טהוט אַ וואַרף דעם אַלבום אויפ'ן טיש מיט כעס און אַנטלויפט אין איין אַנדער חדר].

פאסטערנאק [צו זיך אליין]. א ריינער אומגליק! אמאל, איידער איך האב געהאט געלט, איז מיין ווייב געווען א מענטש, גלייך מיט אלע מענטשען. היינט, זינט דער דאקטער קעבעבע האט איהר איינגערעדט, אז זי האט נערוועז, קאן מען מיט איהר קיין צוויי ווערטער ניט רעדען. באלד עפיס — ווערט זי אנגעצונדען...

[מע קלינגט. פאסטערנאק שרייט: „סאסעל! סאסעל!“ — און געהט אוועק אין איין אנדער חדר צום ווייב. — עס קומט אריין סאסעל, א שווארצ־חנ׳עוודיג מיידעל, מיט א פלעדערוויש און מיט א בארשט].

צווייטע סצענע.

סאסעל [קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען]. איך וואלט געמעגט שווערען, אז עמיצער האט מיך דא גערופען, געשריגען „סאסעל“. א שטוב — טפו זאלען זיי ווערען, איינער ווייסט ניט בונ׳ם אנ־דערען! קומט דער טאג, הויבט זיך אן: סאסעל געב, סאסעל דאס, סאסעל יענעס, סאסעל אהין, סאסעל אהער — משוגע צו ווערען און געווג! די מאדאם מיט איהרע נערוועז, עסט פאר דריי און דאק־טערט זיך כסדר... אלע טאג דעם דאקטער קעבעבע — ווייסט שוין ניט וואס אויסצוטראכטען פאר גרויס ראסקאש... א שענע נגידית: האלט דאס ברויט אונטער׳ן שלאס, צעהלט וויפיעל שטיקלעך צוקער עס געהט אין פונט, וועגט־איבער די גרויפען פונ׳ם מארק... א פערטעל עוף לאז בלייבען פונ׳ם טיש, וועט מען דאס באהאלטען אונטער זיבען שלעסער, עס זאל פארפוילט ווערען — און יענעם נישט אוועקגעבען! צי א ביסעל איינגעמאכטס פון די געסט — וועט מען עס צונעמען, עס זאל חלילה ניט אנקומען דער דיענסט... און איין ארעמאן אז עס קומט א מאל צו געהן, הייסט מען טרייבען מיט שטעקענס... אנומעלטען האט זיך מיט גוואלד דורכגעשטופט איינער, עפיס א איד וואס מאכט ביכלעך, איז מען דאס אויף מיר אנגעפאלען: „די שלעפערס! וואס לאזט מען אריין די שלע־פערס?!“ יענעם איז נעבאך פינסטער געווארען אין די אויגען פון אזא ברוך־הבא. „גלויבט מיר, זאגט ער, איך בין חלילה ניט פון די

שלעפערס. איך האָב אייך געבראַכט אַ מתנה, טאַקי מיינס אַ ביכעל. קויפט, איהר וועט, אם ירצה שם, האָבען הנאה, לעקען די פינגער״... ער האָט אזוי לאַנג געאַרבייט, ביז מע האָט איהם געמוזט אַרויסשיקען אַ נדבה און בעטען, ער זאָל געהן געזונטערהייט. נאָך אַ גליק, וואָס מע האָט ניט געהייסען איהם אַראָפּוואַרפען פון די טרעפּ... דאָס טעכטערל — אויך אַ טייערע נשמה! ניט אומזיסט זאָגט מען, אַז דאָס עפּעלע פאַלט ניט ווייט פון'ם ביימעלע. זאָלסט זאָגען — אַ מאָל אַ קליידעל איין אַלטס אויסקשענקען, צי אַ פּאָר שיך אָהן אָפּצאַסען, צי זאָקענבענדלעך, וואָס מע דאַרף זיי שוין אַרויסוואַרפען אויפ'ן מיסט. ווער? וואָס? וועמען?... און דער בעל־הבית אַליין? פאַרחאַפּט זאָל ער ווערען! אַ בעל־הבית זאָל זיך נאָר קנייפּען, רייסען שטיקער פלייש, נישט לאָזען די שטוב איבערגעהן! מיר דאַכט, איך וועל איהם אַ מאָל צושטעלען אַ בענקעלע צו דער מאַדאַם, אַז דער רוח וועט איהם צונעמען!... [עס הערט זיך אַ קול: „סאַסעל, וואו ביזט דו? מע קלינגט!“]. איך הער, איך הער, אַז מע קלינגט, עס האָט מיך נאָך ניט פאַרלעגט! דאָס קלינגען שוין מסתמא די געסט. שענע געסט! נישט מעהר זאָלען די שונאים פאַרמאָגען, וואָס מע האָט זיך אָן פון די געסט! אַז פון די קאָרטען, וואָס עס מאַכט, נעמט־צו די מאַדאַם אַליין, און אונז קומט־אָן אויפ'ן שפּיז מעסער... [עס הערט זיך ווידער אַ קול: „סאַסעל, סאַסעל!“]. איך געה, איך געה! בראָש איז דאָ אַלסדינג מיט דער מינוט. אַ וויסטער פּראַסט אויף זיי! [זי לאָזט די באַרשט אין מיטען זאָל און לויפט עפענען די טיר. עס קומט אַריין פּייפער — אַ לעבעדיגער, אַ פרישער, איין אויסגעפּוצטער, און באַלד נאָך איהם — סאַסעל].

דריטע סצענע.

סאַסעל [חאַפּט זיך צו דער באַרשט]. אוי, אַ מכה איז מיר! שלאָף אין שלייער... אין מיטען שטוב אין אַ ווינקעלע... טייז טובי דורין...

פ י י פ ע ר [געהט־צו צו איהר גאהענט, טהוט איהר א קניפ אין בעקעל]. וואס איז, טייבעלע מיינס? צו וועמען רעדסט דו דאס?

ס א ס ע ל. אי! געהט אייך צו אלדי גוטע יאהר!

פ י י פ ע ר [וויל זי חאפען]. פייגעלע מיינס! איין קוש אין בעקעל.

ס א ס ע ל [לאזט זיך נישט]. קושען וועט איהר — זאל איך אייך זאגען וועמען!

פ י י פ ע ר [חאפט זי פאר א האנט]. ניין, קעצעלע מיינס, דיך, נאר דיך!

ס א ס ע ל [גיט איהם מיט'ן פלעדערוויש איבער'ן פנים]. אלע בייזע, ווילדע, פינסטערע חלומות, שלים־מזל! אן געהט די כלה אייערע!

[זי רייסט זיך אויס פון זיינע הענט און אנטלויפט. עס קומט אריין פונ'ם אנדערען חדר א י ז א ב ע ל ע].

פ י ע ר ט ע ס צ ע נ ע.

פ י י פ ע ר [צעלאזט זיך, מאכט א בואי־בשלום, בויגט־איין דעם קאפ און ווינקט זיך זעהר עלעגאנט]. גוט, וואס איהר זענט אנגעקומען. גלעבען, איך שטעה אט דא די גאנצע צייט אין איינע יסורים. איך קלער צו זיך אליין: אך, ווי גוט עס וואלט געווען, ווען איהר קומט ארויס אהער אליין און מע קאן זיך מיט אייך אויסשמועסען, ווי עס רעדט זיך, אונטער פיער אויגען, און ארויסזאגען אייך אלסדינג, וואס איך קלויב מיך שוין לאנג צו זאגען אייך... מיט איינעם ווארט, איהר ווייסט שוין, וואס איך וויל אייך זאגען?

א י ז א ב ע ל ע. פון וואנען זאל איך וויסען, וואס איהר ווילט זאגען?

פ י י פ ע ר. איהר שטויסט זיך. איך האב אייך שוין וויפיעל מאל געגעבען אנצוהערעניש.

א י ז א ב ע ל ע. איך ווייס ניט קיין אנצוהערענישען. איך פארשטעה ניט אויפ'ן וואונק.

פ י י פ ע ר [מיט א טרויעריגער מינע]. א מינדסט קינד, דאכט מיר, קאן אויך פארשטעהן. מע באדארף נאר א קוק טהון מיר איי פנים אריין, איז שוין גענוג.

א י ז א ב ע ל ע [קוקט איהם אין פנים אריין]. אויפ'ן שטערן איז ביי אייך גיט אנגעשריבען גארנים, חא - חא - חא!

פ י י פ ע ר [טראגיש]. אויפ'ן שטערן? אמת. אבער דא? ביי מיר אין הארצען?... א, איזאבעלע! ביז ווי לאנג נאך וועט איהר זיך שפיעלען מיט מיין הארץ? איין מאל פאר אלע מאל, זאגט מיר: יא, אדער ניין — לאם איך וויסען, לאם איך מיך אויפהערען צו פלאגען אומזיסט, ארומגעהן מיט חלומות. איינס פון די ביידע: אדער איך בין איינער דער גליקליכסטער אויף דער וועלט, אדער מיין לעבען איז ניט קיין לעבען!... [ער פאלט איהר צו די פיס. עס עפענט זיך די טיר און עס קומט־אריין מ א ר ק ו ס. איזאבעלע אנטלויפט].

פ י נ פ ט ע ס צ ע נ ע.

פ י י פ ע ר [צו מארקוסען, גאר פריינדליך]. א? הערר מארקוס? וואס מאכט מען? ווי געהט'ס? פאר וואס זעהט מען אייך עפיס ניט?

מ א ר ק ו ס. וואו זאלט איהר מיך זעהען, אז איהר זענט א פארנומענער מענטש? איהר האלט שטענדיג אין איין שפיעלען: אדער איהר שפיעלט אויף דער בערזע, אדער אין קארטען, אדער גאר אין ליעבע...

פ י י פ ע ר [מאכט זיך תמ'עווא טע]. חא - חא, איהר זענט גערעכט. איך בין א פארנומענער מענטש, זעהר א פארנומענער מענטש... איך האב קיינמאל קיין צייט ניט, אפילו אין א ביכעל אריינקוקען. אמאל פלעג איך לעזען ביכער א סך. ס'איז נאך ביי מיר היינט אויך פארהאן א גוזמא ביכער, א גאנצע ביבליאטעקע. איהר האט געזעהן מיין ביבליאטעקע?

מ א ר ק ו ס. נישט געזעהען, און אפילו נישט געהערט.

פ י י פ ע ר [דרעהט די וואנסים]. א שאד, א שאד. עס וואלט כדאי געווען, איהר זאלט אנקוקען מיין ביבליאטעקע, בלעטען. איהר קאנט געפינען ביי מיר ביכער אזעלכע, וואס איהר האט זיי קיינמאל נישט געזעהען. ביכער איז ביי מיר דאס לעבען. מעהר פון אלסדינג אויף דער וועלט האב איך ליעב די ליטעראטור. ליטעראטור און מוזיק — דאס זענען די צווי זאכען, וואס זענען ביי מיר טייערער פון אלץ אויף דער וועלט. איהר האט מיך געהערט א מאל שפיעלען פיאנע?

מ א ר ק ו ס. אין „ווינט" — ווייס איך, אז איהר שפיעלט גוט; נאר פיאנע האב איך אייך דערוויילע נאך נישט געהערט שפיעלען.

פ י י פ ע ר. א שאד, א שאד. ווען איך זאל נאר געוויין וועלען, וואלט איך איצט געקאנט אפגעבען קאנצערט. גרויסע מבינים האבען דאס מיר געזאגט, ארטיסטען. איך בין באקאנט מיט אלע גרעסטע ארטיסטען אין יעהופעץ. איך האב ליעב ארטיסטען. ארטיסטען און סטודענטען זענען ביי מיר דאס חיות; וואס מיך קאסט אפ א יאהר [illegible] — איז א גוואלד! וויפיעל מיינט איהר?

מ א ר ק ו ס. א ר ט י ס ט ק ע ס — ווייס איך, אז זיי קאסטען אייך אפ גענוג. נאר ארטיסטען און סטודענטען — דאס הער איך דעם ערשטען מאל פון אייך.

פ י י פ ע ר. ארטיסטקעס? חא־חא! וואס זשע מיינט איהר — עס קאסט טאקי נישט וואלוועל. וואס זאל מען טהון? דארויף איז מען א יונגער מענטש. עס ווילט זיך אמאל רוהען. אז טאג ווי נאכט איז מען אין דער ארבייט. מע האט אין זינען גע־שעפטען! און נאך וואסערע געשעפטען! אויף הונדערטער טויזענטער — וואס זאג איך? אויף מיליאנען! אויף מיליאנען!

[עס קומען־אן פאסטערנאק, מאדאם פאסטערנאק מיט איזאבעלען; נאך זיי — געסט: פיינקוכעל, חינקיס, ביינעלמאן, קנאקניסעל מיט

זייערע ווייבער. די פּאַסטערנאַקעס נעמען־אויף די געסט זעהר פריינדליך. מע זעצט זיך אויס ארום טיש. איזאַבעלע זעצט זיך צו דער פּינע. מאַרקוס — נעבען איהר].

זעכסטע סצענע.

פּ א ס ט ע ר נ א ק [טאַנצט ארום די געסט]. זיצט, זיצט, מיינע ליעבע געסט. איהר האָט היינט אַ ביסעל עובר קריאת־שמע געווען, נאָר נישקשה. עס מאַכט נישט אויס. איך האָב מיך מיט גאָט'ס הילף אויסגעשלאָפען בייטאָג, בכדי איך זאָל מיך זעצען צום סדר מיט אַ קלאָרען קאָפּ. עס זאָל זיין, ווי אין פּסוק שטעהט: א מ ו ר א ל ה כ ה נ י ם — לאָזען זאָגען די כהנים צו די קליינע כהנים'לעך, אַז די קינדער זאָלען ניט דרימלען ביי דער הגדה. [צו פּייפּערען]. עפּיס האָב איך געכאַפּט אַ וואָרט פון אייך — „מיליאָנען". אַפּנים, איהר האַלט שוין ביי די מיליאָנען? נאָר וואָס איז דאָס חידוש, אַז מע שאַרט ביי אייך אויף דער בערזע גאָלד מיט לאָפּעטעס, ניט אַזוי ווי נאַש בראַט בעל־הלואה, וואָס דאַרף אַרויסקוקען אויף פּראָצענט. איך שמועס עס אָקעגען דריגען... [צו די געסט]. וואָס הערט זיך עפּיס ביי אייך נייעס? ווי טייער שטעהט יקנה"ז?

פּ י י נ ק ו ג ע ל. פרעגט שוין גאָר ניט. דאָס יקנה"ז ליגט מיר שוין אין האַרצען! ס'איז נאָר אַ קדחת און געגנב.

פּ א ס ט ע ר נ א ק. צו וואָס זשע טויג עס אייך, אַז עס לוינט אייך ניט? מע נויט אייך פון קהל?

פּ י י נ ק ו ג ע ל. וואָס דען טהוט מען? אַזוי ווי די אידיענע מיט די בייגעל: „עס פאַרדיענט זיך עפּיס?" — „מיינע שונאים זאָלען אַזוי לעבען!" — „צו וואָס זשע טויג אייך אַרומטראָגען בייגעל?" — „פון וואַנען דען ווער איך לעבען?"...

פּ י י פּ ע ר [דרעהט די וואַנסיס]. איך ווייס ניט, ווי אַזוי ביי אַנדערע איז; איך האָב אויף יקנה"ז געמאַכט אַ פאַרמעגען. איך טענה איינם: די בערזע דאַרף מען פאַרשטעהן.

ח י נ ק י ס. איך פֿאַרשטעה ניט, וואָס איז דאָ פֿאַרהאַן צו פֿאַרשטעהן? אָט בין איך אויך מיט גאָט'ס הילף אַ ספּעקולאַנט, דאַכט זיך, ניט פֿון נעכטען און ניט פֿון עהערנעכטען. נאָך מיין שכל קומט אויס, אַז די בערזע איז אַ קאָרט. כּל־זמן די קאָרט געהט, איז גוט; הערט זי אויף צו געהן — איז חאָטש נעם און טהו זיך אָן אַ מעשה!

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. ווי אין פּסוק שטעהט: למנצח על הגתית; געהט דאָס — געהט דאָס, ווען ניט — שטעהט דאָס.

ב י י ג ע ל מ אַ ן. ווערקמירדיג מיט חינקיסען! פֿון וואָס איהר זאָלט ניט רעדען, קומט ער אַרויף אויף די קאָרטען.

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָס חלומ'ט זיך דער הוהן? — פּראָסע.

ק נ אַ ק נ י ס ע ל. חינקיס איז אָבער גערעכט. די בערזע איז נאָר אַ קאָרטענשפּיעל. זי איז מיר אַזוי נמאס, אַז ווען איך געפֿין מיר עפּיס איין אַנדער געשעפֿט, טהו איך אַ שפּיי אויף דער בערזע — און רופֿט מיך קנאַקניסעל!

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [צו קנאַקניסלען]. ווי דער שפּאָלער זיידע עליו השלום מיט'ן שופֿר: לאָז איוואַן בלאָזען! איך הער דאָס שוין פֿון אייך אַ יאָהר דריי. איהר שרעקט די גענז, און געהט פֿאָרט אויף דער בערזע. אַ חידוש איז דאָס אפֿילו: וועדליג מיר קענען אייך, זענט איהר ניט קיין איד פֿון געבען געלט. היינט ווי קומט דאָס, אַז איהר זאָלט זיך איינשטעלען געהן אויף דער בערזע און גאָר קיין מורא ניט האָבען פֿאַר דערלעגען?

פּ י י נ ק ו נ ע ל. וואָס איז דאָ מורא צו האָבען? אַ איד אַז ער געהט־אַרוים אויף דער בערזע, האַנדעלט ער מיט אַ ממה־נפשך, ווי דער מלמד קויפֿט אַ ציעג: „ממה־נפשך, זאָגט ער, וועט די ציעג געבען מילך, איז זי דאָך טאַקי ווערטה זיעבען קערבלעך. אַ וואָס? טאָמער גיט זי ניט קיין מילך? פֿאַר וואָס זאָל זי ניט געבען קיין מילך?" [דער עולם לאַכט: „אויף אַלסדינג האָט אייך פּיינקונעל אַ משל!"].

פ י י פ ע ר [דרעהט די וואנסים]. זאָגט אייך וואָס איהר ווילט — די בערזע דאַרף מען פאַרשטעהן. איך האָב ארויסגעזעהען נאָך פריהער מיט דריי חדשים, אַז אויף יקנה"ז מוז קומען א האַס.

פ אַ ס ט ע ר נ א ק. ווי אַזוי זאָגט איהר? א האָץ? ביי אונז הייסט דאָס א העצקע. מע העצקעט יענעם אָן אַ־ווי־רופט־מען־דאָס...

מ א ר ק פ אַ ס ט ע ר נ א ק [פון דער ווייטען צום מאַן]. שלומיאל! דו רעדסט עפּיס, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אַזעלכע ווערטער... [צו די דאַ־ען]. גענוגסט עפּיס, פאַר וואָס זאָלט איהר עפּיס ניט גענוגען? אָט שטעהען ניס, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס.

פ אַ ס ט ע ר נ א ק. איך שמועס עס אַקעגען דריגען, וואָס זיי זאָגען: יקנה"ז האָט זיך געהויבען... וואָס איז מיט דעם, איך בעט אייך, אַזוי דער יחוס? ס'איז טאַקי אַזאַ סחורה, וואָס מע קריגט זי ניט, צי גלאַט אַזוי, די שפּעגעלאַנטען זענען משוגע געוואָרען? מחמת פאַראיאָהרען, געדענקט איהר, האָט מען גע־מאַכט פונקט דאָס אייגענע שפּיעל מיט די אַקציעס פון'ם „יעהופּע־צער דעליזשאַן". שפּעגעלאַנטען האָבען זיך צעהעצקעט. קאַניוועך און שפּיגלער אידלעך האָבען דערהערט, אַז דער „יעהופּעצער דע־ליזשאַן" ברענט, האָבען זיי צעלאָזט די פּאָלעס און זענען געפלויגען נאָך די אַקציעס, ווי נאָך מצה־וואַסער, — אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט, ביז מע האָט געבראָכען האַלז־און־נאַקען. איך האָב אויך געחאַפּט דעמאָלט א שמיץ. אַלע האָבען זיך דעמאָלט אָפּגעבריהט. עס איז געווען, ווי אין פּסוק שטעהט: ב י ו ם ה ה ו א אָ ב ד ו ע ש ת ו נ ו ת י ו — מען איז דעמאָלט געבליבען אָהן הויזען..

פ י י נ ק ו ג ע ל. דאָס געשעפט פון דער בערזע געהט אַזוי: מע כאַפּט אַמאָל דערלעגען אויך. איך וועל אייך דערצעהלען אַ משל...

ח י נ ק י ס. דעם משל לעגט אָפּ אויף שפּעטער. שוין צייט זיך נעמען צום תהלים'על... [דער עולם זעצט זיך שפּיעלען אין קאַרטען: פּאַסטערנאַק, פיינקוגעל, בייגעלמאַן — ביי איין טישעל; פּייפּער, חינקים און קנאַקניסעל — ביי'ם צווייטען טישעל].

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [צו די דאמען]. אך, איך בין די לעצטע צייט, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אזוי נערוועז, אז איך קאן מיר גאר קיין ראַט ניט געפינען. דער דאָקטער קעבעבע האָט מיר פארשריבען נייע פילען צום אפעטיט. געניסט עפּיס. פאר וואָס זאָלט איהר עפּיס ניט געניסען? אַט שטעהען ניס, מאראנצען, איינגעמאכטס...

מ א ד א ם ח י נ ק י ס [צו די איבעריגע דאמען]. דער דאָקטער קעבעבע טרעט, אפנים, נישט ארויס פון איהר שטוב! [צו דער מאדאם פאסטערנאק]. עס קעהר זיין די אייגענע פילען, וואָס דער דאָקטער קעבעבע האָט מיר פארשריבען פאראיאָהרען.

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. דער דאָקטאָר קעבעבע האָט מיר אָנגעזאָגט, אז ווייבאלד איך שטעה־אויף, מיט רעשפעקט צו מעלדען, פון בעט, זאָל איך באלד איינשלינגען א פיל, פארטרינקען מיט א האלבע גלאָז וואסער, אפּוואַרטען א האלבע שעה און ערשט נאָכדעם עסען פריהשטיק. געניסט עפּיס. פאר וואָס זאָלט איהר נישט געניסען? אַט שטעהען ניס, מאראנצען, איינגעמאכטס...

מ א ד א ם ח י נ ק י ס [צו די איבעריגע דאמען]. מיר דאכט, ס'איז די אייגענע ניס מיט די מאראנצען, וואָס פאראכטאָגען אין דער צייט. קוקט זשע צו... [צו דער מאדאם פאסטערנאק]. אז מע שלינגט פילען, מוז מען אָבער האלטען דיעט. עך האָב אמאָל אויך, ניט היינט געדאַכט, געהאט צו טהון מיט די נערוועז, האָט מען מעך געהאַלטען אויף אזא דיעט, אז עך בין שיער ניט אויסגעגאַנגען פאר הונגער.

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. איך וויים, וואָס הייסט דיעט. דער דאָקטער קעבעבע האלט מיך אויך, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אויף דער דיעט. איך בין שוין אָבער אוים מענטש. עס טרעפט אפטמאָל ביינאכט זאָל זיך מיר פלוצים פארגלוסטען, מיט רעשפעקט צו מעלדען, עפּיס נעמען אין מויל אריין — און דערצו איז נאָך ביי מיר א כאראקטער, אז פאר'ן שלאָף מוז איך עפּיס

איבערחאפּען. געניסט עפּיס. פאַר וואָס זאָלט איהר עפּיס נישט געניסען? אָט שטעהען ניס, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס...

מ אַ ד אַ ם ב י י ג ע ל מ אַ ן [צו דער מאַדאַם קנאַקניסעל]. מע זעהט נאָך די באַקען, ווי די צייהנער קנאַקען... [צו דער מאַדאַם פּאַסטערנאַק]. מיר פאַרשפּאַרען גאָר האַלטען דיעט. אונזער משפּחה זענען אַלע זעהר ווינציגע עסערס. אונזער משפּחה עסט כּמעט גאָרנים.

מ אַ ד אַ ם ח י נ ק י ס [צו די איבעריגע דאַמען]. שוין. זי איז שוין דאָ מיט איהר משפּחה! איהר האָט עפּיס ליעב, אַז זי צערעדט זעך פון איהר משפּחה?...

מ אַ ד אַ ם פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [צו דער מאַדאַם חינקיס]. אָקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט: האַלטען דיעט. איהר מעגט מיר גלויבען, אַז אַזאַ ווינציגע עסערין, ווי איך בין, האָט איהר דען די צווייטע אויף דער גאַנצער וועלט? דאָס פליישׁ האָט זיך מיר, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אַזוי צוגעגעסען, אַז איך קאָן שוין אויף דעם ניט קוקען. עס גלוסט זיך איבערבייטען אַ מאָל, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אויף אַ קרעפּעל, אַ טייגעכץ, אַ מלינצע, צי ווייס איך וואָס. איך פרעג דעם דאָקטער קעבעבע: וואָס קאָן שאַדטען צו דער דיעט, אַז מען עסט אויף אַ צוויי־דריי קרעפּלעך מיט קעז, מלינצעס אַ פּאָר, צי צרות־קניידלעך עטליכע, צי אַ מילכיגען באָרשט? מילא, אין אויסלאַנד, בשעת מע טרינקט די וואַסערען, איז עפּיס אַנדערש; אָבער דאָ, ביי זיך אין דער היים! געניסט עפּיס. פאַר וואָס זאָלט איהר עפּיס נישט געניסען? אָט שטעהען ניס, מאַראַנצען, איינ־געמאַכטס...

מ אַ ד אַ ם ח י נ ק י ס [צו די איבעריגע דאַמען]. ווי געפעלט אייך איהר דיעט מיט קרעפּלעך? [צו דער מאַדאַם פּאַסטערנאַק]. איהר דאַרפט זעך היטען פון פּאַרקיהלען. דאָס וועטער איז איצט אַזוי שלעכט, און איהר געהט אַנגעטהאָן זומערדיג... [צו די איבעריגע דאַמען]. עס פּאַסט איהר דאָס ליכטיגע זיידענע קאָפּטעל מיט די אויסגעשניטענע אַרבעל, ווי מיינע צרות! עפּיס קומט זי גאָר

אוים הארבאטע!... אט קוקט זעך צו... [צו דער מאדאם פאסטערנאק]. ווער האט אייך אויפגענעהט דאס קאפטעל? עס קליידט אייך אזוי צום פנים, אז ס'איז מחיה צו קוקן, בלעבען. ביי אונז אין קאמענעץ געהט מען נאר דעקאלטירט.

מאדאם פאסטערנאק. איהר ווייסט ניט, ווער מיר נעהט? מיר נעהט שטענדיג קלארא. קיינער קאן מיר ניט אזוי צוטרעפען צו מיין כאראקטער, ווי קלארא. זי איז שוין אזוי געניט, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אין מיין פיגור, אז זי פאר־שפארט מיר נעמען א מאס. זי טרעפט אין דער פינסטער. נאר וואס דען איז איהר חסרון? זי איז, מיט רעשפעקט צו מעלדען, א גרויסע גנב'טע. פון צוועלף ארשין מאטעריע קאן זי ארפחאפען דרייצעהן. אונטער די הענט ווערט ביי איהר פארברענט... געניסט עפים. פאר וואס זאלט איהר עפים ניט געניסען? אט שטעהען נים, מאראנצען, איינגעמאכטס...

מאדאם חינקים [צו די איבעריגע דאמען]. וואס מע קאן זעך שוין ביי איהר אנ'גנבה'נען!... [צו דער מאדאם פאסטערנאק]. פאר וואס זאלט איהר זעך בעסער ניט נעהען ביי דער מאדאם אונטערשלאק? אלע יעהופעצער דאמען נעהען זיך ביי דער אונ־טערשלאק. זי איז טאקי אונזערע א קאמענעצערין.

מאדאם פיינקוגעל. איך נעה מיר נאר אין אויס־לאנד. מיר זאל מען אויפנעהען א מלבוש היע, ניט אין אויסלאנד, וואלט איך דאס נישט געקאנט אנטהון אפילו.

מאדאם בייגעלמאן. אונזער משפחה נעהען זיך אלע ביי דער קאראלינע. זי נעמט טאקי טייער, נאר אז זי נעהט־אויף א מלבוש, זינגט דאס! אונזער משפחה ווייסט ניט קיין אנדער מאדיסטקע אין יעהופעץ, חוץ דער קאראלינע.

מאדאם קנאקניסעל [צו דער מאדאם חינקים]. איהר משפחה איז טאקי אנדערש ניט געוואוינט געווארען... וואס זאגט איהר אויף אזא גלות?

מאדאם חינקים [צו דער מאדאם קנאנקניסעל]. פאר־שטעהט זעך, ווי קאָן מען אַנדערש, אז מע שטאַמט פון בייגעל־טרעגער?... [צו די איבעריגע דאמען]. וואָס טויג אייך רעדען פון מאָדיסטקעס? הערט זעך צו, עך וועל אייך בעסער דערצעהלען א נייעס פון דער מאדאם מייערצימעס מיט איהר טעכטערעל. מיר דאַכט, אז מיר וועלען אין גיכען האָבען א מזל־טוב...

אלע דאמען. א קנס־מאָל?

מאדאם חינקים. נאָך ערגער פון א קנס־מאָל...

אלע דאמען. א חתונה?

מאדאם חינקים. נאָך ערגער פון א חתונה...

אלע דאמען [קוקען זיך איבער פארוואונדערט]. אוי! וואָס הייסט? טאַקי איין אמת? [א פלעסק מיט די הענט]. וואָס זשע האָט איהר געשוויגען ביז אַהער? דערצעהלט זשע אונז, נשמה'ניו, הארצעניו, ליובעניו! [מע האפט זי ארום. מע קוועטשט איהר די הענט־מע בעט זי דערצעהלען].

מאדאם חינקים. דערצעהלען וועל עך אייך, נאָר בתנאי, אז צווישען אונז זאָל דאָס בלייבען. קיין פויגעל טאָר נישט וויסען! איהר געדענקט זומער, בשעת מיר זענען געקומען פון דעם אויסלאַנד, האָב עך אייך געפרעגט, וואו איז דאָס אהינגעקומען די מאַדאַם מייערצימעס מיט דער טאָכטער? קיינער האָט נישט געוואוסט: דער האָט געזאָגט — אין וויען; דער — אין בערלין; אַנדערע האָבען געדרונגען — אין פאריז. עך האָב מעך אלץ גע־בראָכען דעם קאָפּ, ווי אזוי ווערט מען דאָס געוואָהר אקוראט? עך האָב מעך אפילו א פּאָר מאָל באגעגענט מיט איהר אין די קלייטען, נאָר צוגעהן צו איהר און אָפּגעבען איהר פריהער דעם גוט־מאָרגען — צופיעל כבוד פאר איהר. יענע האָט אזוי פאר־ריסען די נאָז, אז זי מיינט, קיינער איז צו איהר ניט גלייך. עך געדענק נאָך, אז זי איז געוועזען איין אָם ביי אונז אין קאָמענעץ... עך זאָל אזוי לעבען!

מאדאם פיינקוגעל. וואס דארפט איהר מעהר? אז איך באגעגען זיך מיט איהר אויף דער גאס א נאז קעגען א נאז, פארדרעהט זי דעם קאפ אן א זייט און מאכט זיך ווי זי זעהט ניט. וואס זאגט איהר אויף איהר' מאטען?

מאדאם ביינגעלמאן. מיר שטעהט גאר ניט אן צו גריסען זיך מיט איהר. אין אונזער משפחה געפינען זיך א ביסעל שענערע דאמען פון איהר. אונזער משפחה האבען פיינט, אז מע בלאזט פון זיך...

מאדאם קנאקניסעל [צו דער מאדאם חינקיס]. זי איז שוין וויעדער דא מיט איהר משפחה!

מאדאם חינקיס. נו־נו, ווי מיינט איהר? עך וועל דאס עפים דורכלאזען גלאט אזוי? עך האב מעך מיישב געוועזן און רעד איבער מיט מיין עלטערער טאכטער און זאג איהר: „ווייסט דו וואס, טאכטער מיינע? אזוי ווי דו האסט א מאן א דאקטער, און דער מאן דיינער איז באקענט מיט'ן דאקטער קעבעבע, און דער דאקטער קעבעבע איז דארט א היימישער, — א דאקטער מיט א דאקטער, לאז ער זעך מיט איהם פאנאנדעררעדען, דאס, יענעס, אויסטאפען ווערטער — איהר פארשטעהט?

אלע דאמען. נו, נו? וואס זשע האט ער געזאגט?

מאראם חינקיס [לעגט א פינגער אויף דער נאז]. חאפט זשע ניט! עך האב געזעהען, אז ס'איז בלאטע, עך וועל דורך מיין איידעם גארנישט מאכען, — האב עך מעך מיישב נעוועזן, לאם עך מעך קארשט דורכגעהן אליין צו איהר. איין אויסרעד האב עך געהאט א טייערען: עך מאך עטליכע קערבלעך אויף א געפאלענער משפחה; ווי וועט מיר די מאדאם מייערצימעס — פארט א נגידית און א מיוחסת — ניט געבען קיין שענע נדבה, און אין איינוועגס טאקי מעך אויפנעמען פאר א גאסט אויך, און זיצען מיט מיר חאטש א האלבע שעה? עך דארף מעהר ניט ווי זיצען א האלבע שעה און קוקען... וואס טהוט גאט? שיקט זי מיר ניט ארוים זאגען, אז זי איז ניטא אין דער היים? אזא נידעריגע זאך! אזא גדלנ'טע!

אזא וצדקתך! ביי אונז אין קאַמענעץ וואָלט עך אפילו ניט גע־וואָלט קוקען אויף איהר, עך זאָל אזוי לעבען! ביי אונז אין קאַ־מענעץ...

אלע דאַמען. איהר האָט אונז צוגעזאָגט דערצעהלען א מעשה פון דער מאַדאַם מייערצימעס מיט איהר טאָכטער — צום סוף זענט איהר פאָרפאָהרען קיין קאַמענעץ...

מאַדאַם חינקיס. האָפּט זשע ניט! עך קום צו געהן אהיים א צעקאָכטע, מיט א קאָפּוועהטיג, א מיגרען, — מע זאָל באַהיט און באַוואָהרענט ווערען! דערווייל הער עך — מע קלינגט. ווער איז? די אונטערשלאָק! גוט מאָרגען, גוט יאָהר. „וואָס איז אייך? דער מיגרען האָט זעך אייך שוין ווידער אָנ־גערופען?" קערץ און גוט, עך האָב איהר אויסדערצעהלט מיין גאַנץ ביטער האַרץ. „איהר גיט מיר, זאָגט זי, אייער הייליג וואָרט, אז קיין פויגעל זאָל ניט וויסען, וואָס עך וועל אייך דערצעהלען?" זי האָט מעך באַשוואָרען, מיט מיין מאַן און מיט מיינע קינדער, און האָט מיר דערצעהלט א גאַנצע מעשה.

אלע דאַמען [שפּרינגען אונטער אויף די ערטער]. נו? נו? לאָמיר שוין הערען די מעשה?

מאַדאַם פאָסטערנאַק. געניסט עפּיס דערווייל. איהר האָט נאָך גאָרניט גענאָסען. אָט שטעהען ניס, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס...

מאַדאַם חינקיס. הערט זשע אויס! די מעשה איז אזוי. א חדשים צוויי פאַר אונזער אַוועקפאָהרען קיין אויסלאַנד אין די בעדער אריין, האָט די אונטערשלאָק אויפגענעהט דער מאַדאַם מייערצימעס א ראָטאָנדע, און דער טאָכטער א ראָטאָנדע. איז איהר ניט געפעלען געוואָרען די ראָטאָנדעס, געהט זי און פאַרקויפט ביידע ראָטאָנדעס פאַר האָלב געלט און הייסט זעך מאַכען קערצע זשאַקעטלעך, אזוי ווי מע טראָגט ביי אונז אין קאָמענעץ: דאָ אַרומגעחאָפּט [זי ווייזט מיט די הענט און דרעהט זיך], פון אונטען געהאַקט, פון פאָרענט קיילעכיג, די אָרבעל אָנגעבופט, א קאָלנער א

הויכער מיט שטערענדלעך, לאַצען גרויסע, אָפּגעלעגטע, קאַקאָסענע קנעפּ...

א ל ע ד אַ מ ע ן [זיצען קוים איין אויף די ערטער]. נו? נו? בקיצור...

מ אַ ד אַ ם ח י נ ק י ס. חאַפּט זשע ניט! קערץ און גוט — די אונטערשלאַק האָט אויפגענעהט די זשאַקעטלעך, אָפּגעבראַכט די זשאַקעטלעך, זי נעמט אָנמעסטען די זשאַקעטלעך, פריהער דער מאַדאַם מייערצימעס — גוט! זי נעמט אָנמעסטען דער טאָכ־טער — א צרה, א שלאַק, איין אומגליק! איהר פאַרשטעהט?... [זי בויגט זיך צו צו דער מאַדאַם פּאַסטערנאַק און רוימט איהר איין א סוד אין אויהער].

מ אַ ד אַ ם פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [א פּלעסק מיט די הענט]. אוי, איך האַלט דאָס נישט אויס! מע באַדאַרף, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, חלש'ען! [זי בויגט זיך צו צו דער מאַדאַם פּיינקוגעל און רוימט איהר איין א סוד אין אויהער].

מ אַ ד אַ ם פּ י י נ ק ו ג ע ל [שפּרינגט אונטער אויפ'ן בענקעל, ברעכט די הענט]. אוי, איך וועל זיך א מעשה אָנטהון! עס איז דאָך אַזוי רעכט! אַזוי רעכט! ווען איך זאָל מיך נאָר ניט שעמען, געה איך טאַנצען!... [זי חאַפּט אַרום די מאַדאַם בייגעלמאַן און רוימט איהר איין א סוד אין אויהער].

מ אַ ד אַ ם ב י י ג ע ל מ אַ ן [פּאַטשט די מאַדאַם קנאַקניסעל אין די פּלייצעס]. פאַר וואָס הערט איהר ניט? וואָס שווייגט איהר? וואָס שווייגט איהר? אין אונזער משפּחה וועט זיך אַזעלכעס ניט טרעפען, חאַ־חאַ־חאַ!...

מ אַ ד אַ ם ק נ אַ ק נ י ס ע ל [צו דער מאַדאַם חינקיס]. אומע־טום איז זי דאָ מיט איהר משפּחה!... זאָגט זשע אָבער, זאיהר ווייסט דאָס פאַר געוויס? טאָמער איז דאָס א פּזמון? די אונטער־שלאַק, פאַרשטעהט איהר מיך, האָט ליעב א מאָל אויסטראַכטען א זאַך, וואָס ניט געשטויגען, ניט געפלויגען.

מאדאם חינקים [לעגט ביידע הענט אויפ'ן הארצען און פארגלאנצט די אויגען ארויף]. גאט זאל מיר אזוי העלפען, עך זאל אזוי האבען נחת אין מיינע קינדער, מיר זאלען אזוי אלע אויסגעלייזט ווערען פון צרות, עך זאל אזוי גישט וויסען פון קיין שלעכטס ווייל עך וועל לעבען, עך זאל אזוי הערען אלדאס גוטס מיט אייך אינ־איינעם, מיר זאלען אזוי גיך אלע אויפגערעכט ווערען, עך זאל אזוי רעדען מיט וועמען מיר איז ליעב, עס זאל מיר אזוי זיין א רפואה צו מיין קאפוועהטיג, עך זאל אזוי גיך פארגעסען פון מיין מיגרען, ווי גיך מיר וועלען האבען א מזל־טוב ביי מייערצימעסען אין שטוב...

אלע דאמען [קוועלען, קנייפען איינס דאס אנדערע]. וואס זאגט איהר? וואס זאגט איהר דערויף? עס איז דאך ווערטה גאלד! גאלד איז דאס ווערטה! אזא מפלה! אזא נקמה!...

פייפער [פון דער ווייטען]. מע דארף בעטען די דאמען, זיי זאלען מוחל זיין רעדען א ביסעל שטילער. מע הערט ניט א ווארט.

פיינקוגעל. איבער זייער געשריי הערט מען גיט אונזער געפילדער.

פאסטערנאק. לאז זיין שטילער! נשים דעתן קלות — ווייבער זענען געגז...

מאדאם פאסטערנאק. א שענע מעשה, נאר א קורצע! א גליק, וואס איזאבעלע איז דא ניטא... [זי קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען]. די מאמע איז געפאהרען קיין אויסלאנד מאבען די קור, און די טאכטער האט געהאט די רפואה... פאר וואס געניסט איהר עפים ניט? אט שטעהען ניס, מאראנצען, איינגעמאכטס... איהר האט מיך עפים היינטיגע נאכט גאר מבייש געשטעלט. צי אפשר ווילט זיך אייך, מיט רעשפעקט צו מעלדען, א סטוקעלקע?

אלע דאמען [הויבען זיך אויף ווי איין מענטש]. א סטוי־קעלקע? אך, פאר וואס ניט? [מע מאכט ניט קיין שהיות, מע פארהאפט ערטער, מע נעמט ארויס די בייטעלעך און מע גיט קארטען. לכתחילה איז שטיל.

עם הערען זיך נאָר פאַרשיידענע איינציגע קולות פון די מאַנסבילען: „פּאַס!" „אַ קליינער שלעם!" „אַ גרויסער שלעם!" „אַהן צוויי!" „אַהן דריי!"... און פון די דאַמען: „וואָס איז יום־טוב?" „וועמענ'ס שלייף?" „איך האָב אַ לעווי!" „איך בין רעמיז מיט דער צווייטער מלכה!" „וועמענ'ס פאַרהאַנט?" „טויז מלך קאָזיר!" „עס קומט מיר פון אייך אַ גילדען! פאַרגעסט נאָר ניט, אַ גילדען!"... נאָר וואָס ווייטער ווערען די קולות אַלץ העכער. די פּנים'ער פלאַמען, די אויגען ברענען. מע הויבט זיך אָן אונטערקריגען. די מאַנסבילען וואַרפען זיך אויס איינער דעם אַנדערען, אַז זיי פאַרשטעהען דאָס שפּיעל מעהר פון אַ טוידטען. פּייפער היצט זיך. ביי די דאַמען איז אויך ניט אומעטיג. מע זאָגט זיך איינע דער אַנדערער שטעכווערטלעך, אַז ביי קאָרטען טאָר מען ניט זיין נערוועז. איזאַבעלע זיצט ביי דער פּאַרטעפּיאַנע און שפּיעלט שטילערהייט. מאַרקוס זיצט הינטער איהר און שעפּטשעט איהר אויפ'ן אויהער. איזאַבעלע לאַכט].

מ אַ ר ק ו ס [דרעהט אויס דעם קאָפּ צום עולם]. באַטראַכט נאָר אַקאָרשט, ווי מען איז דאָס פאַרטיעפט אין דער אַרבייט. עס איז זיי שוין נישט אָפּצורייסען אַצינד פון די קאָרטען. זיי זעהען ניט און הערען ניט וואָס עס טהוט זיך אַרום זיי. חאָטש נעם און טראָג זיי אַרויס... און די דאַמען? זעהט נאָר, ווי זיי ברענען! זיי זענען גרייט, זיי זאָלען זיך ניט שעמען, איינס דאָס אַנדערע אויסרייסען די אויגען, אָפּבייסען די נעזער, איינשלינגען לעבעדיגערהייט... [ער שטעהט־אויף, לעגט צונויף די הענט אויפ'ן האַרצען]. גליקליכע מענטשען! אין דער מינוט זענען זיי אויסגעטהאָן פון דער גאַנצער וועלט. אין דער מינוט איז פאַר זיי נישטאָ קיין שום טייערערע אָדער הייליגערע זאַך אויף דער וועלט. אַ כפּרה דאָס ווייב פאַר אַ „גרויסען שלעם", אַ כפּרה דער מאַן פאַר אַ „טויז קאָזיר", אַ כפּרה קינדער, אַ כפּרה אַלסדינג פאַר אַ קערטעל... אומגליקליכע נפשות! וואָס פאַר אַ לעבען קאָן ביי זיי זיין? וואָס פאַר אַ וועלט? ווען רעדט דער מאַן מיט'ן ווייב, דער פאָטער מיט די קינדער, אַז אַ גאַנצען טאָג איז מען אויף דער בערזע, און ביינאַכט ביי די קאָרטען? ווען זעהען זיך די קינדער מיט זייער פאָטער? וואָס הערען זיי, וואָס וויסען זיי און וואָס טראַכטען זיי פון איהם?... וואָן

איז ער, דער גלאַנץ פון אונזער אומה, אונזער גרעסטע, אונזער שענסטע און אפשר איינציגע מעלה, מיט וועלכע מיר שטאָלצירען קעגען אנדערע פעלקער — דאָס זיידישע פאַמיליענלעבען?...

אַ י ז אַ ב ע ל ע [הערט זיך איין ווי מארקוס רעדט]. אַך, מאַרקוס! ווי שען ער איז בשעת ער רעדט! פערעל שיטען זיך פון זיין מויל. און די אויגען — פלאַמען פייער. ליעבער מאַרקוס! זיסער מאַרקוס! די נשמה וואָלט איך איהם אוועקגעגעבען בשעת ער צערעדט זיך! [זי שיקט איהם אַ קוש אין דער לופט]. דאָס האַרץ רייסט מיר אָבער, אַז איך דערמאַן זיך, ווי אַזוי ער וועט נעבאַך ליידען און וואָס פאַר צרות ער וועט איבערטראָגען, אַז ער וועט דערהערען, אַז איך בין אַ כלה געוואָרען פאַר איין אַנדערען... אַך, וואָס זאָל איך טהון, אַז איך בין, צו מיין פינסטער מזל, געבוירען ביי רייכע עלטערען? וואָס קאָן איך העלפען, אַז איך שטעה איין ביי אַ דעספאָט, וואָס וויל נישט פאַרשטעהן, אַז ליעבע שטעהט העכער פון געלט?... אנטלויפען? חתונה האָבען קעגען דעם טאַטענ'ס ווילען? וואָס וועט זיין דערמאָלט פון אונז ביידען דער תכלית, אַז ער איז אַזוי אָרעם און עלענד?... אָרעמער מאַרקוס! ווי גליקליך וואָלטען מיר ביידע געווען, ווען ער איז אין פייפער'ס שטאַנד, חאָטש האַלב פון איהם! איך וואָלט געוואַרט ביז ער וועט ענדיגען דאָקטאָר מעדיצין... נאָכדעם חתונה געהאַט... געפאָהרען איני־איינעם קיין בערלין, אָדער קיין וויען, אַזוי ווי חינקיס'עס טאָכטער מיט איהר מאַן... געקומען, אויסגעמעבעלט אַ שענע דירה אין יעהופעץ, אַזוי ווי חינקיס'עס טאָכטער... איהם אַ גרויסאַרטיגען קאַבינעט, מיר אַ פראַכטפולען בודואַר... מיר האָבען זיך אונזער איינענעם עקיפאַזש מיט גומעלאַסטיקענע רעדלעך... אַלע וואָך זשורפיקסען... אַלע נאַכט אָדער צו־גאַסט, אָדער אינאיינעם אין טהעאַטער... „ווער זיצט דאָס אין יענער לאָזשע־בענואַר, אַזאַ גליקליך פאָרפאָלק?" — „דאָס איז דער דאָקטאָר מאַרקוס מיט זיין פרוי איזאַבעלע"... [פלוצים כאַפּט זיך אויף חינקיס, טהוט אַ וואַרף די קאַרטען אויפ'ן טיש].

ח י נ ק י ס. לאָז דאָס ברענען אויפ'ן פייער! איידער אַזוי שפּילען אין קאָרטען, איז שוין גלייכער זיצען אין דער היים און שרייבען ספרים!

ק נ אַ ק נ י ס ע ל. וואָס גערט אייך אָן, ווי אַזוי איך שפּיעל? איך וויל מיר אַרויס מיט קאָזיר — און רוף מיך קנאַקניסעל!

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [פון דעם אַנדערען טיש]. ער איז גערעכט, ווי אין פסוק שטעהט: ב ג פ ו י ב ו א ב ג פ ו י צ א — איטליכער שפּיעלט זיך, ווי ער פאַרשטעהט.

פ י י פ ע ר. ניין, שולדיג איז גאָר חינקיס: ער האָט גע־מאַכט אַזאַ גאַנג, אַז מע מעג איהם אָפּהאַקען הענט און פיס. נאָר חינקיס איז דיר איין אַנטיק: ער האָט אַ טבע, אַז טאָמער מאַכט ער אַ פעהלער, פאַלט ער אָן אויף יענעם.

ח י נ ק י ס [צו פייפערען]. איהר זענט אַ אידיאָט! איהר פאַרשטעהט אַזוי ביי קאָרטען, פונקט ווי איהר פאַרשטעהט די בערזע!

פ י י פ ע ר. ע, איהר זידעלט זיך שוין? וועל איך דאָך אייך דערצעהלען, ווער איהר זענט, קאַרטיאָזשניק! זשוליק!

[ער חאַפּט אַ טעשעל קאָרטען און וואַרפט חינקיסען אין פּנים אַריין. חינקיס נעמט איהם אַז ביי די וואָנסים. קנאַקניסעל פאַהרט אַריין חינקיסען אין דער באָרד. פּאָסטערנאַק שרייט: „א ל ת פ ל ד ב ר — חאַטאַ פּאַקרישקע! לאָז זיין שטיל! ס'איז אַ בזיון פאַר די דאַמען!"... מאַדאַם פּאָסטערנאַק פאַלט חלשות. די דאַמען שרייען: „וואַסער! וואַסער!"].

צווייטער אַקט

[אין אַ פּאָר חדשים אַרום. — ביי פּייפּערען אין קאַנטאָר. שענע טישלעך. געטאַפּעטע גראַטעס. אייזערנע שאַפעס. — ציפּערבלאַט, דער בוכהאַלטער, אונטערגעבונדען די אויהערען מיט אַ ווייס טיכעל, און פּלעדערוויש, דער קאָרעספּאָנדענט, אַ פראַנט מיט בלויע ברילען, זיצען אויף הויכע שטוהלען, סקריפּען מיט די פּעדערען און וואַרפען אויף ביינדלעך. זילבערמינץ, דער קאַסיר, זיצט אין די גראַטעס ביי דער קאַסע, צעהלט געלט געשווינד, קנאַקט מיט די פינגער. פּייפּער אַליין זיצט אויבען־אָן ביי'ם טיש און דרעהט די וואָנסים. ביי די זייטען זיצען ספּעקולאַנטען: פּיינקוגעל, חינקים, בייגעלמאַן, קנאַקניסעל. אַ ביסעל ווייטער שטעהען עטליכע יונגע ספּעקולאַנטלעך און מעקלערס. אַלע רעדען, מאַכען מיט הענט, היצען זיך. עס לאָזען זיך הערען פאַרשיידענע קולות: „יקנה"ז!" „פּעסט!" „יקנה"ז!"... עס קומט אָן גרייגער מיט אַ חאַליאַסטרע מעקלערס].

ערשטע סצענע.

גרייגער [האַלט זיך מיטביידע הענט ביי די זייטען]. יקנה"ז!? אומעטום, וואו מע קומט, הערט מען נאָר יקנה"ז און יקנה"ז! יעהופּעץ — אויך מיר אַ בערזע, אַז אָך און וועה איז די יאָהר! חאַפּט מען זיך אָן עפּים איין אַרטיקעל, איז זיי ניט אָפּצורייסען. פרעגט זיי בחרם: וואָס יקנה"ז? ווער יקנה"ז? ווייסען ניט פון זייער געזונט. איינער קוקט אויפ'ן אַנדער'ען, געהען ווי שאָף אין דער טשערעדע. נאָר איך איינער האַלט מיך אָפּ פון יקנה"ז. אדרבה, איך פאַרקויף גאָר יקנה"ז. אָט האָב איך ערשט נעכטען

אָפּגעלייזט פּאָר אַ דריטהאַלבען הונדערט שטיק יקנה"ז זיעבענ־הונדערט צוואַנציג אויף קאָנטראַקטען, איך זאָל אַזוי לעבען מיט אייך אינאיינעם. לאָז זאָגען עמיצער, אָט שטעהען אידען.
[ער ווייזט אַז אויף דער האַליאַסטרע מעקלערס].

די האַליאַסטרע [שיסען־אויס אַלע מיט אַ מאָל]. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!...

פייגקוגעל [קוקט זיך איבער מיט דער קאָמפּאַניע ספּעקולאַנטען. צו גרייגערען]. אַז די נאַסע בוימער ברענען, היינט וואָס זאָלען שוין זאָגען די טרוקענע? אַז איהר האָט מורא צו האַלטען זיך מיט יקנה"ז, היינט וואָס זאָלען מיר שוין זאָגען?... פון דעסטוועגען וואָלט איך זעהר געוואָלט וויסען, צי פאַרקויפט איהר נאָך עפּיס יקנה"ז צו די זעלבע פּרייזען?

גרייגער [אויפגעבראַכט]. איהר ווייסט דאָך, אַז איך האָב פיינט אייערע יעהופּעצער אָפּשניצלעך, אויבערקעפּלעך און המצאה'־לעך. ביי מיר איז איין אָפּענער זעכס־און־זעכציג — וואָס אויף דער לונג, דאָס אויף דער צונג. אַז מע רעדט, זאָל מען רעדען עסק. פּאָעזיע האָב איך פיינט. [צו פּייפּערען]. זעהט איהר, מיט אייך מאַכען מיר אַ געשעפט. מיט אייך האָב איך ליעב צו האַנדלען, ווייל איהר זענט דער איינציגער לייטישער סוחר אין יעהופּעץ אויף דער בערזע. מיט איינעם וואָרט, איהר זענט אַ דזשענטעלמען — איך זאָג דאָס אויף אייך אַלע מאָל, ווי גאָט איז הייליג. פרעגט, אָט שטעהען אידען.

די האַליאַסטרע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

פּייפּער [דרעהט די וואַנסים]. וואָס זשע ווילט איהר מאַכען, פאַני גרייגער? לאָמיר הערען.

גרייגער. איך וויל... איך וויל מיט אייך מאַכען אַזאַ געשעפט: איהר שטעלט מיר אַ פּרייז אויף הונדערט שטיק יקנה"ז, ווי טייער איהר קויפט און ווי טייער איהר פאַרקויפט, געדרוקט אין צעהן קערבלעך, און איך מוז אויסקלייבען איינס פון די צוויי: אָדער איך וועל ביי אייך צונעמען הונדערט שטיק יקנה"ז, אָדער

איך וועל אייך אוועקגעבען הונדערט שטיק יקנה"ז. נו, וואס טראכט איהר אזוי לאנג? האקט א צדיק!

פ י י נ ק ו ג ע ל [צום איבעריגען עולם]. גריינער וויל איהם מאכען דאס שפיעל...

פ י י פ ע ר [טראכט]. ניין. מיר לוינט בעסער, הערר גרייגער, אז איהר זאלט מיר שטעלען א פרייז אהין אדער אהער, און די ברירה זאל זיין ביי מיר.

פ י י נ ק ו ג ע ל [צום איבעריגען עולם]. דער קליינער לאזט זיך ניט פיהרען אין חדר אריין.

ג ר י י ג ע ר [מיט היץ]. אט דאס איז די מעשה מיט א יעהופעצער ספעקולאנט: געב איהם פיר א געשעפט, ענטפערט ער דיר בויבעריק! נו, בקיצור, לאז זיין אזוי ווי איהר ווילט. ביי מיר פועל'ט איהר אלסדינג אין דער וועלט. דארויף בין איך גרייגער. איך האב שוין אויף אזעלכע ספעקולאציעס מיינע צייהן אויפגעגעסען. איך האב שוין געפרובט אמאל אין איין האלבע שעה דערלעגען זיעבען און זיעבעציג טויזענט קערבלעך — און אפילו זיך נישט פארקרימט, ווי מיר שטעהען אונטער א הימעל. [ער ווייזט אויף דער סטעלי]. פרעגט וועמען איהר ווילט, אט שטעהען אידען.

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ג ר י י ג ע ר [מיט גדלות]. געלט איז בלאטע. דער עיקר איז — איין עהרליכער מאן, דאס ווארט זאל זיין א ווארט, און גע־ווינטליך — מוז מען דערצו האלטען קאפ גוויד. [ער טהוט זיך א פאטש אין שטערן]. גרייגער האט א קעפעלע, דער רוח האט איהם ניט גענומען!... אלזא, הערר פייפער, הערט זיך צו מיט קאפ. [ער צעהלט די ווערטער]. הונדערט שטיק יקנה"ז אויף קאנטראקטען, אויף זיעבען הונדערט פערציג, מיט פערציג קערבלעך האנטגעלט — ק ו י ף איך ביי אייך, און אויף זיעבען הונדערט פופציג, מיט א פופציגער האנטגעלט — פ א ר ק ו י ף איך אייך. חיינט קלויבט אייך אוים.

פ י י פ ע ר [טראַכט אַ ווײַלע]. האָב איך אײַך אָפּגעגעבן הונדערט שטיק יקנה"ז. [צום בוכהאַלטער]. הערר ציפּערבלאַט! פֿאַרשרײַבט הונדערט שטיק יקנה"ז אויף זיבעטן הונדערט פֿערציג, מיט פֿערציג.

צ י פּ ע ר ב ל אַ ט [רײַסט זיך אַפּ פֿון די ביכער]. האַ? וואָס? יקנה"ז? וויפֿיעל? ווי טײַער? געקויפֿט, צי פֿאַרקויפֿט?

פ י י פ ע ר. שלום עליכם, פֿון וואַנעט איז אַ איד? [צום קאַרעספּאָנדענט]. הערר פֿלעדערוויש! דערצעהלט איהם וואָס ס'איז דאָ געמאַכט געוואָרען. [צום קאַסיר]. הערר זילבערמינץ! נעמט צו פֿון הערהען גרייגער פֿיער טויזענט רובעל.

פ י י נ ק ו ג ע ל. פֿאַני גרייגער, אויף אײַך איז מקוים געוואָרען דאָס ווערטעל: „אַז מע זוכט אַ גלעזער, געפֿינט מען אַ סטאָליר". איהר האָט אַזוי געוואָלט קויפֿען יקנה"ז, אַזוי ווי איך וויל טאַנצען.

ח י נ ק י ס. איהר האָט זיך אַליין געשטעלט אין אַ רעמיז.

ב י י ג ע ל מ אַ ן. פֿאַרנוצט געזונט!

ק נ אַ ק נ י ס ע ל. ווערטלעך אויף אַ זייט. מילא, אַז גרייגער האָט זיך אַרויסגעכאַפּט מיט אַ וואָרט, וואָס קומט איהם דערפֿאַר? ווען עס טרעפֿט אויף מיר, דרעה איך מיר אַרויס, און רוף מיך קנאַקניסעל!

ג ר י י ג ע ר. בלאָטע! איך טהו דאָס ניט, אָבער גאָר לאַ מיט אַ לאַנגער נון! איך הייס גרייגער! איך שוועהר אײַך בנאמנות, ווי ס'איז אַ שהכל פֿון גאָט [ער ווײַזט אויפ'ן טיש], — מײַן גאַנצער אַרויסקוק איז נאָר געווען צו קויפֿען יקנה"ז. אויף יקנה"ז פֿרעגט מיך, וועל איך אײַך דערצעהלען וואָס דאָס איז. ס'איז אַ סברה, אַז מע קויפֿט אויס דאָס גאַנצע יקנה"ז פֿונ'ם מאַרק. ס'איז טויזענט קאַרבען אַ שטיק, ווי איהר זעהט מיך לעבען! וואָס מיינט איהר, גרייגער איז עפּיס אַ יונגעלע? שוין באַלד אַ חודש, אַז איך האַלט אין איין קויפֿען יקנה"ז. איך האָב שוין אײַנגעקויפֿט ביז היינטיגען

טאָג אפשר זיעבען הונדערט שטיק. פרעגט, אַט שטעהען אידען. [צו דער האַליאַסטרע]. וואָס שווייגט איהר?

די האַליאַסטרע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

אַ קול פון דער זייט. סטיימש, פאַני גריינער, איהר האָט דאָך נאַר־וואָס געזאָגט און געשוואָרען זיך, אַז ערשט נעכטען האָט איהר פאַרקויפט דריטהאַלבען הונדערט שטיק יקנה"ז!

גריינער [מיט כעס]. נאַחאַל! ווער פרעגט אייך? אַ ייד איז דיר קיין קאַטאָוועס ניט! מענטשען רעדען עסק, מישט ער זיך אריין. ווער האָט דען געזאָגט „פאַרקויפט"? איך? מסתמא האָט מיר אַזוי געפּאַסט. איך זאָג תמיד וואָס מיר פּאַסט. למאי זאָל איך לייקענען? איך האָב פיינט די יעהופּעצער חכמות. ביי מיר איז איין אָפּענער זעכס־און־זעכציג — וואָס אויף דיער לונג, דאָס אויף דער צונג. פאַרוואָס האָב איך פיינט. [צו פייפערן]. אַ סימן האָט איהר, אַז איך בין אַ פעסטער קונה אויף יקנה"ז — אָט פּרובט זיך, שטעלט איין, גיט מיר אַוועק אויף זיעבען הונדערט פופציג, מיט אַ צעהנערעל האַנטגעלט, נעם איך ביי אייך צו נאָך אַ מאָה שטיקלעך יקנה"ז.

פייפער [ניט לאַנג געטראַכט]. האָב איך אייך אַוועקגעגעבען נאָך הונדערט שטיק יקנה"ז. [צום קאָרעספּאָנדענט]. העררּ פלעדער־וויש! מאַכט אַ בריעף אויף נאָך הונדערט שטיק יקנה"ז.

פינקוגעל [נעמט זיך ביי דער באָרד]. אם כן, אַז דער צער פון טראָגען איז יאָ אַזוי גרויס, בין איך דאָך אויך אַ קונה אויף אַ מאָה שטיקלעך יקנה"ז צום זעלבען פּריין, אויב מיט אַ צעהנערעל האַנטגעלט!

פייפער [צום קאָרעספּאָנדענט]. העררּ פלעדערוויש! מאַכט נאָך אַ בריעף אויף הונדערט שטיק יקנה"ז.

חינקיס. נו, און וואו בין איך? מיין געלט איז קיין געלט ניט? עלעהיי איך האָב געשפּיעלט אין „בעזיק". די בערזע איז דאָך ניט מעהר ווי אַ קאָרטענשפּיעל. הייסט מיר אויך מאַכען אַ בריוועל אויף אַ מאָה שטיקלעך יקנה"ז.

ב י י נ ע ל מ א ן. ווערקמירדיג! ביי חינקיסען איז דיר אלסדינג געגליכען צו א קארט! [צו פייפערען]. זייט אזוי גוט און הייסט, זייט מוחל, מיר אויך מאכען א בריוועלע אויף א האלבע מאה יקנה"ז.

ק נ א ק נ י ס ע ל. איך האב אפילו געגעבען דאס ווארט מיין ווייב, אז איך וועל מעהר קיין געשעפטען אויף דער בערזע ניט מאכען; נאר אז איך זעה אלע קויפען, לאזט דאס מיך ניט איינ־זיצען. ווי זאגט ער: „אחרי רבים להטות". [צו פייפערען]. הייסט שוין, זייט מוחל, מיר אויך מאכען א בריוועל אויף יקנה"ז, און דוקא אויף א גאנצע מאה — און רוף מיך קנאקניסעל!

פ י י נ ק ו ג ע ל [צו קנאקניסלען]. אויף אייך איז מקוים גע־ווארען דאס ווערטעל: „יאק יצר־הרע נאפאדני, טא תקיעת־כפ־נע פאמאזשע"...

פ י י פ ע ר [צום בוכהאלטער]. הערד ציפערבלאט! פאר־שרייבט נאך צוויי הונדערט פופציג שטיק יקנה"ז. [צום קארעספאנ־דענט]. הערר פלעדערוויש! מאכט נאך דריי פרישע בריוועלעך. [צום קאסיר]. פארשרייבט אין דעבעט נאך דריי טויזענט פיגף הונדערט רובעל. [ציפערבלאט ווארפט אויף די ביינדלעך. פלעדערוויש שרייבט בריוועלעך. זילבערמינץ צעהלט געלט, קנאקט מיט די פינגער. צווישען עולם ווערט א מורא'דיגער גערודער. אלע שרייען: „יקנה"ז! פעסט! פעסט!" מעקלערס לויפען הין און צוריק פון איינעם צום אנדערען, רוימען איין אלע מאל פייפערען א סוד אויפ'ן אויהער, נעמען איין ארדער און ברענגען געלט].

ג ר י י נ ע ר [גרויס]. נו? ווער האט אנגעמאכט א האס אויף יקנה"ז? גריינער! ווער קויפט אין איין קלאפ דריי הונדערט שטיק יקנה"ז? גריינער! אלץ גריינער! אויף מיר קוקענדיג האבען זיך שוין אלע צעלאזט קויפען יקנה"ז. וואו זענט איהר געווען ביז אהער, בריות, יעהופעצער ספעקולאנטען? ספעקולאנטען זענט איהר? אידיאטען, ניט קיין ספעקולאנטען! איהר ווייסט ניט, ווער עס האט אייך געשלייערט! איהר זעהט, יענער קריכט —

קריכט איהר אויך. וואס קריכט איהר? וואס האט איהר געקויפט? יקנה"ז? איהר ווייסט, וואס יקנה"ז איז? מע טאר עס דען נעמען אין די הענט אריין אפילו?

א קול פון דער זייט. סטייטש, איהר האט דאך גאר וואס געזאגט?!...

גרייגער. איך האב געזאגט? נו, איז וואס? האב איך געזאגט, מסתמא האב איך בֿאדארפט אזוי זאגען. איך לייקען מיך גאר ניט. איך האב ליעב זאגען דעם אמת. ביי מיר איז איין אפענער זעכס־און־זעכציג — וואס אויף דער לונג, דאס אויף דער צונג. פאעזיע האב איך פיינט. איך בין אריינגעקומען אהער, טאמער וועט גאט רחמנות האבען, איך וועל קאנען פטור ווערען פון א שמאטע. איך טראג מיך שוין ארום מיט יקנה"ז פון א וואך זיעבען. פרעגט וועמען איהר ווילט, אט שטעהען אידען. [צו דער חאליאסטרע]. וואס שווייגט איהר?

די חאליאסטרע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

פיינקוגעל [זיך אין בארד אריין]. גאט שיקט צו דעם טרינקער זיין וויין און דעם שפינער זיין פלאכס. אזעלכע יאהר־עדות, ווי ביי גרייגערען, זענען ווערטה דאס גאנצע געלט.

גרייגער. א סימן האט איהר, גיט מיר א בעם אויף צוויי הונדערט שטיק יקנה"ז אויף קאנטראקטען, אז איהר זענט מחויב זיי ביי מיר נעמען אויף זיעבען הונדערט קערבליעך, געב איך אייך צו צעהן קערבלעך אויף יעדען שטיק.

פייפער. האב איך אייך פארקויפט א בעם אויף צוויי הונדערט שטיק יקנה"ז. [צום קארעספאנדענט]. הערר פלעדערוויץ! מאכט א בריעף אויף צוויי הונדערט שטיק יקנה"ז, אז איך דארף נעמען אויף זיעבען הונדערט רובעל איבער־א־יאהר קאנטראקטען. [צום קאסיר]. פארשרייבט אין דעבעט פון העררען גרייגער נאך צוויי טויזענט רובעל.

גרייגער [נעמט דאס בריוועל, צעהלט אפ געלט, שטעהט א ווייל, שפייט אויס]. טפו זאל דאס ווערען! וואס האב איך דא אנגעמאכט?

אויף זיעבען הונדערט פופציג געקויפט... אויף זיעבען הונדערט פארקויפט... נאר איהר מיינט דאך, אז גרייגער איז עפּיס א יונגעלע און וועט גלאט ארויסווארפען געלט אויף דער גאס? בלאטע! אבער גאר לא מיט א שטריימעל! עס וועט אייך קאסטען געלט! איך וועל אייך אויסטהון ביז'ן לעצטען העמד, ווי איהר זעהט מיך לעבען! איך וועל אייך אלעמען מאכען פאר קבצנים, ווי ס'איז היינט יום רביעי — דיענסטאג אויף דער גאנצער וועלט! [ער געהט אוועק, טהוט א זעץ מיט דער טיר. די האליאסטרע — נאך איהם].

צווייטע סצענע.

פּיינקוגעל [צום איבעריגען עולם]. וואס זאגט איהר אויף איהם? דער כח פון געלט! אזא־נ־עזות! איך האב איהם אבער געוואלט דערצעהלען א משל פון שלמה המלך מיט'ן האהן. איהר האט געהערט דעם משל פון שלמה המלך מיט'ן האהן?

חינקים. אצינד, אז גרייגער איז שוין אוועקגעגאנגען, האט איהר זיך דערמאנט אינ'ם משל פון שלמה המלך מיט'ן האהן! פונקט אזוי ווי נעכטען ביי די קארטען...

בייגעלמאן. ווערקמירדיג! פון וואס איהר זאלט נים רעדען מיט חינקיסען — אויף די קארטען מוז ער ארויפקומען!

קנאקניסעל. חינקים איז גערעכט. צו וואס זאלען מיר זיך נארען? אידישע תקיפות איז שטעלען א פייג אונטער דער פאלע — און רוף מיך קנאקניסעל!

פייפער [טהוט זיך און]. ווייסט איהר, וואס עס וואלט גוט געווען צו טהון אצינד? [אלע שווייגען. חינקים כאפּט זיך ארוים].

חינקים. מאכען א „פּרעפּערענס"...

אלע דריי. בראווא, חינקים! בראווא! חינקים האט נאך קיינמאל אזוי גלייך נים געזאגט. בראווא! בראווא!

[פייפער, פיינקוגעל, חינקים, בייגעלמאן און קנאקניסעל געהען אוועק. צווישען די יונגע ספעקולאנטען און מעקלערס איז א טומעל, א געפּילדער. אלע רעדען:

„וואס הערט זיך מיט יקנה"ז?"... „פלאו!"... „געפאלען. וואס טהוט מען? קויפען, צי פארקויפען?"... „קויפט אייך יקנה"ז און מאכט אייך א בעס"... „איך האב א האס אויף יקנה"ז! ווער קויפט א חאס?"... „האלט זיך מיט אייער האס, רייבט איהם אוים מיט זאמד"... „אז מאכען, זאל מען מאכען א סטעלאזש"... „גיט זשע מיר א בריוועלע, עס זאל זיין מיט פיס, עס זאל קאנען געהן"... „פייפער'ס א בריוועלע איז פרימא"... „פרימא, פרימא! ער נעמט, זאגט מען, הונדערט טויזענט רובעל נדן"... „פאסטערנאק'ס טאכטער"... „פאסטערנאק איז רייך"... „א מיליאנער, זאגט מען, א דבר־אחר, נאר א מיליאנער!"... עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אריין א קאפ פון א אידעל, און נאכדעם — דאס אידעל אליין].

דריטע סצענע.

ד אָ ס א י ד ע ל. דאָ פארקויפט זיך דאָס... [א שמארע מיט דער נאז]. ווי אזוי הייסט דאָס... יקנה"ז.

ע ט ל י כ ע ק ו ל ו ת. אַט האָסט דו דיר די אַנדערע טעג יום־טוב! אַ נייער סוחר אויף יקנה"ז!

ד אָ ס א י ד ע ל. ווי טייער איז ביי אייך דאָס... [א שמארע מיט דער נאז]. ווי אזוי הייסט דאָס... יקנה"ז?

ע ט ל י כ ע ק ו ל ו ת. ווער זענט איהר? וואָס דארפט איהר?

ד אָ ס א י ד ע ל [דערשראקען]. אַליין בין איך אזוי גרויס ווי א כתרילעווקער אליין. פאָהרען פאָהר איך, הייסט דאָס, פון אדעס, און הייסען הייס איך מנחם־מענדעל.

ע ט ל י כ ע ק ו ל ו ת. זענט איהר אפשר יענער מנחם־מענדעל, וואָס האָט געהאַנדעלט אין אדעס אויף דער בערזע מיט „לאָנדאָן"?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל [גייציג]. יאָ, דאָס בין איך טאקי אליין. טאקי יענער מנחם־מענדעל, וואָס פאַר־אַ־יאָהרען אין אדעס, ניט היינט געדאכט, ביי פאנקאָנין ימח שמו, א האָס, א בעס, און א דאָס... [א שמארע מיט דער נאז]. א סטעלאַזש.

ע ט ל י כ ע ק ו ל ו ת. קומט דאך אייך שלום. שלום עליכם אייך, רב מנחם־מענדעל, וואס מאכט א איד?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. וואס זאלען מיר מאכען וואס? אדעס איז טוידט אדעס. אוים „לאנדאן", אוים פאנקאני, אוים מאראזשענע... אלע אדעסער קומען אהער קיין יעהופעץ קומען זיי, און דא הער איך, אידען, אהן עין־הרע, מאכען גאר ניט שלעכט מאכען זיי. האב איך מיך מיישב געווען, וואס בין איך ערגער פון אלע וואס? אגב, האב איך, פאהרענדיג פון אדעס אהערצוצו, דורכגעשלאגען אין זשמערינקע א דאס... א שידוך דורכגעשלאגען, פארדיענט מיט גאט'ס הילף עטליכע קערבלעך, גלוסט זיך עפּים מאכען, שפּעגעלירען גלוסט זיך, ווי זאגט ער: פארזוכט פונ'ם עץ־הדעת פארזוכט... אי זי, די פלונית'טע הייסט דאס, ווער שרייען גוואלד ווער זי? עט, ווער איז זי מחויב צו הארכען א נקבה ווער?... שוט, וואס זשע האב איך אייך אנגעהויבען צו זאגען וואס? יא, כ'האב מיך דערמאנט: איך האב בדעה צו מאכען עפּים מיט דיס... [א שמייכעל מיט דער נאז]. ווי אזוי הייסט דאס?... יקנה"ז... [דער עולם לאכט. ד ע ר ק א פ ע ל י ש און ד י ק א פ א ט ע און אויך ש מ ע ל ק ע לאזען זיך צו איהם].

ש מ ע ל ק ע [רעדט טיעף ליטוויש]. יקנה"ז? אדרבה, ניט עפּים צו פארדיענען.

ד ע ר ק א פ ע ל י ש [שטופּט אפּ שמעלקען]. וואס ווילט איהר מאכען? זאגט, אט לויף איך אייך מאכען.

ד י ק א פ א ט ע [שטופּט אפּ דעם קאפעליש]. אנו, לאזט מיך!... [שנייצט אוים די נאז, נעמט ארוים פון הינטען א רויטע פעטשיילע]. נאט אייך אפּעט שלום, רב מנחם־מענדעל. הייסט דאס, כפי איך זעה ארויסעט אט־א־דא־א פון אייער שמועס, פארשטעה איך, אז איהר האט חשק, איך בעט איבער אייער כבוד, צו שווינדלען מיט יקנה"ז. זאגט זשע מיר, זאלט איהר מיר געזונט זיין, איהר קלערט, וואס איז ישייך, קויפען, צי, איך בעט איבער אייער כבוד, פארסויפען?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. פארקויפען אודאי ניט. וועהט זגיהר, קויפען — דאס וואלט אפשר געווען א שטיקעל פלאן אפשר. נצר וואס זשע דען איז דא דער גאנצער דאס? [א שמארע מיט דער נאז]. איך ווייס ניט, מיט וואס עסט מען דאס, ווייס איך ניט.

ש מ ע ל ק ע [שטופט זיך דורך]. יקנה"ז ווייסט איהר ניט?

ד ע ר ק א פ ע ל י ש [שטופט אפ שמעלקען]. איהר ווייסט ניט, וואס היסט יקנה"ז? די גאנצע וועלט קויפט יקנה"ז.

ד י ק א פ א ט ע [שטופט אפ דעם קאפעליש]. לאזט מיך, איך וועל אייך קלאר מאכען, וואס איז שייך, אקוראט דעם ענין פון יקנה"ז. מכח וויסען וואס דאס איז, מוז איך אייך זאגען דעם רעכטען אמת, אז מיר אליינעט אט־א־דא־א ווייסען אויך ניט, איך בעט איבער אייער כבוד, מיט וואס מע עסט דאס, ווארום דאס איז א זאך, וואס אלע האבען דאס און קיינער זעהט דאס ניט, א בלינדער אתרוג, איהר פארשטעהט?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. כ'פארשטעה, פאר וואס זאל איך ניט פארשטעהן פאר וואס? דאס איז, אפנים, איין איידעלע מאטעריע איז דאס? [ער וויזט אויף די פינגער]. ניטא ביי וואס אנצוטאפען ניטא? ס'איז אזא מין, וואס ס'איז גאר לחלוטין ניטא אויף דער וועלט, אזוי ווי דאס „לאנדאן" אין אדעם?

ד י ק א פ א ט ע. חלילה! וואס איז שייך, ס'איז ניטא ...יי וואס אנצוטאפען? ווי געשיקט זיך עס, מע זאל קויפען און פארקויפען א מין, וואס איז גאר אויף דער וועלט ניטא? נאר אז מע וויל שמועסען נאך א מאל טאקי דאס אייגענע ווידער צוריס, איז דאס פארט נישטא אין ערגיץ ניט, ווייל פארקויפען פארקויפט זיך דאס, איך בעט איבער אייער כבוד, בלאנקא, דאס הייסט, מ'... פארקויפט דאס אייך אויף איבעראיאהרעט קאנטראקטען מיט א ברירה: פאלט דאס — האט איהר פארשפיעלט נאר דעם אדערויף; אלא טאמער הויבט זיך דאס — נעמט איהר אפ ביי יענעם צער און רפוי און שבת און בוזות, עס געהערט צו אייך מיט הכל־בכל־מכל־

פלעקעל, און אפילו די קאפאָנעס זענען אויך אייערע. פארשטעהט איהר שוין?

מנחם־מענדעל. כ'פארשטעה, פאר וואס זאל איך ניט פארשטעהן פאר וואס? איך קום צו יענעם און זאג איהם: „פעטערל! אדער געלט, אדער די נשמה"... נאר וואס זשע דען, האט מיר קיין פאראיבעל ניט, איין זאך איז מיר דא א ביסעל פריקרע: איך פארשטעה ניט דעם דאס... [א שמארע מיט דער נאז]. דעם פשט פון לשון קאפאָנעס פארשטעה איך נים.

שמעלקע. קאפאָנעס ווייסט איהר ניט? [ער ווייזט אויף די פינגער]. קאפאָנעס, וואס מע שניידט קאפאָנעס.

דער קאפעליש [ווייזט אויף די פינגער]. קופאָנעס איז... איז... איז... קופאָנעס אויף נעמען דיווידענד.

די קאפאטע [שטופט אפ דעם קאפעליש]. לאזט זיך דיע־נען! [ער ווייזט אויף די פינגער]. קאפאָנעס — דאס ווערט אנגערופען, למשל, די קאפאָנעס, די עסקא, דאס פרעצענט, וואס עס וואכסט אָן... הייננט פארשטעהט איהר שוין?

מנחם־מענדעל. כ'פארשטעה, פאר וואס זאל איך ניט פארשטעהן פאר וואס? איך זיץ מיר אין דער היים זיץ איך מיר, און דארט וואכסט דערווייל אויף מיר פרעצענט. וויבאלד אזוי, איז דאך עס טאקי, אפנים, נישקשה פון א דאס... פון א געשעפטעל איז דאס... מאכט זשע מיך קלאר, איך בעט אייך, ווי איז, למשל, דער דין, אז איך וויל מאכען דערויף א האָס, צי א בעס, צי אפשר טאקי מחילה א גאנצען דאס... [א שמארע מיט דער נאז]. א סטעלאזש מיין איך?

דער קאפעליש. אך, מיט'ן גרעסטען כבוד! גיט מיר איין אָרדער, טהו איך א שפרונג און ברענג אייך א סטעלאזש א פרימא: פייפער'ס א בריוועלע.

שמעלקע [שטופט זיך דורך]. צו וואס נוצען אייך קונצעו, סטעלאזשען? אמעהר, קויפט אייך בעסער מזומנ'עם יקנה"ז א

ביסעל. אַט האָב איך איין אָרדער פון לאזערען און [illegible] מאשעיען...

די קאפאטע [שטופט אַפּ שמעלקען]. לאָזט זיך דיענען! וואָס דולט איהר זיי א יארמעלקע מיט מזומנ'עם יקנה"ז, אז זיי ווייסען נאָך גאָר ניט וואָס פאר א פנים דאָס האָט?

מנחם־מענדעל. עט־נו, מילא איהר מיינט, אז טאָ־מער טאַקי חלילה ניט אזוי דאָס?... [א שמארע מיט דער נאָז]. בע! א סימן האָט איהר, אַט האָב איך אָפּגעהאַנדעלט א זומער אין אדעס, ניט היינט געדאַכט, מיט „לאָנדאָן", געמאכט אלע מאָל א „האָס", א „בעס", א „סטעלאַזש", מיט א „נאָך", מיט א „בלינדע רעכט", מיט אלע שאָלעמויזען, און פרעגט מיך בחרם פרעגט מיך, צי האָב איך דאָס ווען אָנגעקוקט אין מיינע אויגען אפילו? פון דעסטוועגען, עס זאָל נאָר געווען זיין א ביסעל מעהר דאָס... [א שמארע מיט דער נאָז] הצלחה, וואָלט איך דען אצינד ניט געקאָנט זיין א שטיקעל עושר אצינד? אַט נאָט אייך הערשעלע. הערשעלע איז ניט געווען א שמש אין בית־המדרש, איז ניט ארוים מיט'ן שטעקעל אין גרעצק און האָט ניט געמאכט אין איין שמע־ישראל דרייסיג טויזענט? שאַט! און יוסעלע? איהר קענט יוסעלען? יוסעלע האָט ניט געמאכט קיין פארמעגען פון לאָנדאָן? אמת, זיי האָבען דאָס נאָכדעם אָפּגעגעבען צוריק מיט [illegible]ים האָבען זיי; פון דעסטוועגען...

די קאפאטע. ע, רב מנחם־מענדעל, איהר זאָלט אזעלכס [illegible]? ווי קומט דאָס צו־נ־אייך? איהר גלייבט „לאָנדאָן" צו „יקנה"ז"? וואָס איז שייך, „לאָנדאָן" איז, איך בעט איבער אייער כבוד, „לאָנדאָן", און „יקנה"ז" איז, פארשטעהט איהר מיך, טאַקי „יקנה"ז".

מנחם־מענדעל. דהיינו וואָס? דאָס געשעפט גופא איז טאַקי אזוי ראיעל איז דאָס?

די קאפאטע. וואָס איז שייך ראיעל? ס'איז עפרות זהב! ס'איז נאָר א סברה, אז די גרויסע אונזערע קויפען דאָס אוים,

פון דער בערזע, און עס קאָן זעהר שען געמאָהלט זיין, אז אויף איבער־א־יאָהר קאָנטראַקטען זאָל דאָס זיין מיט גאָלד גלייך, אָדער עס זאָל, איך בעט איבער אייער כבוד, ליגען נייען איילען אין דער ערד. דערפאַר איז גוט, אז מע באוואָהרענט זיך מיט א סטעלאַזש. וויבאלד איהר האָט א סטעלאַזש, זענט איהר א גליקליכער מענטש.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. אָ, א סטעלאַזש איז אודאי זעהר א געשמאַקער ביסען א סטעלאַזש! איך געדענק עס נאָך פון אדעס געדענק איך. נאָר וואָס זשע דען איז דאָ דער גאַנצער דאָס? דער קוועטש איז דאָ: מה יקר? וואָס קאָן עס מיך קאָסטען וואָס?

ד י ק א פ אָ ט ע. וואָס איז שייך קאָסטען? עס ווענדט זיך, וואָס פאַר א סטעלאַזש איהר ווילט מאַכען. פאַר א געוועהנ־ליכען סטעלאַזש וועט איהר דאַרפען באַצאָהלען בראָצקע'ס פאַר־מעגען; נאָר אויב איהר ווילט, עס זאָל אייך קאָסטען אין גלייכען געלט, וואָלט איך אייך געהייסען מאַכען, איך בעט איבער אייער כבוד, א „געדרוקטען סטעלאַזש", דהיינו: דער בעס זאָל זיין גע־שריבען אויף זעכס הונדערט און דער האָס אויף אכט הונדערט; איז דאָך ממה־נפשך [מיט א ניגון] — וועט דער פרייז האַלטען העכער פון אכט הונדערט קערבלעך, וועט איהר נעמען יקנה"ז; אלא וואָס דען, טאָמער פאַלט דאָס? — וועט איהר, איך בעט איבער אייער כבוד, געבען יקנה"ז. סאַי אהין, סאַי אהער — איז אַלץ די ברירה ביי אייך. האָט איהר דאָס צעקיים?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. פאַר וואָס זאָל איך דאָס ניט צעקייען פאַר וואָס? אין אדעס איז אויך אזוי אין אדעס: אָדער איך נעם, אָדער איך געב; דאָס הייסט, איך טאַנץ אויףביידע חתונות טאַנץ איך. וואָס פאַר א זייט עס זאָל ניט אוועקגעהן — בין איך אַלץ אין דרווּיסען בין איך. ביי גרויסע וואַראַציאַנען איז מען אין אדעס, זאָגט מען, גליקליך געוואָרען מיט אזעלכע סטעלאַזשען. מע דערצעהלט, אז עס פלעגט אוועקגעהן איין עפּאָכע, פלעגט מען אנשיטען זעק מיט גאָלד פלעגט מען. ביסמארק זאָל זיך ניט געוועזן צוקיהלען ביסמאַרק, און עס זאָל זיך ניט געוועזן איבערקעהרען דאָס

גאַנצע שפּיעל מיט דער פּוטער אַראָפּ, וואָלט ה ע ר ש ע ל ע געווען דער אייגענער הערשעלע וואָס פריהער, און י ו ס ע ל ע וואָלט טאַקי געבליבען יוסעלע, און איך וואָלט איצטערטאַ געווען גאָר בגילופין וואָלט איך. נאָר מסתמא איז דאָך ניט באַשערט מסתמא... הקיצור, וואָס פאָרט וועט מיך קאָסטען אַ געדרוקטער דאָס... אַ סטעלאַזש מיין איך?

ד י ק אַ פּ אָ ט ע. וואָס איז שייך? מע דאַרף דאָך זעהען, עס זאָל אייך קאָמפּעניר׳ען. צוליעב אייך, און ווייל מיר מאַכען דאָס ערשטע געשעפט, וועט דאָס אייך קאָסטען אַ צעהנערעל אַ זייט. יערענטליך?

מ נ ח ם - מ ע נ ד ע ל. נו, אוודאי קאָן מען ניט זאָגען, אַז ס׳איז טייער אוודאי. נאָר אויב ס׳איז מעגליך עפּיס אָפּראָסען... אָפּרייסען מיין איך, אויסדינגען, איז מהכתיתי; ווי זאָגט ער: וואָס ווינציגער, איז געזינטער... נאָר מאַ, אויך די אייגענע מעשה — אַז גאָט זאָל געבען אַ שטיקעלע הצלחה זאָל ער, איז גאָרניט, ווי זאָגט ער: אַ רענדעל אַראָפּ, אַ רענדעל אַרויף, מיר וועלען זיך ניט קריעגען ווע־לען מיר.

ד י ק אַ פּ אָ ט ע. האָב איך, וואָס איז שייך, פון אייך אַ פעסטען אָרדער און קאָן, הייסט דאָס, מיט מזל־ברכה שליסען דאָס געשעפט?

מ נ ח ם - מ ע נ ד ע ל. בפירוש איין אָרדער! ביי אונז אין אַדעס איז אַ וואָרט איין אָרדער און איין אָרדער איז איין אַדערויף. מיר פלעגען דאָרטען האַנדלען כמעט נאָר אויפ׳ן דאָס... אויפ׳ן וואָרט פלעגען מיר...

ד י ק אַ פּ אָ ט ע. וואָס איז שייך אויפ׳ן וואָרט? ביי אונז אין יעהופּעץ איז אויך דאָס נעמליכע; דאָס וואָרט איז טאַקי אַ וואָרט, נאָר פון דעסטוועגען זענען מיר זיך דאָ נוהג צו נעמען איין אַדערויף ביי׳ם גרעסטען שפּעגעלאַנט. מחמת עס טרעפט דאָ אָפּט־מאָל, אַז פון איין אָרדער זאָל זיך, איך בעט איבער אייער כבוד, אויסלאָזען אַ בוידעם. איהר פאַרשטעהט?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. כ׳פֿאַרשטעה, פֿאַר וואָס זאָל איך ניט פֿאַרשטעהן פֿאַר וואָס? עס קומט אויס, ווי מע זאָגט: „נותן בצימבעל הולך בטענצעל״... נאַט אייך דערווײַלע אַזאַ פֿופֿציגער נאַט אייך, און לאָז זײַן אין אַ גוטער שעה און אַ מזל׳דיגער. נאָר וואָס דען וועל איך אײַך בעטען וואָס? טאָמער איז באַשערט, עס זאָל זײַן וואַראַציאָנען, און עס וועט זײַן אויף מײַן זײַט אַ גרויסער דיפֿערענץ, זאָל זיך חלילה נישט אויסלאָזען אַזוי ווי אין אַדעס חלילה, דאָס הייסט, מע זאָל ניט קאָמפּעזירען מיט פֿעטש... הקיצור, איהר דאַרפֿט זעהען דאַרפֿט איהר, אַז דאָס ברייוועלע זאָל זײַן אַ דאָסיגס... אַ פּרימאַ זאָל דאָס זײַן.

ד י ק אַ פּ אָ ט ע. וואָס איז שייך פּרימאַ? פּרימאַ אַליין איז קאַרג. [אַ קוועטש מיט׳ן גראָבען פֿינגער]. פּרימאַ דפּרימאַ! טאַקי פּייפּער׳ס אַליין. פּייפּער׳ס ברייוועלע — דאָס איז אַ מזומנ׳ע מטבע. קיין בעסערס דערפֿון קריגט איהר שוין ניט, איך בעט איבער אײַער כבוד, אין גאַנץ יעהופּעץ!... [די קאַפּאָטע לאָזט זיך געהן. דער קאַפּעליש יאָגט איהם נאָך און טענה׳ט, אַז על־פּי יושר און על־פּי מענטשליכקייט קומט דאָס קורטאַזש פֿונ׳ם געשעפֿט אויף דער העלפֿט. די קאַפּאָטע וויל ניט הערען, ניט זעהען. דער קאַפּעליש בלײַבט שטעהן בײַ דער טיר טרויעריג].

ד ע ר ק אַ פּ ע ל י ש [צו זיך אַליין]. לייט האָבען גליק. ער וועט דאָ חאַפּען גוטע זיעבען מיט אַ האַלב קערבעל! און אפשר טאַקי אַלע צעהן? או־וואַ! פֿון די הענט אַרויסגעלאָזט אַ גע־שעפֿט. וויפֿיעל קוקט מען אַרום דערויף, איידער גאָט שיקט צו אַ פֿרישען „קונד״? אַז בסך־הכּל זענען די קליינע שפּעגעלאַנטען גאָר אַליין מעקלערס, און פֿון די גרויסע קאָן מען אויך גאָר ניט חאַפּען. צום בײַשפּיעל, פֿיינקוגעל: טאַקי אַ שענער איד מיט אַ פֿיינער באָרד; נאָר ער וועט בעסער מאַכען אַליין אַ געשעפֿט און וועט איבערצאָהלען, אַבי ניט געבען צו פֿאַרדיענען דעם מעקלער... צי, למשל, חינקים: בײַ חינקיסען קאָן מען מאַכען אַ געשעפֿט סיידען בײַ די קאָרטען. פֿאַר די געהויבענע מעקלערס איז חינקים אַ טייערער „קונד״: זיי מאַכען מיט איהם בשעת מעשה די גרעסטע

געשעפטען, נאָר וויפיעל זיי פאַרדיענען — לעגען זיי דאָרט אוועק ביי די קאָרטען... ביי ביינעלמאַנען מאַכט מען יאָ אַ מאָל אַ געשעפט; נאָר ווען טרעפט זיך דאָס? איין מאָל אין אַ שמיטה, אַי דאָס — דאַרף מען זיך פריהער גוט אָנגעהן, צערייסען דריי פּאָר שטיוועל, שטעהן ביי דער טיר, חנפה'נען די מאַדאַם ביינעלמאַן, אויסהערען זי, אַז זי קומט אַרויס פון אַ גרויסער משפּחה, חאָטש אַלע ווייסען, אַז זי האָט ניט לאַנג אַרומגעטראָגען אַ קאָשעק מיט בייגעל... און אַז גאָט גיט, מע שלאָגט שוין יאָ אַ מאָל דורך ביי איהם מיט צרות, מיט יסורים אַ שטיקעל געשעפט און עס קומט צום קורטאַזש, דאַרף מען זיך אָוועקדינגען מיט איהם אַ שעה זעכס... דערפאַר איז שוין קנאַקניסעל מעהר סוחר פון אַלעמען: ביי איהם אַז מע מאַכט אַ געשעפט, זאָגט ער לכתחילה, אַז פון מעקלערס האַלט ער ניט, קיין קורטאַזש צאָהלט ער ניט — און רוף איהם קנאַקניסעל!... בלייבט איבער איין גרייגער. ער איז דער בעסטער פון אַלע שפּעגעלאַנטען אין יעהופּעץ און האָט דוקא ליעב געבען אַ אידען צו פאַרדיענען אַ קערבעל; נאָר וואָס דען איז דער חסרון? מע קאָן איהם נאָכגעהן אַ יאָהר כסדר מיט חלומות, און ערשט נאָכדעם חאַפּען פון איהם אַ פּסק, אַז עס זאָל ווערען פינסטער אין די אויגען... היינט גאָר צאָהל דירה־געלט, זיץ ווי אַ מענטש, געה ווי אַ מענטש, האַלט אויס אַ שטוב אין יעהופּעץ, לעהרען קינדער — אַ שווערע, ביטערע פּרנסה! אוי, רבונו־של־עולם, האַרצעדיגער פאָטער! ווער האָט דאָס אויסגעטראַכט אָט דאָס מעקלעריי, אָט דאָס יעהופּעץ, אָט די בערזע — די וויסטע, פינסטערע, פאַרשאָלטענע בערזע?!... [ער זיפצט געשמאַק און געהט אוועק. שמעלקע בלייבט שטעהן אין מיטען קאַנטאָר, אָנגעשפּאַרט אויף אַ שטעקען, דער קאָפּ אַ ביסעל אויף אַ זייט, די אויגעלעך האַלב־צוגעמאַכט, ווי אַ אידינע בשעת זי טראַכט].

ש מ ע ל ק ע [רעדט צו זיך אַליין]. איין אומגליק מיט די מעקלערס! קומט אַ קונה, באַפאַלט מען עהם, ווי די הינט! אַמאָל איז געווען יאָהרען: איך בין מיר געווען איינער אויפ'ן יריד, זיך געאַרבייט פּאַוואָלינקע, שטילערהייט געמאַכט די גרעסטע געשעפ־

טען אין יעהופעץ, פארדיענט געלד — א ביסעל פון מעקלעריי, א ביסעל פון דער זייט, פון שפעגעלאציע... הײנט — פינף און צוואנציג מעקלערם פאר איינעם. מע דארף זיך הײנט גוט אונטערגארטלען, מע זאל זיי אריבעריאגען! מע לויפט זיך אן דעם גאנצען טאג, ווי א הונט; מע עסט ניט, מע טרינקט ניט, מע געהט ווי א בעטלער. [ער באטראכט אויף זיך די הלבשה]. וואס זאל מען טהון? די הוצאה איז גרויס, „גילדזשע" מוז מען צאהלען... א גליק, וואס יקנה"ז האט א ביסעל די אויגען געעפענט. די גאנצענע שטאדט האט זיך א נעם געטהאן צו יקנה"ז. וואס האט מען אין דעם אזעלכם דערזעהען? דער שווארץ־יאהר ווייסט זיי! איך האב אלע מיינע „קונדען" באטיילט מיט יקנה"ז. נעבאך בדלות געשטעלט לאזארען מיט מאשעיען, חע־חע! [מיט א שיינענדיג פנים]. אוועקגעקויפט ביי זיי כמעט דעם גאנצענעם מזומנ'עם יקנה"ז אויף זיעבען הונדערט רובעל... נישקשה, איך האב, ניט צו פארזינדיגען, אויך געחאפט דערביי א שען קערבעל, חס ושלום נישט בגנבה, נאר גלאט אזוי, פון אויבען א פארדיענסטעל, ווי אלע יעהופעצער מעקלערם... זיי מעגען אלץ: גנבה'נען, גזלנ'ען, קיילענען, און שמעלקע דארף הארעווען פון עולם־הבא וועגען... זיי זענען גרויס געווארען ביי זיך — פיסם! קאנטאריסטען! באנקירען! און שמעלקע איז אלץ דער איינענער שמעלקע — עך־עך־עך! פון דעסטוועגען, דאנקען גאט דערפאר. איך דארף צו קיינעם ניט אנקומען: פראן א ביסעל געלט, און סחורה א ביסעל איז פראן... [ער רעכענט אויף די פינגער]. פראן „שפאנעווער" מזומנ'נע... [ער טהוט זיך א טאפ אין איין קעשענע]. פראן „חארקעווער"... [טהוט זיך א טאפ אין דער אנדערער קעשענע]. און „וויגרישנע בילעטען", און אויף „טעקושצעם שצאט" א ביסעל, און א ביסעל אקציעם פונ'ם „יעהופעצער דעליזשאן" איז פראן. גאט זאל נאר געבען, דאס געשעפט פונ'ם „יעהופעצער דעליזשאן" זאל זיך א ביסעל פארבעסערען, וועט שוין זיין וואס צו טהון, אם ירצה השם, ביי לאזארען און ביי מאשעיען... [מיט א שיינענדיג פנים]. אי, קונים!... אזעטיקע קונים וואלט איך ווע־

לעז האבעז א סד! באַרליאַנטענע קונים!... [ער קוקט אויף דער וואנט].
אָהאָ, שוין צוועלף דער זייגער! פונקט די צייט, ווען לאַזאַר פאָהרט פריהשטיקען. מע דאַרף לויפען חאַפּען עהם ביי דער טיר — טאָמער וועט גאָט רחמנות האָבען און וועט עהם אַריינשיקען א געדאַנק עפּיס מאַכען א געשעפטעל... [ער געהט אוועק].

דריטער אַקט

[אין עטליכע חדשים אַרום, ביי פייפערען אין קאָנטאָר. — צ י פ ע ר־ב ל אַ ט זיצט אויבען־אָן, אויף פייפער'ס אָרט, די אויהערען אונ־טערגעבונדען מיט אַ ווייס טיכעל, און שאַבט זיך די נעגעל מיט אַ קליין מעסערעל. ביי דער זייט שטעהט פ ל ע ד ע ר ו ו י ש, פיין אויסגעפוצט, האַלט אַ קליין שפּיגעלע אין דער האַנט און קעמט זיך דאָס בערדעל. ז י ל ב ע ר מ י נ ץ זיצט פאַרשטעלט אין די גראַטעס, האַלט־אונטער דעם קאָפּ מיטביידע הענט, פאַרצאַרענט, אָנגע'ברוגז'ט אויף דער גאַנצער וועלט].

ע ר ש ט ע ס צ ע נ ע.

צ י פ ע ר ב ל אַ ט. וואָס קאָן דאָס זיין מיט אונזער שעף, וואָס ער איז היינט אַזוי שפּעט נאָך נישטאָ אין קאָנטאָר?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. קעהר נאָך שלאָפען. מסתּמא אויף געווען היינטיגע נאַכט אין קלוב.

צ י פ ע ר ב ל אַ ט. האַ? וואָס? מיט וויזיטען? געפונען אַ צייט צו מאַכען וויזיטען. וואָס רעדט איהר? איהר ווייסט, וואָס איהר רעדט? ביי אונז איז דאָך עפּיס היינט קאָנטראַקטען, רעאַליזאַציע. איהר הערט? רע־אַ־לי־זאַ־ציע

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. וואָס זשע שרייט איהר אַזוי? איך ווייס גלייך מיט אייך, אַז ס'איז ביי אונז היינט רעאַליזאַציע.

צ י פ ע ר ב ל אַ ט. האַ? וואָס? פאַרשטעהט זיך, רעאַלי־זאַציע. מיר דאַרפען היינטיגען טאָג נעמען און געבען אפשר פינף טויזענט אַקציעס. אַ ווערטעלע אויסצורעדען? יקנה"ז אַליין באַדאַרפען מיר רעאַליזירען — וויפיעל מיינט איהר?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. איך מיין... איך מיין, אז דעם חשבון פון יקנה"ז דארפט איהר וויסען בעסער פון אונז אלעמען. דערויף זענט איהר בוכהאלטער.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואס? א פאר טויזענט, זאגט איהר? פע, איהר האט א גרויסען טעות. העכער דריי טויזענט שטיק. איהר הערט? דריי טויזענט שטיק, א חוץ סטעלאזשען, אזעלכע, וואס מע קאן נישט וויסען, צי מע וועט אונז געבען, צי מע וועט ביי אונז נעמען יקנה"ז. איהר הערט, וואס מע זאגט אייך?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [פאר זיך]. בראש מיינט ער, אז אלע הינקען אונטער אויפ'ן לינקען אויהער, אזוי ווי ער... [הויך]. איך וויים גאר ניט, וואס מיר וועלען טהון; אט זעץ איך מיך און וויין, טאמער וועט פייפער, חס וחלילה, צולעגען געלט.

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [פון די גראטעס ארוים]. ווערליג ער איז יוצא קעגען אונז, וואלט ער געמעגט ווערען די כפרה היינטיגען טאג אפילו.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. ביי לייטישע באנקירען פארדיענט מען א קערבעל פון דער זייט גאר; מע שארט זיי צו א געשעפטעל, איין אקציע.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואס? וואו וועלען מיר נעמען אקציעס, פרעגט איהר? מיר וועלען מוזען צאהלען דיפערענצען.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [פאר זיך]. גוט מארגען, געלי, רעטאך טראג איך.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואס? א ברירה וועלען מיר האבען? אנו, טהוט נאר א פרעג דעם קאסיר, איך רעד נים מיט איהם, א סך האבען מיר עפים געלט אין דער קאסע?

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [צו פלעדערווישען]. קרחת!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פלעדערווישען]. הא? וואס? עטליכע טויזענט?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. קרחת, זאגט ער!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פלעדערווישען]. קדחת? וואס הייסט קדחת? וואו איז דאס געלט? וואו איז עפּיס פּאַפּיערען, סעריעס, קופּאָנעס? אנו, פרעגט איהם אקארשט, איך רעד מיט איהם ניט.

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [צו פלעדערווישען]. פּאַפּיערען? זאגט איהם, אז די מייז האבען אויפגעגעסען.

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פלעדערווישען]. הא? וואס? וויפיעל, זאגט ער?

פ ל ע ד ע ר װ י ש. די מייז, זאגט ער, האבען אויפגעגעסען!

צ י פ ע ר ב ל א ט [אויסער זיך]. צי ער איז משוגע, צי ער איז חסר־דעה, צי ער איז גלאט אזוי פונ'ם זינען?

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [צו פלעדערווישען]. זאגט איהם, אז ער איז אליין אי משוגע, אי חסר־דעה, אי פונ'ם זינען. ער ווייסט ניט, וואס מיט איהם טהוט זיך, דער שענער „בויכהאלטער".

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פלעדערווישען]. הא? וואס זאגט ער?

פ ל ע ד ע ר װ י ש. ער זאגט אויף אייך, אז איהר זענט א בהמה; איהר ווייסט ניט, ווער עס האט אייך געשלייערט...

[ציפערבלאט שפּרינגט־אונטער אויפ'ן בענקעל; ער ווייסט ניט וואס צו טהון פאר כעס. עס עפענט זיך אויף די טיר און עס קומען־אן מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל און זיינע צוויי מעקלערס: ד ע ר ק א פ ע ל י ש און ד י ק א פ א ט ע].

צווייטע סצענע.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל [צו דער קאפאטע]. נו, וואס זענט איהר געבליבען שטעהן וואס? געהט־צו צו איהם, ווייזט איהם די דאס... די סטעלאזשען אויף יקנה"ז ווייזט איהם. לאז ער זיך מיט אייך צערעכענען לאז ער זיך.

ד י ק א פ א ט ע [צום קאפעלישׁ]. זיי זענען גערעכט. געהט, זייט מוחל, צו צום קאסיר, זאגט איהם אזוי און אזוי, לאז ער אייך, איך בעט איבער אייער כבוד, ארויסצאהלען וואס עס קומט אויף די צוויי סטעלאזשען מיט'ן האס.

ד ע ר ק א פ ע ל י ש. וואס איז עפּיס געפאלען דער גורל אויף מיר? דאס געשעפט האט איהר דאך געמאכט, ניט איך.

ד י ק א פ א ט ע. אט דאס הויבט זיך אן מיט א אידען! ביי'ם נעמען „קורטאזש" האט ער גע'טענה'ט „יחדיו", און אז עס קומט צו עפּיס, האט ער חשק צו בלייבען פון הינטען. [ער שטופּט איהם אונטער]. פאלגט מיך, געהט, אייך פאסט בעסער.

ד ע ר ק א פ ע ל י ש. פאר וואס פאסט מיר בעסער?

ד י ק א פ א ט ע. ווארום אזוי: איהר געהט, איך בעט איבער אייער כבוד, אין א קאפעליש און רעדט רוסיש.

מ נ ח ם - מ ע נ ד ע ל. איך האב מורא, אז פון דעם דינגען זיך וועט גארנישט ארויסקומען האב איך מורא. מע דארף זיך פּרובען אליין דארף מען, ווי זאגט ער: „מע שיקט דעם שמש און מע געהט אליין". [ער טהוט־אויס דאס היטעל, געהט־צו צום קאסיר און רעדט צו איהם דורכ'ן פענסטערעל אויף רוסיש]. יא סאם מנחם־מענדעל איז כתרילעווקא... אווו נאם יעסט דווא ספּאלאווינע סטעלאזש נא יקנה"ז פּרימא דפּרימא...

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [מיט כעס]. זאגט אויף אידיש, וואס דארפט איהר?

מ נ ח ם - מ ע נ ד ע ל. מעלתו באדארף אויף מיר קיין פאר־איבעל ניט האבען, וואס איך האב לכתחילה אנגעהויבען אויף רוסיש, ווייל, ראשית, איז דא אזוי דער דאס... דער איינפיהר, און והשנית, פאסט טאקי ניט פאר אזא נפש, ווי איך, זיך ארומדרעהען אין יעהופּעץ אויף דער בערזע און נאך רעדען אידיש; מע קאן מיך, חס ושלום, דערקענען, אז איך בין א דאס... א איד מיין איך, און מיך מחילה ארויסדראסען פון דאנען מיט כבוד אהיים מחילה.

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [בייז]. הקיצור, וואס ווילט איהר?

מ נ ח ם - מ ע נ ד ע ל. הקיצור, די מעשה דערפון איז אזוי. איך בין מנחם־מענדעל פון כתרילעווקע בין איך. איך האב א שטיקעל דאס... א שם אויף דער וועלט האב איך, דורך אדעס, דורך „לאנדאן", כ'האב אמאל געהאנדעלט מיט „לאנדאן" אמאל,

היינט האנדעל איך מיט דאס... ווי אזוי הייסט דאס... מיט יקנה"ז.

זילבערמינץ [מיט כעס]. יקנה"ז? אזוי זשע רעדט! געהט אהין. [ער ווייזט אויפ'ן בוכהאלטער מיט'ן קארעספאנדענט]. דארט וועט מען אייך געבען יקנה"ז.

פלעדערוויש [מיט א שמייכעלע צו מנחם־מענדלען]. וואס וועט איהר עפּיס זאגען גוטס?

מנחם־מענדעל [מיט הענט]. וואס פאר א גוטס זאל איך אייך זאגען זאל איך? כ'האב גערדעהט האב איך, געשווינ־דעלט, געפּלוטעט מיט דאס... ווי אזוי הייסט דאס... מיט יקנה"ז. אהער, אהין, א האס, א בעס, א לאקש, בוידעם, ציבעלע — בלאטע! אז ס'איז ניט באשערט צו פארדיענען א קערבעל, העלפען נישט קיין בריה'שאפטען. הלואי איך זאל אויסקומען גלייך זאל איך, ווי זאגט ער: „דער ארעמאן איז געהרען, אז ער בלייבט ביי'ם קרן".

פלעדערוויש [פריינדליך]. איך פארשטעה נאך אייערע רעד, אז איהר האט מיט אונז חשבונות אויף יקנה"ז. זייט זשע זיך מטריח, אן זיצט אונזער בוכהאלטער, ער וועט זיך מיט אייך צערעכענען. [ער פיהרט־צו מנחם־מענדלען צום בוכהאלטער און שרייט אויף א קול]. הערר ציפערבלאט! דער איד האט דא א חשבון מיט יקנה"ז!

ציפערבלאט. הא? וואס? וואס שרייט איהר אזוי? איך בין ניט טויב! [צו מנחם־מענדלען]. זיצט.

מנחם־מענדעל [זעצט זיך צו אויף איין עק בענקעל]. בקיצור, די מעשה דערפון איז אזוי. כ'האב דא א ביסעל געשווינ־דעלט מיט דאס... ווי אזוי הייסט דאס... מיט יקנה"ז האב איך, געמיינט, איך וועל עפּיס מאכען, אריינגעבראקט די עטליכע קערב־לעך אריינגעבראקט, און געבליבען זיצען אויף די דריטהאלבען סטעלאזשען געבליבען, ווי א הוהן אויף די אייער, ביז קאנטראקטען. איין ארט פון מסחר, פון סטעלאזשען, פון ווארעציאנען איז מאקי

נאר אדעס. הערט איהר? יעהופעץ מעג טאקי זיין די כפרת פאר אדעס מעג עס זיין.

ציפערבלאט. הא? וואס? איין אנווייזונג פון אדעס? אנו, ווייזט אהער?

מנחם-מענדעל. דאס אנווייזונג איז טאקי אויף אייך איז דאס, נאר נישט פון אדעס, נאר פון אייך אליין טאקי, אויף דאס... ווי אזוי הייסט דאס... אויף יקנה"ז. [ער נעמט ארויס פון בוזעם-קעשענע א פאפיער און גיט דאס איבער דעם בוכהאלטער].

ציפערבלאט [נעמט דאס פאפיער, זאטעלט או די נאז מיט א פאר ברילען און לייענט הויך]. Милостивый Государь! По уплатѣ Вами мнѣ 15-го Февраля будущаго...года суммы...рублей серебромъ, имѣю сдать Вамъ или приказу Вашему десять акцій товарищества "Якнеузъ" съ текущими купонами. Послѣ-же 15-го Февраля сіе письмо теряетъ свою силу безъ всякихъ другъ къ другу претензій. Съ совершеннымъ почтеніемъ В. Файферъ.* [צו מנחם-מענדלען]. אהא? יקנה"ז? ווילט איהר, הייסט דאס, רעאליזירען, נעמען אקציעס?

מנחם-מענדעל. אקציעס לאו דוקא. ווי זאגט ער: "מע מיינט נישט די הגדה, מע מיינט די פאלירטשיקעס". וואס טויג מיר דאס... ווי אזוי הייסט דאס... יקנה"ז? איך וויל מיט אייך קאמפעזירען וויל איך. עס וועט מיר ארויסקומען פון אייך, נאך מיין חשבון נאך, א קערבלעך דריטהאלבען הונדערט וועט מיר. נאר אויב עס וועט געהן ביי אונז אין א פופציגער, בין איך נים אזא איד, וועלכער קאטארי...

---

* [געעהרטער הערר! נאכדעם ווי איהר וועט מיר איינצאהלען דעם 15־טען פעברואר פונ'ם קומענדיגען ... יאהר די סומע פון ... רובעל, בין איך מיך מתחייב ארויסצוגעבען אייך אדער צו אייער ארדער צעהן אקציעס פון דער געזעלשאפט יקנה"ז מיט די לויפענדיגע קופאנעס. נאכ'ן 15־טען פעברואר אבער פארלירט אט דער בריעף זיין קראפט, אהן קיין שום תביעות פון איינעם צום אנדערען. מיט פולער אכטונג, וו. פייפער.
איבערזעצט פון די ארויסגעבער.]

דער קאפעליש [מישט זיך אריין]. מע מיינט דעם דיפערענץ, וויפיעל עס באטרעפט, זאָלט איהר ארויסצאָהלען.

די קאפאטע [שטופט אפ דעם קאפעליש]. לאָזט זיך ריע־נען! דער איד איז, וואָס איז שייך, א פרעמדער, און האלט ביי'ם אוועקפאָהרען אהיים קיין כתרילעווקע. ער האָט, איך בעט איבער אייער כבוד, א ווייב, א גוטע בחור'טע, לאָזט זי איהם ניט אָטהעמען, על כן האָט ער אייך געוואָלט בעטען, איהר זאָלט זיך מיט איהם צערעכענען, און טאקי, איך בעט איבער אייער כבוד, ארויסצאָהלען די עטליכע קערבלעך על־פי חשבון. הײנט פארשטעהט איהר שוין, צי ניין?

מנחם־מענדעל. טאקי באלד טאקי, מחמת מעלתו באַ־דארף וויסען זיין, אז איך זיץ דאָ אויף א דאָס... אויף א פרעמדען וואָגען זיץ איך דאָ. ראשית, טאָר איך דאָ ניט זיין, און והשנית, לאָזט מיך מיין פלונית'טע ניט לעבען. זי זעצט מיט בריעף זעצט זי. אט זעהט, וואָס זי שרייבט מיר זעהט. [ער באקומט־ארויס פון בוזעם־קעשענע א בריעף].

ציפערבלאט [נעמט דעם בריעף, טהוט־אן די ברילען און לייענט אויף א קול]. „לכבוד בעלי הנגיד המפורסם החכם מופלג מוהר"ר מנחם־מענדעל נ"י. ערשטענס, קום איך דיר צו מעלדען, אז מיר זענען אלע, געלויבט איז השם יתברך, אין בעסטען געזונט. געב גאָט דאָס נעמליכע פון דיר צו הערען אויף ווייטער ניט ערגער, אָמן. — צווייטענס, פרעג איך דיך, א מיתה משונה זאָל אויף דיר קומען, הארצעדיגער געטרייער..." [פלעדערוויש, דער קאפעליש און די קאפאטע שטעלען אויף מויל און אויהערען. זילבערמינץ שטעקט־ארויס דעם קאָפ פון די גראטעס, רויכערט א פאפיראס, מאכט־צו די אויגען, הערט זיך צו מיט איין אויהער. ציפערבלאט ווישט־אויס די ברילען, הוסט זיך אויס און לייענט געשמאַק, מיט כוונה]. „צווייטענס, פרעג איך דיך, א מיתה משונה זאָל אויף דיר קומען, הארצעדיגער געטרייער! איך ליג אָפּעט אזא ווינטער און קאָן נאָך עד היום צו מיינע כוחות ניט קומען, א חוץ וואָס דאָס עלטערע קינד האָט געפּאָקט און געמאָזעלט און דאָס קלייניטשקע האָט די „דאָר", איך האָב דאָס שוין געבאָדען

אין זאלץ און אין קלייען, געזעצט אין זאמד, געשפּראָכען, געשטאָ־
כען, געטהאָן וואָס מע טהוט קיין אידען ניט, גאָט ווייסט אויב עס
וועט דערלעבען גרינגע אוגערקעס, און ער, גאָרניט, זיצט זיך דאָרטען
אין געהאקטע וואונדען, ווי אַ גראף, אַ גדולה אויף איהם, אַ יום־טוב !
פֿאַרשטעהרט זאָל איהם ווערען, רבונו־של־עולם ! אז ניט אדעס,
איז יעהופּעץ. דיך אַ סוחר ! פֿריהער „לאָנדאָן", היינט „יקנה"ז",
לאָמיך אַזוי וויסען פון דיר און פון כל הצרות, צי איך הויב אפילו
אָן צו וויסען, וואָס דאָס איז אויף מיר פֿאַר אַ נייער אומגליק אָט
דאָס שמאָקנעהאָז ! דיינע גליקען ווייס איך שוין, אז אָך און וועה
איז מיר ! פון אדעס, ניט היינט געדאַכט, — געדענקסט דו ? —
האָסט דו מיר אויך געשריבען גילדענע פייגעלעך, האָב איך דיר דען
ניט געשריבען דעמאָלט נאָך : אנטלויף, מענדעל, ווי גאָט איז דיר
ליעב ! ? אָרעמער דאָך, וואָס קנאַקסט דו ? איך שיק איהם נאָך
ארויס אויף הוצאות, ער זאָל קומען אהיים, לסוף וואָס טהוט ער ?
טראָגט דאָס איהם אוועק צו אַלדי שווארצע יאָהר קיין יעהופּעץ !"...
[עס עפֿענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אריין אַ קאָפּ פֿון אַ ספּעקולאַנט :
„ניטאַ פּייפּערעז אין קאָנטאָר ?" דער קאַסיר טהוט אַ מאַך מיט דער האַנט,
די טיר מאַכט זיך צו. ציפּערבלאַט לייענט ווייטער]. „דערויף האָט זיך
טאַקי טאַטע־מאַמע אויסגעבראַכט, אז איך זאָל זיצען דאָ אַ יוגענד
אין כּתרילעווקע מיט פּיצלעך קינדער פּיסקליאַטעס, און ער, דער
שענער ברויטגעבער מיינער, וועט זיך ארומשלייען דאָרטען מיט
אַלע שאַרלאַטאַנעס, וואָס אַ ווייב, משטיינס געזאָגט, האָט ביי זיי
אַ שענע ווערדע, און מיט מיר זאָל האָבען צו טהון אַ וועלט ! קיין
גוטען מיטוואָך נאָך נישט געהאַט פֿון דער חתונה אָן, אַז, משטיינס
געזאָגט, נאָר געטראָגען איהם און געהאַט, און ווידער אַ מאָל
איהם געטראָגען און געהאַט, און אָבער אַ מאָל פֿאַרגאַנגען איהם
אויף טראָגען. אוי, די מאַמע מיינע איז טאַקי אַ חכמה ! „הערסט
דו, טאָכטער מיינע געטרייע, פֿלעגט זי מיר זאָגען באַלד נאָך דער
חתונה, עפּיס געפֿעלט מיר נישט דאָס מאַנעכען דיינס, דאָס באַ־
שטענדיגע קוצעניו־מוצעניו זיינס מיט דיר, ווי זאָגט מען : זיי

מיר ניט צו זים, איך זאָל דיך ניט איינשלינגען; זיי מיר ניט צו ביטער, איך זאָל דיך ניט אויסשפייען״... אָט זעה, ביי לייטען א ווייב, אשטייגער, בליומע־זלאטע, פארשטעהרט זאָל דאָס איהר ווערען, ווי זי לעבט דאָס אָפּ די וועלט ביי איהר מאַן! ווען דו האָסט בליומע־זלאטען, ניט דערהאַרען זאָלסט דו, פאר א ווייב, וואָלסט דו שוין געוואוסט, וואָס פאר א גאָט מיר האָבען. איך וועל מיך ניט שטעלען, ווי בליומע־זלאטע, א מכּה דיר א גרויסע, שעלטען דיך און קאָרעניען, ווי דו ביזט ווערטה, — מוז איך מיט גוטען, א ברירה האָב איך? זאָג איך דיר טאַקי מיט גוטען, מענדעל סערדצע, אז טאָמער קומסט דו ניט צו פאָהרען, אם ירצה שם, אויף פּסח אהיים, זאָלסט דו זיך רעכטען אויף א פּאָהיבעל. איך קאָן טרעפען צו דיר קיין יעהופּעץ אויך און דאָרטען מאַכען דיר א ווימטען א פינסטערען סוף...״ [עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אריין וויעדער א קאָפּ פון א ספּעקולאנט: „נאָך ניטא פּייפּערען אין קאָנטאָר?״ דער קאַסיר טהוט א מאַך מיט דער האַנט. די טיר מאַכט זיך צו. ציפּערבלאַט לייענט ווייטער]. „...א ווימטען א פינסטערען סוף... איך זעה פון דיינע בריוולעך, אז דאָס יעהופּעץ האָט דיך, אַפּנים, רעכט פאַליובעט, א סיבּה דיר אין פּנים! ס׳איז דיר געפעלען, זאָגסט דו, וואָס וואסער צאַפּט זיך דאָרטען פון דער וואַנט, לאַנטערנעס צינדען זיך דאָרטען אָן אליין פון דער העלער הויט, אייזענבאַהנען לויפען־אַרום משוגע׳נערווייז הין און צוריק אין מיטען שטאָדט, וכדומה אזעלכע חידושים מיט בבא־מעשיות פון טויזענט־איין־נאַכט — מיינסט, ווען מיך דערמיט נעמען? אודאי באַדאַרף איך געגוויטיג האָבען דיינע יעהופּעצער געפלאַסטערטע גאַסען און „טאָרעטאַרען״! וואסער, קאָן איך באַשטעהן, זאָל ביי מיר זיין אין דער דייזשע, און לאַנטערנעס באַדאַרף איך אויף כּפּרות, איך געה במילא ניט ביי דער נאַכט אין ערגיץ ניט, און אז עס מאַכט זיך א מאָל, מע דאַרף יאָ געהן ערגיץ אין איין אָרט אריין, קאָן מען געהן פּאַרפּריה... פּאָלג זשע מיך, מענדעל...״ [עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקען זיך אריין צוויי קעפּ מיט א מאָל: „ניטא פּייפּערען אין קאָנטאָר?״ דער קאַסיר

טהוט אַ מאַך מיט דער האַנט. די טיר מאַכט זיך צו. ציפּערבלאַט לייענט ווייטער]. „...פֿאָלג זשע מיך, מענדעל, אַ ווייב דאַרף מען פֿאָלגן, העראויף צו האַנדלען מיט'ן פֿאַראַיאָהריגען שניי. לאָז זיך דיר נישט גלוסטען צו ווערען אַ גביר אין איין שמע־ישראל, ווי זאָגט מען: פֿליה נישט הויך, וועסט דו נישט פֿאַלען נידעריג. שנייד־אָפּ פֿון דיין יקנה"ז, ווי ווייט דו קאָנסט, און קום צו פֿאָהרען אהיים, וועסט דו זיין אַ גאַסט ביי דיינע קינדער. נאָר, למען השם, פֿלעכט נישט קיין קערבלעך דאָרטען אויף דער רוח ווייסט וואָס, האָב אין זינען בעסער ברענגען עפּיס אין בעל־הבתּישקייט אַריין. האָב איהם אַכציג שוואַרצע יאָהר! ביי לייטען אַ מאַן האַלט אויפ'ן קאָפּ, אַז ער האָט אין דער היים אַ ווייב ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר. האַנדעלסט מיט יקנה"ז — נעם, פֿאַרבלענד די אויגען, רייס־אָפּ און שיק אַריין אַ צוואַנציג אַרשין יקנה"ז דעם ווייב אויף אַ קלייד על; עס געהט אַזאַ יום־טוב..." [עס עפֿענט זיך די טיר און עס שטעקען זיך אַריין עטליכע קעפּ מיט אַ מאָל: „טאַקי אַלץ ניטאַ פּייפּערען אין קאַנטאָר?" דער קאַסיר טהוט אַ מאַך מיט דער האַנט. די טיר מאַכט זיך צו. ציפּערבלאַט לייענט ווייטער]. „...עס געהט אַזאַ יום־טוב! באַדאַרף איך איהם דערמאַנען, אַ וועהטיג איהם אַ גרויסער, אַליין ווייסט דאָס נעבאַך ניט! נעם זשע שוין אין איין וועג אָן אַ טוץ האַנטיכער מיט אַ סערוועט אַ גרויסען, און עטליכע אַרשין גראָבע לייווענט אויף דער פּסח'יגער דייזשע, און נאָזטיכלעך מיר אַ האַלב טוץ — קיין בראַנזעליעטען מיט מענדעליאָנען, ווי בליומע־זלאַטע, פֿאָדער איך נישט ביי דיר! און מאַראַזאָוו'ס זאָגע מיר אַ שטיקעל, טעלער פּלאַטשיגע מיט גלעזלעך אַ ביסעל, און אַ חריינַיק אַ נייעם (יענער איז כּפּרה געוואָרען פֿאַראַיאָהרען בשעת טראָגעז אויפ'ן בוידעם), גוטע זייף ברענג מיר צו פּיהרען, מיט אַ פֿלעשעל וואָדאָקאָלאָן. נאָר, למען השם, פֿאַרגעס ניט מיר קלאָפּען פֿריהער אַ דעפּעש, ווי עס ווינשט דיר פֿונ'ם גאַנצען האַרצען דיין זוגתי הצנועה מרת שיינה־שיינדעל. — יאָ, גוט, כ'האָב מיך דערמאַנט. איך פֿאַרשטעה נישט וואָס דו שרייבסט מיר, אַז קיין באַשטענדיגע סטאַנציע האָסט דו

ניט, דאָרט וואו די טאָגסט נעכטיגסט די ניט, די מוזט, זאָגסט די, אויסבאַהאַלטען זיך, מע זאָל דיך, חס ושלום, ניט איבערנעמען... וויים דיך דער שווארצער יאָהר. אפשר איז דאָס דערפאַר, וואָס די האַנדעלסט מיט טרפה'ער סחורה, מיט דעם וויסטען יקנה"ז? עס נעהט מיר טאַקי מעהר נישט אָפּ צו מיינע זיידענע קליידער, מע זאָל דיך ברענגען צו פיהרען אהער געקאָוועט אין קייטען! דיך דאַרף עס טרעפען! אַ שיינע שמאָדט, אַ לייטישע, דאָס יעהופּעץ! מע זאָגט גאָר, אז ביי נאַכט טאָר מען זיך דאָרט נישט ארומדרעהען איינער אַליין אויף דער גאַס: גזלנים, זאָגט מען, טהוען זיך איבער פאַר נקבות און מע שניידט קעשענעס... איך זאָל וויסען — דעם דריטען טאָג אַ שטיקעל ברויט, וואָלט איך ניט געוואָלט קענען דאָס יעהופּעץ, ברענען זאָל דאָס!... יאָ, וואָס זאָגסט די דערויף? סטיסי־לאַה איז שוין ווידער אויף דער צייט..."

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל [רייסט אויס ביי ציפּערבלאַטען דעם בריעף]. ווייטער געהען שוין אַלץ דאָסיגע... היימישע זאַכען געהען שוין. אָבער וואָס זאָגט איהר אויף מיין ווייב וואָס? זי קאָן שרייבען זי?

צ י פ ע ר ב ל א ט. אָ, אַ קאָזאַק!

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. זי מוז געהן ביי אייך אין ספּאָדעק, רב מנחם־מענדעל?

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ. אַ שאָד, וואָס זי איז ניט אין יעהופּעץ אויף דער בערזע — זי פּעהלט צום רומעל...

ד י ק א פ א ט ע. עט, וואָס איז שייך אַ אידינע? פּאַרט, איך בעט איבער אייער כבוד, אַ נקבה... [עס עפענט זיך די טיר און עס קומען אריין צוויי פרישע פּאַרשוינען: פ י י ו ו ע ל פ א נ פ א ט ש און ז א ו ו ע ל ז א א י ק ע: זיי שטופּען אונטער איינס דאָס אַנדערע].

דריטע סצענע.

פ א נ פ א ט ש [פאנפעט]. נו, האָוועל, טאַמער וואָלט העוועז אַ סברה, זאָלסט צוהעהן צו איהם און זאָהען, ער זאָל אונז העבען יאַהנעהאַז?

ז א א י ק ע [פאראיקעט זיך]. פא־פאר וואס עפים איך? פא־פאר וואס זאלסט דו ניט גע־געהן זאגען יק־ק־ק־ק... [ער ווארגט זיך].

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [מיט כעס]. וואס דארפט איהר? געהט אייך געזונטערהייט! ביי אונז גיט מען נאר איין מאל אין חודש.

פ א נ פ א ט ש. האוועל, דו הערסט? ער מוז מיינען, מיר זענען העהומען נאך א נדבה, אז אך און וועה איז אונז, אויף וואס מיר זענען איבערהעהומען!

ז א א י ק ע. זייט רוהיג, מיר זענען גע־געקומען צו אייך מיט א גע־געשעפט. מיר האבען י־ק־ק־ק־ק...

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [געהט־צו צו זיי]. וואס דארפט איהר? ווער זענט איהר?

פ א נ פ א ט ש. מיר זענען שפעהעלאנטען. מיר האבען העהויפט יאהנעהאז אויף האנטראהטען, זענען מיר העהומען אפ־געמען אונזערע עטליכע הערבלעך. מיר דארפען העלט.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [צו זאאיקען]. איך פארשטעה ניט וואס ער רעדט. זאגט איהר.

ז א א י ק ע. פא־פארשטעהט איהר מיך, מיר זענען צוויי שפעגעלאנטען שו־שותפים, דאס הייסט, מיר האבען גע־געהאנ־דעלט בשותפות י־ק־ק־ק־ק...

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [פיהרט זיי צו צום בוכהאלטער, שרייט איהם גלייך אין אויהער אריין]. הערר ציפערבלאט! צוויי סוחרים! עפים דארפען זיי, איך ווייס ניט וואס!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צום קארעספאנדענט]. הא? וואס? וואס שרייט איהר אזוי? איך בין נאך ניט טויב! [צו די שותפים]. וואס דארפט איהר?

פ א נ פ א ט ש. וואס באדארף א איד? באדארף העלט. אויף העלט שטעהט די וועלט. עס האט זיך אונז פאר־הלוסט האנדלען אויף דער היהער בערזע, האבען מיר ארייגהעבראהט

היבשע עטליכע הערבלעך אין יאהנעהאָז אריין, העמאכט אינצווייען א האנצע שפּעהעלאציע.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? איך פארשטעה ניט איין וואָרט.

ז א א י ק ע [שטופּט אפּ דעם שותף]. וואָס פּאַ־פּאַ־פּאַנפעט איהר? לאָזט מיך אויך אויסרעדען א וואָרט. [צום בוכהאלטער]. פּאַ־פארשטעהט איהר? מיר זענען פּאָ־פּאָ־פּראָסטע מארק־אידען, קיי־קיינמאָל ניט גע־גע'חלומ'ט אפילו צו האנדלען אויף דער בע־בערזע, נאָר אז מיר האָבען דע־דערהערט, אז די גאַ־גאַנ־צע וועלט האנדעלט מיט יק־ק־ק־קנה"ז און מע ווערט גאָ־גאָר גליקליך, האָבען מיר זיך מיישב געווען און גע־געמאכט שותפות אויף יק־ק־ק־ק...

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. יקנה"ז? נו, זאָגט שוין, וואָס קוועטשט איהר זיך אזוי?

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? יקנה"ז דארפט איהר?

פ אָ נ פ א ט ש. יאהנעהאָז באדארפען מיר אויף הפרות. מיר הג־ען באשטעהן זיך זעצען צום סדר אָהן יאהנעהאָז. מיר דארפען העלט. מיר ווילען גאָרניט וויסען פון קיין גליהען. שוין צייט זיך זעהען מיט א הערבעל. הא? ווי זאָהט איהר?

ז א א י ק ע [שטופּט אפּ דעם שותף]. פּאַ־פּאר וואָס זאָלט איהר האָבען א ט־טבע ניט לאָ־לאָזען אויסרעדען יענעם א וואָרט? [צום בוכהאלטער]. ווער איז דא פון אייך פּיי־פּיי־פּייפער? מיר האָבען דאָ אייערס א בריוועלע אויף יק־ק־ק־ק... [ער שלעפּט ארויס פון בוזעם־קעשענע א בריעף]. א פּאַ־פּאר מעקלערם האָבען דאָס אונז ארייגערוקט גאָ־גאָר בחצי חנם: פּו־פּופּצעהן שטיקלעך יק־ק־ק־ק... [די קוף בלייבט איהם שטעקען איז האלז, ניט אהין, ניט אהער. עס עפענט זיך די טיר און עס קומען־אריין עטליכע יונגע ספּעקולאנטען און שמעלקע בתוכם. ... שטופּען איהם אונטער. שמעלקע ראנגעלט זיך פּיט זיין ... ע שרייען].

פיערטע סצענע.

ד י י ו נ ג ע ס פ ע ק ו ל א נ ט ע ן [צו שמעלקען]. איא, זעהט איהר, צום קורטאזש נעמען זענט איהר געפלויגען, ווי א מזיק, געזעצט די נשמה, און איצט, אז ס'איז געקומען צו דער רעלי־זאציע, באדארף מען אייך אונטערשטופען.

ש מ ע ל ק ע. טא וואס איילט איהר זיך אזוי? מע וועט אייך געבען יקנה״ז, מע וועט אייך געבען!

ד י י ו נ ג ע ס פ ע ק ו ל א נ ט ע ן. וואו געבען? וואס געבען? איהר זעהט דאך, אז פייפער איז ניטא, איז דאך, אפנים, אמת, וואס מע זאגט. אז מע קלינגט, איז א יום־טוב.

ש מ ע ל ק ע. וואס הערט איהר זיי, וואס זיי וועלען אייך זאגען, די הולטאיעם? מע וועט אייך געבען יקנה״ז! פייפער'ס בריוועלע איז פרימא, וואלט איך האבען אזא יאהר. אט האב איך ליין אויך א ביסעל אייגענעם יקנה״ז, אויך פייפער'ס בריוועלעך. וואלט איך האבען אזא דאגה מיט פרנסה!

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [שטעקט ארויס דעם קאפ פון די גראמעס ארויס]. שא! וואס איז דארטען? וואס שרייט מען?

ד י י ו נ ג ע ס פ ע ק ו ל א נ ט ע ן [צו שמעלקען]. שאט! רעדט א ביסעל שטילער. וואס שרייט איהר אזוי?

ש מ ע ל ק ע [שרייט]. ווער שרייט דען?

ד י י ו נ ג ע ס פ ע ק ו ל א נ ט ע ן [שרייען]. ער שרייט, און פרעגט נאך, ווער סע שרייט?

ש מ ע ל ק ע [שרייט]. ווער שרייט דען? ניט! איהר שרייט!

פ ל ע ד ע ר ע ר ו ו י ש [לויפט צו]. ששששא! וואס איז דא פאר געשריי?

ש מ ע ל ק ע. מיט מיר? וואָס בין איך פאַר אַ מחותּן? הולטאַיעס האָבען אַרויסגעלאָזט אַ קלאַנג אין שטאָדט, בין איך שולדיג?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. אַ קלאַנג? וואָס פאַר אַ קלאַנג?

ש מ ע ל ק ע. דער שוואַרץ־יאָהר ווייסט זיי! איהר קענט ניט די יעהופּעצער הולטאַיעס? רק מע רעדט, רק מע טומעלט.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. וואָס זשע רעדט מען? וואָס טומעלט מען?

ש מ ע ל ק ע. וואָס פרעגט איהר אויף הולטאַיעס? זיי קאָנען אומגליקליך מאַכען יענעם מיט די מיילער... קיילענען, איז אַ לעפעל וואַסער דערטרינקען.

צ י פ ע ר ב ל א ט [פון דער ווייטען]. הא? וואָס? ווער איז דערטרונקען געוואָרען?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [שרייט צו איהם אויף אַ קול]. אונזערע אָקרענטען אויפ'ן ים זענען דערטרונקען געוואָרען! [צו שמעלקען]. פאַרט וואָס זאָגט מען אין שטאָדט?

ש מ ע ל ק ע. גלויבט מיר, ס'איז ניט כּדאי אפילו איבער־צורעדען. איך שריי אָבער דעם גאַנצענעם פריהמאָרגען: שקר וכזב! שפּייט זיי אין פּנים! ס'איז ליגען! פון אויבען ביז אַראָפּ ליגען! ס'איז אַ באַנדע גנבים, רוצחים, באַרעדער, הולטאַיעס!... [עס עפענט זיך די טיר און עס פאַלט־אַריין אַ אידינע, אַ פאַרוויקעלטע אין עטליכע שאַלען און פעטשיילעס. נאָך דער אידינע שלעפּט זיך נאָך אַ מיידעל].

פ י נ פ ט ע ס צ ע נ ע.

ד י א י ד י נ ע [וויקעלט זיך אַרויס פון די שאַלען מיט די פעטשיי־לעס, לויפט־צו גלייך צום קאַסיר, רעדט אין איין אָטהעם]. אַט דאָס זענט איהר טאַקי דער פייפער אַליין? איך זאָג אָבער צו מיין טאָכטער: קום, זאָג איך, טאָכטער, לאָמיר געהן, זאָג איך, גלייך אַהערצוצו, ווי זאָגט מען: „בעסער זיך בוקען צום קאָפּ, איידער צו די פיס".

איך בין, ווי איהר זעהט מיך, א אידינע איין אלמנה שוין פאוואלינקע דריי און צוואנציג יאהר. וועט איהר דאך מיך פרעגען: ווי קומט צו מיר א מיידעל פון אכצעהן? זאלט איהר גאר קיין יסורים נים האבען. איך האב נאך קלענערע פון איהר, אז אך און וועה איז מיר, אז איך האב מיך בעדארפט פארשלייערן נאך א מאל און זיך גט'ען, און אבער א מאל פארשלייערן זיך און ווידער א מאל גט'ען זיך, ימח שמו וזכרו! [זי שפייט אוים דריי מאל]. זיך פארשווארצן, ווייל איך וועל לעבען שוין מעהר ניט פארדרעהען זיך, ווי זאגט מען: „בעסער א זיסער טוידט, איידער א ביטער לעבען". מיינע שונאים זאלען אזוי לעבען, ווי איך האב גאר בעדארפט חתונה האבען נאך מיין ערשטען מאן עליו השלום. ער, זכר צדיק לברכה, האט גע־דיענט נאך ביי גיטעלע וויינשטיין עליה השלום, געוועזן ביי איהר פל־ולך איבער'ן הויף, איבער די עופות, פסח'יגער שמאלץ, איבער אלע ספעזשארנים... [זי ווישט א טרער. פלעדערוויש געהט־צו צו איהר, ווארפט מיט אויגען אויפ'ן מיידעל. דאס מיידעל שלעפט די אידינע פאר'ן קליידעל].

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. וועמענ'ס איז מיידעל? ס'איז טאקי אייער מיידעל?

ד י א י ד י נ ע. א משל! וועמענ'ס דען מיידעל זאל דאס זיין? אט דאס איז דאן דער גאנצער אומגליק מיינער, ווי זאגט מען: „א קליין קינד א שפיעלכען, א גרוים קינד א מיהלכען". א ווערטעלע אויסצורעדען — היינטיגע יאהרען חתונה מאכען א טאכטער? א שען מיידעל, זאגט מען אפילו, איז א האלבער נדן, און דערצו איז זי, ווי איהר קוקט זי אן, גאר נישט קיין שלימע־זאלניצע. קיין עין־הרע, געבענטשטע הענט. איהר שטיקעכטס מיט איהר מערעזשען האט א שם, און איהרע פיש מעג עסען דער מלכות!

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [ווארפט מיט אויגען אויפ'ן מיידעל. דאס מיידעל שלעפט די אידינע פאר'ן קליידעל]. זאגט זשע מיר, מיין ליעבע אידינע, וואס דארפט איהר?

די אידינע. וואָס איך דאַרף — וועט מיר קיין מענטש נישט געבען, ווי זאָגט מען: „בעסער דאָס ביטערע בלאַט פון גאָט, איידער דאָס זיסע פונ׳ם מענטשען". מיר זאָגען דאָס אַלע טאָג אינ׳ם בענטשען. ס׳איז אייך אפשר אַ חידוש, וואָס איך קאָן? מיין ערשטער מאַן עליו השלום איז געוועזן ביי גיטעלע וויינשטיין עליה השלום...

פלעדערוויש [וואַרפט מיט אויגען אויפ׳ן מיידעל. דאָס מיידעל שלעפּט די אידינע פאַר׳ן קליידעל]. דאָס האָבען מיר שוין געהערט. איהר זאָגט, מיט וואָס קאָנען מיר אייך דיענען? עס איז ביי אונז היינט קאָנטראַקטען, רעאַליזאַציע, מיר האָבען קיין צייט ניט.

די אידינע. בראָש האָבען זיי דאָ אַלע קיין צייט ניט! דער דניעפּער ברענט! טאָמער האָב איך אויך קיין צייט ניט? טאָמער האָב איך איבערגעלאָזט אַ שטוב אויף דער סלאָבאָדקע מיט קליינע קינדער פּיסקליאַטעס, ווי זאָגט מען, אויף גאָט׳ס באַראָטה, זיך אַראָפּגעכאַפּט אַהער און נאָך געוואָלט פון דאַנען אַראָפּלויפען אין מאַרק נאָך פיש, נאָך פליישׁ, צי איין אָבדיראָק אויף שבת? ווי זאָגט מען: „דאָס בעסטע מילכיגס איז טאַקי פּאָרט אַ שטיקעל פליישׁ".

פלעדערוויש [איז דער לופּט]. דאָס מיידעל איז נאָר צו דערליידען, נאָר די אידינע איז עפּיס איין אָנשיקעניש פון זיין ליעבען נאָמען! [הויך]. איך פאַרשטעה ניט, עפּיס רעדט איהר מיר פאַרשטעלט. ווי באַלד איהר דאַרפט האָבען איין אָבדיראָק אויף שבת, היינט וואָס זענט איהר געקומען אַהער?

די אידינע. גלויבט מיר, איך בין ניט משוגע. איך בין יאָך ביי אַלע געדאַנקען. איטליכער אָרעמאַן ווייסט זיך פון זיין חשבון. איך דאַרף חלילה נישט קיינעמ׳ס לאַסקע. אַ ביסעל פונ׳ם קלייטעל, אַ ביסעל פונ׳ם שענקעל, ווי זאָגט מען: „פון אַ ביסעל און אַ ביסעל ווערט אַ פולע שיסעל". נישט צו פאַרזינדיגען, אַ אידינע איין אַלמנה, צונויפגעשלאָגען די עטליכע קערבלעך, דאָס גר׳ מיין איך, איינגעלעגט דצ״ אין גוטע הענט, געמאַכט מיט דעם

אַ גאַנצע שמענדעלאַציע, און אַזוי ווי היינט איז דער זמן, בין איך דאָס געקומען אַרויסנעמען דאָס נדן.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. גאָס נדן? וואו? דאָ, ביי אונז? אוי, זעהט נאָר, מיין ליעבע אידינע, צי האָט איהר ניט קיין טעות?

ד י א י ד י נ ע. גאַנץ גוט, קאַטשקע נאָך בעסער. הערט איהר, זינט איך בין אַ אידינע אַ סוחר'טע האָב איך נאָך קיין טעות ניט געהאַט. מיינע שונאים און אייערע שונאים מעגען דאָס פאַר־מאָגען אויף זייער לייב, וואָס איך וועל איבערגעבען אָדער נישט דערררעכענען. אַז איך זאָג אייך, ביי אייך ליגט דאָס נדן, ווייס איך וואָס איך זאָג. קיין ביער און קיין בראַנפען טרינק איך ניט, און פון קיין חלומות האַלט איך ניט.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [אין דער לופט]. נאַ דיר אַזאַ שלאַק! [הויך]. קומט, זייט מוחל, אַהערצו. [ער פיהרט זי צו צום בוכהאַלטער]. הערר ציפערבלאַט! אָט די אידינע, זעהט איהר, האָט אַ טענה: דאָס נדן איהרס, זאָגט זי, איז איינגעלעגט ביי אונז.

צ י פ ע ר ב ל א ט. האַ? וואָס? וואו האָט מען דאָס געלעגט?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [אין דער לופט]. פאַרלעגן זאָל דאָס ווערן! [הויך]. דאָס נדן, זאָגט זי, דאָס נדן איהרס ליגט ביי אונז!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צום קאָרעספּאָנדענט]. וואָס שרייט איהר? איך בין נישט טויב!

ד י א י ד י נ ע. בראָש קאָן מען דאָ משוגע מאַכען אַ מענ־טשען! אַמעהר, טשעפּעט זיך אָפּ, נאָט אייך אָפּ אייערס און גיט מיר אָפּ מיינס, ווי זאָגט מען: „שוואַרץ אויף ווייס אַטשי קאָליט"...
[זי שלעפּט־אַרויס פון די קליידלעך אַ קניפּעל און פלאַנטעט־אַרויס פון דאָרטען אַ שמיקעל פּאַפּיער].

צ י פ ע ר ב ל א ט [לייענט]. "По уплатѣ Вами мнѣ 15-го Февраля..." אָט דאָס איז אייער נדן? עס איז דאָך גאָר יקנה"ז!

די אידינע. לאָז זיין יקנה"ז, לאָז זיין חרוסת, לאָז זיין אפיקומן — וואָס עס וויל זיך, אָבער די חתימה איז אייערע?

ציפּערבלאַט. הא? וואָס? ווי קומט צו אייך יקנה"ז?

די אידינע. גלויבט מיר, ליעבער פריינט, איך האָב דאָס ניט גע'גנב'עט און אויף דער גאַס נישט געפונען. היינטיגע יאָהרען וואַלגערען זיך ניט אויף דער גאַס אַזעלכע זאַכען. עס קאָסט מיך מיין בלוט, ר"ן קאַרבען. צוגעזאָגט האָט מען מיר ת"ק. צוויי מעקלערס ליטישע, געקומען צו מיר אויף דער סלאַבאָדקע, זיך צו־געזעצט צו מיר: „קויפט, אַלע קויפען, פאַרדיענען, פאַרדיענט אויך". וואָס ווייסט אַ אידינע איין אַלמנה? אודאי, ווען איך האָב מיין ערשטען מאַן עליו השלום, וואָס איז געוועזן כל־ולך ביי גימעלע וויינשטיין עליה השלום... [עס עפענט זיך די טיר און עס קומט אריין אַ נייער פּאַרשוין מיט באַקענבערד און מיט אַ גרויסען פּאָרטפּעל אונטער דער האַנט. די אידינע שרעקט זיך איבער פאַר'ן פּאַרשוין מיט'ן פּאָרטפּעל און טרעט־אָפּ אויף אַ זייט].

זעכסטע סצענע.

דער פּאַרשוין מיט'ן פּאָרטפּעל [רעקאָמענ־דירט זיך פאַר'ן קאַסיר]. איך בין פּלוידערזאַק, פּאַווערענע פּאַ דיעלאַם. [דער קאַסיר שיקט איהם אָפּ מיט אַ בייזער צום קאָרעספּאָנדענט. יענער, מיט אַ שמייכעלע, — צום בוכהאַלטער].

ציפּערבלאַט [אַ ביסעל דערשראָקען]. הא? וואָס? אַ דיעלאָ? וואָס פאַר אַ דיעלאָ? זיצט.

פּלוידערזאַק [וויל ניט זיצען. רעדט מיט אַ געמישטער שפּראַך]. איך בין אייך זעהר בלאַגאָדאַרנע. איך קאָן באַשטעהן. געיאַוועט האָב איך זיך צו אייך פּאַ דיעלו. איינער פון מיינע קליענטען האָט פּריאָברעטאַיעט אייער אָביאַזאַטעלסטוואָ דורך אַ פּאָסרעדניק אויף איין אָפּרעדיעליאָנעם טערמין אַ איזוועסטנעם פּרעדמעט,

קאניעטשנא, מיט א זאדאטאק, און אזוי ווי היינט איסטעקאיעט דער סראק, האב איך זיך אסמיעלעוועט אייך פרעדופרעזשדאיען, איהר זאלט מיר פריגאטאווען די שטשאטעס אין פאלנעם פאריאדאק, אהן א שום זאמעדליעניע פון אייער סטאראנע, בכדי עס זאל ניט ארויס קיין ניעדאראזומעניעס, וועלכע קאטאריע וואליעקאיען נאך זיך אטוועטסטוועטנאסט נא אסנאוואניע סטאטיי דיעטיאטאהא טאמא טשאסטי פערוואי סוואדא זאקאנאוו גראזשדאנסקיך...

צ י פ ע ר ב ל א ט [צום קארעספאנדענט]. א שפראך! איך פארשטעה ניט איין ווארט!

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [צום בוכהאלטער]. וואס פארשטעהט איהר דא ניט? זיי מיינען מסתמא יקנה"ז.

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פלוידערזאקען]. הא? וואס? יקנה"ז? וואס זשע שווייגט איהר? ווייזט אהער דאס בריוועלע. אט באלד וועט קומען אונזער שעף, וועט ער זיך מיט אייך אויסגלייכען.

פ ל ו י ד ע ר ז א ק. איזוויניטיע! איהר זענט ניט סוועדושטשי אינ'ם דוך פון אונזער זאקאנאדאטעלסטווא. מע האט מיך נישט אופאלנאמאטשעט אויף צו גלייכען זיך. איך טרעבעווע אקציעס בוקוואלנא! ס'איז פארהאן א רעשעניע קאססאציאנאהא דעפארטאמענטא פראוויטעלסטוואוויושטשאהא סענאטא, וועלכס קאטאראיע ווירזשאיעט זיך אזוי: „יעזשעלי..." [פלוצים עפענט זיך די טיר און עס פליהט־אריין, ווי א דונער, ג ר י י ג ע ר מיט א גוואלד. נאך איהם — די חאליאסטרע מעקלערס. פון גרייגער'ס קולות בלייבט פלוידערזאק אהן לשון].

זיעבעטע סצענע.

ג ר י י ג ע ר [מיט א הענגקאלנער אויף די אקסלען, קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען]. ניטא איהם טאקי, דעם שענעם מענטשען? איז דאך עס, אפנים, טאקי איין אמת? [צו דער חאליאסטרע]. נו, ווער איז גערעכט? וואס האב איך געזאגט?

די חאַליאַסטרע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

גרייגער. אַ בערזע — ברענען זאָל זי! באַנקירען — אַ חלירע אויף זיי! מעקלערס — פאַרחאַפּט זאָלען זיי ווערען! [ער דערזעהט שמעלקען]. אַ??? מע זאָל דערמאַנען משיח׳ן... [ער געהט־צו צו שמעלקען].

שמעלקע [רוקט זיך אָפּ]. געזונט זאָלט איהר זיין, חע־חע! עס ליגט אייך אין זינען קאַטאָוועס טרייבען.

גרייגער [געהט־צו צו שמעלקען]. קאַטאָוועס טרייבען? עס רינט פון מיר בלוט, זאָגט ער — קאַטאָוועס טרייבען! איהר ווייסט, וויפיעל איהר קאָסט מיך מיט אייער יקנה״ז, פאַרחאַפּט זאָל דאָס ווערען? [צו דער חאַליאַסטרע]. זאָגט, איך האָב אייך באַוויזען אַ חשבון אויף זיעבען און זיעבעציג טויזענט? וואָס שווייגט איהר?

די חאַליאַסטרע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

שמעלקע [רוקט זיך אָפּ]. פטור! וואָס זענען מיר שולדיג? מיר זענען דאָך ניט מעהר ווי מעקלערס.

גרייגער [רוקט זיך צו צו שמעלקען]. מעקלערס זענט איהר? זשוליקעס, אַפּעריסטען! אַ גאַנץ יאָהר זענט איהר ארומגעלאָפען אין אַלע גאַסען: „קויפט, קויפט יקנה״ז! נעמט בריוועלעך, פּרימאַ, נעמט!״ נעמען זאָל אייך בײ׳ם בויך! איהר זאָלט זיך חאָטש ניט ווייזען פאַר מיינע אויגען, וואָרום אַז איך דערזעה אייך, טראָגט דאָס מיך אונטער — עס גלוסט זיך מיר פּאַטשען... [ער דערלאַנגט שמעלקען דריי געשמאַקע, פלאַם־פייעריגע פּעטש. שמעלקע בלייבט שטעהן פאַרטשמעליעט. דער גאַנצער עולם רינגעלט אַרום שמעלקען. אייניגע נעמען זיך אַז שמעלקע׳ס קריוודע. אייניגע געבען־אָפּ גרייגערען דעם גערעכט. עס ווערט אַ שטיקעל רעש אין קאַנטאָר].

מנחם־מענדעל. אַקוראַט אַזוי ווי אין אַדעס אַקוראַט, ווי זאָגט ער: „די גאַנצע וועלט איז איין שטאָדט״. עס ווערט אָנגערופען „קאָמפּאָזירען״... אין אַדעס, אַז ס׳איז געקומען צום

קאמפאזירען דאס „לאנדאן״, האט מען אויך געקאמפאזירט מיט דאס... [א שמארע מיט דער נאז]. מיט פעטש.

פ א נ פ א ט ש [צום שותף]. האוועל, הום אוועה! הענוג וואס סע האסט אונז הערט, דארפען מיר נאך האפען פעטש. א מצוה! אז מע האט ברויט, זאל מען ניט וועלען קיין זעמעל... יאהנעהאז האט זיך איהם פארהלוסט!

ז א א י ק ע. ביי היינטיגע פ־פ־פרנסות איז דאס אויך א גע־געשעפט. האב קיין מורא ניט: פע־פע־פעטש קאן איך אויך געבען. הלואי וואלט מען אונז אזוי גיך געגעבען יק־ק־ק...

ד ע ר ק א פ ע ל י ש. דער הוגט איז ווערטה דעם שטעקען. שמעלקע האט ביי גרייגערען גענוג פארדיענט היינטיגס יאהר. נישקשה, ער מעג שוין פון איהם האפען א מאל א פאטש אויך.

ג ר י י ג ע ר. פארדיענט, זאגט איהר? געלד האט ער ביי מיר אנגעזשעברעט! א פארמעגען געמאכט! פרעגט, אט שטעהען אידען.

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ד י א י ד י נ ע [צום מיידעל. ברעכט די הענט]. וועה איז מיר, ווינד איז מיר, א וועהטיג איז דער מאמע דיינער, וואוהין זענען מיר פארגאנגען? עפּים א מקום פורעניות! צווישען פעלד־גזלנים, וואווקעלאקעס! גאט ברוך הוא זאל שומר ומציל זיין! ער, עליו השלום, זאל זיך מיהען פאר אונז דארטען, זיין זכות זאל אונז ביישטעהן, מיר זאלען חאטש ארוים פון דאנען מיט'ן לעבען...

פ ל ו י ד ע ר ז א ק [שארט זיך צו שמעלקען]. הערט אויס, מילאסטיוועי גאסודאר, איך וואלט אייך סאוועטעווען, איהר זאלט זיך זשאלעווען אויף איהם אוגאלאוונים פאריאדקאם פאר אסקארב־ליעניע דייסטוויעם אין א פובליטשנעם ארט. פאר אייך וואלט באדארפט וויסטופאיען א זאשטשיטניק.

ש מ ע ל ק ע [האלט זיך ביי דער באק, ווי א מענטש וואס האט גע־חאפט א פאטש]. צו וואס דארף איך זאשציטעס? איך האב אליין אויך א צונג! אט געה איך גלייך און געב איין איין איסק פאר

ליצנעם אסקארבלעניע צעסט קופּצו פּיערווי גילדזשע אין יעהופּעץ...
איך האָב עדות!

צ י פּ ע ר ב ל אַ ט [צו גרייגערען]. פאַר וואָס קומט איהם
פּעטש? האַ? וואָס?

ג ר י י ג ע ר. פאַר וואָס? ער האָט זיי, זייט זיכער, כשר
פאַרדיענט! איך האָב נאָך אויף מיין לעבען אומזיסט ניט גע־
פּאַטשט קיינעם. פרעגט, אָט שטעהען אידען.

ד י ח אַ ל י אַ ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ג ר י י ג ע ר. איך שווער אייך בנאמנות, ווי איהר זעהט
מיך לעבען, דאָס טרעפט מיר דאָס ערשטע מאָל, איך זאָל אויפהויבען
מיין האַנט אויף אַ מענטשען. פרעגט וועמען איהר ווילט, אָט
שטעהען אידען. [צו דער חאַליאַסטרע]. וואָס שווייגט איהר?

ד י ח אַ ל י אַ ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ג ר י י ג ע ר. הייגט פאַרשטעהט איהר שוין, וואָס באַדייטען
די פּעטש? די גאַל קאָן צעזעצט ווערען פון אַזעלכע גנבים,
זשוליקעס, אַפּעריסטען!

צ י פּ ע ר ב ל אַ ט. האַ? וואָס שרייט איהר אַזוי? איהר
זענט ניט אויף דער גאַס, איהר זענט אין קאַנטאָר.

ג ר י י ג ע ר. אין קאַנטאָר? אַ שענע קאַנטאָר! אָפּגע־
נאַרט אַ גאַנצע שטאָדט מיט מענטשען, אָפּגעדרוקט אפשר טויזענט
בריוולעך, צוגענומען ביי דער וועלט דאָס גאַנצע געלט — און רעדט
נאָך! איהר ווייסט, מיט וועמען איהר רעדט? [גלייך ציפּערבלאַטען
אין פּנים אריין]. זאָגט נאָר, איהר ווייסט, ווער איך בין? [שלאָגט
זיך מיט דער האַנט איז הארצען]. איך בין — גרייגער!!!

צ י פּ ע ר ב ל אַ ט. האַ? וואָס? וואָס שרייט איהר אַזוי?
איך בין נישט טויב!

ג ר י י ג ע ר. נאַחאַל! איהר ווייסט אפילו ניט, ווי אַזוי
צו רעדען מיט אַ לייטישען מענטשען. איהר וואָלט באַדאַרפט
שטומען ווי אַ פיש נאָך אַזאַ מעשה, זיך באַגראָבען נייען איילען

אין דער ערד, ניט שטעלען זיך נאָך אויס'טענה'ן מיט מיר! איהר ווייסט, וויפיעל געלט איהר קאָסט מיך מיט אייער חתונה?

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? וואָסער חתונה? וועמענ'ס חתונה?

ג ר י י ג ע ר [בלייבט שטעהן א ווײלע אהן לשון, האלט זיך אונטער מיט ביידע הענט ביי די זייטען. נאכדעם געהט ער צו צו ציפערבלאטען און שרייט איהם אויס אויף א קול גלייך אין פנים אריין]. אי־די־אט!!! מע רעדט און מע רעדט — טפו זאָלט איהר ווערען! איהר מעגט שוין צומאכען די שענע קאנטאָר אייערע אין א גוטער שעה און געהן אהיים שלאָפען. איהר ווייסט נאָך ניט, אפנים, אז אייער פייפער האָט זיך באפייפט, אונז אלעמען אָנגעפייפט... [ער ציהט אויס א לאנגען פייף]. אייער פייפער איז באנ־קראָט!!! [אלע פארשוינגען פאלען אראפ פון די בענקלעך פאר שרעק].

א ל ע. באנקראָט? אָנגעזועצט? פייפער האָט אָנגעזועצט? ווען? וואו? וויפיעל? ווי קאָן דאָס זיין? ס'איז א ליגען!

ש מ ע ל ק ע [האלט זיך ביי דער באק]. כזב ושקר! דאָס האָבען שונאים אויסגעטראכט, יעהופעצער הולטאיעס...

ד י ק א פ אָ ט ע. וואָס איז שייך אויסגעטראכט? אז מע זאָגט געשטאָרבען — זאָל מען גלויבען. אזעלכע זאכען טרעפען זיך, איך בעט איבער אייער כבוד, אומעטום.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. נאָך א מין טרעפען זיך! נאט אייך אדעס. אין אדעס, אז ס'איז געקומען צום דאָס...

פ אָ נ פ א ט ש [צום שותף]. האוועל, דו הערסט? מע האָט אונז אָנגעהעצט אין יאהנעהאָז אריין! פארפאלען די עטליכע הילדען!

ז א א י ק ע [היצט זיך]. וואָס הייסט פא־פא־פארפאלען? עפים הפקר ציבעלעס? גע־גע־געלט־שמעלט?

ד י א י ד י נ ע [וויינט און שרייט אויף א קול]. וועה איז מיר, ווינד איז מיר, א וועהטיג איז מיר א גרויסער! בעסער וואָלט איך אויסגערונען ביי דער מאמע אין בויך, אָדער זיך א פוס אויסגע־

בראָכען אויפ'ן גלייכען וועג, אָדער אַזוי איינגענומען אַ מיתה משונה, איידער איך האָב דערלעבט צו אַזאַ צרה איין אומגליק, ווי מיך האָט געטראָפען! נאַ דיר אַ פייפער, פייפען זאָל איהם אין איין אויהער, עס זאָל איהם ניט אויפהערען צו פייפען פון היינט אָן ביז איבער אַ יאָהר שושן־פורים! אוי, ווען מיין ערשטער מאַן, עליו השלום, זאָל מיר זיין אַציגד. ער, עליו השלום, איז געוועזן ביי ניטעלע וויינשטיין, עליה השלום...

פ ל ו י ד ע ר ז א ק [טרייבט אַפ די אידינע]. וואָן! אַ זשענ־שטשינע בלייבט אַ זשענשטשינע... לאָמיר בעסער אַבסוזשדאַיען, וואָס מיר האָבען צו טהון? ביי אַזאַ סלוטשאַי דאַרף מען וויסען, ווי אַזוי זיך צו וואָספּאָלזעווען, מע זאָל אונז ניט נאַדוואַיען. פּאַ זאַקאָנו דאַרפען מיר אוטשרעזשדאַיען אַ קאָנקורס...

ג ר י י ג ע ר. וואָסער קאָנקורס? איהר ווייסט ניט פון אייער געזונט און פון אייער לעבען! ס'איז פאַרפאַלען לעולם ועד, קיין האָהן וועט אפילו נישט קרעהען... [ער טהוט זיך אַ פאַטש אין שטערן]. אוי, גריינער, ביזט דו אַ פערד!!! וואו איז געוועזן דיין שכל? וואו זענען געוועזן דיינע אויגען? ווען האָסט דו גע־גלויבט אַזוי פיעל געלט?... [צום גאַנצען עולם]. ווייסט איהר, וואָס איך וועל אייך זאָגען? קומט מיט מיר! קומט, לאָמיר געהן גלייך צו פייפערען אַהיים! די שטוב וועלען מיר איהם צעטראָגען! די צייהן ארויסנעמען! קישקעס מאַטען! אָדערען טרענען! מיר צאָהלט מען! מיר האָט נאָך קיינער ניט אָנגעזעצט! [ער שלאָגט זיך מיט די הענט אין האַרצען]. איך היים גריינער! לאָז זאָגען עמיצער!

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!...

[גריינער לאָזט זיך געהן. דער גאַנצער עולם — נאָך איהם. מנחם־מענדעל שטעלט זיך אָפ ביי דער טיר].

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [מיט'ן פנים צו דער סצענע]. אָבער פונקט אַזוי ווי אין אָדעס, עס זאָל פּעהלען אַ האָר זאָל עס! פריהער האָט מען פאַרדיענט און פאַרדיענט, מאסף ממון געווען,

און נאָכדעם, אַז ס׳איז געקומען צום דאָס... [אַ שמאַרע מיט דער נאָז]. צום צאָהלען אַז ס׳איז געקומען, האָט מען אויך געזאָגט „ישקני״ !... אָט אַזוי איז די בערזע: מען איז נאָר דאָסיג אויף דאָס... אויף פּאַפּיער איז מען; און אַז עס קומט צום דאָס... צום איבערצעהלען אַז עס קומט, טהוט זיך אַ קעהר איבער דער גאַנצער דאָס — און עס ווערט אויס דאָס!...

פיערטער אקט

[דאס זעלבע פריהמארגען ביי די פאסטערנאקעס. — די מאדאם פאסטערנאק זיצט מיט א ביכעל אין דער האנט. איזאבעלע דרעהט זיך קעגען שפּיגעל. נעבען איזאבעלען שטעהט קלארא אויף די קניעס און פעסט איהר חתונה־קליידער.]

ערשטע סצענע.

קלארא [ציהט־ארויס די פּטריגאוואניע, שטעהט־אויף פון דער ערד]. אזא יאהר, אזא מזל! מאדאם! איהר מעגט זיך פארגינען אנ־קוקען, ווי אזוי דאס „בע־בע" ליגט, קיין עין־הרע, אויסגעגאסען אויף אייער טאכטער, אזא יאהר אויף מיר! [צו איזאבעלען]. טראגט געזונט, פארנוצט געזונט, צרייסט געזונט, און פרעהט זיך געזונ־טערהייט. [צו דער מאדאם]. לאז גאט געבען, איהר זאלט דערלעבען נעהען חתונה־קליידער ביי איהרע אייניקלעך.

מאדאם פאסטערנאק [לעגט־אוועק דאס ביכעל אויף א זייט און קוקט זיך צו צו איזאבעלע'ס קלייד]. עס ליגט, זאגט איהר, גוט? מיר שיינט, אז פון פארענט האט מען איהר, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, א ביסעל פארשמאלט, פון הינטען וואלט געמעגט זיין א ביסעל העכער, און די ארבעל זענען ווינציג אנגעבופט. נאך מיין רעכענונג, האט ביי אייך באדארפט בלייבען גוטע דריי פערטעל ארשין מאטעריע.

קלארא. מאדאם! לאם איך דאס אויסקרענקען און מיינע שונאים לאזען דאס פארמאגען, וואס איך האב ביי אייך געקאנט אראפּחאפען! מאהלט אייך, איך האב באדארפט אויף א שליאר־

קעלע, האָב איך מיר געשניטען די פינגער, קוים אויסגעקומען, ווי מיט קרעפּעל־פליש... מאַדאַם! וואָס זאָגט איהר אויפ'ן „פּאַ־לאַנעז"? עס נעמט דאָך אָפּ איין אויג! אייער טאָכטער, דעם אמת זאָגענדיג, אַז זי גאָרסעוועט זיך אויס, האָט זי, קיין עין־הרע, אַ פיגור, אַז זינט איך בין איין אַרבייטאָרין אין יעהופּעץ, האָב איך נאָך אַזאַ טאַליע נישט באַגעגענט! אַ שאָד, וואָס דער חתן איז דאָ נישטאָ: ער וואָלט געוואָרען גרעבער ווי לענגער, קיין בייז אויג זאָל איהר ניט שאַדטען.

מאַדאַם פּאָסטערנאַק. איהר האָט מיר דערמאַנט איהר חתן... וואָס איז די מעשה, איזאַבעלע, וואָס ווילהעלם איז דאָ נאָך היינט נישט געוועז? [צו קלאַראַן]. אונזער חתן איז זיך נוהג אַלע פריהמאָרגען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, ווי איין עהר־ליכער איד לאָזט ניט דורך דאָס דאַווענען, מוז ער פריהער, איידער ער געהט אַרויס אין קאַנטאָר אַריין, מאַכען דער כלה אַ באַזוך.

קלאַראַ. איך קאָן מיר שוין מעלדען, אַז מע האָט, קיין עין־הרע, אַזאַ כלה! עס איז מיר נאָר אַ וואונדער, וואָס ניט דריי מאָל אין טאָג, וואָרום דאָרט, וואו די ליעבע פלאַקערט...

איזאַבעלע. חאַ־חאַ־חאַ! „די ליעבע פלאַקערט"!... פון וואַנען ווייסט איהר, וואָס הייסט „ליעבע"?

קלאַראַ. לעבען זאָלט איהר מיר! איהר קעהרט, אפּנים, רעכענען, אַז אין אונזער גראַד ווייסט מען שוין גאָרנישט ניט? איהר מעגט מיר זיכער גלויבען, ס'איז ניטאָ איין ביכעל פון די ביכלעך, וואָס איך זאָל עס דורכלאָזען. אָט לייען איך איצטער אַ ביכעל, דוקא אַ אידיש, אין זשאַרגאָן, זאָג איך אייך בנאמנות, אַז אפילו אַ שטיין קאָן אויך צעגאָסען ווערען. פון דער ליעבע, וואָס דאָרט ווערט באַשריבען, שווער איך אייך, קאָן מען אויסגעהן ווי אַ ליכט.

מאַדאַם פּאָסטערנאַק. [...]יז דאָס ניט שייקע־וויטש'עס אַ ראָמאַן?

קלארא. איך זאָל אזוי זיין געזונט, ווי איהר האָט גע־טראָפּען!

מאדאם פּאָסטערנאק. ווי אזוי זשע הייסט ער, דער ראָמאַן?

קלארא [רייבט זיך דעם שטערן]. ווי אזוי ער הייסט, דער ראָמאַנס? אוי, א קאָפּ, קיין עין־הרע, ווי א באַקדייזשע! איך האָב שוין פארגעסען! וואָס זאָגט איהר דערויף?

מאדאם פּאָסטערנאק. אפשר „דער בלוטיגער פריהמאָרגען, אָדער די פארשאָלטענע ליעבע"?

קלארא. הא? ניין.

מאדאם פּאָסטערנאק. צי אפשר „דער געקויפּטער קוש, אָדער די פאר'כשופ'טע כלה"?

קלארא. ניין, אויך ניט. עס ליגט מיר אויפ'ן צונג, נאָר איך קאָן ניט אויסרעדען!

מאדאם פּאָסטערנאק. צי אפשר „דער קאַלטער חתן, אָדער א נאכט צווישען מתים"? „דער פארליעבטער מערדער, אָדער דער טאטע פון יענער וועלט"? צי אפשר גאָר „פון דער חופּה צו דער תּליה"?

קלארא [א פּלעסק מיט די הענט]. אוי, לאַנג לעבען זאָלט איהר, מאדאם! איך זאָל אזוי רעדען אין נחת, ווי איהר האָט געטראָפען. אוי, איז דאָס א ביכעל! איך האָב דאָס שוין איבער־געלייענט דריי מאָל, און קאָן מיך גאָר זאט ניט אָנלייענען.

מאדאם פּאָסטערנאק. ווי אזוי הייסט ראָרט דער העלד? דאכט זיך, ער הייסט אפרים, אָדער באראָן בלוטסטראָפּען? און די געליעבטע זיינע הייסט דאָרטען עליזאבעטע?

קלארא [א פּלעסק מיט די הענט]. אוי, איך וועל זיך א מעשה אָנטהון! ווי אזוי געדענקט איהר זיך אָן, מאדאם, קיין ע' ניט, אַלע ביכלעך מיט זייערע נעמען?

מאדאם פּאָסטערנאק. געדענקט איהר, ווי אזוי די שענע עליזאבעטע ליגט איינע אליין, מיט רעשפּעקט צו מעלדען,

ביי זיך אין וויינגאָרטען און טרוימט פון איהר געליעבטען אפרים, און נאָכדעם, ווי עס קומען צו געהן פלוצים צוויי פארשטעלטע באַנדיטען, וואָס דער מערדער שפּין האָט זיי אונטערגעשיקט, זיי זאָלען אומברענגען די שענע עליזאַבעטע, ווי אזוי זי בעט זיך ביי זיי יאָמערליך און זינגט בשעת מעשה, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, א טרויעריג ליעד, און פון איהרע שענע הימעל־בלויע אויגען טריפען טייכען טרערען. איהר געדענקט, ווי דאָס ליעד הויבט זיך אָן:

עס בליהען די רויזען, עס שמעקען די בלומען,
די לופט איז פול ארא̇מאַט,
און דו, מיין ענגעל, ווילסט צו מיר ניט קומען —
איך זאָל זיך קאָנען אנקוקען אין דיר זאַט!

זאָלסט דו וויסען, אז איך געה אוים, איך שטארב אוועק,
דו וועסט מיך שוין, דאכט זיך, ניט זעהען מעהר,
א סוף צו אונזער ליעבע, איין עק, איין עק —
זאָלסט חאָטש וועלען שענקען אויף מיין קבר א טרער?!...

קלארא [שנייצט די נאָז און ווישט זיך די אויגען]. אוי, איז דאָס א ליעד! איהר מעגט מיר זיכער גלויבען, אז בשעת די מאַמע מיינע איז געלעגען אויף דער ערד, האָב איך אזוי פיעל ניט געוויינט.

מאדאם פּאָסטערנאַק. און נאָכדעם, ווי אזוי עס קומט־אָן פלוצים דער ליעבער אפרים, אנגעטהאָן ווי איין אייגגלי־שער פּראָקוראָר, און מע נעמט די באַנדיטען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, און מע שמיעדט זיי אין קייטען.

קלארא [ברעכט די הענט]. אַלע מיינע שונאים, און אייערע שונאים, און די שונאים פון אַלע אונזערע ליעבע, און וואו איך האָב ערגיץ א וויטען שונא, זאָל ער האָבען אזא סוף, רבונו של עולם!... הימעל און ערד האָבען געשוואָרען, אז קיין פּארפאַלענע זאַך זאָל ניט זיין אויף דער וועלט.

מ א ד אַ ם פ אַ ס ט ע ר נ אַ ק. און וואָס לאָזט זיך אויס? איז גאָר אפרים, אָדער דער באַראָן בלוטסטראָפּען, דעם אָרעמען צמח'ס אַ זוהן, און עליזאַבעטע איז זיינע אַ לייבליכע שוועסטער, און דער מערדער שפּין — דאָס איז זייער פּאַרפּאַלענער פאָטער, און די אָרעמע רחל...

א י ז אַ ב ע ל ע. מאַמאַן! לאָז שוין זיין גענוג. איך האָב שוין אָט אַזאַ קאָפּ פון דיינע פּוסטע נאַרישע ראָמאַנען!

מ אַ ד אַ ם פ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [איבעררשט]. פון מיינע פּוסטע נאַרישע ראָמאַנען? שען שמועסט דו זיך אויס, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, קענען אַ מאַמע! [צו קלאַראַן]. וואָס זאָגט איהר אויף היינטיגע קינדער? איאַ, ס'איז כדאי אויסצוברענגען זיך אויף זיי, האָרעווען פון זייערטוועגען, אוועקלעגען דאָס לעבען, מאַכען אפשר פּאַר צעהן טויזענט קערבלעך אַ הוב, צוגעבראַכט מיט פערציג טויזענט קערבלעך נדן אויך, אַ חוץ מתנות?... קוים דערלעבט אַ נחת, אַ בת־יחיד'קעלע, איין אויג אין קאָפּ... [זי פאַרשטעלט זיך דאָס פּנים מיט אַ ווייס טיכעלע און וויינט. קלאַראַ מאַכט אַ קרום פּנים, שאָקעלט מיט'ן קאָפּ].

א י ז אַ ב ע ל ע. קאַרג, וואָס דער פּאַפּאַשאַ עסט מיר אויס די גאַל, האָסט דו זיך נאָך גענומען אויף מיר! אַלע טאָג וואַרפט איהר מיר אויס מיין „הוב" מיט מיין „נדן", גלייך ווי מע ווערט פון אייך גליקליך. היינקיס'עס טאַכטער האָט מען געגעבען מעהר נדן, און די וועלט האָט גאָר ניט אַזוי צו טהון, ווי מע האָט צו טהון מיט מיר. אַזאַ אומגליקליכע, ווי איך בין, איז, דאַכט זיך, שוין גאָר ניטאָ אויף דער גאַנצער וועלט! [זי באַהאַלט דאָס פּנים אין אַ ווייס טיכעלע און וויינט. קלאַראַ מאַכט אַ קרום פּנים, שאָקעלט מיט'ן קאָפּ].

מ אַ ד אַ ם פ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [ווישט אָפּ די טרערען]. וואָס גלייכסט דו זיך צו היינקיס'עס טאָכטער? זי איז דאָך צוויי מאָל אַזוי אַלט ווי דו, אָנגעשטאָפּט מיט יאָהרען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, ווי אַ קול שופר. היינט דעם שענעם נאָמען, וואָס זי האָט. אַזאַ יאָהר אויף איהר מאַמע די רביצות'ניצע. די גאַנצע

זועלט אין ביי איהר אין מויל, פון אלעמען רעדט זי, אויף איטליכען געפינט זי א חסרון.

קלארא [שאקעלט מיט'ן קאפ]. מע זאל גאר באהיט ווערען!

איזאבעלע [ווישט אפ די טרערען]. די מאדאם חינקים איז נאך גאלד קעגען דער טאכטער. אזא בארעדעריו, ווי חינקים'עס טאכטער, האט נאך די וועלט נישט געהאט. און דערצו איז זי איין נישט־פארגינעריו, וואלט זיך געהאנגען, אז זי דערזעהט אויף יענעם א נייע קלייד, אדער א שען היטעלע. און געננג, וואס זי איז זויער אזוי ווי עסיג, איז זי נאך א קאקעטקע אויך. מיט איהר צו זיין אינאיינעם אין א געזעלשאפט — קאן מען דעם שלאג באקומען!

קלארא [שאקעלט מיט'ן קאפ]. מע זאל באהיט און באוואהרענט ווערען! [עס קומט־אריין סאמועל מיט א בריעף אין דער האנט].

צווייטע סצענע.

סאמועל. א שליח האט געבראכט א בריוועל און הייסט זיך באצאהלען צוואנציג קאפיקעס.

מאדאם פאסטערנאק [נעמט דאס בריוועל]. דורך א שליח א בריוועל? פון וועמען איז א בריוועל?

סאמועל. לייענט, וועט איהר וויסען. גיט אהער צוואנציג קאפיקעס, מאדאם.

מאדאם פאסטערנאק. פאר וואס קומט איהם צוואנציג קאפיקעס?

סאמועל. פאר וואס? פאר דער טרחה.

מאדאם פאסטערנאק. און צעהן איז איהם קארג? פאר וואס קומט איהם אזוי פיעל?

סאמועל. געהט פרעגט איהם.

מאדאם פאסטערנאק. וואס זאגט איהר אויף איהר ענטפערען, וואס זי ענטפערט דער מאדאם? א שענע פאקאיאווע! מיט רעשפעקט צו מעלדען, א שטיק פלייש מיט

אויגען! פּרעסט און זויפט, טהוט ניט קיין האַנט אין קאַלט וואַסער — און עפענט נאָך אַ מויל!

ס אָ ם ע ל. מיינע שונאים זאָלען דאָס האָבען אויפ'ן לייב, וואָס מע עסט זיך אָן און וואָס מע טרינקט זיך אָן ביי אייך, אַז אַפילו דאָס שטיקעל ברויט...

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [אַ טופּ מיט'ן פוס]. דו וועסט ניט אנשטומט ווערען, די פּיסקאַטע? וואָן פון מיין שטוב, הול־טאַיקע, דיין פּאַרע זאָל זיך דאָ ניט געפינען! דו הערסט, צי ניין?

ס אַ ם ע ל [אַ דרעה מיט דער נאָז]. איך האָב מיך שטאַרק איבערגעשראָקען, מיין העמד איז לייוועגט געוואָרען! פאַרהאַן נאָך ערטער און „מאַדאַמען", אַזעלכע ווי איהר, געבונ אין יעהופּעץ...
[זי טהוט אַ קלאַפּ מיט דער טיר און געהט אַוועק].

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. נו? וואָס זאָגט איהר אויף אַזאַ גלות? מע זאָל אַזוי באַלעדיגט ווערען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, פון אַ דיענסט?!

ק ל אַ ר אַ. איך זאָג אייך דעם אמת, מאַדאַם, איך קוק אויף אייך און וואונדער מיך: איהר זענט דאָך, קיין עין־הרע, שטאַרקער פון אייזען, אַז איהר האַלט דאָס אויס.

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָס ווייסט איהר, וואָס מע האָט פון די דיענסטען? דאָס איז נאָך גאָלד! מיט רעשפּעקט צו מעלדען, זייער עסען מיט זייער טרינקען — מע קאָן זיי דען נאַסטאַרטשען ברויט? און אַז זיי געהען אַוועק, באַרעדען זיי נאָך, טראַכטען־אויס, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אַזעלכע זאַכען, וואָס ניט געשטויגען, ניט געפלויגען.

ק ל אַ ר אַ [שאָקעלט מיט'ן קאָפּ]. מע זאָל נאָר באַהיט און באַוואָהרענט ווערען!

א י ז אַ ב ע ל ע. אַ מצוה! איך זאָג שוין לאַנג, מע זאָל איהר געבען דעם וועג; איך קאָן זי ניט אָנקוקען, די שענע פּאַסקאַ־יאָווע דיינע! — ניין, הערט מען מיך ניט. מע זעצט זיך נאָך

אַנידער מיט איהר און מע פּרעגט בּיי איהר אוים אַלסדינג, וואָס בּיי יענעם קאָכט זיך...

מ אַ ד אַ ם פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָס איז די מעשה, טאָכ־טער מיינע, וואָס דו האָסט זיך היינטיגען טאָג גענומען, מיט רעש־פּעקט צו מעלדען, מיך לעהרנען עדוקאַציע, וואָס איך זאָל רעדען און וואָס איך זאָל טהון? נאַ, נעם בּעסער לייען איבּער, צו וועמען איז דאָס געשריבּען דאָס בּריוועל? זעה נאָר, עפּים איז דאָס פּאַר־חתמ׳עט מיט אַ שוואַרצער חתימה.

א י ז אַ בּ ע ל ע [נעמט דאָס בּריוועל]. אַ שוואַרצע חתימה?... [זי לייענט]. “Милостивой Государынѣ Изабеллѣ Самойловнѣ По-стернакъ”. דאָס בּריוועל איז צו מיר... דאַכט זיך, ווילהעלמ׳ס האַנטשריפט? [זי עפּענט אויף דאָס בּריוועל מיט ציטערענדיגע הענט און לייענט]. „מיין טייערער ענגעל איזאַבּעלע! אַז דו וועסט לייענען די דאָזיגע שורות, וועל איך שוין ניט זיין אויף דער וועלט...” [זי פאַלט קלאַראַז אויף די הענט]. אַך, ווילהעלם!...

מ אַ ד אַ ם פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [לויפט־צו צו איזאַבּעלען]. גאָט איז מיט דיר! וואָס איז? זאָג מיר, וואָס איז דאָס פאַר אַ בּריוועל? וואָס שרייבּט דיר ווילהעלם? וואָס האָט זיך געטראָפען?

א י ז אַ בּ ע ל ע [וויינט]. נישטאָ ווילהעלם! גע׳סמ׳ט... געהאַנגען... געשאָסען...

מ אַ ד אַ ם פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [אַ פּלעסק מיט די הענט]. מיט וואָס האָט מען איהם גע׳סמ׳ט? וואו האָט מען איהם געהאַנגען? ווער האָט איהם געשאָסען?

א י ז אַ בּ ע ל ע. אַליין, אַליין זיך גע׳סמ׳ט... געהאַנגען... געשאָסען...

מ אַ ד אַ ם פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [חאַפּט זיך אַז בּיי׳ם קאָפּ]. אַ שלאַק האָט מיך דערשלאָגען! איך וועל דאָס גאָר ניט אויסהאַלטען פאַר בּזיון! וואָס וועלען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, לייט זאָגען? די מאַדאַם חינקים וועט שוין האָבּען וואָס צו רעדען!... אַזאַ

אומגליק איז נאָך גאָר ניט געהערט געוואָרען! איך ווייס ניט, ווי אַזוי וועל איך דאָס איבערטראָגען. אַ חלש איך! [זי פאַלט אויף אַ פאַטעל, פאַרוואַרפט דעם קאָפּ אויף צו חלש'ען].

ק ל אַ ר אַ [וואַרפט זיך צו דער מאַדאַם]. מע זאָל גאָר באַהיט און באַוואַהרענט ווערען, רבונו של עולם! [עס קומט אַן פ אַ ס־ט ע ר נ אַ ק].

ד ר י ט ע ס צ ע נ ע.

פ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [דערשראָקען]. מע וויינט? מע חלש'ט? וואָס איז שוין דאָ? וואָס איז דאָ געשעהען?

מ אַ ד אַ ם פ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [הויבט אויף דעם קאָפּ]. ער פּרעגט נאָך, דער טיראַן, דער דעספּאָט, דער מערדער. קוק, זעה, ווי דו האָסט געקוילעט אַ קינד, דו אונמענטש איינער!

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָס געקוילעט? ווער געקוילעט? וואו געקוילעט? מירקע, געב לשון!

מ אַ ד אַ ם פ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [נעמט ביי איזאַבעלען דאָס גריוועל און טהוט אַ שמיץ דעם מאַן אין פּנים אַריין]. נאַ דיר, קוויק זיך. דער שענער חתן דיינער האָט זיך גע'סמ'ט, געהאַנגען, געשאָסען!

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. שאַ, שאַ, שאַ! ווער, וואָס, וועמען? וואָסערע לאָקשען? עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! פייפער איז געזונט און שטאַרק אויף אַלע אברים, חוץ זיין שאָדען אויף מיר געזאָגט געוואָרען. אָט האָב איך נאָר־וואָס באַקומען פון איהם אַ קלאָרע ידיעה. פייפער האָט געזאָגט דעם פסוק...

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָסער פסוק? עס חלומ'ט זיך דיר נאָר פסוקים!

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. ניט דאָס מיין איך; איך מיין קוממיות — פייפער האָט געמאַכט קוממיות...

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. איך האָב דיך געבעטען טויזענט מאָל, אז קיין לשון־קודש זאָלסט דו מיט מיר ניט רעדען. איך בין נישט אזא וואוילגעלערענטע, ווי די מאדאם מייערצימעס.

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. מילא בקיצור, ווי אזוי דען זאָל איך דיר ארויסגעבען? נו, ער האָט אונז אָפּגעווישט די נאָז, ארויס־געשטעלט א פייג, געזאָגט „ישקני", געמאַכט א ויברח, איין מאָל פאר אלע מאָל — פייפער איז באנקראָט.

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. מפו זאָלסט דו ווערען מיט דיין שפּראך! באדארפסט דו אזוי פיעל ווערטער? א מעהר זאָגט מען, אז פייפער האָט אָנגעזעצט — און איין עק!

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. אלץ הייסט אָנגעזעצט? אָנגעזעצט צו אָנגעזעצט איז ניט גלייך. מע זאָגט, איינער שטעלט זיך — ער וויל זיך מאכען א קאפּיטאל, צי איינער איז דערונטער — עקט ער אָפּ: חצי שלי, חצי שלך... אָט האָט קנאקניסעל אָנגעזעצט, האָט ער דאָס אָפּגעארבייט גלאַט ארום און ארום און איז נאָך געבליבען א פיינער מענטש; ער האָט פשוט צוגענומען געלט — „און רוף מיך קנאקניסעל". און דער האָט אָנגעארבייט א חתונה, זאָל גאָט שומר ומציל זיין! א קאשע מיט באָרשט און מיט לאָקשען: געקויפט יקנה"ז, פארקויפט יקנה"ז, גענומען יקנה"ז, געגעבען יקנה"ז, א סטעלאַזש אהין, א סטעלאַזש אהער — אפשר טויזענט לעכער, ווי אין דער הגדה שטעהט געשריבען: „כי לאָך אויף א לאָך, כי לו נאה כי לו יאה"..

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. עס ליגט איהם נאָך אין זינען פסוקים פון דער הגדה. סטייטש, נו, און דאָס גדן, וואָס דו האָסט איהם געגעבען? די פערציג טויזענט?

פ אָ ס ט ע ר נ א ק [לויפט ארום איבער'ן שטוב הין און צוריק]. הערסט דו! וואָס דען איז דאָ דער גאנצער געשריי? מיינסט, איך זאָרג מיך פאר דער יעהופּעצער בערזע? לאָזען זיך די שפּעגע־לאנטען רייסען צווישען זיך, ווי די קעץ, חאַפּט זיי דער וואַטענ־

מאכער! איך שריי אויף מיינע עטליכע קערבלעך, וואס זענען הלך לעולמו — פישי פראפאלא!

מאדאם פאסטערנאק [א פלעסק מיט די הענט]. בארפאלען?

פאסטערנאק [שטעלט זיך אפ]. פאר-פאלען, ווי אין א פסח׳יגען אינדיק!...

מאדאם פאסטערנאק [שטעהט אויף]. א מצוה אויף דיר! כפרה געווארען פערציג טויזענט? זעהר רעכט! איך בין זיך מחיה! א באנקיר האט זיך איהם פארגלוסט, מיט רעשפעקט צו מעלדען, א שארלאטאן, איין אויסווירפלינג פון דער נאטור, אבי ניט קיין דאקטער! גוט געמאכט: „אי פוילע הערינג, אי פאר-שטונקענע פיש"... זאלסט אבער געוועז מיך פאלגען, וואלט אלסדינג געהאט גאר איין אנדער פנים. איזאבעלע וואלט שוין איצט געוועז א דאקטערין, מיר וואלטען געהאט איין איידעם א דאקטער, גאט און לייט וואלטען אונז מקנא געוועז, די מאדאם ביינעלמאן מיט איהר „משפחה" וואלט צוזעצט און צעשפרונגען געווארען אויף אונז קוקענדיג, און די מאדאם חינקים וואלט ניט געהאט קיין שטאף אויף צו בארעדען אונז. אצינד אבער וועט דאך די גאנצע וועלט האבען צו טהון מיט אונז, צו שאנד און צו שפאט וועלען מיר זיין, נישט נאר אין יעהופעץ, נאר טויזענט ווערסט ארום און ארום יעהופעץ! א, דו ווילדער טיראן, דו דעספאט איינער! דו ביזט נאך מעהר אונמענטש ווי יענער מערדער, וואס איך לייען איצט ביי שייקעוויטשען אין א ראמאן. יענער האט פארקויפט זיינע קינדער פאר געלט, און דו האסט פארקויפט דיין קינד און האסט נאך יענעם צוגעצאהלט. שען אויסגעפיינט זיך, שען באוואהרענט א טאכטער א בת-יחידה! גענומען אליין און געקוילעט א קינד, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אפגעקוילעט אויף אייביג! [צו איזאבעלען]. דו וויינסט? וויין, קינד מיינס, וויין אויף דיין שיקזאל, אזוי ווי ביי שייקעוויטשען שטעהט געשריבען, וויין

און קלאג אויף דיינע יונגע יאהרען, וואס ביזט געבארען געווארען ביי א פאטער א דעספאט! גאט אין הימעל ווייסט דעם אמת, און איך בין דיין עדות, אז דיין הארץ איז געווען ווייט, מיט רעשפעקט צו מעלדען, פון אט דעם שאלטיק, וואס ער, דער מערדער, האט מיט געוואלד דיר געוואלט אנהענגען... [זי נעמט איזאבעלען פאר א האנט]. שטעה־אויף, איזאבעלע! וויש אפ דיינע טרערען, פארגעס אן דיין בראך! ער וועט אליין קומען צו דיר, דיין העלד, דיין באשערטער, ער ערווארטעט דיך מיט אומגעדולד!... [זי נעמט איזאבעלען פאר א האנט און לאזט זיך געהן].

פ א ס ט ע ר נ א ק. דו לייענסט פון א ביכעל, צי דו זאגסט אויף אויסוועניג?

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [צום מאן, שטיל, נאר מיט הארץ]. טירדראן!... דעס־פאט!! מעעעערדער!!!... [זי געהט אוועק מיט איזאבעלען, קלארא — נאך זיי. פאסטערנאק בלייבט אליין].

פ א ס ט ע ר נ א ק [האלט זיך ביי׳ם קאפ. געהט ארום הין און צוריק]. נגנו, א וועלט! נא דיר א פייפער, א בערזע, א יקנה"ז! וועלכער רוח האט מיך געטראגען, איך זאל איהם אפגעבען דאס נדן פאר דער חתונה? וואס האב איך קיין צייט ניט געהאט? הייגט געהעט נאך א מאל נדן... נאך א מאל פערציג טויזענט? אבער גאר לא מיט א ספאדעק! ווילסט א דאקטער? זעהר שען! ווילסט מארקוסען? געזונטערהייט! וויבאלד מע שמועסט פון לשון „ליעבע", וואס זשע דארף מען געלט־שמעלט? וואס קומט ארויס — די פערציג טויזענט אין איין עבירה! פערציג טויזענט! א ווערטעלע אויסצורעדען?! וואו האט ער געקאנט אהינטהון אזוי פיעל געלט?... די יעהופעצער בערזע... זיי האבען איהם פארדרעהט... גוטע ברידער... טאג ווי נאכט געשפיעלט מיט איהם אין קארטען... מע האט אפגעלעקט ביי איהם א ביינדעל! און וועמען שמועסט חינקים... [מע קלינגט; עס קומען אריין: פ י י נ ק ו ג ע ל, ח י נ ק י ם, ב י י ג ע ל מ א ן, ק נ א ק נ י ס ע ל און עטליכע יונגע ספעקולאנטלעך]

פיערטע סצענע.

פ א ס ט ע ר נ א ק. ברוכים הבאים! געסט, געסט! וואס וועט איהר עפּיס זאגען גוטס? מסתמא אז איהר האט געקאנט קומען פלוצים אין מיטען העלען טאג, איז דאס געוויס נישט גלאטיג, ווי אין פסוק שטעהט: ג ד ג ד ו ד י ג ו ד נ ו — אז מע שערט די שאף, ציטערען די לעמעלעך... איך שמועס עס אקיגען דרינען...

פ י י נ ק ו ג ע ל [צו די איבעריגע]. פע, עס געפעלט מיר ניט דער ברוך־הבא זיינער. גאט ווייסט, צי מיר וועלען דא עפּיס מאכען... [צו פאסטערנאקען]. הערט זשע צו, רב שמואל, וואס טויג אונז פאליטיקע? דער גרעסטער שווינדעל, זאגט מען, איז דער אמת. איך וועל אייך דערצעהלען א מעשה: צוויי אידען מעקלערס פאהרען אויפ'ן באהן קיין שפאלע, ביידע צו איין פריץ און ביידע וועגען איין געשעפט. געוויינטליך, וויל מען זיך אויסבאהאלטען איינער פון דעם אנדערען. מעשה שטן, באגעגענט מען זיך אבער אין איין וואגאן. מילא, באגעגענט — איז פארפאלען. „גוט מארגען". „גוט יאהר". „וואוהין פאהרט דאס א איד?" „וואוהין איך פאהר? קיין שפאלע". „א איד איז דיר קיין קאטאוועס ניט! איהר זאגט דאך מיר בכיון, אז איהר פאהרט קיין שפאלע, בכדי איך זאל מיינען, אז איהר פאהרט קיין בויבעריק. איך ווייס דאך אבער, אז איהר פאהרט טאקי קיין שפאלע, הײנט וואס דרעהט איהר א מח?"...

פ א ס ט ע ר נ א ק. אויף אלסדינג האט אייך פיינקוגעל א מעשה.

פ י י נ ק ו ג ע ל. איך מיין טאקי באמת, לאמיר רעדען אפענטליך. [גלעט זיך די בארד]. די מעשה דערפון איז אזוי. דאס, וואס מיט אייער חתן האט זיך געטראפען, קאן זיך טרעפען מיט איטליכען פון אונז, ובפרט נאך אין יעהופּעץ אויף דער בערזע. מען איז דאך נישט מעהר ווי א בשר־ודם: בל־זמן מע טרעפט,

טרעפט מען; און חלילה וחס, טאָמער טהוט זיך דאָס רעדעל א דרעה צוריק [א מאַך מיט דער האנט] — מאַכט קמץ בית באָ.

ח י נ ק י ס. ס'איז אין עצה, ואין חכמה, ואין תבונה נגד א שלעכטער קאָרט.

ב י י ג ע ל מ א ן. ווערקמירדיג! פון וואָס מע זאָל ניט רעדען, חינקיס מוז ארויף אויף דער קאָרט!

ק נ א ק נ י ס ע ל. וואָס אמת איז אמת. חינקיס איז גע־רעכט: די בערזע איז נאָר א קאָרטענשפּיעל. וואָס איז פּייפּער שולדיג, למשל, אז עס האָט זיך אזוי געמאַכט? א סימן האָט איהר: ווען פּייפּער זאָל וועלען גלאַט אָנזעצען, וואָלט ער דאָס געקאָנט אויספיהרען פּאַראַיאָהרען אין דער צייט — און רוף מיך קנאַקניסעל!

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. מילא בקיצור, על־כל־פּנים, וואָס ווילט איהר דאָ אויסברייען, אז פּייפּער איז א פיינער מענטש? איך ווייס דאָס אליין גאַנץ גוט. איך זעה דאָך, מיט ו ו ע מ ע ן ער האָט געהאַנדעלט און מיט ו ו אָ ס ער האָט געהאַנדעלט... נאָר גאָר־ניט, א ל ת פ ל ד ב ר — חאַטאַ פּאָקרישקע.

פ י י נ ק ו ג ע ל [צו די איבעריגע]. איין עזות פון א גראָבען יונג! איך וואָלט איהם דערצעהלט א משל, האָב איך מורא, עס זאָל ניט שאַדטען צו אונזער עניין... [צו פּאָסטערנאַקען]. פאַרשטעהט איהר מיך, נישט דאָס בין איך אויסען. איך שמועס דאָס גלאַט אזוי, וואָס ער איז נאָך נישט געניט אין דער זאַך, כלעבען, א יונגער־מאַן. ער וואָלט, אייגענטליך, באַדאַרפט זיך האַלטען איין עצה מיט אונז פון דער לכתחילה נאָך, וואָלטען מיר איהם ארויפגעפיהרט אויף א שטיקעל דרך; מיר וואָלטען דאָס געמאַכט גלאַט ארום און ארום, אויסגעדרעהט זיך, ווי אויף א טעלער, עס וואָלט אויס־געקומען, ווי איהר זאָגט: אָגיל ואשמח — צוגעשניטען און אויפ־גענעהט. וואָרום ביי אזא געשעפט באַדאַרף מען וויסען, וואָס מע האָט צו טהון. ס'איז, פאַרשטעהט איהר מיך, איין איידעלע מאַ־טעריע; איין קוק אויף א זייט, ווערט קאַלי דאָס גאַנצע שפּיעל...

חינקים. פונקט אזוי ווי ביי די קאָרטען, להבדיל. איהר מעגט זיין דער גרעסטער שפּיעלער, נאָר קוים האָט איהר געמאַכט איין גאַנג אַ שלעכטען, זענט איהר פאַרפאַלען מיט די פּאָטרעכעס.

פּייגעלמאַן. ווערקמירדיג! ס'איז דיר איין אַנטיק מיט דעם חינקיסען! וואָס איהר זאָלט ניט שמועסען, ער איז דאָ מיט די קאָרטען!

קנאַקניסעל. איך האָב ליעב דעם אמת. חינקים איז געזעכט. ווען פּייפער רעדט־אָפּ פריהער מיט אונז, וואָלט גאָר אַנדערש געווען: פּאָרט געניטע סוחרים, אַלטע בערזיאַנער. מיר וואָלטען דאָס אָפּגעאַרבייט אזוי, אַז מיר וואָלטען געווים אָפּגע־נומען אונזער געלט, און ער וואָלט אויך געבליבען ביי געלט. אַי, טאָמער וואָלט דאָס עמיצען אָנגעריהרט — לאָז זיך יענער קראַצען. קורץ: פּייפער וואָלט געבליבען דער אייגענער פּייפער וואָס פריי־הער — און רוף מיך קנאַקניסעל!

פּאָסטערנאַק. מילא בקיצור, על־כל־פּנים, וואָס טויג מיר מליצה: „וואָלט איך", „זאָלט איך"? איהר ווייסט דאָך, אַז אויף צו פאַררעדען יענעם די ציינער בין איך פאַרהאַנט. איהר זאָגט מיר בעסער כּולם ברורים — ריינע דבורים: וואָס ווילט איהר?

פּיינקוגעל [צו די איבעריגע]. ס'איז איהם היינט נישט איינצובייסען. אַפּנים, פּייפער האָט איהם אויך גוט אָנגעזאַלצען... [צו פּאָסטערנאַקען]. זייט זשע מוחל, רב שמואל, איהר זענט דאָך אַ איד אַ קלוגער, כלעבען, אַ סוחר, אַ מענטש מיט יושר. לאָמיר בעסער רעדען גלייך צו דער זאַך אַליין. [ער נעמט זיך ביי דער באָרד]. די מעשה דערפון איז אזוי. מיר, יעהופּעצער ספּעקולאַנטען, האָבען זיך מיישב געווען און אָפּגערעדט צווישען זיך [מיט הענט און מיט אַ ניגון פון דער גמרא]: הנה כּפי עס האָט זיך געטראָפען איין אומגליק, פּייפער האָט זיך לעת־עתה געשטעלט; און כּפי עס איז אייך ידוע, אַז ער האָט זיך מתחייב געווען צו געבען אונז יקנה"ז נאָר אַ גוזמא שטיק; און כּפי ס'איז דאָך אַ דבר שאי־אפשר, ער זאָל אונז אַלע־

מען קאָנען געבען יקנה"ז ממש, ווייל ס'איז גאָר נישטאָ אזוי פיעל יקנה"ז אין גאַנץ יעהופּעץ ארום און ארום; און כּפי פייפער אליין קאָן מיט אונז נישט מיטיב זיין, ווייל ער איז נאָך ניט בקי אינ'ם ענין השטעלען זיך; און כּפי איך זעה ארוים, וועלען מיר דאָ מוזען זיך גלייכען אויף פּראָצענטען...

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. פּראָצענטען? קדוש וטהור — אפילו נישט אַ לעק!

י ו נ ג ע ס פּ ע ק ו ל אַ נ ט ע ן. וואָס הייסט, נישט אַ לעק? וואו איז יושר? וואו איז מענטשליכקייט? גלאַט הפקר אַ וועלט?

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [ווייזט אויף דער סטעלי]. ו י ד ב ר ע ל ה ע צ י ם ו ע ל ה א ב נ י ם — מאַכט רש"י: רעדט צו דער לאָמפּ...

פּ י י נ ק ו ג ע ל [אליין מיט אַ ניגון]. היתכן? וואָס רעדט איהר? אמת, מיר ווייסען טאַקי, אַז פייפער האָט געהאַט איין אומגליק: דאָס יקנה"ז האָט איהם דערגאַנגען די יאָהרען. שוין אַ צייט, אַז ער בלאַנקירט אויף יקנה"ז, דעקט זיך אָפּ מיט היזק און בלאַנקירט ווייטער. מיר דאַכט זיך, אַז גאַנץ יעהופּעץ האָט געשפּעקולירט אויף זיין קאָפּ, און נאָר צוליעב איהם איז דאָס יקנה"ז געשטיגען. דאָך האָט ביי איהם, לויט מיין חשבון, באַדאַרפט בלייבען עפּיס געלט. געשיקט זיך עס?

ח י נ ק י ס. מיר דאַכט, ער זאָל שפּיעלען אַ קיילעכיג יאָהר כּסדר אין קאָרטען און עס זאָל איהם געהן שלים־שלים־מזל, וואָלט ער אויך באַדאַרפט בלייבען ביי געלט.

ב י י ג ע ל מ אַ ן. ווערקמירדיג! ס'איז דיר איין אַקציע מיט חינקיסען. אומעטום איז ער דאָ מיט די קאָרטען!...

ק נ אַ ק נ י ס ע ל. איך האָב ליעב דעם אמת: חינקיס איז גערעכט. ווי לאָזט זיך ניט איבער אַ מענטש ביי אזאַ מעשה קיין גראָבע עטליכע קערבלעך — און רוף מיך קנאַקניסעל?

אַ ל ע. נישקשה, ער האָט, ער האָט געלט! פייפער האָט זיך געלאָזט געלט!

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. אַ לאָך פון אַ בייגעל, אַ שאָס פון אַ ביקס, אַ פּיטום פון איין אתרוג, אַ גוט אויג פון אַ גליעדשוועסטער־קינד...

פ י י נ ק ו ג ע ל [צו די איבעריגע]. ווי געפעלט אייך אַ שפּראַך?... [צו פאסטערנאקען]. מילא, נעמען מיר אַז אַזוי ווי איהר זאָגט; בלייבט דאָך אַלץ די אייגענע קשיא: צו וועמען דען איז דאָס שייך, אַז ניט צו אייך? ער איז דאָך פּאָרט אייער חתן!

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. מיין חתן? לא היה ולא נברא — דאָס איז געווען אַמאָל, נישט היינט. היינט איז שוין פייפער אייער חתן, נישט מיינער. ער איז אייער חתן, און איהר זענט זיינע מחותנים, ווי אין פסוק שטעהט: „א נ י ל ד ו ד י ו ד ו ד י ל י"... נאַט, זעהט, וואָס אַ יונגאטש פארגינט זיך מיר שרייבען, ווען איהר פארשטעהן, מיט וועמען איהר האָט געהאַנדעלט. נאָר שטיל, אַ ל ת פ ל ד ב ר — האַטאַ פּאַקרישקע! [ער גיט־איבער פיינקוגלען אַ בריעף].

פ י י נ ק ו ג ע ל. אנו, מהכתיתי, לאָמיר האָרכען, וואָס זאָגט ער דאָ? ס'איז טאַקי כדאי צו וויסען. [ער נעמט דעם בריעף און לייענט בקול רם]. „לכבוד מחותני הגביר המפורסם החכם המופלג המשכיל..." [זיך אין בארד אריין]. מילא, אַ חכם — איז קיין קשיא ניט; אַז מען איז אַ גביר, איז מען שוין במילא אַ חכם. אָבער אַ „מופלג" מיט אַ „משכיל" אונטערגעשלאָגען — דאָס איז שוין אַ ביסעל צו פיעל... [ער לייענט]. „...החכם המופלג המשכיל מוהר"ר שמואל פאסטערנאַק נ"י. בשעת איהר וועט לייענען מיין בריעף, וועל איך שוין זיין העט־ווייט פון יעהופּעץ. איך האָב מיך לאַנג געשלאָגען מיט דער דעה, ביז איך האָב מיך ענדליך אַנטשלאָסען, איך זאָל אַוועק פון דאַנען אַהין, וואו די אויגען וועלען מיך טראָגען, אַבי נישט אָנ־קוקען יעהופּעץ, נישט אָנקוקען אונזער בערזע, נישט אָנקוקען אונזערע ספּעקולאַנטען..." [רייסט איבער]. וואָס איז ער אַזוי אויפ־געטראָגען אויף די ספּעקולאַנטען?... [ער לייענט]. „פון אָנהויב בין איך אפילו גרייט געווען צו מאַכען איין מאָל פאר אַלע מאָל איין עק

פון מיין לעבען: עטליכע טראָפּען סם־המות, פאַר צעהן קאָפּיקעס א שטריקעל, אָדער א פּיסטויל אין הארצען — און א סוף צו אלע צרות. אוים פייפער, געשטאָרבען! איך האָב מיך אָבער באַ־רעכענט נאָכדעם, אז ס'איז פאַר מיר כלל נישט קיין פּלאַן..." [רייסט איבער]. איך האָב געוואוסט פריהער, אז פייפער וועט אזא גאָרישקייט נים טהון... [לייענט ווייטער]. „...פאַר מיר כלל נישט קיין פּלאַן צו געהן אזוי יונג פון דער וועלט. איך וועל ליגען אין דער ערד און באַקען בייגעל, און אלע וועלען לעבען א גוטען טאָג, געהן איינס צום אנדערען אויף זשורפיקסען, שפּיעלען זיין „ווינט", מיך אין זינען האָבען אין דער לינקער פּיאַטע, קיין צייט נישט האָבען אפילו מיך צו דערמאַנען, און אז מע וועט מיך שוין יאָ אמאָל דערמאַנען, וועט זיין אז אָך און וועה צו מיר. פיינקוגעל וועט זאָגען אויף מיר א משל, אלע וועלען לאַכען..." [רייסט איבער]. גערעכט, ווי איך בין א איד! [לייענט ווייטער]. „...פיינקוגעל וועט זאָגען א משל, אלע וועלען לאַכען. איטליכער וועט אויס־טראַכטען אויף מיר איין אנדער המצאה'לע. אלע וועלען זיין פיינע מענטשען, נאָר איך איינער וועל בלייבען א פאַרד. צום ביישפּיעל: אויף פיינקוגלען וועט קיינער נים זאָגען, אז ער איז א... א... א..." [ער קעהרט איבער דאַס בריוועל אויף דער אנדערער זייט].

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָס אקעט איהר? ממה נפשך, לייענט איהר — דאַרפט איהר לייענען כסדר, ווי אין פּסוק שטעהט: „ה ח י ל ו ת ל נ פ ו ל, נ פ ו ל ת פ ו ל"...

פ י י נ ק ו ג ע ל [דרעהט דאַס בריוועל אויף אלע זייטען]. פאַר־שטעהט איהר... איך האָב געלאָזט אין דער היים מיינע ברילען...

ח י נ ק י ס [נעמט דאַס בריוועל]. אנו, ווייזט נאָר אהער. איך האָב א גוטע שמיעה: איך שמעקאָן די טויז פאַר א ווערסט, און דוקא אָהן ברילען! [ער לייענט]. „...אויף פיינקוגלען וועט קיינער נים זאָגען, אז ער איז א שבתי־צבי'ניק, א גאָט'ס גנב, וואָרום ער איז א שענער איד, פון די אידען, וואָס טרינקען ווימאָראָזיג, האָט פיינט כבוד, ווי א קאַץ שמאַלץ, כלומרשט פרום, און געהט־אוים,

פגר'ט נאך א קערטעל, ניט ערגער פון חי... חי..." [ער וויל איבער־היפּען עטליכע שורות].

פאסטערנאק [צו חינקיסען]. וואס חיחיקעט איהר? החילות לנפּול, נפּול תּפּול — האט איהר זיך אונ־טערגענומען לייענען, טא לייענט כּסדר.

בּײַנעלמאן [נעמט צו בּיי חינקיסען דאס בּריוועלע]. לאזט מיך, איך האב אמאל אויך געקאנט לייענען זשארגאן. [ער לייענט]. „... פגר'ט נאך א קערטעל ניט ערגער פון חינקיסען, וואס האט זיך געמאכט א פארמעגען פון קארטען. וויפיעל איך האב בּיי חינקיסען פארנומען אויף יקנה"ז, האט חינקיס ביי מיר צעהן מאל אזוי פיעל געוואונען אין קארטען, ער זאל דאך נאר אויסקרענקען!"...

חינקיס. ווי געפעלט אייך אזא ים־קאטער? איך בּין שולדיג, אז ער איז א קאליקע און פארשטעהט ניט דאס שפּיעל!

בּײַנעלמאן [לייענט ווייטער]. „... ער זאל דאס נאר אויסקרענקען! אין יעהופּעץ הייסט חינקיס אויך איין אריס־טאקראט. יעהופּעץ איז, בּרוך השם, אזא שטאדט, וואס קלויבּט ניט איבּער, אבי געלט — איז מען איין אריסטאקראט. אשטייגער, ווּעמען געהט דאס אן אין יעהופּעץ, פון וואנען איז דאס פלוצים אויסגעוואכסען אזא אריסטאקראט, ווי בּיי... בּיי... בּיי..." איך ווייס ניט, ווי אזוי מאכט דאס ווארט, ס'איז געמעקט...

קנאקניסעל [רייסט אוים דאס בּריוועל פון בּײַנעלמאנ'ס הענט]. עס הויבּט ניט אן צו זיין געמעקט. געזונטע אותיות, אייזערנע!... [ער לייענט]. „... אזא אריסטאקראט, ווי בּײַנעלמאן? ס'איז פארהאן אזעלכע, וואס געדענקען נאך, אז ער האט ארומגעטראגען אין בּאר־דיטשעוו בּייגעל צו פארקויפען..."

בּײַנעלמאן. שקר וכזב! עס שטעהט נישט קיין בּייגעל! דאס לייענט איהר שוין פון אייער קאפּ!

קנאקניסעל [לייענט ווייטער]. „... ארומגעטראגען אין בּארדיטשעוו בּייגעל צו פארקויפען, און היינט פאהרט ער אין א קארעטע. עס פּאסט איהם אזוי צו זיין א ספּעקולאנט, פּונקט ווי

עם פאסט קנאק...״ [ער ט.ט א שמיץ דאס ברייועל]. טאמער וואלט טאקי אויף איין אמת געווען געגוג צו האבען די גארישקייטען, וואס דער שאלטיק שרייבט?

עטליכע קולות. בייסט ווייטער, וועט איהר געפינען קעז אויך!...

פאסטערנאק. החילות לנפול, נפול תפול!

קנאקניסעל [קוקט אין בריעף אריין]. טפו זאל ער ווערען! א יונגאטש זאל רעדען אויף דער גאנצער וועלט, אויף קיינעם קיין גוט ווארט נישט זאגען! צו וואס טויג מיר ברייוולעך? ממה־נפשך, האסט דו געמאכט דאס שפיעל, פאהר אוועק צו אלדי שווארצע יאהר — און רוף מיד קנאקניסעל! [ער צערייסט דעם בריעף אויף שטיקלעך און צעווארפט איבער דער שטוב. דער עולם לאכט].

פאסטערנאק. טאטע, דו לאכסט? אז אך און וועה איז צו דיין געלעכטער! פייפער איז קליגער פון אונז. ער האט אונז אלעמען געפיהרט אין באד אריין, העט־ווייט אויף דער אויבערשטער באנק, און גוט אפגעבעזעמט, ווי אין פסוק שטעהט: בשכבנו ובפיצקנו — אנידערגעלעגט און אפגעשמיסען!...

פיינקוגעל [צום איבעריגען עולם]. וואס זאגט איהר דערויף? ער מאכט שוין אייגענע פסוקים...

פאסטערנאק. מילא, אויף אייך איז א מצוה. אל תבטחו בנדיבים — קריכט ניט אין פייער אריין! איהר האט מיט איהם געשווינדעלט, גערדעהט יקנה״ז אהער, יקנה״ז אהין, אזוי לאנג, ביז איהר האט זיך פארדרעהט. ס'איז א פשוט'ע מעשה: איהר האט איהם געוואלט אפנארען, האט ער אייך אפ־גענארט, ווי די גמרא זאגט: „הבא להרגך, השכם להרגו״ — האסט געחאפט א פאטש, שטעק אפ צוויי צוריק. ס'איז תמיד אזוי דער סוף. שלמה המלך איז טאקי א חכם; ער זאגט אין „ברכי נפשי״, דאכט זיך: בור כרה ויחפרהו — חטא יאמא קאפאיע, טאי סאם אופאדאיע... אבער איך? וואס האב איך געהאט צו טאנצען אין קאהן? וואס האב איך באדארפט

אריינציטבלען פערציג טויזענט קארבען? איך בין דאך יא, ווי זאגט ער, גאט די נשמה שולדיג! עס קומט אויס, ווי די גמרא זאגט: טוביה חטא זונטאג מאנטאג...*

פ י י נ ק ו נ ע ל [צום איבעריגען עולם]. וואס זאגט איהר אויף די פסוקים, וואס דא פליהען, מיט די גמרא־ווערטער, וואס ער האקט? [עס עפענט זיך די טיר און עס קומט־אריין די מאדאם פאסטערנאק. נאך איהר — מ א ר ק ו ס מיט איזאבעלען].

פ י נ פ ט ע ס צ ע נ ע.

פ א ס ט ע ר נ א ק. א! זעהט איהר? א ווייב זאל מען טאקי פאלגען. זי האט פון אנהויב אן ניט געוואלט דעם שידוך. הלואי וואלט איך זי געפאלגט, וואלט איך איצט ניט געהאט אזא מפלה, ווי די גמרא זאגט: „קדירה דבי שותפא" — אז מע הערט ניט דאס ווייב, איז קיש־קיש וואו די אידען האבען גערוהט...

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. כלעבען, סאמואיל, דו רעדסט עפיס, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אזעלכע ווערטער... דאנקען און לויבען גאט, מיר זענען אויך לייטען גלייך, מיר קאנען אויך האבען איין אידעם א דאקטער, ווי ביי לייטען. [זי קוקט אויף חינקיסען]. נישקשה, אונזער טאכטער שטעהט־אן צו האבען א חתן א דאקטער, ווי אלע אנדערע יעהופעצער מאמזעלען... [זי פיהרט איהם צו איזאבעלען מיט מארקוסען]. נעם בענטש דיינע געליעבטע קינדער מיט דעם הייליגען אייביגען בונד פון דער הימעלשער ליעבע. ווינשעווע זיי צו, זיי זאלען אפפערען זייער לעבען איינס פאר דאס אנדערע, אזוי ווי בענעדיקט און ראזאליע ביי שייקעוויטשען אין זיין ראמאן „הימעל און ערד און ליעבע". „געבע גאט, — זאגט דארט דער פארפאסער — זיי זאלען געניסען די פריכטע פון זייער ליעבע, זייער בונד זאל זיין איין אייביגער בונד, א הייליגער בונד..."

---

* טוביה חטא וזיגוד מינגד.

פ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [האַקט איבער אין פּיטען]. מילא בקיצור, על־כּל־פּנים, זיי זאָלען זיין געקניפּט און געבונדען און פאַרבונדען... צו וואָס טויגען לאַנגע דבורים? איך פאַרשטעה נאָר ניט, וואָס עפּיס אַזוי בהפזונ'דיג, פּלוצים אין מיטען העלען טאָג שוין אַזוי גיך תּאַפּ־לאַפּ, ווי אין פּסוק שטעהט: הא גברא והא טראַסק?

מ אַ ד אַ ם פ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [מיט כּעס]. וואָס זשע האַסט דו געוואָלט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, שדכנים זאָל מען דיר שיקען?

פ י י נ ק ו ג ע ל [מישט זיך אַריין]. געבענטשט זענען די הענט, וואָס גענוּמען זיך אַליין. מסתּמא איז דאָס איהר זיווג. אַ שידוך איז אַ גורל, איטליכער נעמט זיך אַרויס וואָס איהם איז אָנ־געצייכענט פון אויבען.

ח י נ ק י ס. פּונקט אַזוי ווי, להבדיל, ביי די קאָרטען: איינער שפּיעלט אַ גאַנצע נאַכט און עס געהט איהם שלים־שלימ־מזל; דער אַנדערער שלעפּט אַלע מאָל אַרויס — מלכּה, מלך, טויז...

ב י י ג ע ל מ אַ ן. ווערקמיררדיג! מיט דעם חינקיסען איז דיר נאָר אַ קאָמעדיע. מע רעדט פון ווייס איך וואָס — קומט ער מיט די קאָרטען!

ק נ אַ ק נ י ס ע ל. וואָס אמת איז אמת — חינקיס איז גע־רעכט: צו שידוכים דאַרף מען האָבען גליק. אָט האָב איך, זאָלען געזונט זיין, עטליכע דערוואַכסענע טעכטער, איז וויפיעל מע רעדט זיי שידוכים, ווילען זיי ניט הערען, ניט זעהען פון קיין שדכן! זיי ווילען נאָר אַליין, און נאָר דורך ליעבע — און רוף מיך קנאַק־ניסעל!

פ אַ ס ט ע ר נ אַ ק. אַוודאי איז ליעבע אַ געהויבענע מטבע, וואָס איז דאָ פאַרהאַן צו רעדען? דער חסרון איז נאָר, וואָס מיט ליעבע אַליין קאָכט מען ניט קיין וועטשערע. מע דאַרף צו דעם האָבען נאָך עפּיס, די ממתּקים מיין איך, ווי אין פּסוק שטעהט: „אם אין קמח, אין לאָקשען"...

מאדאם פאסטערנאק [מיט היץ]. איך האב דיר געזאגט וויפיעל מאל, סאמואיל, אז קיין פסוק האב איך ניט געלערנט און, מיט רעשפעקט צו מעלדען, לשון־קוילעטש פארשטעה איך ניט... נאר אויב דו מיינסט נדן, זאלסט דו וויסען זיין, אז מע האט דאס אין זינען, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אין דער לינקער פיאטע. ס'איז א ראמאן, א לאנגאנענדיגער העכסט־אינטערעסאנטער ראמאן אין צוויי טייל. דעם ערשטען טייל האסט דו געשפיעלט, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אזא יאהר אויף מיינע שונאים. דעם צווייטען טייל וועל איך שוין שפיעלען. איך הויב איהם אן מיט א זשורפיקס און מיט א קנס־מאל טאקי היינט אויף דער נאכט. [צו פיינקוגלען מיט דער קאמפאניע]. מיר לאדען אייך איין מיט אייערע דאמען און מיט דער גאנצער פאמיליע.

פיינקוגעל מיט דער קאמפאניע [אלע איינעם]. אה, מיט'ן גרעסטען בזיון! אבי א וועטשערע מיט א קערטעל...

חינקים. נאך א מין קערטעל! א קערטעל צו א קערטעל איז נישט גלייך!

פאסטערנאק. ס'איז דאך א בפירוש'ער פסוק אין דער גמרא: „אין פיסני בלא דיודקא ואין חלום בלא קארטען"... [דער עולם קוועלט].

מארקוס [שטעלט זיך אוועק קעגען עולם, לעגט צונויף די הענט אויפ'ן הארצען, שאקעלט מיט'ן קאפ]. די קארטען! די קארטען! עס הויבט זיך אן מיט קארטען, עס לאזט זיך אויס מיט קארטען. ביי קארטען ענדיגען זיך אלע זאכען. פאר קארטען ניט אוועק דער מאן דאס ווייב, דער פאטער — זיינע קינדער. נישטא קיין טייערערס פון קארטען. אוי, קארטען, קארטען!... [ער נימט איינאבעלען די הענט און לאזט זיך געהן].

מאדאם פאסטערנאק [צום מאן]. דו הערסט ווערטער? [אבער שטיל, נאר מיט פייער]. טירראן! דעספאט! בעזעשעדנער!... [דיי לאזען זיך געהן אלע הדיי. ביי דער טיר קומט זיי

אַקעגען די אידינע, פאַרוויקעלט אין עטליכע שאַלען און פעטשיילעס. נאָך איהר שלעפּט זיך נאָך דאָס מיידעל. מאָטעל ראַנגעלט זיך מיט זיי, לאָזט זיי ניט אַריין. די אידינע מיט'ן מיידעל רייסען זיך אויס פון מאָטעל'ס הענט און פאַלען-אַריין אין שטוב אַריין מיט אַ געוויין מיט אַ געשריי].

זעכסטע סצענע.

די אידענע [ברעכט די הענט, וויינט און קלאָגט מיט אַ ניגון פון די תחינות]. וועה איז מיר, ווינד איז מיר, פאַרחוישט און פאַרפינסטערט בין איך, ניט געוואָרן, אַיין אַלמנה, איינע אַליין, עלענד ווי אַ שטיין, ניט קיין קרוב, ניט קיין ביין, געבראַכט דער רוח אַ שוואַרץ יאָהר, אַ מעקלער, אַריינגעשטופּט אַ כוכה-שער, עפּיס יקנה"ז-שמאַקנעהאָז, פּייפער-שמייפער, פּייפען זאָל איהם אין אַיין אויהער, ווי ער האָט מיך געקיילעט מיט מיין קינד! [זי האַפּט מאַרקוטען פאַר אַ האַנט]. אפשר זענט איהר אָט דאָס אָ טאַקע ער אַליין? עפּיס אַ חתן, זאָגט מען, זענט איהר עמיצענ'ס אָט דאָ? פּאָלגט מיך מיט גוטען, וועט איהר בעסער מאַכן. גיט מיר אָפּ דאָס גדן, איך וויל נישט וויסען פון קיין שמאַקנעהאָז. איהר שפּיעלט זיך מיט פייער! אָט לויף איך צום פּליצמייסטער, מיך קען מען, איך בין פון דער סלאָבאָדקע, מיין ערשטער מאַן עליו השלום איז געווען ביי גימעלע וויינשטיין עליה השלום...

פּאָסטערנאַק. וואָס איז דאָס פאַר אַ שלאַק-פּורעניות? פאַר וואָס וואַרפט מען זי ניט אַרויס? איהר זעהט ניט, אַז ס'איז אַ משוגע'נע אידענע?

די אידענע. אַ משוגע'נע בין איך שוין געוואָרען? אַז איך מאָהן מיין געלט, בין איך משוגע? משוגע זאָלט איהר ווערען פאַר זיך און פאַר מיר און פאַר מיינע קינדער און פאַר מיין גאַנצער משפּחה און פאַר מיין מאַנ'ס משפּחה און פאַר אַלע מיינע ליעבע פריינט און פאַר אַלע אידען און פאַר כל ישראל — אָמן סלה! [זי דערזעהט אויף אַ בענקעל דאָס התונה-קלייד, וואָס איזאַבעלע האָט געמאָסטען].

אַ ? זייד און סאַמעט ? פריהער גאָט'ס און נאָכדעם פרעמדס ? מע שמירט זיך מיט מיין פוטער ? מיינע ר"ן קאַרבען ? דער מענטש זינדיגט און מיט דער הוהן שלאָגט מען כפרות ? לאָם איך מיך חאַטש רעכענען פאַר מיין בלוט! [זי חאַפּט דאַס „בע־בע" און צערייסט דאָס אויף צווייען]. אַט אַזוי! גם לי גם לך — נישט מיר, נישט דיר !...

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. אוי, ס'איז מיר שלעכט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, טאַקי נאָר אויף צו חלש'ען! [זי פאַלט חלשות].

אַ י ז אַ ב ע ל ע. אַך, מאַרקוס! [זי פאַלט מאַרקוסען אויף די הענט].

ד ע ר ע ו ל ם. וואַסער! וואַסער! [סאַסעל באַשפּריצט די מאַדאַם מיט קאַלט וואַסער].

מ אַ ר ק ו ס [צום גאַנצען עולם]. זעהט, קוקט אייך אַן אין שפּיעגעל, וואָס פאַר אַ פּנים איהר האָט מיט אייערע ספּעקולאַציעס, מיט אייער בערזע, מיט אייער יקנה"ז, מיט אייערע קאָרטען, מיט אייערע זשורפיקסען, מיט אייערע דאַמען די אַריסטאָקראַטקעס און מיט אַלע אייערע גענג אַרום און אַרום! עס וועט זיך געפינען איינער, וואָס וועט אייך באַשרייבען אויף די גאַזעטען, וועט פון אייך מאַכען אַ בוך, אַ קאָמעדיע, אַ גאַנצע קאָמעדיע! צו שאַנד און צו שפּאָט וועט איהר דעמאָלט זיין אומעטום, וואו מע הערט נאָר אַ אידיש וואָרט! אויף טהעאַטער וועט מען אייך אַרויס־שטעלען! מע וועט קוקען אויף אייך, מע וועט טייטען מיט די פינגער און מע וועט לאַכען, זיך איינרייסען דאָס געזונט לאַכענדיג — מיט איינעם וואָרט, די וועלט וועט זיין פול מיט אייך און מיט אייער יקנה"ז!!! [ער געהט אַוועק מיט איזאַבעלען אונטער דער האַנט. די מאַדאַם פאַסטערנאַק — נאָך זיי. דער גאַנצער עולם בלייבט שטעהן פאַר־גאַפט, די נעזער אַראָפּגעלאָזט, פאַרגליווערט — איטליכער אין אַיין אַנדער פאַזע].

ד ע ר פ אָ ר ה אַ נ ג פ אַ ל ט.

אַ פּאָר ווערטער פונ'ם מחבר.

ביי לייטען איז היינט געוואָרען אַ מאָדע: אַנשטאָט אַ הקדמה פון פאָרענט, צו געבען די הקדמה פון הינטען. נאָר באַגעהן זיך גאָר אינגאַנצען אָהן אַ הקדמה — דאָס האָבען אַלע מסכים געווען, אַז ס'איז אוממעגליך; ווארום באמת, ווי געשיקט זיך דאָס, אַז אַ מחבר זאָל זיך צעשיידען מיט'ן לעזער גלאַט אָהן אַ זיי־געזונט, אָהן אַ שום געבען איהם צו פאַרשטעהן, וואָס ער האָט געמיינט, און אָהן אַ שום אַנצוהערעניש, אַז ער, דער מחבר פונ'ם בוך, איז מיט גאָט'ס הילף אַ מענטש, וואָס ווייסט אַלסדינג און פאַרשטעהט אַלסדינג, און דער גאַנצער איבעריגער עולם — דאָס זענען נעבאך קליינע קינדער, מחילה קעלבלעך, וואָס מע דאַרף זיי צעקייען איטליכס וואָרט און אַריינלעגען אין מויל אַריין? עס מאַהלט זיך איהם אויס פּאָזיטיוו, אַז אָהן זיין מסביר־זיין, אָהן זיין אַריינלעגען דעם לעזער אין מויל אַריין, וועט חס ושלום קיינער גיט פאַרשטעהן וואָס ער מיינט... נאַרישקייטען! ס'איז היינט אַ קלוגע וועלט געוואָרען: אידען מיט בערד האָבען דאָס אַמאָל ניט פאַרשטאַנען, וואָס אַ קליין קינד פאַרשטעהט אַצינד... נישט מעהר, וואָס וויל דאָ דער מחבר האָבען?

דער מחבר איז דאָ מוסר מודעה, אַז ווער עס וויל זוכען אין דער קאָמעדיע באַקאַנטע פאַרשוינען, דער האָט מחילה אַ גרויסען טעות. אַקעגען וואָס זאָגט דאָס דער מחבר? ער זאָגט דאָס איבער אַ מעשה שהיה: נאָך איידער דאָס ווערק איז פאַרטיג געוואָרען צום אָפּדרוקען, איז אַרויס אַ קלאַנג אין יעהופּעץ אויף דער בערזע (נישטאָ קיין סודות אין יעהופּעץ אויף דער בערזע!), אַז שלום־עליכם מאַכט אַ ביכעל מיט'ן נאָמען „יקנה"ז", אין וועלכען ער שטעלט אַרויס אויף לייטיש געלעכטער די גאַנצע יעהופּעצער בערזע מיט אַלע ספּעקולאַנטען און מעקלערס, פונ'ם גרעסטען ביז'ן קלענסטען. איינינע האָבען דערפון שטאַרק הנאה געהאַט: „אַ מצוה, האָבען זיי געזאָגט, פאַני שלום־עליכם, איהר זאָלט זיי חאָטש רעכט באַשרייבען, די מחותנים, זיי זאָלען האָבען צו זינגען און צו זאָגען; לאָזען זיי וויסען דאָס אַנדערע מאָל, ווי אַזוי צו טאַנצען אויף פרעמדע חתונות!"... אַנדערע האָבען זיך אַ ביסעל אָנגעבלאָזען, בשעת זיי זענען געוואָהר געוואָרען פון דער מעשה. „איך האָב געהאָרכט, — שרייבט איינער צום מחבר אין אַ בריוועל — אַז איהר מאַכט אויף אונז אַ ביכעל מיט'ן

נאמען „יקנה"ז". איך בין ניט מסופק, אז עס וועט דארטען זיין פון וואס צו לאכען. נאר וואס דען? איין זאך וויל איך פון אייך בעטען: מ י ך זאלט איהר ארויסווארפען פון צעטעל"... גאר אנדערע זענען געווען טאקי רעכט אויפגעטראגען אויפ'ן מחבר; זיי האבען איהם נעגעבען אנצוהערעניש דורך פארשטעלטע בריוולעך אהן חתימות, זיך גוט געבייזערט אויף איהם און אנגעזאגט מיט'ן הארבעןווארט, אז „באם ער וועט זיך דערוועגען ארויסשטעלען זיי אין א קאמעדיע, וועלען זיי איהם דאס און דאס"... גאנץ אידישליך!

הערט צו, רבותי! די גמרא זאגט: „איוב לא היה ולא נברא — ס'איז קיין איוב נאר אויף דער וועלט נישט געווען; אלא וואס דען? משל היה — ס'איז נאר א משל, א ביישפיעל". רבותי! יקנה"ז לא היה ולא נברא — ס'איז קיין יקנה"ז גאר אויף דער וועלט נישט געווען, אזוי ווי ס'איז ניטא אויף דער וועלט קיין שטאדט, וואס זאל הייסען יעהופעץ. ס'איז נאר א משל, א פאנטאזיע, איין אויסגעקלערטע מעשה פון אלף ביז תיו. לאזען זיך ניט מיהען די, וואס האבען ליעב נאכצוקלערען און אויסצוטאפען, וועמען מיינט מען דאס? און וועמען מיינט יענעם? מע מיינט קיינעם ניט! אי, טאמער אויפ'ן צעהנטען פאל וועט זיך געפינען אזעלכער, וואס, חלילה וחס, עס וועט זיך איהם אויסווייזען, אז דאס מיינט מען איהם? באדארף מען ביי איהם בעטען הונדערט מאל מחילה און דערצעהלען א משל.

אמאל איז געקומען צו פאהרען א איד איין ארעמאן אין א גרויסער שטאדט אריין, צום ביישפיעל — קיין יעהופעץ, זוכען פרנסה. וואוהין שלאגט זיך איין ארעמאן? געוויינטליך, צו די נגידים. ער געהט פון איין נגיד צום אנדערען, נאר וואוהין ער קומט — לאזט מען איהם ניט אריין. וואס איז די מעשה? ערשט ער ווערט געוואהרע, אז זיין גאנצער אומגליק איז די צעריסענע קאפאטע. וואס טהוט מען? איז זיך מיישב דער איד און חאפט זיך אריין צו א טאנדעטניק אין א קלייט, קלויבט זיך אפ און מעסט אן א שענע קאפאטע, דינגט זיך אוים און רופט זיך אן צום קרעמער: „ווייסט איהר וואס, מיין ליעבער איד? איהר ווילט דאך מסתמא געלט? זאלט איהר זיך מטריח זיין מיט מיר אויף מיין סטאנציע אין יענעם און יענעם הויז, אויף יענער און יענער גאס". דער איד מיט דער קאפאטע געהט פון איין גאס אין דער אנדערער, דער טאנדעטניק געהט איהם נאך.

— יונגערמאן! ביז וואנען וועט איהר מיך פיהרען? — טענה'ט נעבאך דער קרעמער. — לאזט מיך אפ, איך האב קיין צייט ניט!

— ווער האלט אייך? געהט אייך געזונטערהייט.

— סטייטש? נו, און געלט?

— וואסער געלט?

— סטייטש? נו, און די קאפאטע?

— די קאפאטע איז א קאפאטע.

דער טאנדעטניק האט דערזעהען, אז ס'איז א מיאוס'ע מעשה, חאפט ער דעם אידען און וויל ארויסרייסען פון איהם די קאפאטע.

— איהר וועט ניט אוועקגעהן? — האט זיך דער איד צעשריגען אויף א קול. — אט רוף איך צו א זשאנדאר... זשאנדאאאר!!!

דער טאנדעטניק האט דערהערט דאס ווארט „זשאנדאר", איז איהם פרחה נשמתו געווארען; ער האט אפגעלאזט דעם אידען און האט אנגעהויבען מיט גוטען:

— ווייסט איהר וואס, רב איד? איך בין אייך מוחל די קאפאטע, אבי שרייט ניט. וואס האט איהר צו מיר? בארעכענט נאר אקוראט: איך בין א היגער טאנדעטניק, און איהר זענט א ווילד־פרעמדער; איהר חאפט זיך אריין צו מיר אין קלייט און מעסט־אן א קאפאטע, וועלכע ליגט אויף אייך, ליין עין־הרע, אויסגעגאסען, ווי געוואונשען, לאם איך האבען אזא יאהר — טראגט געזונט, פארנוצט געזונט, און א גוטען טאג מיט דער קאפאטע!...

א גוטען טאג, ליעבער לעזער

מזל טוב!

אַ קאָמעדיע אין איין אַקט

געשריבען אין יאָהר 1899

די פּאַרשוינען:

צ י י ל ע, אַ קעכין. אַיין אַלמנה פון אַ יאָהר עטליכע און דרייסיג. אַ יאָרערדיגע אידיגע.

פ ר אַ ד ע ל, אַ שטוב־מיידעל. אַ שוואַרצ'חנ'עוודיגע.

ר ב אַ ל ט ע ר, אַיין אַרעמער פאַקענטרעגער, ניט ביכלעך אויף פּראַקאַט. אַ אידעל פון אַ יאָהר פערציג. אַיין אַלמן אַדער אַ גרוש, און אפשר אַיין אַלטער בחור. אַיין האַלב פנים לאַכט, דאָס אַנדערע וויינט. טראָגט אַ קויטיגע מאַנישקע מיט אַ צוגעלעגערט קאַפּעלישעל. שדכנ'ט זיך צו דער קעכין.

ח י י ם, אַ משרת פונ'ם צווייטען הויז. אַ יונג אַ חוואַט מיט אַ „סיגנעט". שדכנ'ט זיך צו פראַדלען.

מ י ש אַ / **מ אַ ש אַ** } דעם בעל־הבית'ס קינדער, אַ יונגעל און אַ מיידעל. רעדען האַלב אידיש, האַלב רוסיש.

מ אַ ד אַ ם, די בעל־הבית'טע אַליין. באַווייזט זיך מיט'ן איבעריגען עולם נאָר אין דער לעצטער סצענע אויף אַ ווייל'ע.

די געשיכטע קומט פאָר אין קיך.

ערשטע סצענע.

ביילע [שטעהט מיט פארקאטשעטע ארבעל ביי׳ם אויווען, קאכט, זינגט א ליעדעל].

אוי, וואו זענט איהר מיינע יונגע יאהרען?
אוי, וואו זענט איהר אהינגעקומען?
צי מיט׳ן פייער פארברענט געווארען?
צי מיט׳ן וואסער אוועקגעשוואומען?

אז אך און וועה איז צו מיינע שונאים, אז ביילע באדארף זיין א דיענסט ביי די יאהרען, און האבען אויף זיך אזא בעל־הבית׳טע, אזא „מאדאם״, וואס נאר געזידעלט און נאר געפידעלט! א שענע נגידית! איין ארעמאן א שטיקעל ברויט וועט זי דען געבען? די אייגענע קינדער אפילו זשאלעוועט זי עסען. איטליכען איז זי חושד: רק מע נאשט, רק מע גנבה׳ט! ביי איהר זענען אלע גאשעריננס, אלע גנב׳טעס! [זי נעמט־אראפ אין א באזונדער טעפעל פון אלע מאכלים צו ביסלעך]. געגנוג זיי זיין צו קרענקען, ווי זאגט רב אלטער: „ווינציגער זיין די ווערעם אין קבר״... [נעמט־אראפ נאך א שטיקעל פלייש]. נישקשה, מע וועט זיך באדרעהען... ע־ע־ע! ווי לאנג בין איך אליין געווען א בעל־הבית׳טע ביי מיין טיש, מיט מיין מאן פסח צום סדר!... [זי זינגט].

אזוי ווי ס׳איז ביטער,
אז מע פעפערט ניט ד׳י פיש,
אזוי איז ביטער,
אז מע זיצט ביי א פרעמדען טיש.

אזוי ווי ס׳איז ביטער
יויך אהן א פאהן,
אזוי איז ביטער,
אז מע זיצט אהן א מאן.

אזוי ווי ס׳איז ביטער,
אז דאס עסען שמעקט מיט רויך,
אזוי איז ביטער,
אז מע ארבייט איבער׳ן כח.

אזוי ווי ס׳איז ביטער,
אז דאס עסען האט קיין טעם,
אזוי איז ביטער,
אז מע דיענט ביי אזא „מאדאם"...

ווער קלאפט דאס דארטען אין דער טיר? מסתמא רב אלטער. א טייערער איד, א כשר׳ער, איין עהרליכער, אהן חכמות. הארעוועט נעבאך אויפ׳ן שטיקעל ברויט, ווייסט ניט פון קיין וועלט צו זאגען, גלייך מיט מיר... [עפענט די טיר. עס קומט אריין רב אלטער פון דרויסען מיט א פעקעל ספרים אונטער דער האנט].

צווייטע סצענע.

רב אלטער [לעגט־אפ דאס פעקעל אויף א זייט, מאכט צו־רעכט דאס בערדעל, ווישט זיך דעם שוויים מיט א רויטער פעטשיילע]. א גוטען אווענט אייך,ביילע לעבען! וואס מאכט איהר גוטס? איך געה פארביי, איך זעה עס לייכט זיך, טראכט איך מיר, מע דארף אריינגעהן אויף א ווייל׳עטשקע... א גאנצען טאג איז מען אויף די פיס, פון שטוב צו שטוב, מע מיינט טאמער — דיזען, דאזען, דאס און

יענס... וואָס איז ביי אייך פאַר אַ יום־טוב, ביילע, וואָס איהר קאָכט אַזוי שפּעט?

ב י י ל ע. ווייסט זיי דער שוואַרצער יאָהר! אַ שמחה פּלוצים, פאַרשטעהרט זאָל איהר ווערען!... געקומען אַ חתן אַנ־קוקען אונזער מאַמזעליכען. עפּיס איינער אַ שוואַרץ־יאָהר מיט קנעפּלעך, ווייסט דער רוח דעם טאַטען... אַט וועט אַרייננעהן פּראַדעל, זי ווייסט... זיצט, רב אַלטער, זעצט זיך. טאָמער וועט איהר טרינקען אַ גלעזעל טיי? צי אַ גלעזעל מילך? צי אפשר ביידע זאַכען אינאיינעם? און אפשר גאָר צובייסען, עפּיס נעמען אין מויל אַריין? [זי רוקט איהם אונטער אַלע גוטע זאַכען].

ר ב א ל ט ע ר. אַ דאַנק, למאַי זאָלט איהר זיך מטריח זיין, ביילעניו? איך בין גאָר ניט אַזוי שטאַרק הונגעריג. נאָר גאָרניט, אויך די אייגענע מעשה, ווי זאָגט ער: אַז אייך איז ליעב, איז מיר ניחא... [עסט]. איז ביי אייך, הייסט דאָס, היינט אַ שטיקעל יום־טוב? מהכתיתי, לאָז זיי גאָט העלפען, וואָס האָב איך צו זיי? אַי, איך לייז ביי זיי קיין געלט ניט? למאַי ס'איז דאָ, קיין עין־הרע, אַ סך אַזעלכע סטיקראַטען, וואָס איך לייז ביי זיי קיין געלט ניט? אַט, אַשטייגער, חאַפּט אָן אייער מאַדאַמשע... זי פּלעגט מיר אַמאָל געבען צו לייזען פאַר ביכלעך גאָר אַ סך געלט. נאָר פון אַ צייט אַז זי האָט אויפגעהערט צו פאַרשטעהן זשאַרגאָן. פון זינט זי איז געקומען פון אויסלאַנד, האָט זי פאַרגעסען אונזער לשון, גלייך ווי זי האָט שוין פערציג יאָהר ניט געהאָרכט קיין אידיש וואָרט... אַט דאָס אויסלאַנד, הערט איהר, איז פאַר אונזער פּרנסה איין אומגליק!

ב י י ל ע. וואו האָבען זיי צייט צו לייענען ביכלעך, אַז טאָג ווי נאַכט ווייקט מען זיך אין די קאָרטען? קומט אויף דער נאַכט, קלויבט מען זיך צונויף אַלע: פ י י נ ק ו ג ע ל און ח י נ ק י ם און ש ט ר ו ד ע ל און ב י י ג ע ל מ א ן און ק נ א ק נ י־ ס ע ל, און מע קלאַפּט אין „סטוקעלקע“, קלאַפּען און סטוקען זאָל זיי אין קאָפּ, רבונו של עולם! איך דאַרף שטעהן ביי'ם אויוועו:

קאָך זיי, בראָט זיי, בראָטען און ברענען זאָל זיי אויפ'ן הארצען!... אפשר וועט איהר נעמען, רב אַלטער, א גלעזעלע בראָנפען, ס'איז געבליבען פון נעכטען? [זי בויגט זיך אָן, נעמט־ארויס, גיסט איהם אָן א גלעזעל. ער פארזוכט].

רב אַלטער. א דאנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? [ער קעהרט־איבער דאָס גלעזעל]. הערט איהר, ביילע, ס'איז גאָר ניט קיין שלעכט ביסעל בראָנפען, ווי איהר זעהט מיך לעבען! [זי גיסט איהם אָן נאָך א גלעזעל]. א דאנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין?... ס'איז ביטערע צייטען, זאָג איך אייך, עך־עך־עך!... אמאָל פלעגט מיר אָנקומען א גאנצער טראנספּאָרט מיט ראָמאנען פון דער ווילנאָ, פלעג איך זיי פארצוקערען. און היינט, ווייסט דאָס דער גוטער יאָהר, פון זינט די ציוניסטען האָבען אָנגעהויבען ארויסגעבען זייערע ביכלעך, איז מיין פרנסה שטארק געשלאָגען... נאָ דיר ציוניסטען!... נַנַנע!

ביילע. ציבעליסטען? וואָס איז דאָס, רב אַלטער, פאר איין אָנשיקעניש אַזעלכעס?

רב אַלטער. ציוניסטען — דאָס זענען די ציוניסטען, וואָס פארנעמען זיך מיט'ן ציוניזם... זיי ווילען, פארשטעהט איהר מיך, מיר זאָלען אַלע פאָהרען קיין פּעליסטינע ווילען זיי...

ביילע [שאָקעלט מיט'ן קאָפּ]. נאָ דיר נאָך, טאָמער איז קאָרג!... אָט האָסט דו דיר א בלעסטערינע אויף זייערע קעפּ, פארחאָפּט זאָלען זיי ווערען!...

רב אַלטער [שלאָגט איהר איבער]. שאַ, גאָט איז מיט אייך, ביילע, פאר וואָס שעלט איהר זיי? אדרבה, זיי מיינען אונזער טובה טאַקי... פארקעהרט, סע קומט זיי נאָך א דאנק, זיי ווילען העלפען די אָרעמע לייט... דאָס פאָלק, פארשטעהט איהר מיך... דיזען, דאַזען, דאָס און יענס...

ביילע. הערסט? וואָס זשע שווייגט איהר? ווייבאָלד אַזוי, לאָז זיי גאָט געבען געזונט און אַלדאָס גוטס! אויף קיין

שלעכט אָרט זאָלען זיי ניט שטעהן... לאָזען מיינע בעלי־בתּים זיין פֿאַר זיי די כּפּרה !...

ר בֿ אַ ל ט ע ר. לאָז גאָט היטען ! וואָס האָב איך צו זיי ? אָט, למשל, האָב איך באַקומען אַ פֿריש פֿעקעל סחורה, ראָמאַנעו, אַזש פֿון אַמעריקע, פֿרישע, צאַפּעלדיגע, נאָר־וואָס פֿון דער נאָדעל אַרויס. איך זאָג אייך, פֿון די אַנטיקען ! קפּריסין ! זעמעלמעהל !...

ב י י ל ע [שלעפּט־אַרויס אַ פֿלעשעל פֿון אונטער'ן בעט און גיסט איהם אַן אַ גלעזעל וויין]. אַנו, רב אַלטער, פֿאַרזוכט, זייט מוחל, פֿונ'ם דאָזיגען וויין. געבליבען ביי זיי נעכטען פֿונ'ם טיש...

ר בֿ אַ ל ט ע ר. אַ דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין ? [פֿאַרזוכט און באַלעקט זיך]. הערט איהר, ביילעניו, איז דאָס אַ גלעזעל משקה — פֿון משקה־לאַנד !... [טרינקט און באַלעקט זיך]. זינט גאָט האַנדעלט מיט משקאות, האָט ער נאָך אַזאַ משקה ניט געהאַט... [קוקט אין גלעזעל אַריין און שפּיגעלט זיך]. ע, אַפּנים, די נגידים ווייסען טאַקי וואָס גוט איז ? הערט איהר, די קאַפּאָטע פֿאַרזעצען — און אַ נגיד זאָל מען זיין !... אַז ס'איז יאָ אַזוי, טאָ לאָמיר זיין געזונט ! [קעהרט איבער דאָס גלעזעל]. הערט איהר ? דאָס איז וויין ! דאָס איז אַ מין משקה, וואָס מע קאָן עס אָנרופֿען וויין. עס האָט אין זיך אַלע אַפּשניצלעך פֿון... פֿון... אַ גלעזעל וויין. [באַלעקט זיך]. דיזען, דאָזען, דאָס און יענס...

ב י י ל ע [גיסט איהם אַן נאָך אַ גלעזעל]. נישקשה, טרינקט נאָך איין גלעזעל. זשאַלעוועט ניט, פֿאַרהאַן ביי זיי אין קעלער גענוג... זיי מעגען דאָס אויסקרענקען געזונטערהייט !

ר בֿ אַ ל ט ע ר [מיט אַ פֿריילינך פּנים]. לאָז גאָט היטען ! וואָס האָב איך צו זיי ? לאָזען זיי טרינקען. לאָזען אידען טרינקען געזונטערהייט... אַ איד איז ניט קיין גוי. אַ איד, אַז ער נעמט אַ ביסעל משקה, איז גאָרנישט, מהכּתיתי... ער טרינקט זיך אויס אַ גלעזעל, צוויי גלעזלעך, צי אפילו דריי גלעזלעך — און שאַ, שטיל, טשעפּעט ניט קיין פֿליעג אויף דער וואַנט... שכּור ? פֿע ! שכּור קיינמאָל ניט ! קיינמאָל ניט שכּור !...

ב י י ל ע [דערגיסט איהם דאָס גלעזעל]. קיינמאָל ניט!

ר ב א ל ט ע ר. אַקעגען וואָס, הייסט דאָס, איז דאָס גע־קומען צו רעד? יאָ, אַקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט: מע האָר־רעוועט... מע האָרעוועט איבער'ן כח... אָט, למשל, חאַפּט־אָן, צום בּליישטיפט, אַ יונגע אַלמנה, ווי איהר זענט... וואָס? ווער? ווּעמען? גאָרנישט... דיזען, דאָזען, דאָס און יענס... הערט איהר? איך וואָלט דאָס אייך ניט געזאָגט, נאָר אונטער פיער אויגען זאָג איך אייך... די מעשה פון דער געשיכטע איז אַזוי. ביז וואַנעט איז דער שיעור, פרעג איך אייך, צו זיין ביי יענעם?... ווידער אַ מאָל געקאַכט וועטשערע, און אָבער אַ מאָל וועטשערע... צייט אַ מאָל אַליין איין א י ג ע נ ע וועטשערע, איין אייגען שטיקעל אויוועז. דיזען, דאָזען, דאָס און יענס... איהר פאַרשטעהט?

ב י י ל ע. יאָ, איהר זענט אודאי גערעכט, רב אַלטער. איין אייגענע פאַמוניצע איז אודאי ליעבער פון אַ פרעמדער שיסעל. וואָס קומט אָבער אַרוים? אַ וויסטע אַלמנה. מה אָנו, מה חיינו?

ר ב א ל ט ע ר. אם כן, איז וואָס? איין אַלמנה איז דען קיין מענטש ניט? פאַרקעהרט, איין אַלמנה איז נאָך, אדרבה, מעהר סחורה... מצד רחמנות... [מאַכט מיט די הענט]. מצד דיזען, דאָזען, דאָס און יענס...

ב י י ל ע. וויים איך וואָס? ווער וועט זיך קוואַפּען אויף מיר מיט סך־הכל צוויי הונדערט שמאַרדאָוועצעס? נישט מעהר זאָלען מיינע בעלי־בתים פאַרמאָגען, רבונו של עולם...

ר ב א ל ט ע ר [בחור'ט זיך]. ע, זאָגט דאָס נישט, ביילע לעבען!... ווי אַזוי מע וויל, לייענט מען דאָס בריוועל. צוויי הונדערט קאַרבּען איז היינטיגע יאָהרען אַ קאַפּיטאַל, און צו אַזאַ קאַפּיטאַל, ווען גאָט שיקט אייך צו, כדומה למשל, אַ לייטישען יונגעמאַן, אַ מענטשען איין עהרליכען, אַ מענטשען מיט אַ גע־שעפּטעל אין דער האַנט... אַ מענטשען, וואָס פאַרשטעהט איהר מיך... [מאַכט מיט די הענט]. דיזען, דאָזען, דאָס און יענס...

ב י י ל ע. אַשטייגער, כדומה למשל?...

רב אלטער [בחור'ט זיך]. אשטייגער, כדומה למשל, איך זאָל אייך אָנחאַפּען, נאַפּשיקלאַד, אַזאַ מין מענטשעל, וואָס האָט אַ געשעפטעל. נישט קיין גרויס געשעפט, נאָר אַזוי, אַ פּיינס, אַ שטילס, אַ רוהיגס... וואָס האַנדעלט מיט אַזאַ מין סחורה, וואָס מע גיט דאָס אויף פּראָקאַט... אויף איבערלייענען... נו, כּדומה למשל, ביכער, ראָמאַנען... [מאַכט מיט די הענט]. דיזען, דאַזען, דאָס און יענס...

ביילע [פאַרטראַכט, ווישט זיך די נאָז מיט'ן אַרבעל פון אונטען אַרויף]. איהר רעדט עפּיס, רב אַלטער, אַזעלכע ווערטער... פאַר־שטעלט... איך קאָן ניט פאַרשטעהן... טרינקט, איך בעט אייך, קוקט ניט אויף כּבוד... מיר וועלען האָרעווען, און זיי וועלען פרעסען און זויפען? עסען זאָלען זיי ווערעם! [גיסט איהם אָן נאָך אַ גלעזעל].

רב אלטער. לאָז גאָט היטען! וואָס האָב איך צו זיי? [נעמט דאָס גלעזעל]. וואָס איהר זאָגט, מע האָרעוועט. דערויף זענען מיר שוין געוואוינט. וואָס איז שייך? גאָט האָט אַזוי באַשאַפען די וועלט, אַז מיר דאַרפען האָרעווען, פאַרשוואַרצט ווערען, און זיי דאַרפען לעבען אַ גוטען טאָג, עסען און טרינקען, און דיזען, און דאַזען, און דאָס, און יענס... פאַרדריסען פאַרדריסט נאָר דאָס, וואָס ס'איז ביי זיי ניט אָנגעלעגט אונזער האָרעוואַניע. למשל, אַט נעמט אַ פערד, להבדיל, האָרעוועט אויך איבער'ן כּח. זעהט זשע אָבער, ווי מע קיכעלט עס, מע גלעט עס, מע גיט דעם עסען, און טרינקען, און דיזען, און דאַזען, און דאָס, און יענס...

ביילע. איהר רעדט עפּיס, רב אַלטער, תּמיד אַזוי מאָדנע... פאַרשטעלט...

רב אלטער. ס'איז ניט מיינע ווערטער. דאָס האָב איך אויסגעלייענט פון אַ ביכעל, פון די היינטיגע ביכלעך, וואָס זיי געבען־אַרויס, אָט די ימח־שמו'ניקעס, די צעצעליסטען...

ביילע. וואָס? וואָס איז דאָס פאַר אַ מכּה? אַ מכּה זאָל זיך זיי זעצען אַריפּ'ן שפּיץ נאָז!...

ר ב א ל ט ע ר. לאָז גאָט היטען! וואָס האָב איך צו זיי? פאַרשטעהט איהר מיך, די דאָזיגע — דאָס זענען אַזעלכע מענטשען. פאַרשטעהט איהר מיך, וואָס קאָטאָרי זיי נעמען זיך אָן, אדרבה, די קריוודע פון די אָרעמעלייט, פון די ארבייטער, פאַר מיר, און פאַר אייך, און פאַר די אַלע, וואָס פּלאָגען זיך און מוטשען זיך אויף דער וועלט...

ב י י ל ע. הערסט דו! וואָס זשע שווייגט איהר? לאָזען מיינע בעלי־בתים איינגעמען אַ מיתה משונה פאַר זייער מינדסטען נאָגעל!

ר ב א ל ט ע ר. לאָז גאָט היטען! וואָס האָב איך צו זיי?

[עס עפענט זיך די טיר, עס קומט אריין ח י י ם ד ע ר מ ש ר ת. ביילע טהוט זיך אַ וואָרף צום אויוועז. רב אַלטער קוקט אריין אין אַ ביכעל].

ד ר י ט ע ס צ ע נ ע.

ח י י ם [דאָס קאַפּעלישעל אויף אַ זייט]. אַ גוטער גאָווענט זאָל זיך אין אייך אַריינכאַפּען, ביילעניו! וואָס מאַכט אַ איד, רב אַלטער? איהר ווייסט? דאָס ביכעל, וואָס איהר האָט מיר גע־בראַכט, איז איין אַנטיק פון אַ ביכעל! איך האָב דאָס נאָר גענומען לייענען, בין איך אַנשלאָפען געוואָרען זיצענדיג אויפ׳ן בענקעל, ווי אַ גע׳הרג׳עטער... [ער גיסט זיך אָן אַ גלעזעל ווייז]. נעגיסט עפּיס, רב חיים, פאַר וואָס זאָלט איהר ניט געניסען? אַזוי זאָגט מיין מאַדאַם, בשעת זי איז מכבד איהרע געסט מיט ווערעמיגע ניסלעך... וואו איז ערגיץ פּראַדעל? [ער וויל זיך אַנגיסען נאָך אַ גלעזעל].

ב י י ל ע [גיט איהם איבער די הענט]. אַוועק, דו משומד, ניט פון דיינעטוועגען אָנגעגרייט!... דערצעהל בעסער, וואָס ביזט דו אַזוי אויסגעפּוצט? וואָס הערט זיך עפּיס ביי אייך? וואָס מאַכען דיינע בעלי־בתים?

ח י י ם. מיט די זייטען זאָלען זיי אייך מאַכען!... מע זיצט ביידע אין דער היים, ווי די טייבעלעך, און מע זידעלט זיך און מע

שעלט זיך ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר... [ער שלעפּט פון קעשינקע ניסלעך, ווארפט אין מויל אריין און טהוט א קנאַק אַלע מאָל מיט דער האַנט איבער דער מאַרדע פון אונטען ארויף].

ב י י ל ע. וואָס איז די מעשה?

ח י י ם [קנאַקט ניסלעך]. וואָס זאָל זיין? גאָרניט. זי וויל קיין פּאַריז. זאָגט ער: קיין באַרלין. זאָגט זי: אין דער ערד. זאָגט ער: ביזט א בהמה. זאָגט זי: דו ביזט א בעל־עגלה. זאָגט ער: אבי ניט קיין שניידער... אַפּנים, טראַכט איך מיר, זיי שטאַמען ביידע פון גרויסען יחוס, גלייך מיט דעם יחוס פון זייער מחותן חינקים. איהר ווייסט, רב אַלטער, חינקים'עס יחוס?

ר ב א ל ט ע ר. דהיינו, כּדומה למשל?

ח י י ם. דהיינו, כּדומה למשל, איין זיידען האָט ער געהאַט א פּאָטאָגראַף — ער פלעגט אָראָפּנעמען גרעץ פוג'ם בוידעם. און דער אַנדערער זיידע איז געווען גובערסקי רעוויזאָר איבער אַלע שענקען... א! מע זאָל דערמאַנען משיח'ן!... [עס קומט צו פון שטוב פ ר א ד ע ל].

פ י ע ר ט ע ס צ ע נ ע.

פ ר א ד ע ל [זעהט נישט חיים'ען. זינגט א ליעדעל].

זיץ איך מיר אויף א שטיין,
עס נעמט מיך אָן א גרויס געוויין:
אַלע מיידלעך האָבען חתונה,
נאָר איך איינע זיץ אַליין!...

ח י י ם [ווישט זיך די אויגען כּלומרשט]. זעהר טראָווערדיג!

פ ר א ד ע ל [זעהט איהם נישט, זינגט און טאַנצט אונטער].

אוי־ווּעה, מאָרגענשטערן,
ווען וועל איך א כּלה ווערען?...

חיים [פון דער ווייטען].
שטעהן שטעה איך, שטעה איך בײ דער טיר,
קוקען קוק איך מיט אויגעלעך אויף דיר.
הארצעניו, ליובעניו, וואס טהוט זיך דאס מיט דיר?
צייט פון שבת אן האסט זיך ניט געזעהען מיט מיר!

פראדעל [זעהט איהם ניט].
כל־זמן איך בין א מיידעל,
בין איך שען און איידעל.
און וויבאלד איך ווער א ווייבעל,
ווער איך שוין איין ארעם טייבעל.
אוי־וועה, מארגענשטערן,
ווען וועל איך א כלה ווערען?

חיים [געהט איהר אקעגען מיט אויסגעשטרעקטע הענט]. הנני! איך בין אנגעברייט! איך בין גרייט אפילו היינטיגען טאג, נשמה מיינע! דאס בין איך טאקי געקומען, איך זאל מיט דיר אפרעדען, מיין טייער קאנאריקעל, אפשטעלען דאס קנס־מאל... א גוטען נאוועגט דיר, פראדעל! וואס מאכסט דו, הארץ מיינס, און ווי געהט דאס דיר אין געזונט, מיין איינגעל און מיין שאץ, דער גייסט פון מיין נשמה, דאס הארץ פון מיינע אויגען, ווי בײ רב אלטערען אין די ביכלעך שטעהט געשריבען...

פראדעל. וואס איז? וואס ביזט דו אזוי האפערדיג? קוקט איהם אן, ווי ער האט זיך דאס א ביסעל אויסגעסטראצעלט, דער שענער מחותן! גוט יום־טוב ראש־חודש קלעמעניש!... געהסט מן הסתם פון צירק, אדער געהאפט ערגיץ א קערטעל?...

חיים. ווי דען איז אנדערש, פייגעלע? א מענטש לעבט איין מאל, ניט קיין צוויי מאל, ווי מיין רבי פלעגט זאגען, אז ער האט ניט געהאט אויף שבת און די רביצין פלעגט איהם באגראבען נייען איילען אין דער ערד...

פראדעל. באגראבען זאל מען דיך!

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער! נאַרעלע, היינטיגס מאָל האָסטו דו דוקא ניט געטראָפען: אין צירק געה איך ניט, און אין קאָרטען שפּיעל איך ניט — ווייסט דו פון וועןן אָן?

פּ ר אַ ד ע ל. פון וועןן אָן?

ח י י ם. פון עהערנעכטען אָן... איך האָב מיר געגעבען דאָס וואָרט, איך זאָל ניט שפּיעלען מעהר! איבער צוויי זאַכען: ערשטענס, האָב איך ניט פאַר וואָס, און אַז מע האָט נישט קיין פינגער, זאָגט רב אַלטער, קאָן מען קיין פייג נישט שטעלען. און והשנית, קלויב איך איצט אַ גראָשען צו אַ גראָשען. צוליעב דער חתונה, נשמה מיינע... מע זאָל זיך ביי מיר אויסציהען פאַר אַ גראָשען — געב איך ניט! עס ווילט זיך ניט שטאַרבען אין פרעמדע תכריכים, ווי מיין באָבע עליה השלום פלעגט זאָגען, בשעת מע האָט געבעטען ביי איהר אַ נדבה...

פּ ר אַ ד ע ל. וואָס זשע דען טהוסטו דו גאַנצע נעכט, אַז דו פטר'סט־אָפּ אַלע ארבייט אין שטוב?

ח י י ם. וואָס איך טהו? איך פאַרנעם זיך מיט בילדונג, טייערע! מיט בילדונג! אָט לייען איך איצט אַ ביכעל, זיס ווי איינגעמאַכטס... רב אַלטער האָט דאָס מיר געבראַכט... אוי, אַ ביכעל! [ער קושט די פינגער]. כ'בין אַ גאַנצע נאַכט ניט געשלאָפען. נאָר געלייענט, און געלייענט, און געלייענט — מחיה נפשות!

פּ ר אַ ד ע ל. עס קעהר שוין זיין דאָס גוטע ביכעל, אַז ס'איז אריין צו דיר אין די הענט אריין... וואָס איז דאָס, אַ ראָמאַנס?

ח י י ם. נאָך אַ מין ראָמאַנס! אין זעכס טיילען, מיט אַ געקראַלאָג.

ר ב אַ ל ט ע ר. עפּילאָג.

ח י י ם. מיין איך — עמפּילאָג.

פּ ר אַ ד ע ל. ווי אַזוי רופט זיך עס?

ח י י ם [טהוט זיך אַ פּאַטש אין שטערן]. סע רופט זיך אָן מיט אַזאַ לאַנגען נאָמען, אַז ס'איז שווער צו געדענקען אויסוועניג... רב אַלטער סערדצע! ווי אַזוי הייסט עס ביי אייך?

ר ב א ל ט ע ר. ווער?

ח י י ם. אָט אַ יענס ביכעל, וואָס איהר האָט מיר געבראַכט אָנומעלטען צו טראָגען?

ר ב א ל ט ע ר. אַה? דאָס ביכעל, וואָס איך האָב דיר איבערגעלאָזט? שוין איין מאָל אַ ביכעל! אַנטיק שבאַנטיק! פּרימאַ! מע רייסט דאָס ביי מיר פון די הענט! עס הייסט מיט'ן נאָמען: „דער ווילדער נעגער אין רויטען גאַרטעל מיט צעהן אָנגעלאָדענע פּיסטאָלעטען און מיט זעכּס פאַרשאָלטענע דאַמען אין טויבענגעשטאַלט, אָדער דער רינג פון שלמה המלך, אַ העכסט־אינטערעסאַנטער ראָמאַן אין זעכּס טייל מיט איין עפּילאָג און מיט אַ ליעד צום געזאַנג, פאַרפאַסט פון יצחק שלמה עסיגטרייבער אויף דעם אַרט פון שמ"ר".

ב י י ל ע / פ ר א ד ע ל } [אַ פּליעסק מיט די הענט]. אַ דונער האָט מיך ניט דערשלאָגען! וואָס פאַר אַ לאַנגער נאָמען!

ח י י ם. שרעקט זיך ניט, ס'איז ביי זיי פאַרהאַן נאָך לענגערע, און אַלע עפּיס אַזעלכע מאָדנע כּפול־שמונה'דיגע נעמען, צום ביישפּיעל: „דער געפאַנגענער קיניג ביי'ם פאַרגליוערטען ים אין דער וויסטעניש, אָדער די צעשפּאָלטענע ליפּ"... „דער שוואַרצער ציגיינער מיט די זילבערנע קנעפּ אין רייטוואָגען, אָדער די גלעזערנע קאַטשעלקע אויף פּסח"... „די געשוואָלענע מויד פון איהר איינציגען חתן, אָדער דער רויטער ממזר, פאַרחאַפּט זאָל ער ווערען!"...

ב י י ל ע / פ ר א ד ע ל } פאַרחאַפּט מעגסט דו שוין ווערען פאַר אַלע אידען, רבונו של עולם!

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער! הקיצור, ס'איז אַ ביכעל, זאָג איך דיר, הערסט דו, פראַדעל, די פינגער צו קושען!

פ ר א ד ע ל. וואָס זשע באַשרייבט זיך דאָרטען אין ביכעל? ביזט ניט קראַנק צו דערצעהלען!

ח י י ם. דאָרטען באַשרייבט זיך... ס'איז שווער צו געדענ־קען אויף אויסוועניג... עפּיס ווי אַזוי אַ פיינער בחור פון אַ יאָהר עטליכע און צוואַנציג...

ר ב א ל ט ע ר. אַכטצעהן.

ח י י ם. ראָמאַנסירט מיט אַ מיידעל פון אַ יאָהר נייענצעהן...

ר ב א ל ט ע ר. זיעבעצעהן.

ח י י ם. אַ שען מיידעל, איין עפּעלע, מיט חן־גריבעלעך אין די בעקלעך, אַ בלאָנדינקע מיט שווארצע האָר...

ר ב א ל ט ע ר. מיט בלאָנדע האָר.

ח י י ם. מיין איך, אַ בראָנעטקע מיט בלאָנדע האָר...

פ ר א ד ע ל. ווי אַזוי הייסט זי?

ח י י ם. ווי אַזוי הייסט זי? נאַר־וואָס ארויסגעפלויגען פון'ם קאָפּ... זי ליגט מיר אויפ'ן צונג... ווי אַזוי הייסט זי, רב אַלטער?

ר ב א ל ט ע ר. ווער?

ח י י ם. אָט יענעם מיידעל, וואָס ביי מיר אין ביכעל?

ר ב א ל ט ע ר. סעראַפימאַ.

ח י י ם. יאָ, יאָ, איך האָב טאַקי געוואָלט זאָגען אַזוי... עס באַשרייבט זיך דאָרט, ווי אַזוי דער בחור פאַרליעבט זיך אינ'ם מיידעל... דאָס מיידעל פאַרליעבט זיך אינ'ם בחור... דער בחור וויל חתונה האָבען פאַר'ן מיידעל... דאָס מיידעל וויל חתונה האָבען פאַר'ן בחור... ווילען זיי, הייסט עס, ביידע... טרעפט זיך איינ־מאָל אַ מעשה, דער בחור באַגעגענט זיך מיט'ן מיידעל ערגיץ אין איין אָרט — דאַכט זיך, אַז אין קיך?... איאָ, רב אַלטער?

ר ב א ל ט ע ר. האַ? וואָס?

ח י י ם. וואו באַגעגענט ער זיך דאָרטען אין אייער ביכעל, יענער בחור מיט דער מויד? איאָ, אין קיך?

ר ב א ל ט ע ר. אין פּאַריז אין די בעדער... ביי'ם ג ר א ף ס א ל י ם אין פּאַלאַץ... אין אַ גאָרטען פון לימענעס מיט פּאָמעראַנצען.

חיים. אזוי גאר? בקיצור, איז זיך מיישב ער, מיין בחור הייסט דאס, און איז ניט פויל אויף דער פען און האפט זי ארום אט אזוי! [ווייל ארומנעמען פראדלען].

פראדעל. אוועק, דו שארלאטאן!...

רב אלטער. ניין, חס ושלום, ניט אזוי... פריהער פאלט ער איהר צו די פים...

חיים. איך האב דיר נאר געוואלט ווייזען, ווי אזוי דער בחור נעמט־ארום דאס מיידעל דארט אין ביכעל...

פראדעל. ווער די כפרה!... געקומען אויפ'ן גרייטען... גענה זעה ביי לייטען, ווי סע פיהרט זיך... אט איז געקומען צו אונזער באריטשני א חתן אזש פון אלדי שווארצע יאהר... פארשפארט מיט איהר אין איין חדר פון אינדערפריה אן...

חיים. פון אינדערפריה אן? טאטעניו! וואס אזוי לאנג? וואס טהוען זיי דארטען, קעצעלע מיינס?

פראדעל. איך זאל אזוי וויסען פון דיר! איין ווארט האב איך געחאפט, בשעת איך האב זיי אהין דערלאנגט טיי...

חיים. וואס פאר א ווארט?

פראדעל. אז איך וועל דיר זאגען, וועסט דו באלד וויסען! „זשיוואפרי"...

חיים. זשיוואפרי? אהא, איך ווייס שוין! אויף אונזער לשון איז דאס אלץ איינס, ווי מע זאל זאגען: „סע ברענט מיך א טרונק"... איא, רב אלטער, א טרונק?

רב אלטער [באלעקט זיך]. וואס זאגט איהר, א טרונק? א איד איז ניט קיין טרינקער... מהכתיתי, א איד נעמט א מאל א ביסעל בראנפען...

חיים. גוט מארגען, געלי, רעטאך טראג איך! מע רעדט דא פון פראנצויז, קומט איהר מיט א ביסעל בראנפען... [עס הערט זיך א קול פון שטוב: „פראני, פראדעל! וואס קרענקסט דו דארט אין קיך, דו מויד?"...].

פ ר א ד ע ל. קרענקען זאָלט איהר פאַר אַלע אידען!... איך געה, איך געה! ווי געפעלט אייך, ווי זי קוויטשעט! איך וואַש דאָס געפעס! אָט געה איך! געהן זאָל זי אויף קוליעס!...

ח י י ם. אמז, אַלע ווייבער! [פּראַדעל לויפט־ארויס פון קיך. עס לויפען אריין מ י ש א און מ א ש א].

פ י נ פ ט ע ס צ ע נ ע.

מ י ש א און מ א ש א [שלעפען לעקאך פון די קעשענעס, קנאַקען ניסלעך, קוקען זיך אַרום אויף אַלע זייטען]. סמאַטרי, ביילע, זאָג ניט אויס, באָזשע סאָחראַני!...

ב י י ל ע. א מכּה דער מאַמען! איהר זענט נעבאך הונגעריג, טייבעלעך?... עסט געזונטערהייט, עסט, פייגעלעך!... וואָס הערט זיך עפּיס אין שטוב, קינדערלעך?

מ י ש א און מ א ש א. גאָרניט... דער פּאַפּאַ און די מאַמאַ שפּיעלען אין קאָרטען... דער דיאַדיאַ קושט די שוועסטער... יעי באָגו...

ח י י ם. טאַקי? אַנו, ווייזט, ווי אַזוי קושט ער זי, קעצעלעך?

מ י ש א און מ א ש א. וואַט קאַק! [זיי קושען זיך אין די פּיסקלעך און לאַכען].

ח י י ם [פּאַטשט זיי אין די פּלייצעס]. בראַוואָ! בראַוואָ! מאַלאָדצי רעביאַטאַ! אָט וואָס הייסט גוט דערצויגען קינדער! איהר זאָלט זיין עהרליכע קינדער, וואָלט איהר אַוועקגע'לקח'ענט פון'ם טיש עפּיס גוטע זאַכען פון אונזערטוועגען: טאָרט, ניסלעך, עפּעל, באַרען, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס... נישקשה, קיינער וועט נישט וויסען... צווישען דער משפּחה וועט דאָס בלייבען... [מישא און מאשא לאָזען זיך געהן. פּראַדעל קומט־אַן מיט א גראַפין נאָך וואַסער].

זעכסטע סצענע.

פ ר א ד ע ל. ברענען זאָלען זיי אויפ'ן פייער!...

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער!

פ ר א ד ע ל. דאָ האָט זי געשריגען „מויד", און דאָרט, פאַר פרעמדע מענטשען, איז זי זיס, ווי צוקערלעקאך. „ברענג, זאָגט זי, דושעטשקע, א גלאָז וואַסער פאַר דער מאַדאַם לאָקשענקוגעל"...

ב י י ל ע. וואָס מאַכען עפּיס חתן־כּלה?

פ ר א ד ע ל. קיין גוטס זאָלען זיי אייך ניט האָבען.

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער!

פ ר א ד ע ל. די שענע כּלה האָט מורא, טאָמער טהוט א קוק אויף מיר דער חתן, האַלט זי איהם פאַרשפּאַרט... נישקשה, ער וועט פון איהר האָבען א וויסטען סוף. ס'איז א וואויל כּלה'כען. זי וועט איהם, אם ירצה השם, אויסדראַפּען די אויגען...

ח י י ם. א מצוה, לאָז זיך איהם ניט גלוסטען, ווי מיין עלטערע שוועסטער פלעגט זאָגען, בשעת איך האָב מיך געוואָרגען מיט א ביינדעל... אפּנים, עס וועט זיין טאַקי היינט א מזל־טוב?... אסים, רב אַלטער, באמת געגאָסען! טהוט איהם א ציה, ביילע, ביי'ם לינקען אויהער און זאָגט „לישועתך קויתי"...

ר ב א ל ט ע ר [האָט ביז אהער געהאַפּט א דרימעל, געפּייפט מיט דער נאָז. חאַפּט זיך אויף]. א דאַנק! למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? איך בין א ווינציגער טרינקער... א איד טרינקט נישט... א איד איז גאָר קיין טרינקער נישט... די צי־צי־ציוניסטען זענען זעהר גערעכט... זיי זאָגען, אז א איד... א איד ליגט אין דער ערד, נייען איילען אין דער ערד... א איד איז נעבאך ת־תמיד פאַר־שמאַכט, פאַריאָמערט... [ער זינגט מיט אייז אומעטיגען קול].

פאַריאָמערט, פאַרקלאָגט,
פון זיינעם פאַריאָגט...

ח י י ם. אהא! רב אלטער איז דאך טאקי רעכט אונטער'ן גלעזעל, בלעבען! בגילופין!... געמאכט, אפנים, א רעכטע כוסה?...

ב י י ל ע. ניט מיין זאלסט דו עסען, וויפיעל זיי האבען געטרונקען!

ח י י ם. אמן, אלע ווייבער!... ווייסט איהר וואס, רב אלטער? אז איהר זינגט שוין יא, טא זינגט אונז עפּים א ליעדעל פון די ליעדלעך! איהר זענט דאך א איד, וואס קאטארי, איהר האנדעלט מיט ביכלעך און מיט ליעדלעך.

ר ב א ל ט ע ר. ועסט מיר העלפען? איהר וועט מיר העלפען? וועל איך אייך זינגען א ליעדעל, וואס איז טאקי אנגעמאסטען אויף מיר אליין.

א ל ע ד ר י י. אך! מהכתיתי, מיט'ן גרעסטען פארגעניגען! [גרייטען זיך צו איהם מיטהעלפען].

ר ב א ל ט ע ר [זינגט].

צעהן ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האבען מיר געהאנדעלט מיט וויין;
איינער איז פון אונז געשטארבען,
זענען מיר געבליבען נייען.
אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאס!

א ל ע א י נ א י י נ ע ם.
אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאס!

ר ב א ל ט ע ר.

נײַען ברידער זענען מיר געװעזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט פּראַכט;
אײנער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען אַכט.

א ל ע.

אױ, שמערעל מיט'ן פּי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אױפ'ן מיטען גאַס!

ר ב א ל ט ע ר.

אַכט ברידער זענען מיר געװעזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט ריבען;
אײנער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען זיעבען.

א ל ע.

אױ, שמערעל מיט'ן פּי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אױפ'ן מיטען גאַס!

ר ב א ל ט ע ר.

זיעבען ברידער זענען מיר געװעזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט געבעקס;
אײנער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען זעכּס.

א ל ע.

אױ, שמערעל מיט'ן פּי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אױפ'ן מיטען גאַס!

רבּ אַלטער.

זעבּם ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט שמוריםף;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבּליבען פינף.

אַלע.

אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־ערעל,
בּערעל מיט'ן באַם!
שפּיעלט זשע מיר אַ לי־ע־ערעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

רבּ אַלטער.

פינף ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט ביער;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבּליבען פיער.

אַלע.

אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־ערעל,
בּערעל מיט'ן באַם!
שפּיעלט זשע מיר אַ לי־ע־ערעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

רבּ אַלטער.

פיער ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט בּליי;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבּליבען דריי.

אַלע.

אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־ערעל,
בּערעל מיט'ן באַם!
שפּיעלט זשע מיר אַ לי־ע־ערעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

ר ב א ל ט ע ר.
דריי ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט טיי;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען צוויי.

א ל ע.
אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

ר ב א ל ט ע ר.
צוויי ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיטביינער;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
בין איך געבליבען איינער.

א ל ע.
אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

ח י י ם [אליין].
איין ברודער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאַנדעלט מיט ספרים;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
האָבען מיר געטרונקען א גלעזעל משקה... [גיסט].
אוי, שמערעל!...

א ל ע. א שענער גראַם!

ח י י ם. ווילען מיר נעמען צו ביסלעך משקה אָהן א גראַם. לחיים, רב אלטער! לאָמיר זיין געזונט!

ר ב א ל ט ע ר [טרינקט]. לאָמיר טאַקי זיין געזונט!

[עס לויפען אריין מישא און מאשא מיט פולע קעשענעס].

זיעבעטע סצענע.

מ י ש א א ו ן מ א ש א. געה, פראַדעל, די מאַמע רופט!

[פראַדעל האַפט דעם גראַפין מיט וואַסער און לויפט אין שטוב אריין].

ח י י ם. אַנו, ווייזט, וואָס האָט איהר געבראַכט?

מ י ש א א ו ן מ א ש א [לעדיגען־אויס די קעשענעס]. איז־וואָלטיע וואָס עפּעל, גרושי, אַפּעלסינעס. לאַווקאַ סטאַשטשילי, יעי באָגו...

ח י י ם [קושט די קינדער]. בראַוואָ! בראַוואָ! מאָלאַדצי רעביאַטאַ! אָט וואָס הייסט גוטע קינדער, געראָטענע, צו גאָט און צו לייט! אָט וואָס הייסט פון קינדוויין אויף גוט געלערענט!... [ער גיסט־אָן רב אַלטערן אַ גלעזעל וויין און זיך אויך]. טרינקט, רב אַלטער, און פאַרבייסט. לאָז אייך וואויל באַקומען, ווי אין דער הייליגער הגדה שטעהט געשריבען. טרינקט און עסט, רב אַלטער, מע וועט במילא שטאַרבען, ווי מיינער אַ באַקאַנטער בעל־עגלה פלעגט זאָגען, אַז מע האָט דערלאַנגט צום טיש אַ שיסעל קאַרטאָפּלים און סע האָט געזעצט אַ פּאַרע, ווי אין באָד.

ר ב א ל ט ע ר. הא? און אפשר זענט איהר גערעכט. לאָמיר טאַקי נעמען צו קאַפּלעך... לחיים, לחיים. גאָט זאָל געבען, אידען זאָלען זיין אידען. וואָרום אַ איד איז גאָר איין אַנדער מין באַשעפעניש... אַ איד טרינקט ניט קיין בראָנפען, פע!... אַ איד טרינקט וויין... אַלע מאָל וויין... סע קומט פסח צום סדר, טרינקט ער וויין... און וויפיעל ער זאָל ניט טרינקען, איז ער תמיד ניכטער... [פרייליך]. קיינמאָל ניט שכור!... איא, חיימונקעלע? קיינמאָל ניט ש־שכור!...

ח י י ם. חס וחלילה! וואָס הייסט, אַ איד גאָר וועט זיין שכור?... דערפאַר דאַרף מען טאַקי נעמען נאָך אַ מאָל צו קאַפּלעך.

[ער ניסט־אן נאך א מאל, קושט זיך מיט רב אלטערן, נעמט די קינדער און געהט מיט זיי א טענצעל].

רב אלטער [פליעסקעט־צו און זינגט].

וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער אתרוג בענטשען מיר!

וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער גמרא לערנען מיר!

וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער דאַווענען דאַווענען מיר!

וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער זמירות זינגען מיר!

וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער כפרות שלאָגען מיר!

וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.

וואָס מיר טהוען טהוען מיר
אָבער שבת מאַכען מיר!
[עס קומט־אַן פראַדעל און בלייבט דערשטוינט].

אכטע סצענע.

פ ר א ד ע ל [פאַלט־אַן אויף חיים'ען]. צי דו ביזט משוגע? צי דו ביזט חסר־דעה?... פלוצים אין מיטען דרינען טאַנצען?... [צו די קינדער]. געהט, די מאַמע רופט אייך. איהר וועט שוין דאָרטען האָבען פאַר די מאַראַנצען!... [די קינדער געהען אוועק]. און איהר אויך, רב אַלטער?... פע, שעמען מעגט איהר זיך. אַזאַ איד, קיין עין־הרע!

ר ב א ל ט ע ר [פּלאָנטעט מיט דער צונג]. אַ איד?... אַ איד איז ניט קיין גוי... אַ איד זאָל טאַקי זיין תמיד געזונט און מאריך ימים ונשים זיין. וואָרום אַ איד, וויפיעל ער זאָל ניט טרינקען, איז ער קיינמאָל ניט ש־שכור... [גיסט־אַן אַ כוסה].

פ ר א ד ע ל. וואָס סע האָט זיך מיר געחלום'ט היינטיגע נאַכט און יענע נאַכט און אַ גאַנץ יאָהר!... דאָרט אין שטוב איז אַ מזל־טוב, דעריבּער באַדאַרפען זיי דאָ זשליאָקען וויין!... ביילע!

ב י י ל ע. זיי האָבען גאָר אַזוי פיעל ניט געטרונקען. זעה־נאָר! גענומען צו די ליפּען...

ח י י ם. גענומען צו די ליפען און טאַקי באַלד אראָפּ־געשלונגען... הערט זשע אויס, רב אַלטער. אַז מיר האָבען יאָ דערלעבט אַ מזל־טוב, טאָ לאָמיר טאַקי נעמען צו ביסלעך וויין און טרינקען לחיים פאַר אונז אַליין און פאַר אונזערע אייגענע כלות, און לאָמיר זיך צו־ווינטשען איינס דאָס אנדערע, סע זאָל זיין מיט מזל. מזל־טוב דיר, פראַדעל, מיין טייערע כלה, מיין ליכטיגער שטערן, מיין קרוין, מיין שפּיעלפוינעלע! געב מיר אַהער דיין זיס הענטעל און זאָג מיר צו, אַז דו וועסט מיר זיין געטריי!...
[וויל זי ארומנעמען].

פ ר אַ ד ע ל [שטופּט איהם אָפּ]. אַלע בייזע ווּיסטע חלומות! אויף זיינע פּנים, דו ביזט שכּור?...

ח י י ם. שכּור? חס וחלילה! ווי קומט אַ איד זיין שכּור? וואָס זאָגט איהר, רב אַלטער? קאָן אַ איד זיין שכּור?

ר ב אַ ל ט ע ר [שמייכעלט און באַלעקט זיך]. אַ איד איז קיי־קיינמאָל ניט ש־שכּור! אַ איד איז אַ איד, און דיזען, דאָזען, דאָס און יענס...

ח י י ם [וויל אַרומנעמען פּראַדלען]. אפשר געפעלט דיר ניט, קאַנאַריקעל, דער יחוס, וואָס איך בין אַ משרת?... נאַרעלע, משרתים פיהרען היינט דאָס גאַנצע רעדעל... קאַרג פאַרהאַן ביי אונז בעלי־בּתּים, וואָס זענען געווען אַמאָל משרתים? און מיין בעל־הבית אַליין, זאָל דיר צו קיין חרפּה ניט זיין, איז ניט געווען קיין משרת?... אַ ביסעל גנבה, אַ ביסעל הצלחה — חוץ זיין שאָדען אויף מיר געזאָגט געוואָרען אין צעהן יאָהר אַרום!... צי, אשטייגער, למשל, נעם דיין מאַדאַם — ניט געווען פריהער איין אַם?... היינט דאָקטערט זי זיך שוין און פאָהרט אין די בּעדער אַריין... נאַרעלע, וועסט, אם ירצה השם, אויך זיין אַ מאַדאַם אַמאָל, וועסט דו זיך אויך, מיט גאָט'ס הילף, דאָקטערען. זיי זיכער...

פ ר אַ ד ע ל [שטויסט איהם אָפּ]. ביים זיך אָפּ די צונג!...

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער! פאָלג מיך, קעצעלע מיינס, לאָמיר ברעכען טעלער. מזל טוב!... ביילע! רב אַלטער! זאָגט אונז מזל טוב! [שלעפּט־אַרויס פון קעשענע אַ גאָלדענע קייט און טהוט־אָן פּראַדלען אויפ'ן האַלז]. אַזוי ווי דו ביזט איצטערט מיין כלה, שענק איך דיר אַ מתּנה. ס'ליגט ביי מיר אָנגעגרייט שוין פון צוויי וואָכען. [ער נעמט־אַרום פּראַדלען און טהוט זי אַ קוש. זי שטופּט איהם כלומרשט אָפּ].

ב י י ל ע. מזל טוב דיר, פּראַדעל, פאַרגונט געװונט: וואָס זאָגט איהר דערויף, רב אַלטער? [זי ווייזט איהם אויף פּראַדעל'ס מתּנה].

ר ב אַ ל ט ע ר. וואָס זאָל איך זאָגען? איך זאָג, אַז אַ איד... אַ איד זאָל מאַריך ימים ונשים זיין... אַ איד עסט און

טרינקט — און גאָר... גאָרניט... שאַ, שטיל... פּיש־פּיש־פּישטשעט ווי אַ פויגעלע... דיזען, דאָזען, דאָס און יענס... [ער שטעהט־אויף און פאַלט פון די פיס]. אַ איד, אפילו אַז ער טרינקט, איז ער ת־תמיד ניכטער... פּלאָנטעט ניט מיט דער צונג... פאַלט ניט פון די פיס... געהט גלייך, ווי אַ סטרונקעלע... טהוט זיך ניט אַ בויג נישט אהער... נישט אהין... איז ביי אַלע געדאַנקען... וואָרום אַ איד... וויפיעל ער זאָל ניט טרינקען קיין ויין, איז ער קיי־קיינמאָל ניט, אָבער טאַקי קיינמאָל ניט ש־ש־ש... אוי, אַ איד האָט אַ פינסטער מזל... זיי זענען גערעכט, די צי־צי־ציוניסטען, אַז דאָס פאָלק... אַז אַ איד איז ת־תמיד אין דער ערד... ת־תמיד פאַראומערט, פאַר־חושכ׳ט, פאַרוואַגעלט... [זינגט אונטער דער נאָז].

פאַריאָ־וואָ־מערט, פאַר־קלאָ־וואָ־אָגט,
פון זאַ־וואַי־נעם פאַר־יאָ־וואָ־אָגט,
פון גאָ־וואַט דאָס פאַר־שאָלטענע קינד... [אויכגעצויגען].
אוי־אוי־אוי־אוי!
אוי־אוי־אוי־אוי!...

ח י י ם [נעמט רב אַלטערען פאַר אַ האַנט]. וואָס טויג אייך, רב אַלטער, זיין „פאַריאָ־וואָמערט און פאַרקלאָ־וואָגט"? לאָזען בעסער אונזערע שונאים יאָמערען און קלאָגען אויף זייערע קעפּ! איהר פאָלגט מיך, רב אַלטער, גיסט אייך בעסער אָן אַ פרישע כוסה און טרינקט לחיים צו אייערביילען... לאָז זיין אין אַ גוטער שעה אַ מזל׳דיגער, איהר זאָלט זיך מיט איהר עלטערען אין עושר און אין כבוד... איך ווייס דאָך, אַז איהר פאַדקעוועט אַרום איהר שוין פון אַ האַלב יאָהר... אַ וועלט שלאָפט ניט... וואָס מאַכט איהר אָנשטעלען, ביילע, וואָס ברעקעלט איהר זיך? לאָם איך האָבען אַזאַ יאָהר, וואָס פאַר אַ זיווג דאָס איז, ווי מיין רביצין פלעגט זאָגען אויף איהר שכן, בשעת ער פלעגט זיך צעפּאַטשען מיט זיין פלונית׳טע... אַ זיווג — זאָג איך אייך!

ר ב אַ ל ט ע ר. אַ זיווג מן השמים... לחיים, לחיים!

[עס קומען־אָן וויעדער די קינדער מיט פולע קעשענעס, קנאַקען ניסלעך].

ח י י ם. גיט זשע אַהער, רב אַלטער, די האַנט, און לאָז זיין מיט גליק. פון דאַנען אין אַיין אייגענער שטוב, ווי לייבושעל־גנב האָט געזאָגט, בשעת מע האָט איהם דאָס ערשטע מאָל גע־בראַכט צו פיהרען אין אָסטראָג... און לאָמיר זיין געזונט! [ער גיסט־אריין מיט גוואַלד פראַדלען אַ ביסעל וויין אין מויל אריין. רב אַלטער גיט ביילען פון זיין גלעזעל]. רב אַלטער! זינגט עפּיס אַ ליעדעל פון אייערע ליעדלעך, נאָר אַ רעכטס, ס'זאָל לאַפּטשען!

ר ב א ל ט ע ר [נעמט אויף דער אויבערשטער אָקטאַווע].

אָב איז אַ פאָטער,
קדר איז אַ טאָפּער,
אַ טאָפּער איז אַ קדר,
בגדים זענען קליידער,
קליידער זענען בגדים,
זייד איז ניט קיין פּאָדעם...

ח י י ם [שלאָגט איהם איבער, זינגט אַליין].

פּאָדעם איז ניט זייד,
שכור זאָלט איהר זיין ווי לוט,
ווי לוט זאָלט איהר זיין שכור,
אין מויל זאָל אייך ווערען ביטער,
ביטער זאָל אייך ווערען אין מויל,
שיסען זאָל אייך אַ קויל,
אַ קויל זאָל אייך אויסשיסען...

פ ר א ד ע ל. געשאָסען זאָלסט דו ווערען פון גאָט!

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער!... ווייסט איהר זשע גאָר וואָס, רב אַלטער? זינגט אונז דאָס פריהעריגע ליעדעל: „וואָס מיר זענען זענען מיר!" און לאָמיר זיך נעמען פאַר די הענט אַלע און לאָמיר געהן אַ האָפּקעלע. [אַלע נעמען זיך פאַר די הענט און מע געהט אַ טענצעל].

ר ב א ל ט ע ר.
וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר!

ח י י ם [זינגט צוזאמען מיט רב אלטערען].
אָבער משרתים זענען מיר!

ר ב א ל ט ע ר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער ציצית טראָגען מיר!

ח י י ם [צוזאמען מיט רב אלטערען].
אָבער משקה טרינקען מיר!

ר ב א ל ט ע ר.
וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר!

ח י י ם [צוזאמען מיט רב אלטערען].
אָבער שכּורים זענען מיר!

ר ב א ל ט ע ר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער תּפילין לעגען מיר!

ח י י ם [צוזאמען מיט רב אלטערען]. אָבער טאַנצען טאַנצען מיר! [שרייט]. לעבעדיג, רב אלטער! פּולקעס! שטאַרקער! שטאַרקער! קינדער! פּיסלעך, קינדער!... [ער צעברעכט א טעלער. אלע שרייען „מזל טוב! מזל טוב! מזל טוב!“ פלוצים עפענט זיך די שטוב־טיר און עס באווייזט זיך פריהער דער מאדאם'ס נאז, נאכדעם די מ א ד א ם אליין].

נ י י ע נ ט ע ס צ ע נ ע.

מ א ד א ם [א פליעסק מיט די הענט]. א וויסטער, א פינסטערער, א ריינער, איין אומגליקליכער, א שווארצער, א שלים־מזל'דיגער מזל־טוב אויף אייערע קעפּ און אויף אייערע הענט און פיס און

א ייִדישע פאָלקס שולע
ביבליאָטעק
מאָנטרעאַל

לייב און לעבען!... אַזאַ הולטאַיקע, אַזאַ פּאַרשיווע אידינע, אַזאַ סמאַרקאַטע מויד! וואָן פון מיין שטוב! [צו רב אַלטערען]. און אַט דער שלעפּער וואָס טהוט דאָ?

ר ב א ל ט ע ר [אנגעדרודעלט, פּלאָנטעט מיט דער צונג]. ש־ש־שלעפּער, זאָגט איהר? ווי קומט אַ איד צו זיין אַ שלעפּער? אַ איד איז קיי־קיי־קיינמאָל ניט קיין שלעפּער! קיי־קיינמאָל ניט... און וואָס איהר טרייבט מענטשען פון ש־ש־שטוב — מהכתיתי, טרייבט, טרייבט. נאָר איין עולה איז דאָס פון אייך... ווייסט איהר, פאַר וואָ־וואָ־וואָס? ס'איז היינט אַנדערע יאָהרען גאָר... נישט דאָס, וואָ־וואָ־וואָס אַמאָל... איהר זאָלט זעהען ביי מיר אין די ביכלעך... די צעצעליסטען זאָגען... אַ קלאָג צו אייער קאָפּ! דיזען, דאָזען, דאָס און יענס...

מ אַ ד אַ ם [צו חיים'ען]. און דו, שאַרלאַטאַן, וואָס טהוסט דו דאָ? וואָן פון דאַנען!

ח י י ם [גאַנץ עלעגאַנט]. אַ דאַנק פאַר אַ קאָמפּלימענט! [די מאַדאַם לאָזט זיך צו איהם מיטביידע הענט, וויל צונעמען די קינדער. חיים נעמט זי פאַר אַ האַנט, טהוט אַ וואונק צום איבעריגען עולם, און מע כאַפּט זי אַריין אין רעדעל אַריין און מע געהט מיט איהר אַ טענצעל. די מאַדאַם רייסט זיך מיט אַלע כחות, נאָר ס'איז אומזיסט: מע לאָזט זי נישט אַרויס פון קאָהן]. רב אַלטער! וואָס שווייגט איהר? זאָגט עפּיס אַ גוט וואָרט!

ר ב א ל ט ע ר [אויפגעלעבט, זינגט].

ס'איז היינט אַ נייע וועלט,
מע קוקט ניט אויף קיין געלט,
קיין גרויס, קיין קליין,
קיין מיאוס, קיין שען,
קיין אָרעם און קיין רייך —
אַלע זענען גלייך!...

מזל־טוב!

אלע [זינגען און טאנצען].

קיין גרויס, קיין קליין,
קיין מיאוס, קיין שען,
קיין אָרעם און קיין רייך –
אַלע זענען גלייך!
אַלע זענען גלייך!...

[די מאַדאַם רייסט זיך פון זייערע הענט און שעלט, נאָר מע הערט ניט איהר קול. עס עפענט זיך די טיר און עס קוקט־אַריין דערשראָקענע אין קיך אריין יעדער גאַנצער עולם: הערען און דאַמען, און חתן־כלה אויך בתוכם. אייניגע מיט קאַרטען אין די הענט. מע בלייבט שטעהן א ווײלע פארגליווערט, איטליכער אין איין אַנדער פּאָזע. — לאַנגזאַם פאַלט דער פאָרהאַנג].

אידישע פאלקס
ביבליאטעק

פאַרביטען די יוצרות

אַ פּרייליכס אין איין אַקט

איבערגעמאַכט פונ׳ם איינאַקטער „מזל טוב״
אין די יאָהרען 1906 — 1915

די פּאַרשוינען:

צביה־קיילה, א קעכין אין א רייך הויז. א יונגע אלמנה.

מאשע, א שטובמיידעל.

איציק, א משרת מיט א פּאַטלע האר. טראגט א גאלדענעם סיגנעט.

קאפּעל, א דיענער אין איין אפּטייק.

קלמן דלות, א שוסטער. איין אלטער בחור.

סאשקע, א נגיד׳ס א בחור׳על.

קלארא } צוויי נגיד׳ישע פריילינס.
אנא }

דער נגיד, איין אויפגעקומענער אריסטאקראט.

די נגידית, א מאדאם אין א געלען פּאריק.

[אַ גרויסע קיך אין אַ רייך הויז. — אויסגעהאַנגען אַ סך געפעס, אויף די ווענט — אילוסטראַציעס פון צייטונגען און זשורנאַלען, אַ שפּיגעל מיט אַ געשטיקט האַנדטיכעל, אַ פּאָר יאַפּאַנישע פעכער, קליידלעך, קאַפּטלעך. ביי דער זייט אַ גרינער קאַסטען, אַ בעטעל מיט אַ סך קישענס. — צוויי טירען: איינע אַרויף אין שטוב אַריין, מיט עטליכע טרעפּלעך; די אַנדערע, אַ הינטערטיר, אין דרויסען אַרויס. — צ ב י ה ־ ק י י ל ה שטעהט בײ׳ם אויווען מיט פּאַר־קאַטשעטע אַרבעל, קאָכט וועטשערע.]

צ ב י ה ־ ק י י ל ה [בראָקט אַ ציבעלע, זינגט אַ ליעדעל].

אוי, וואו זענט איהר, יונגע יאָוואָרען?
זאָגט, וואו זענט איהר אַהינגעקיוועמען?
צי מיט׳ן פייער פאַרברענט געוואָוואָרען?
צי מיט׳ן וואַסער אַוועקגעשווימען?...

אַז אַך און אַז וועה איז צו זייערע קעפּ, אַז צביה־קיילה נעבאַך באַדאַרף זיין ביי זיי אַ דיענסט, און ביי די יונגע יאָהרען, און נאָך אין אַזאַ שטוב מיט אַזעלכע קינדער, גאָט זאָל ניט שטראָפען פאַר די רעד!... [נעמט־אַראָפּ אין אַ באַזונדער טעפּעל פון אַלע מאכלים צו ביסלעך]. אַ שטוב!... אַ קרעטשמע!... איטליכער פרעסט אין איין אַנדער צייט... האַלט פאַר זיי אַ גאַנצען טאָג דעם אויווען, האַלטען זאָל זיי ביי׳ם בויך!... און ווער שמועסט, אַז דער בעל־הבית איז ניטאָ אין דער היים... [גיסט־אָפּ אין טעפּעל אַריין, טרייסעלט־אָפּ די הענט, ווישט זיך מיט׳ן פאַרטוך]. עי־עי־עי! ווי לאַנג בין איך אַליין געוועזן ביי זיך אַ בעל־הבית׳טע, ביי מיין טיש מיט מיין מאַן עליו־שלום... [זינגט].

יאַהרען יונגע!
יאַהרען גרינגע!
וואָס זענט איהר אזוי גיך אוועק?
עס זעהט אייך ניט קיין
אוי־אוי־אויגעל,
עס יאָגט אייך ניט קיין
פּיי־אוי־אויגעל —
אוועק, אוועק, גאָר אָהן איין עק!...

[עס הערט זיך אַ קלאַפּעו אין דער הינטערטיר]. ווער קלאַפּט דאָס דאָרטען? מיט'ן קאָפּ אָן וואַנט!... [פאַרכאַפּט זיך]. אוי, וועה איז מיר, אודאי רב קלמן?... [לאָזט זיך צו דער טיר]. אַ טייערער איד דאָס איז, אַט דער קלמן דלות! האָט געבאָך ניט קיין גליק, אזוי ווי איך... און עלענד, אזוי ווי איך... [עפענט די טיר. עס קומט אריין פון דרויסען קלמן דער שוסטער, אַ איד פון אַ יאָהר עטליכע און דרייסיג מיט אַ שוואַרץ בערדעל, טראָגט אַ צונעלעגערט קאַפּעלישעל, מיט אַ קויטיגער מַנישקע, מיט צו קורצע הויזען].

קלמן דלות. אַ גוטען אָווענט אייך, צביה־קיילה! וואָס מאַכט איהר גוטס? געגאַנגען פאַרביי, געזעהען עס לייכט זיך ביי אייך, טראַכט איך מיר: לאָמיך אריינגעהן אויף אַ ווייל'עטשקע זיך אָפּרוהען. מע זיצט ביי'ם וואַרשטעק, ווערט מען פאַרזעסען, צו אַלדי גוטע יאָהר... [חאַפּט אַ קוק אין אויווען]. גאָר זענט איהר ביי'ם אויווען? אזוי שפּעט!

צביה־קיילה [טראָגט איהם צו אַ בענקעל]. זיצט, רב קלמן!... שפּעט, זאָגט איהר? דאָ, אין דער שטוב, מוז מען אַ גאַנצען טאָג און אַ גאַנצע נאַכט שטעהן ביי'ם אויווען, שטעהן זאָלען זיי אין געהאַקטע וואונדען! אַ שטוב איז דאָס? אַ קרעטשמע!... און ווער שמועסט, אז דער בעל־הבית איז ניטאָ אין דער היים!...

קלמן דלות. אזוי? איז ער נישטאָ גאָר אין דער היים? וואו איז ער דען?

צ ב י ה־ק י י ל ה. ווייסט זיי דער שוואַרצער יאָהר!... אפשר וועט איהר טרינקען אַ גלעזעל טיי? אָדער גאָר עפּיס צו־בייסען? [טראָגט איהם אונטער פונ׳ם קליינעם טעפּעלע].

ק ל מ ן ד ל ו ת [רוקט זיך צו צום טעפּעלע]. אַ דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין?

צ ב י ה־ק י י ל ה. פאַהרט ער נאָר אַרויס פון דער היים, אַזוי קעהרט מען איבער די שטוב מיט׳ן קאָפּ אַראָפּ... אַלע מאָל, ווען ער פאָהרט אַוועק, מוז זיך עפּיס טרעפען איין אומגליק... אָט איז געווען ביי אונז נעכטען איין „אַביסקע". פּאָליציע, זשאַנדאַרען און סאָלדאַטען זענען אַריבערגעפאַלען, איבערגעקעהרט די שטוב און צוגענומען אונזער וואָלאָדקען אין קאַטשומענט אַריין. מסתּמא האָט איהר געהערט שוין?... אפשר וועט איהר נעמען פריהער אַ ביסעל קאָניאַק? נישקשה, זיי האָבען געגוג... [גיסט איהם אַן אַ גלעזעל].

ק ל מ ן ד ל ו ת. אַ דאַנק, צו וואָס זאָלט איהר זיך מטריח זיין? איהר ווייסט דאָך, אַז איך בין ניט קיין טרינקער... לחיים! לאָז גאָט געבען... [טרינקט־אויס]. אוי! אַ האַרב גלעזעל משקה!... אַזוי, אַזוי? האָט מען דעם בחור, הייסט עס, אַריינגעפּאַקט? אַ וואויל בחור׳על וואָלאָדקע! ווייסט איהר ניט, פאַר וואָסערע מעשים טובים?

צ ב י ה־ק י י ל ה. ווייסט זיי דער שוואַרצער יאָהר! צעצעליסטען!... למאי אָט איז דער עלטערער זייערער, פעטי, גאָר פאַרפאַלען געוואָרען... [רוקט איהם צו אַ טעפּעלע מיט אַ לעפעל].

ק ל מ ן ד ל ו ת [קוקט אַריין אין טעפּעל]. צו וואָס זאָלט איהר זיך מטריח זיין?... אַזוי, אַזוי? פאַרפאַלען געוואָרען? [עסט גאַנץ אַפּעטיטליך]. ווערליג איך בין איין עסער...

צ ב י ה־ק י י ל ה [גיסט איהם אונטער זופּ]. ווי אין דער ערד אַריין! ס׳איז אפילו ביי איהם ניט דאָס ערשטע מאָל. איך זאָל האָבען די ברכות, וויפיעל מאָל עס מאַכט זיך, ער קומט אַהיים

שוין מיט'ן טאָג גלייך, האָט מורא פאַר'ן בעל־הבית, קלאַפּט ער אָן צו מיר, איך זאָל איהם אריינלאָזען דורך דער קיכטיר... זאָלט איהר זעהען דעמאָלט א פּנים ביי איהם, ווי אויף צו־להכעיס: די אויגען רויט, די האָר צעקאָשמעט, קוים וואָס ער האַלט זיך אויף די פיס... אפשר וועט איהר נעמען, רב קלמן, א גלעזעל ווישניק? נישקשה, ס'איז ביי זיי דאָ געננוג!... [גיסט איהם אָן].

ק ל מ ן ד ל ו ת. א דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? [פאַרזוכט]. א שענע מעשה, נאָר א קורצע! וואו זשע, למשל, קאָן ער זיין, אָט דער פּעטי אייערער?

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. דער רוח ווייסט דיביינער זייערע:... א רחמנות, הערט איהר, איז נאָר אויף איהר, אויף דער בעל־הבית'טע נעבאַך. וואָס זי צעוויינט! וואָס זי צעיאָמערט!... אפשר וועט איהר נעמען נאָך א גלעזעל? [גיסט איהם אָן]. טרינקט, ס'איז גוטער ווישניק, בעסער פונ'ם בעסטען וויין...

ק ל מ ן ד ל ו ת. א דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין?... ווערליג איך בין א טרינקער... [טרינקט]. ווייסט איהר, וואָס איך וועל אייך דערצעהלען, צביה־קיילה? אז די וועלט זאָגט א ווערטעל: די קאַפּאָטע פאַרזעצען און א נגיד זאָל מען זיין, איז ניט אומזיסט.

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. אקעגען וואָס איז דאָס געקומען צו רעד?

ק ל מ ן ד ל ו ת. אקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט ווישניק... איך בין דערגאַנגען מיט מיין שכל, אז א נגיד איז טויזענט מאָל בעסער צו זיין ווי איידער א קבצן, האָטש אפילו קאַרל מאַרקס זאָגט, אז קאַפּיטאַל איז א סם־המות..

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. ווער איז דער מאַרק? [גיסט איהם אונטער]. טרינקט, רב קלמן, נאָך א קאַפּ!

ק ל מ ן ד ל ו ת. דאָס איז דער גרעסטער פון... פון... א דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? ווערליג איך בין א טרינקער... [טרינקט]. קאַרל מאַרקס איז דער, וואָס נעמט זיך אָן

אונזער קריוודע. ער איז פאַר אונז, בעלי־מלאכות, שטאָהל און אייזען. אַ קליינינקייט פראַ... פראַל... פראָלעטאַריאַט — קוים אויסגערעדט !...

צביה־קיילה. וואָס הייסט דאָס פראַ... פראַ... טפו ! איך קאָן עס גאָרניט אַרויסרעדען ! [דערגיסט איהם דאָס גלעזעל].

קלמן דלות. אַ דאַנק, למאַי זאָלט איהר זיך מטריח זיין ? ווערליג איך בין אַ טרינקער... [טרינקט און פלאָנטעט מיט דער צונג]. זאָגט מיר נאָך : פראַ... פראַ... טע... פראָלע... פראַט — טפו ! לאָז דאָס געהן אין דער ערד ! זאָגט מיר בעסער, צביה־קיילה סערדצע, וואָס איך וועל אייך פרעגען : אשטייגער, כדומה למשל, ס'זאָל זיך אייך מאַכען אַ פראַל... פראָל... פראָלעטאַריאַט, מיין איך אַ גלייכער שידוך... אשטייגער, כדומה, אַ בעל־מלאכה, אַ חברה־מאַן, פון די, וועלכע קאַטאָרע, איהר פאַרשטעהט ?... וואָס טרינקט ניט... סיידען אַמאָל, אַז עס מאַכט זיך... איהר פאַר־שטעהט ? מען איז דאָך ניט מעהר ווי אַ לעבעדיגער מענטש... און דאָס איבעריגע דאַרפט איהר שוין אַליין פאַרשטעהן...

צביה־קיילה [ברעקעלט זיך, דרעהט דעם שפּיץ פאַרטוך]. אַז איהר רעדט אַזוי פאַרשטעלט... [רוקט איהם אונטער אַ ביסעל איינגעמאַכטס]. פאַרבייסט, רב קלמן, פאַר וואָס פאַרבייסט איהר ניט ?

קלמן דלות. אַ דאַנק, למאַי זאָלט איהר זיך מטריח זיין ? ווערליג איך בין איין עסער... [עסט]. ווילט איהר, איך זאָל אייך זאָגען אַפּענטליך ? [עס הערט זיך אַ קלאַפּ אין טיר פון דרויסען].

צביה־קיילה. וועמען טראָגט דאָס שוין דער רוח ? [זי רוימט־אויף געשווינד פונ'ם טישעל, פאַרגעסט דאָס פלעשעל ווישניק, געהט צו דער טיר. קלמן דלות שלעפּט אַרויס פון קעשענע אַ ביכעל, פאַרטיעפט זיך בלומרשט]. ווער איז דאָרטען ?

אַ קול פון יענער זייט טיר. ס'איז איך !

צביה־קיילה. ווער איז געווען דער איך ?

ד אָ ס ק ו ל פ ו ן י ע נ ע ר ז י י ט ט י ר. אַ מענטש, ניט קיין רוח.

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. ס'איז דו, איציקעל?

ד אָ ס ק ו ל פ ו ן י ע נ ע ר ז י י ט ט י ר. וואָס עפּיס איציקעל? וואָס האָט איהר מיך פאַרצויגען אויף אַ שטרי־קעל? איציק איז ניט איציקעל. גיכערט, עפענט־אויף, אין דרויסען איז ניט געהייצט...

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. ברענען זאָלסט דו אויפ'ן פייער, משומד אײנער! [עפענט־אויף מיט כעס די טיר, און עס קומט אריין א י צ י ק ד ע ר מ ש ר ת, אַ יונג מיט אַ סיגנעט און מיט אַ קייט, טראָגט אויף זיך אַ פּרעמדען פּידזשאַק, וואָס הענגט אויף איהם ברייטליך־לעפּעשעוואַטע, אַ רויטען שניפּס, געלע שיך, ווייסע האַנטשוהען].

א י צ י ק [טהוט־אויס די האַנטשוהען, ברייט]. אַ גוטענאָווענט אייך, צביה־קיילה! אַ גוטענאָווענט אייך, רב קלמן! אַ גוטער נאָווענט זאָל זיך אריינכאַפּען אין אייך ביידען! ס'איז ביי אייך דאָ ווארעם ווי אין אַ באָד, קיין עין־הרע, ריין און ציכטיג, ווי ביי מיין מאַמען פלעגט צו זיין ערב פּסח, בשעת דער טאַטע האָט גאָר ארומגעטיאַפּקעט מיט'ן פעדעל איבער דער פּלאַטע. [נעהמט־צו צום טישעל, גיסט זיך אָן אַ גלעזעל ווישניק]. געניסט, רב יצחק! ווי מיין בעל־הבית'טע־לעבען זאָגט צו איהרע געסט, בשעת זי איז זיי מכבד מיט ווערעמיגע ניסלעך. [טרינקט]. וואו איז ערגיץ מאַשענקע?

צ ב י ה ־ ק י י ל ה [רייסט ארויס ביי איהם דאָס גלעזעל]. אוועק, משומד, נישט אויף דיין מיסט געוואַכסען!... וואָס באַדאַרפסט דו מאַשען? און וואָס ביזט דו אַזוי אויסגעפּוצט? און וואָס הערט זיך עפּיס ביי אייך? וואָס מאַכען דיינע בעלי־בתים?

א י צ י ק. מיט די זייטען לאָזען זיי אייך מאַכען! מיוחסים! האָבען זיך איינגעשמועסט, אַז נאָר זיי זענען לייט, און אַלע איבעריגע זענען גאָרנישט מיט גאָרנישט... [צום שוסטער]. וואָס לייענט איהר, רב קלמן?...

קלמן דלות. וואָס איך לייען? וועגען קאַרל מאַרקס און וועגען קאַפּיטאַל...

איציק. וואָסער מאַרקס? און וועמענ'ס קאַפּיטאַל? וואָסערע לאָקשען? און וואָסערע פלאָמען?

קלמן דלות. וועגען מאַרקס'ס מעטאָדע, ווי אַזוי צו קאַפּיטאַליזירען דעם פּראָ... פּראָט... פּראָלעטאַריאַט; אָדער ווי אַזוי צו פּראָ... פּראָלעטאַריזירען די קאַפּיטאַליזאַציע...

איציק. און איהר פאַרשטעהט, וואָס איהר לייענט? און איהר האָט נאָך אַלע צייהן אין מויל?

צביה־קיילה. האָבען זאָלסט דו קדחת, רבונו של עולם! אַ שפּראָך פון אַ מענטשען! [עס קומט־אַן פון אויבען מאַשע מיט אַ פּעקעל וועש, דערזעהט איציקען].

איציק. אַ גוטענאָוועגט דיר, נשמה מיינע! דו זאָלסט ניט זיין אַזוי אָנגעלאָדען מיט העמדער און מיט אונטערהויזען, וואָלטען מיינע בלאַסע ליפּען זיך באַהעפט מיט דיינע רויטע באַקען, ווי ביי רב קלמנ'ען אין ביכעל שטעהט געשריבען...

מאַשע. אין דער ערד מיט'ן קאָפּ! נאַ דיר אַזאַ שלים־מזל! וואָס האָסט דו זיך אַזוי אויסגעפּוצט, ווי צו דער פּגירה?

צביה־קיילה. יאָ־נו, עפּיס איז ער מיר היינט צו יום־טוב'דיג!

איציק. וואָס דען? אַ מענטש לעבט איין מאָל, נישט קיין צוויי מאָל, ווי מיין טאַטע פלעגט זאָגען, אַז ער האָט נישט געהאַט אויף שבת און די מאַמע האָט איהם באַגראָבען... זאָג נאָר, מאַשוטקע, וואָס מאַכט עפּיס מיין יונגען בעל־הבית'ס כלה'כען?

מאַשע. דיין טאַטענ'ס עסק?

איציק. מסתמא אַז איך פרעג, איז ניט אומזיסט, ווי מיין שוועסטער האָט אַ מאָל געזאָגט, בשעת איך האָב געחאַפּט אַ פּאַטש נאָר אומגערעכט... איך האָב צו איהר אַ בריוועל פון מיין יונגען בעל־הבית. ער איז דאָס אין איהר פאַרליעבט אַ ביסעל, נאָך מעהר ווי איך אין דיר... [וויל אַ גלעט טהון מאַשען].

מ א ש ע [גיט איהם איבער די הענט]. פאוואלי מיט די הענט, דו שארלאטאן!

א י צ י ק [צו קלמנ'ען]. אט אזוי, ווי איהר זעהט, האבען מיר ין גליק ניט, נישט איך, נישט מיין בעל־הבית... מיר זענען מיט זיי אדרבה ואדרבה, און זיי זענען מיט אונז קידער־ווידער... מיין ארבעטשיק וויל זי, געהט־אויס חתונה האבען, און זי זאגט — זי האט נאך צייט, ווי מיינער א באקאנטער זאגט, אז דער שניידער קומט צו איהם מאהנען פאר געגעה און ער האט א מכה ניט קיין געלט...

מ א ש ע. איך האב מורא, אז דיין באקאנטער — דאס ביזט דו אליין...

א י צ י ק. און איך האב מורא, אז איהר דרעהט דער וועלט א קאפ. איהר דרעהט אזוי לאנג, ביז איהר פארדרעהט אי זיך, אי יענעם...

מ א ש ע. אבער דיר האט נאך לעת־עתה קיינער ניט פאר־דרעהט קיין קאפ?

א י צ י ק. ביז אהער — געלויבט דער אויבערשטער, א חוץ דיר...

מ א ש ע. לעבען זאלסט דו אזוי!

א י צ י ק. אמן גם אתם!

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. טאמער וואלט געווען געגוג צו שארפען די יינגלעך? זאג בעסער, וואס טהוסט דו דא אזוי שפעט טאקי אויף דער רעכטער אמת?

א י צ י ק. אויף דער רעכטער אמת זאג איך דאך אייך, אז איך האב געבראכט א בריוועל פון מיין יונגען בעל־הבית צו אייער אניוטען, און געבעטען האט ער מיך, איך זאל איהם ברענגען תשובה. [שלעפט ארויס דאס בריוועל פון דער אונטערשטער קעשענע]. ער האט מיר אנגעזאגט, למען־השם, איך זאל דאס בריוועל ניט ווייזען קיינעם, אפגעבען גלייך צו איהר אין די הענט אריין... גאר וואס דען? מיר וועלען דאס פריהער פאוואלינקע אויפעפענען, א קוק טהון

אומיטעטע, וואָס שרייבט ער דאָרטען? [צו צביה־קיילה׳ן]. געפֿינט זיך ניט ביי אייך אַ ביסעל הייס וואַסער און אַ שאָלעכץ פון איין איי, וועלען מיר דאָס מאַכען ווי עס געהער צו זיין... ס׳איז נישט דאָס ערשטע מאָל ביי מיר, ווי מיין פֿעטער האָט געזאָגט, בשעת מע האָט איהם איינגעזעצט אין חד־גדיא... [צביה־קיילה גיט איהם אַ טעלער מיט הייס וואַסער און אַ שאָלעכץ פון איין איי. ער באַנעצט דאָס בריוועל פון דער אנדערער זייט]. ס׳איז ביי מיר, פֿאַרשטעהט איהר, אַזאַ חולאת — איך האָב ליעב אַלסדינג וויסען, איך שטאַרב אַוועק!

מ א ש ע. דו שטאַרבסט אַוועק? איך וועל זאָגען נאָך דיר קדיש. [קוקט, ווי איציק עפֿענט דעם קאָנווערט].

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. אַ בעלנות צו עפֿענען פֿרעמדע בריעף! אַנו, וואָס שטעהט דאָרטען?

א י צ י ק [ציהט ארויס דאָס בריוועל]. איך זעה, איהר זענט אַלע זעהר גייציג צו האָרכען נייעס... דער חסרון, וואָס מיין יונגער בעל־הבית שרייבט צו איהר אויף רוסיש. און מיר האָט דער דאָקטער אָנגעזאָגט טויזענט מאָל, אַז „רשעות" קאָן מיר שאַדטען צו די אויגען... לאָז איין אַנדערער שוין לייענען, ווי מיין ברודער האָט געזאָגט, בשעת מע האָט איהם אויפגערופען מפטיר צו זיין בר־מצוה... רב קלמן, איהר ווילט פֿאַרדיענען עולם־הבא? נאַט לייענט זיי דאָס בריוועל, נאָר פּאַוואָלי, נישט געחאַפּט, וואָרט ביי וואָרט, ס׳איז ניט קיין הייסע לאָקשען, ווי מיין מאַמע פֿלעגט מיר זאָגען בשעת בענטשען און טאַקי אין איינוועגס שענקען אַ פּאָר פּעטש אויך, גלאַט אַזוי זיך, פֿון הימליכקייט וועגען... נו, רב קלמן, ריהרט זיך, טהוט אָן די בריל און לאָמיר הערען די מגילה...

ק ל מ ן ד ל ו ת [טהוט־אָן די ברילען, לייענט]. „ליעבע טייערע אַנאַ! איך בין ניט אימשטאַנד ארויסצוזאָגען, ווי ווייט איך בין געקרענקט פֿון דעם, וואָס איך קאָן צו אייך אין שטוב ניט קומען און פֿערזענליך מיט אייך זיך זעהען! פון זינט מע האָט צוגענומען אייער וואָלאָדין אין טורמע, לאָזט מען מיך ניט ארויס פון שטוב, מע היט מיר די טריט, ממש איך בין פֿריילאַז, איך בין אַרעסטירט,

איך בין אין תּפיסה... טייערע, טייערע אנאָ! איך בעט אייך, פאָהרט נישט קיין זשענעווע! בלייבט דאָ, לאָז איבערגעהן אַ קליינע צייט, מיינע עלטערן וועלען זעהען, אַז איהר פאָהרט ניט, וועט זיי איבערגעהן דער קאַפּריז, און זיי וועלען איינוויליגען צו אונזער שידוך, און דעמאָלט — אָ! דעמאָלט, נאָך דער חתונה, וועלען מיר זיין פריי צו טהון וואָס מיר ווילען! מיר וועלען דעמאָלט ביידע קאָנען פאָהרען קיין זשענעווע"...

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. וואוהין קלויבען זיי זיך עס פאָהרען, אַ מכּה זיי?

מ אַ ש ע. איהר הערט דאָך, אַז קיין זשענעווע.

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. וואו איז דאָס? ווייט פון דאַנען?

מ אַ ש ע. דאָס דאַרף זיין אין קאַרלסבאַד מסתּמא. אַלע זומער פאָהרען זיי קיין קאַרלסבאַד.

א י צ י ק [צו מאַשען]. אַזוי זאָגסט דו? קאַרלסבאַד! וואו איז קאַרלסבאַד? וואָס איז קאַרלסבאַד? מיט וואָס עסט מען קאַרלסבאַד?

מ אַ ש ע. וואָס זאָגט איהר אויף זיין טאַטען? אַזוי פיעל, ווי דו ווייסט, ווייס איך נאָך געוויס, און אפשר נאָך אַ ביסעל מעהר!

א י צ י ק. אַ נייע ווייסערין געוואָרען! דו ווייסט מעהר פון אַ טוידטען! וואו האָסט דו זיך אָנגעהערט אַזעלכע זאַכען? ביי דיינע בעלי־בתּים אפשר? ווער זענט איהר? שוין לאַנג זענט איהר געשטאַנען מיט פיש אין מאַרק? געקומען אַהער קיין פּרעס, געוואָרען גאַנצע סטיקראַטען, און האָבען חשק זיך משדך זיין מיט אונז, מיט די פינקעלשטיינס!

מ אַ ש ע. אַי־אַי־אַי! אַ גליק! פינקעלשטיינס! וואָס איז מיט אייך דער יחוס אַזוי גרויס?

א י צ י ק. ע, ביזט דו דאָך טאַקי אַ ציעג, און אפשר טאַקי אַ גאַנצע בהמה, אַז דו פרעגסט גאָר אַזעלכס!... מיר שטאַמען

ארוים — דו ווייסט פון וועמען? אזש פון דעם גרויסען, גרויסען... תרח'ען! האסט געהערט אמאל דעם נאמען תרח?

מ א ש ע. באגראב דיך מיט איהם אין איין גריבעל!

א י צ י ק. בתנאי, אז דו זאלסט זיין א דריטע...

צ ב י ה־ק י י ל ה. עס וועט זיין א מאל א סוף, צי ניין? [צו קלמנ'ען]. לייענט, רב קלמן, וואס הערט איהר זיי?

ק ל מ ן ד ל ו ת [לייענט ווייטער]. „טייערע אנא! איך וויים, אז ס'איז אייך שווער דא צו זיין. איך ווייס, אז איהר האט צרות ניט אזוי פון די עלטערען, ווי פון דער שטוב, און איבערהויפט פון די צוויי שענע לייט, דער שארלאטאן פעטי און די פוסטע קלארא. אנא! איך בין זיך מודה — איך בין צו שוואך, איך האב קיין העלדענמוטה ניט, אבער א הארץ האב איך, א נשמה — און די ביידע, דאס הארץ און די נשמה, געהערען צו אייך, צו אייך, טייערע אנא!... אלזא, נאך א מאל: איך בעט אייך, פאהרט ניט קיין זשענעווע! האט א ביסעלע גערולד, וועלען מיר נאך דער חתונה ביידע פאהרען בעסער קיין מאנטעקארלא, אדער גאר קיין פאריז!... האט רחמנות אויף אייער אומגליקליכען ארמאנטשיק פינקעלשטיין".

א י צ י ק [ווישט זיך די אויגען]. נו? קאן דאס נישט נעמען קיין שטיין? [צו מאשען]. איהר זענט דאך ווערטה, אלע מיידלעך, מע זאל אייך אויפהענגען איינציגווייז אויף איין שגירעלע, דער־פאר וואס ביי אייך איז ניט קיין הארץ, נאר א קנויל ביימוועלך, ווי מיין זיידע פלעגט זאגען צו דער באבע, עליה השלום, זי האט ניט געוואלט, ער זאל שמעקען טאבעקע...

מ א ש ע. ווער שוין געהאנגען בעסער אליין!

א י צ י ק. אמן גם אתם... [עס הערט זיך א קלאפען אין דער הינטערטיר].

צ ב י ה־ק י י ל ה [הויך]. ווער איז?

א ק ו ל פ ו ן י ע נ ע ר ז י י ט ט י ר. ס'איז איך!

צ ב י ה־ק י י ל ה. א נייעם איך האט געבראכט דער רוח!...

[עפענט־אויף די טיר. עס קומט אריין קאפעל פון דער אפטייק, א טרוקענער נפש מיט א געשערען גרוי בערדעל, דאס אונטערשטע האלבע פנים העכער פונ'ם אויבערשטען ארויסגעשטעלט. רעדט מאנאטאנע, ווי ברוגז].

א י צ י ק. ברוך הבא, א איד רב קאפעל פלעשעלוואסער, דעם גרויסען פלעשעלוואסער'ס איין אייניקעל! וואס טהוט א י ה ר דא?

ק א פ ע ל [קוקט ניט אויף איציקען, רעדט צו די דיענסטען ברוגז]. מיין פרינציפאל הערר שלייען האט מיר געהייסען אוועקווארפען אלע געשעפטען מיט אלע מלאכות און מיט אלע פלעשלעך, און אנגעזאגט, איך זאל די רגע מיך דורכגעהן צו קאלאראדא מיראנדא...

א י צ י ק. ווער איז די היה?

מ א ש ע. דאס מיינט ער אונזער קלארען. [צו קאפעלען]. אויף וואס דארפט איהר זי?

ק א פ ע ל. אויף כפרות... מיין פרינציפאל הערר שלייען האט מיר געזאגט, איך זאל די רגע אפטראגען צו איהר א בריוועל...

א י צ י ק. א בריוועל? גיט אהער! דא עפענט מען בריוולעך...

ק א פ ע ל. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס! וואס הייסט, דא עפענט מען בריוולעך? ווער עפענט? צו וואס עפענט מען זיי?

א י צ י ק. וואס פארשטעהט איהר דא ניט, פארשטאפטער מוח? די בריעף, איידער מע גיט זיי איבער ארויף גיין שטוב אריין, ווערען פריהער דורכגעלייענט אט דא אין קיך... האט איהר שוין צעקייעט, צי נאך ניט? [צו קלמן דלות]. רב קלמן, זייט זשע מוחל, טהוט אן צוריק די ברילען. [צו קאפעלען]. פרא־אדם! וואס זענט איהר געבליבען שטעהן, גלייך ווי אייער פרינציפאל וואלט אייך דערלאנגען מיט א פלעשעל אין האלז־און־נאקען? גיט שוין אהער דאס בריוועל, וועלען מיר דאס עפענען, איבערלייענען און צוריק פאר'חתמ'ענען מיט א ווייסכען פון איין איי, ווין איינאיינעם מיט מיין פרינציפאל'ס בריוועל. איהר קאנט זיך אויף מיר פאר־

לאזען, איך בין אויף די זאכען א רעכטער בעל־מלאכה, ווי מיין רבי פלעגט זאגען, בשעת ער האט געהאלטען ביי אויפשניידען א קאווען...

ק א פ ע ל [קנייטשט מיט די פלייצעס]. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס... מיין פרינציפאל הערר שלייען האט מיר אנגעזאגט למען־השם, איך זאל מיך ניט דערוועגען איבערגעבען דאס בריוועל דורך קיין אנדערען, נאר גלייך צו קאלארא מיראנאווגא אין די הענט אריין, ווארום ס'איז, פארשטעהט איהר מיך, א סוד...

א י צ י ק. וואס זאגט איהר צו זיין קאפ? אדרבה, ווייל ס'איז א סוד, באדארף מען זעהען אין וואס באשטעהט ער, אניט — וואס הארפען מיר דאס, וועלכע שווארצע יאהר?... נו, מאכט נאר ניט קיין שהיות, רב פלעשעלוואסער, גיט אהער דאס בריוועל, די נאכט שטעהט ניט!...

ק א פ ע ל [קנייטשט מיט די פלייצעס]. נכנו! זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס, האט זיך מיר אזעלכס נישט גע'חלומ'ט אפילו!... [טראגט־צו איציקען דאס בריוועל].

א י צ י ק [עפענט־אויף דעם קאנווערט פון דער לינקער זייט, ציהט־ארויס דאס בריוועל, באטראכט דאס פריהער פון אלע זייטען, גיט דאס איבער צו קלמנ'ען]. נו, רב קלמן, שניידט ווייטער, ווי מיין טאטע פלעגט זאגען, בשעת ער איז פארטיג געווארען מיט איין טעלער און גע־הייסען געבען זיך נאך א מאל...

ק ל מ ן ד ל ו ת [טהוט־אן די ברילען, לייענט]. „מיין טייער טייבעלע, נשמה מיינע, קלארא מיראנאוונא! איך בין אייך מודיע, אז ביי מיר איז שוין אלץ פארטיג צו דער רייזע, איך האב שוין אלע פאפיערען גרייט, איך האב שוין אפילו א פוהר אויך באשטעלט. דאס שטעדטעל איז ניט ווייט פון דאנען. איך האב דארטען א באקאנטען, אויך א פארמאצעווט, שרייבט ער מיר, אז פאר איין פינפאונצוואנציגער וועט אונז דער דארטיגער רב געבען חופה וקידושין... פארגעסט נאר נישט מיטנעמען מיט זיך אייער גט

מיט אייערע מעטריקעס... אך, ווי גליקליך איך בין, אז איך דער־מאן זיך, אז נישט מעהר ווי אין פיער און צוואנציג שעה ארום באפריי איך אייך, מיין טייער טייבעלע, פון געפענקעניש, און איהר וועט נישט דארפען אנקוקען מעהר די נמאס'דיגע פנים'ער פון אייערע דעספאטישע עלטערען און פון אייערע מטורפ'דיגע ברי־דערלעך, און איבערהויפט — פון אייער געשערענער שוועסטער אניוטא, וועלכע איך האב פיינט גלייך אזוי ווי איהר, מעגט איהר מיר גלויבען אויף מיינע הייליגע נאמנות!... זייט גרייט צו דער באשטימטער שעה, טייערע נשמה, מיין שענע, גוטע, עהרליכע, געטרייע קלארא מיראנאווגא! פון מיר אייער איבערגעגעבענסטער קנעכט, וואס קושט אייך הינטער די אויגען צעהן טויזענט מאל, אקים לוואוויטש שלייען".

א י צ י ק. בראווא! יענער שרייט גוואלד: נישט פאהרען, דער האלט דוקא ביי פאהרען — דול און משוגע קאן מען פון זיי ווערען! אצינד דארף מען זיך נעמען צוריק פאר'חתמ'ענען די בריוולעך... [ער נעמט זיך צום ווייסכען פונ'ם איי. טראגט צו ביידע בריוולעך מיט די קאנווערטען צו קלמנ'ען]. אנו, רב קלמן, זייט זשע מוחל, וועלכע איז צו אנען און וועלכע איז צו קלארען, אדער צו קאלאראדען? עס קאן דא חלילה ארוים א מיאוס'ער טעות... [קלמן באווייזט איהם. ער לעגט־אריין די בריוולעך אין די קאנווערטען, באשמירט מיט'ן ווייסכען פון איי, גיט איבער מאשען]. נא, מאשוטעטשקע, נשמה'ניו, געה טראג זיי אפ די בריוולעך, לאזען זיי זיך קוויקען...

מ א ש ע. וואס פאר א מאשוטעטשקע בין איך דיר, ברענען זאלסט דו? [געהט־אפ מיט די בריוולעך].

א י צ י ק [צו מאשען]. אמן גם אתם!... [צו צביה־קיילה'ן]. אצינד גיט אהער, מוהמעניו, נאך א פאר גלעזלעך, וועלען מיר פארזוכען דעם ווישניק אייערען, וואס פאר א טעם ער האט, און טאקי אין איינוועגס טרינקען לחיים, ווארום מע דארף סאי ווי סאי שטארבען, ווי מיינער א באקאנטער שניידער האט געזאגט, בשעת

ער האָט דערזעהען, אַז מע גיט צום טיש אַ פולע שיסעל מיט הייסע לאַטקעס... טרינקט, רב קלמן!

ק ל מ ן ד ל ו ת [אויפגעלעבט]. אַ איד טרינקט דען? ווען טרינקט אַ איד? אַ איד טרינקט איין מאָל אין אַ שמיטה... לחיים, לאָז גאָט געבען, מע זאָל זיין אידען, וואָרום איך געה מיר מיט מיין גאַנג... איך זאָג, אַז אַ איד איז גאָר איין אַנדער זאַך! אַ איד איז ניט קיין גוי... אַ גוי איז אַ גוי, און אַ איד איז אַ איד... דיזען, ראַזען — איהר פאַרשטעהט, צי ניין?...

א י צ י ק. זעהט איהר, דאָס איז שוין איין אויפטהו! דאָס איז אַ שכל! אַ גוי איז אַ גוי, און אַ איד איז אַ איד. מעהר מע לעבט, מעהר עסט מען... צוליעב דעם אליין מוז מען איבער־חזר׳ן דעם פסוק נאָך אַ מאָל. [גיסט אַן. אלע דריי טרינקען]. איך האָב מיך דערמאַנט אַ ליעדעל. איהר דאַרפט עס קענען, רב קלמן, עס זינגט זיך אַזוי. איך וועל זינגען, און איהר וועט מיר אונטערהעלפען. [צו קאַפּלען]. און איהר, פּלעשעלוואַסער, מעגט אויך אונטערהעלפען. [זינגט].

געהט אַ גוי אין שענק אַריין,
אין שענק אַריין,
אין שענק אַריין.
טרינקט זיך אויס זיין פּעטעל וויין,
זיין פּעטעל וויין,
זיין פּעטעל וויין.

א ל ע ד ר י י.

אוי, אוי, אוי!
שכור איז אַ גוי!
שכור איז ער,
טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז אַ גוי!
שכור איז ער,

טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז א גוי.

א י צ י ק.

נעמט א איד א גלעזעלע ווייז,
א גלעזעלע ווייז,
א גלעזעלע ווייז.
שעלט ער באלד אין טאטען אריין,
אין טאטען אריין,
אין טאטען אריין.
אוי, אוי, אוי!
שכור איז א גוי...

[עס קומט־אַן פון אויבען סאשקע מיט א הינטעל אין דער האנט, געהט־אונטער שטיל צו צביה־קיילה׳ן, טראגט איהר אונטער דאס הינטעל צום האלז].

צ ב י ה־ק י י ל ה [טהוט א שפרונג־אפ]. פארחאפט זאלסט דו ווערען, דו וועווריק איינער, מיט דיין הונט, די כפרה זאלסט דו זיין מיט איהם אינאיינעם! דו האסט דאך מיך איבערגעשראקען כמעט אויף טוידט!

ס א ש ק ע [לאכט]. ער האט דיך דען א ביס געטהאן? מאפס בייסט זיך נים. מאפס איז א גוטענקער, א וואוילענקער!...

[טראגט־צו דאס הינטעל זיך צום פנים].

א י צ י ק [באטראכט דעם הונט]. ווי אלט איז ער, ביז הונדערט און צוואנציג יאהר, דארף איך פרעגען?

ס א ש ק ע. קיין האלב יאהר נאך נישט אפילו.

א י צ י ק. קיין עין־הרע נים! שטעהט שוין אליין?

ס א ש ק ע [לאכט]. צי ער שטעהט שוין אליין? חא־חא־חא! איהר זאלט איהם זעהען לויפען! פייל אויס׳ן בויגען! גיכער פון איין אייזענבאהן... אין איין מינוט קאן ער אייך אפלויפען טויזענט מייל!...

א י צ י ק. טאקי באמת? מע קאן ניט זאגען, אז ס׳איז א גוזמא... וואס קאסט ער, דארף איך פרעגען?

ס א ש ק ע [די הענט אין די קעשענעס]. אַ! ער קאָסט געגוג! די מאַמע מיינט, אַז ער קאָסט נישט מעהר ווי דאָס פינפערעל, וואָס זי האָט באַצאָהלט... דאָס ווייסט זי ניט, אַז אַ חוץ דעם פינפערעל האָב איך שטילערהייט אונטערגעשמירט מיט נאָך עטליכע פינפערלעך, זי זאָל ניט וויסען...

א י צ י ק. וואו האָסט דו גענומען פינבערלעך, דאַרף איך פרעגען? געמאַכט מיט די רויף?... [אַ מאַך מיט דער האַנט און אַ וואונק מיט די אויגען].

ס א ש ק ע [לאַכט]. ווער פרעגט דיך?... למאי איך האָב נאָך געלט?...

א י צ י ק. עפּיס אַ סך?

ס א ש ק ע. טויזענט!... ביי דיר איז דאָס אַ סך, ביי מיר איז דאָס גאָרניט. איך זאָל וועלען, וואָלט איך געקאָנט האָבען נאָך! [נעמט אַרויס אַ בייטעלע, קלינגט מיט דעם אין דער לופטען]. אָט האָט מיר קלאַרע געגעבען עטליכע גאָלדענע, ערשט נעכטען...

א י צ י ק. פאַר וואָס?

ס א ש ק ע. פאַר שווייגען.

א י צ י ק. וואָס הייסט, פאַר שווייגען?

ס א ש ק ע. איך זאָל שווייגען. איך זאָל ניט זאָגען קיינעם, אַז זי האָט זיך געקושט מיט'ן פּראָוויזאָר אונטען אויף די טרעפּ, בשעת זי איז געגאַנגען איהם באַגלייטען... [צביה־קיילה, קלמן און קאַפּעל לאַכען].

א י צ י ק. בראַוואָ, סאַשקע, בראַוואָ! ביזט אַ וואוילער בחור און אַ בעל־סוד, וואָס מע קריגט דאָס נישט! קום דערפאַר אַהערצו מיט דיין קדיש, וועסט דו פאַרזוכען אַזאַ משקה, וואָס דו האָסט אַזעלכעס ביי דיין טאַטען קיינמאָל ניט געטרונקען! [גיסט איהם אַן אַ גלעזעל]. אפשר האָסט דו מורא, ס'איז צו שטאַרק?

ס א ש ק ע. איך האָב קיין מורא ניט פאַר צו שטאַרק. [פאַרזוכט]. ס'איז דאָך אונזער ווישניק!...

צביה־קײלה [װערט רױט, קוקט ניט אין די אױגנן אַרײַן, רעדט צו זיך]. אַ מכּה איהם!...

סאשקע [פּאַרװכט נאָך אַ מאָל]. איך טרינק איהם אַלע טאָג בײַ'ם טיש, אַמאָל אַ גלעזעל, אַמאָל צװײ... איך קאָן אױס־טרינקען דרײַ אױך, און פיער אױך, און צעהן, און צװאַנציג, און דרײַסיג, און טױזענט גלעזלעך אױך! נאָר מאַפּס טרינקט נישט...
[טראָגט־צו דעם הונט צו קלמנ'ען גלײַך אין פּנים אַרײַן. קלמן שפּרינגט־אָפּ].
חאַ־חאַ־חאַ, ער האָט מורא פאַר אַ הונט! קוקט־אָן אַ מאָרדע, קוקט־אָן אױהערען אַ פּאָר! [שטופּט איהם דעם הונט].

קלמן דלות [שטופּט איהם אָפּ]. איך האָב נים מורא, נאָר־איך האָלט נישט פון קײן הינט... אַ איד האָט פײַנט אַ הונט... אַ איד איז נישט קײן גױ!... [זינגט].

געהט אַ גױ אין שענק אַרײַן,
אין שענק אַרײַן,
אין שענק אַרײַן.
טרינקט זיך אױס אַ פעסעל װײַן,
אַ פעסעל װײַן,
אַ פעסעל װײַן.

אַלע.

אױ, אױ, אױ!
שכּור איז אַ גױ!
שכּור איז ער,
טרינקען מוז ער,
װײַל ער איז אַ גױ!...

סאשקע [שטופּט דעם הונט קאַפּלען]. װאָס זאָגסט דו אױף מײַן הונט?

קאַפּעל [שפּרינגט־אױף] זינט איך לעב... זינט איך שטעה אױף מײַנע פיס...

צביה־קיילה [צו סאשקען]. לאז צו־רוה! קום בעסער אהער, וועל איך איהם געבען עסען.

סאשקע [פרייליך]. לאנג לעבען זאלסט דו, צביה־קיילה! דערפאר האב איך דיך ליעב! [גיט דעם הונט עסען. עס קומט־אן מאשע].

איציק. נו, מאשעניו, מיין לעבען? האסט אפגעגעבען די בריוולעך אקוראט?

מאשע. וואס דען האב איך געטהאן?

איציק. בראוואַ! [טראגט־צו דאס גלעזעל צו די ליפען און שיסט־אוים א מורא'דיגען געלעכטער. אלע בלייבען זיצען, קוקען זיך איבער].

צביה־קיילה. וואס איז דיר צוגעקומען, משומד איינער?

קלמן דלות. א איד איז פריילין. ס'איז איהם גוט אויפ'ן הארצען, לאכט ער... א איד איז ניט קיין גוי... א איד... [זינגט]

נעמט א איד א גלעזעלע וויין,
א גלעזעלע וויין,
א גלעזעלע וויין.
שעלט ער באלד אין טאטען אריין,
אין טאטען אריין,
אין טאטען אריין.

אלע.

אוי, אוי, אוי!
שכור איז א גוי!
שכור איז ער,
טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז א גוי...

איציק [שיסט־אוים נאך א מאל א געלעכטער]. אוי, אידען, איהר זאלט וויסען, וואס דארטען טהוט זיך! [ווייזט ארויף, אויף די טרעפ].

צ ב י ה־ק י י ל ה [צו מאשען]. וואס קוועלט ער אזוי, דער משומד?

מ א ש ע. ווייסט איהם דער רוח! ס'איז איהם אנגעקומען דאס משוגעת...

ק א פ ע ל. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס...

א י צ י ק [האלט זיך ביי די זייטען, לאכט אלע מאל שטארקער].

וואס ווייסט איהר, וואס פאר א חתונה איך האב אנגעארבייט! איך האב דאך פארביטען די יוצרות... אריינגעלעגט מיין אראנ־טשיק'ס בריוועל צו דער שענער קאלאראדע, און דעם אפטייקער'ס בריוועל צו מיין אראנטשיק'ס כלה'כען — און לאזען זיי זיך דארטען רייסען ווי די קעץ! [ווערט שיער ניט צעפלאצט פאר געלעכטער].

צ ב י ה־ק י י ל ה [א פליעסק מיט די הענט]. אה, דו משומד איינער, וואס האסט דו געטהאן?

מ א ש ע [ברעכט די פינגער]. אוי, א דונער איז מיר! אט לויף איך זיי זאגען. [לאזט זיך לויפען. צביה־קיילה האלט זי אפ].

צ ב י ה־ק י י ל ה. וואס וועסט דו לויפען? איצט איז שוין פארפאלען... מאך שוין בעסער א שוויינ. לאזען זיי זיך רייסען, לאזען זיי זיך בייסען. א שענע ריינע כפרה!

א י צ י ק [קאטשעט זיך]. אוי, איך וועל דאס ניט אויס־האלטען!...

ק א פ ע ל [קנייטשט מיט די פלייצעס]. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס!

ק ל מ ן ד ל ו ת. ער לאכט, מהכתיתי. וואס אהרט אייך, לאז ער לאכען, לאז א איד אויך לאכען... א איד איז ניט קיין גוי... א איד... [זינגט].

שכור איז א גוי!
שכור איז ער,
טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז א גוי!...

א י צ י ק [צו קלמנ׳ען]. אַט וועמען איך האָב ליעב! לאָם איך האָבען אַזאַ יאָהר, וואָס פאַר אַ איד דאָס איז! לחיים, רב קלמן! איהר פאָלגט מיך, נעמט טרינקט לחיים צו אייער צביה־קיילה׳ן, און לאָז זיין אין אַ גוטער שעה! איהר מיינט, מע ווייסט ניט, אַז איהר שדכנ׳ט זיך צו איהר? האָט קיין יסורים ניט, מע ווייסט, אַ וועלט שלאָפט ניט!... לאָם איך האָבען אַזאַ יאָהר, וואָס פאַ״ אַ גלייכער סליוועק דאָס איז! [גיסט זיי אַן ביידען אַ גלעזעלווישניק]. טרינקט לחיים און לאָז זיין מיט גליק, פון דאַנען אין איין אייגענער, ווי מיין פעטער האָט געזאָגט, בשעת מע האָט איהם דאָס דריטע מאָל אריינגעזעצט אין געפענקעניש... און דו, מיין טייערע נשמה, מאַשענקע, לעבען זאָלסט דו מיר, דו מיינסט, איך ווייס ניט, אַז דו האָסט מיך ליעב? לאָם איך, למשל, נישט קומען צו געהן אַ טאָג, פליהסט דו דאָך צוואַנציג מאָל אַראָפּ אין קיך, זעהען, צי בין איך שוין געקומען, און לאָם איך קומען צו געהן — שעלטסט דו מיך פלומרשט מיט טוידטע קללות... נאַר בלאָטע! איציקען נאַרט מען נישט! איציק ווייסט!... נאַ, זעה, וואָס כ׳האָב דיר געקויפט! [נעמט ארויס און טהוט איהר אַן אַ קייטעל אויפ׳ן האַלז]. ס׳איז כסף טהור — ריין גאָלד, גאָר עלע וואָס דו ביזט. פאַרגויז געזונט, ווי מיין רבי האָט געזאָגט מיינעם אַ חבר, בשעת ער איז געפאַלען און האָט זיך צעשפּאָלטען אַ ליפּ... [טראָגט איהר אונטער אַ גלעזעל ווישניק. זי קווייקעלט זיך, באַטראַכט די קייט, באַווייזט צביה־קיילה׳ן].

צ ב י ה־ק י י ל ה. פאַרנויז געזונט! [אויף איציקען]. אַ משומד דאָס איז!

ק אַ פּ ע ל [געהט־צו צו מאַשען, באַטראַכט די קייט, קנייטשט מיט די פּלייצעס, געהט צוריק]. זינט איך לעב! זינט איך שטעה אויף מיינע פים!...

א י צ י ק. מכּח חתונה וועלען מיר שמועסען איין אַנדערש מאָל. איצינד דאַרף מען ברעכען טעלער. [נעמט פונ׳ם פּריפּעטשיק

צוויי טעלער, טהוט זיי א ווארף אין דער ערד אריין]. מזל־טוב אייך, רב קלמן! מזל־טוב אייך, צביה־קיילה! מזל־טוב דיר, מאשענקע! מזל־טוב אייך, רב יצחק אליין! [צו קאפלען]. רב פלעשעלשוויינקער, גיט אונז אפ מזל־טוב! מזל־טוב! [נעמט אלעמען פאר די הענט. רב קלמן שאקעלט זיך. צביה־קיילה רייסט זיך. מאשע קווינקעלט זיך. קאפעל קנייטשט מיט די פלייצעס. מע געהט א ראד. סאשקע מיט'ן הונט — אויף אין קאהן. איציק זינגט, קלמן העלפט איהם צו].

אב איז א פאטער,
קדר איז א טאטער,
מים רופט מען וואסער,
וואסער רופט מען מים,
דארף מען טרינקען לחיים —
לחיים! לחיים! לחיים!

טיירערעדערידעראם! טיירערעדערידעראם! טידערידעראם! לא־דערידערידעראם! וואכטידעראם! רב קלמן! שטארקער! העכער!... קאפעל! סאשקע! פיסלעך!... טיירערעדערידעראם! טיירערעדערידעראם! טידערידעראם! לאדערידערידעראם! וואכטידעראם!... [עס עפענט זיך די שטובטיר און עס באווייזט זיך אויף דער שוועל קלארא, און באלד נאך איהר אנא].

קלארא. ווער האט געבראכט דעם בריעף? [דערזעהט דעם עולם טאנצען, טהוט א שפרונג־אפ צוריק].

אנא. ווער האט געבראכט דעם בריעף? [דערזעהט קלאראן, טהוט א שפרונג־אפ צוריק. — דער עולם הערט־אויף צו טאנצען. מע בלייבט שטעהן פארגליווערט, יעדער אין איין אנדער פאזע].

קלארא. נא זעה, וואס דיין תכשיט שרייבט צו דיר! [טהוט איהר א שמיץ דאס בריוועל אין פנים אריין].

אנא. נא זעה, וואס דיין גאקעטער פראוויזאר שרייבט צו דיר! [א שמיץ דאס בריוועל אין פנים אריין].

א י צ י ק [כאפט זיך ביי די זייטען, קאטשעט זיך פאר געלעכטער]. פארביטען די יוצרות! חא־חא־הא! א קאמעדיע, ווי איך בין א מענטש! חא־חא־הא־חא!

א ל ע. פארביטען די יוצרות! חא־חא־חא!... [עס וואכסט אוים די נ ג י ד י ת, דערזעהט די פלעשלעך מיט די גלעזלעך אויפ׳ן טיש און דעם עולם, ווי מע איז פריילעך און מע לאכט, ווענדט זיך צו די טעכטער].

ד י נ ג י ד י ת. וואס איז דא? וואס טהוט זיך דא? [צו די דיענסטען]. א ווייסטער, א פינסטערער, א שלים־מזל׳דיגער חלום צו מיינע שונאים׳ס קעפ און צו אייערע הענט און פים! וואס איז דאס? צביה־קיילה, וואס איז דאס פאר שכורים ביי מיר אין קיך?!... וואן פון דאנען! וואן, שכורים!!!...

א י צ י ק [צו קלמנ׳ען]. איהר הערט, רב קלמן, אין וואס מען איז אונז חושד?

ק ל מ ן ד ל ו ת [קוים וואס ער פלאנטעט מיט דער צונג]. שכורים? חס ושלום! ווי קומט דאס צו א אידען? ובפרט נאך דער מעטאדע פונ׳ם שטאנדפונקט פון דער קאפיטאליזאציע אין די פארגעשריטענע עלעמענטען פונ׳ם קאפיטאל! ווייס איך וואס! א איד איז ניט קיין גוי... [זינגט, די איבעריגע העלפען איהם מיט].

אוי, אוי, אוי!
שכור איז א גוי!
שכור איז ער,
טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז א גוי!...

[די נגידית, אויסער זיך, לויפט־אראפ פון די טרעפ, כאפט פון די ווענט די קליידלעך, וויל אנהויבען ווארפען אין דרויסען ארוים. זי ווערט אונטער־געכאפט פאר די הענט פוןביידע זייטען: פון איין זייט איציק, פון דער אנדערער זייט קאפעל, ווערט אריינגעכאפט אין רעדעל אריין. אלע זינגען און טאנצען. זי רייסט זיך מיט אלע כחות, נאר זי מוז נאכטאנצען מיט אלע אין קאהל. פונקט אויף דער מיטען דרעהט זיך סאשקע מיט׳ן הינטעל, מאכט פיסלעך אקעגען דער מוטער. איציק גיט אונטער אלעמען היץ, זינגט. אלע העלפען

איהם, אלע דרעהען זיך, ווי א ווירבער. — פון אויבען, פון די טרעפ אראפ, קוקט מיט גרויסע אויגען דער **נגיד**, א שענער איד מיט א צילינדערהוט און מיט א שטעקעל, ווייזט־אויס, נאר־וואס געקומען פון גאס, זעהט דאס בילד, פארשטעהט ניט וואס זאל דאס באדייטען. ער טהוט זיך א לאז אראפ, הויבט אויף דעם שטעקען מיט גרויס אויפרעגונג, שרייט עפּים, נאר מע הערט ניט וואס. אין איין מינוט ווערט ער ארייגעכאפט אין רעדעל אריין, און ער מוז טאנצען מיט אלע אינאיינעם. פונ'ם געזאנג ארויס הערט זיך איציק'ס קול].

איציק [טאנצענדיג]. פריילידך! אידען! לעבעדיג! אוים בעלי־בתים! אוים משרתים! אלע גלייך!... פארביטען די יוצרות!... רב קלמן! שטארקער! לעדערידערידאם! וואכע טידעראם!

לאנגזאם פאלט דער פארהאנג

אגענטען

אַ שפּאַס אין איין אַקט

געשריבען אין יאָהר 1905

פערזאנען:

מנחם־מענדעל יקנהז. א יונגערמאן א קליינשטעדטעלדיגער, אנגעטהאן אין א נייעם גארניטער, נאר־וואס פון דער נאדעל, מיט א נייעם קאפעליש, וואס זיצט ניט גוט אויפ'ן קאפ, און מיט א קאלנער, וואס קוועטשט איהם ארויס די אויגען פון שטערן. אויפ'ן שוים האלט ער א גאנץ גרויסען פארטפעל, אויך א נייעם.

מארק מאיסעיעוויטש לאממערענשיסער. א יונגערמאן א שטשאגאל. אויך מיט א גרויסען פארטפעל.

אקים איסאקאוויטש באקפיש. א געפאקטער פארשוין, וואס האלט פון דער אכילה. אויך מיט א גרויסען פארטפעל.

לאזאר קאנסטאנטינאוויטש טערקעלטויב. א פארשוין מיט א גרויסער בארד און מיט א גרויסער משפחה: א ווייב מיט עטליכע קינדער, איינס קלענער פונ'ם אנדערען.

פארשיידענע פארשוינען, סטאטיסטען.

די געשיכטע קומט פאר אונטערוועגנס, אין וואגאן דריטער קלאס.

[אין וואגאן. — אייניגע פארשוינגען זיצען, אייניגע ליגען אויס־געצויגען, אייניגע שלאפען. — אויף די פאליצעס פעקלעך, טשע־שאדאנעס. — פארענט, איינער אליין אויף א באנק, נאהענט צום פענסטער, זיצט מנחם־מענדעל, באטראכט דעם נייעם נאר־ניטער, רעדט צו זיך אליין].

ערשטע סצענע.

מנחם־מענדעל. אנגעטהאן מיך א ביסעל — ווי א חתן. אויסגעפוצט — ווי א מויד. א חסרון — די הויזען א ביסעל צו שמאלדליך, און דער קאלנער... אוי, דער קאלנער! נאר אויף צו דערווארגען ווערען!... איך פאהר. איך וויים, וואוהין איך פאהר? „איהר וועט זיין, זאגען זיי, א גוטער אגענט. אייער פאמען אליין, זאגען זיי, איז שוין גענוג! א ווערטעלע אויס־צורעדען — מנחם־מענדעל יקנהז, וואס מע קען איהם, זאגען זיי, ווי א בייזען שילינגער, אומעטום: אין יעהופעץ, אין בויבעריק, אין מאזעפעווקע, און וואו ניט? פאהרט, זאגען זיי, צווישען אייערע אידעלעך און זייט מצליח! שטראפירט, זאגען זיי, מענטשען פונ׳ם טוידט“... שטראפירען מענטשען פונ׳ם טוידט? ווי אזוי נעמט מען דאס און מע שטראפירט־אפ יענעם פונ׳ם טוידט? זאל איך אזוי וויסען א בייזע וועטשערע. חאטש זיי האבען מיך געלעהרענט צוויי טאג כסדר הלכות־אגענט, און „אוואנס“ האט מען מיר אויך געגעבען, און דאס איז דאך דער עיקר, מחמת אלע אגענטען נעמען אוואנסען. ס׳זאל ניט זיין קיין אוואנסען, וואלטען ניט געווען, זאגען זיי, קיין אגענטען.. חוץ לזה, האבען זיי מיר אנגעפאקט א פולען פארטפעל מיט קאנחיוי־

טוציעס, מיין איך אינסטרוקציעס, ווי אזוי איין אגענט איז זיך נוהג בשעת שטראפירען יענעם פונ'ם טוידט. מע באדארף זיך נעמען אקארשט צו די קאנסטיטוציעס, מיין איך אינסטרוקציעס... [עפענט־אויף דעם פארטפעל און באקומט־ארויס א בריוועל]. א! מע זאל דערמאנען משיח'ן — שיינה־שיינדעל'ס א בריוועל! ווי זאגט די שוויגער מיינע: „אז מע זוכט א שער, געפינט מען א בעזים"... מע דארף פון דעסטוועגען לייענען נאך א מאל, וואס שרייבט עפּיס מיין פלונית'טע, זאל מאריך ימים זיין? במילא סקוטשנע אין וואגאן, גיטא וואס צו טהון. [לייענט דאס בריוועל]. „לכבוד בעלי היקר הנגיד החכם..." בקיצור... „מוהר"ר מנחם־מענדעל נ"י. ערשטענס, קום איך דיך צו מעלדען, אז מיר זענען אלע גאט צו דאנק אין בעסטען געזונט, געב גאט דאס נעמליכע פון דיר צו הערען אויף ווייטער ניט ערגער..." [רייסט איבער]. דאנקען השם יתברך, וואס חאטש געזונט. [לייענט ווייטער]. „צווייטענס, שרייב איך דיר, זאלסט אזוי כח האבען, משומד איינער..." [רייסט איבער]. שוין! זי הויבט שוין אן מיט איהרע ברכות!... [לייענט ווייטער]. „... זאלסט אזוי כח האבען, משומד איינער, צו חאליען דארטען אין דער קרענק, אין דעם וויסטען פינסטערען יעהופעץ, ברענען זאל עס מיט דיר אינאיינעם אויף איין פייער, ווי איך האב אפילו כח צו פלאנטען מיט די פיס, אז בסך־הכל האט מיר דער שענער דאקטער געהייסען ליגען — ליגען זאל ער אויפ'ן בית־עולם מיט דיר אין שכנות, ווי די מאמע זאגט..." [רייסט איבער]. אהא! די מאמע זאגט!... [לייענט ווייטער]. „... ווי די מאמע זאגט, ס'זאל אייך זיין היימליכער אין די לאנגע ווינטער־נעכט... נא דיר גאר אזא שלאק — א נייע פרנסה האט איהם גאט צוגעשיקט, דעם ברויטגעבער מיינעם! ער וועט שטראפירען מענטשען צום טוידט! וואס הייסט דאס, מענדעל, דו וועסט שטראפירען מענטשען צום טוידט? פאר וואס?..." [רייסט איבער]. זי הויבט ניט אן צו פארשטעהן, וואס מע שרייבט איהר! [לייענט ווייטער]. „ביזט דאך קלאר משוגע — משוגע מעגסט דו ווערען פאר אלע אידען און פאר אלע גויים,

להבדיל, ווי די מאמע זאגט..." [רייסט איבער]. זי איז שוין ווידער דא מיט דער מאמע! [לייענט ווייטער]. „...ווי די מאמע זאגט: א פערדעל, אז מע לאזט דעם אפ די לייצעס, פארדרייסט דאס אויך דעם ווידעל. קארג, הייסט עס, וואס דו האסט איבערגעדיענט אלע עבודה־זרות, געווען שוין וואס אין דער קארט: א הענדלער — א טענדלער, א מעקלער — א שמעקלער, א געהער — א דרעהער, א שדכן — א בדחן, וואס די גאנצע וועלט האט מיט דיר צו טהון, — באדארפסט דו נאך אויספרובען האנדלען מיט טוידטע לעבעדיגע מתים, ווי זאגט די מאמע זאל לעבען: ווארט־ווארט, ער וועט זיך דיר שוין באלד פארשטעלען פאר איין אם אויך ערגיץ אין פוילען!... וואלט ניט גלייכער געווען טויזענט מאל, זאלסט, למשל, זיין אצינד אויף דער מלחמה מיט יאמפאני..." [רייסט איבער]. יא, ס'פארשטעהט זיך! אט פליה איך!... [לייענט ווייטער]. „...און קומען צו פאהרען אהיים אין אזא שטאנד, חלילה, ווי אונזער משה־וועלוועל־לוי־אברהמ'ס איז געקומען, פינסטער איז מיר, אהן הענט און אהן פיס און אהן לייב און אהן לעבען, ווי די מאמע זאגט: די קויל וויסט דען וועמען זי שיסט?... גערענק זשע, מענדעל, איצטיגס מאל זאג איך דיר מיט גוטען: ס'זאל אויף דיר קומען א מהומה, א שרפה, א מגפה..." [עם קומט־אריין אין וואגאן לאמטערענשיסער מיט א גרויסען טשעמאדאן, זוכט איין ארט אויף צו זעצען זיך].

צווייטע סצענע.

לאמטערענשיסער [רוסיש]. מאזשנא ק'וואם? *

מנחם־מענדעל [באהאלט דאס בריוועל אין פארטפעל. אויף רוסיש]. אך! דליא טשעווא ניעט? ** [צו זיך]. א פיינער פארשוין מיט א שענעם טשעמאדאן... אפשר וועט ער זיך לאזען שטראפירען פונ'ם טוידט?

---

* מעג מען צו אייך? — ** פאר וואס ניט?

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [באשטאט דעם טשעמאדאן, זעצט זיך אוועק נעבען מנחם־מענדלען. נעמט־ארויס א פאפיראס, רעדט רוסיש]. ניעט לי או וואס אגניא? * [צו זיך]. נאדא זאנדיראוואט פאטשוואו — א טאפ אין וואגען...

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. אך! דליא טשעווא ניעט? [גיט איהם א שוועבעלע. רעדט צו זיך]. גאנץ גוט, וואס ער הויבט־אן אויף צופריהער.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [טראגט איהם אונטער א פאפיראס]. ניע אוגאדנא לי? ** [צו זיך]. א פאדחאדיאשטשי *** סוביעקט... א פראווינציאל מיט א נייעם גארניטער... אפשר וועט מען קאנען מיט איהם מאכען א געשעפט? חאטש א קליין סטראחאווקעלע אויף אויסשלאגען די הוצאות...

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל [נעמט]. אך! דליא טשעווא ניעט? [פאררויכערט, רעדט צו זיך]. זעהט־אויס, א גאנץ לייטישער מענטש. ער וועט זיך, אם ירצה השם, געווים פארשטראפירען פונ'ם טוידט.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו זיך]. מיט אזא חניאק קאן מען רעדען אויף אידיש. [הויבט אן רעדען אידיש]. א חיות צו פאהרען אין באהן... נישט דאס, וואס אמאל! אז מען איז געפאהרען מיט דער פוהר, פלעגט מען זיך, ווי פאנימאיעטיע, **** שלעפען און שלעפען און שלעפען.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל [זאגט איהם נאך]. שלעפען און שלעפען און שלעפען.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. מען איז געווען אין גלות בײ'ם בעל־עגלה, כחומר ביד היוצר.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. כחומר ביד היוצר.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. ער פלעגט אנפאקען א בויד מיט פארשוינען פון כל מאמינים שהוא.

---

* האט איהר אפשר פייער? — ** צי ווילט איהר ניט? — *** א פאסענדער. — **** איהר פארשטעהט?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. פון כל מאמינים שהוא.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. אידען, און ווייבער, און א זעקעל־מעהל, און א חזן, און א ציעג, און א גלח...

מ נ ח ם מ ע נ ד ע ל. און א ציעג, און א גלח...

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. און אז מען איז געקומען בארג־ארויף, האט ער געהייסען די פארשוינען, זיי זאלען זיך מטריח זיין אראפגעהן, מיר בעט אייך מחילה.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. מע בעט אייך מחילה.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. און היינט בין איך מיר א פריץ. זיץ מיר, ווי פאנימאיעטיע, אין וואגאן און רויכער מיר א פאפיראס, אי ניקאקיך!

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. אי ניקאקיך!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. איין מעלה האט נאר געהאט דאס אמאליגע זאהרען — מען איז געוועזן זיכער מיט'ן לעבען. מע האט נישט מורא געהאט, טאמער חלילה איין אומגליק, א קאטאסטראפע, דאס הייסט, טאמער קעהרט מען זיך איבער, ווי פאנימאיעטיע, און מע פליהט, ווי די האלעשקעס, מיט'ן קאפ אראפ.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. ווי די האלעשקעס, מיט'ן קאפ אראפ.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. גוט, אז מען איז באוואהרענט האטש מיט עטליכע טויזענט קערבלעך אויף נאכ'ן טוידט, דאס ווייב מיט די קינדער זאלען חלילה ניט דארפען, ווי פאנימאיעטיע, געהן איבער די הייזער.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. איבער די הייזער... [צו זיך]. ער געהט גלייך, ווי א גוט פערד...

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו זיך]. ער געהט דאך מיר נאך, ווי א לאשעקעל! [הויך]. ווארום כל זמן, פארשטעהט איהר מיך, דאס רעדעל דרעהט זיך, דרעהט זיך עס.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. דרעהט זיך עס.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. און אז עס הערט זיך אויף צו דרעהען, איז — סטאפ מאשינא!

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. סטאָפּ מאַשינאַ!

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו זיך]. ער לאָזט זיך פיהרען. מע דאַרף געהן מיט איהם גלייך צו דער שטאַל. [הויך]. דער חסרון, וואָס ניט יעדער קאָן זיך באַוואָהרענען מיט געלט. היינטיגע הוצאות, ווי פּאַנימאַיעטיע, מיט היינטיגע־ע־ע־ע...

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. מיט היינטיגע־ע־ע־ע...

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. איז חאָטש, פּאָקראַיניע מיערע, אַ סטראַחאָווקעלע.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. פּאָקראַנעמיר, אַ סטראַחאָווקעלע... [צו זיך]. ס'איז דאָך טאַקי עפּיס נאָר מן השמים, כלעבען!

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. איך האָב מיך גראָד דערמאַנט אַצינד, וואָס ביי אונז האָט זיך געטראָפען אַ מעשה. איינער אַ געמיינער בעל־הבית, וואָס האָט אויף זיין לעבען ניט פאַרמאָגט קיין טויזענט קערבלעך, ווי פּאַנימאַיעטיע, ניט אָנגעקוקט קיין גאַנ־צען הונדערטער אין די אויגען, האָט ער אָבער שכל געהאַט באַ־צייטענס זיך פאַרסטראַחירען אין עטליכע טויזענט קאַרבען. איצט איז ער געשטאָרבען, פּאָהרענדיג, ניט פאַר אייך גערעכט, אין באַהן, האָט מען זיין ווייב אויסגעצאָהלט ביי אונז ניט לאַנג פינף טויזענט קאַרבען מעות מזומנים, אחת ואחת!

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. מעות מזומנים, אחת ואחת! פונקט דאָס איינענע, וואָס ביי אונז. ביי אונז האָט זיך אויך געטראָפען אַזאַ מעשה — ניט מיט פינף, נאָר מיט צעהן טויזענט קערבלעך. גאָט זאָל מיר אַזוי העלפען בכל אשר אפנה!

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [אויסער זיך]. צעהן טויזענט קאַרבען?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. צעהן טויזענט קאַרבען.

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. וואָס האָבען זיי געטהאָן מיט אַזאַ סומע געלט?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. וואָס זאָלען זיי טהון? זיי האָבען געעפענט אַ קראָם, אַ שאַרפע קראָם!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. אזוי? נו? און זיי לייזען עפּים געלט?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. נאָך א מין לייזען! מאסף ממון!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו זיך]. איצט איז דער בעסטער מאָמענט. מע דאַרף איהם נעמען אויפ'ן צימבעל. [הויך]. ניט שייך צו זאָגען, מקנא זיין א געשטאָרבענעם; נאָר אז מע דערמאָנט זיך אָן די לעבעדיגע, ווי פּאַנימאַיעטיע... יעדער האָט א ווייב און קינדער... [זיפצט]. איטליכער באַדאַרף עס טהון...

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [זיפצט]. הערסט דו, אָט דאָס שמועסט מען דאָך! [צו זיך]. אָט איצט איז די בעסטע צייט איהם נעמען אין חדר אריין.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [זיפצט]. אז וואויל איז דעם, וואָס טהוט עס אָפּ באַצייטענס.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [זיפצט]. ווער ס'האָט שכל, דער פאַרהאַפּט פריהער, דער... און עס קאָסט גאָר ניט אזוי טייער. וואָס קאָסט עס דען?

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [אויפגעלעבט]. עס ווענדט זיך אין די יאָהרען. איך מיין, אז מע קאָן דאָס אָפּמאַכען דאָ טאַקי?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [אויפגעלעבט]. פאַר וואָס ניט?

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. א דאָקטער קאָן מען קריגען נאָכדעם, צושטעלען א סווידיעטיעלסטווע, ווי פּאַנימאַיעטיע...

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. דאָס איז די לעצטע דאגה דאָס. דער עיקר איז די סומע.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [חאַפּט זיך צום פּארטפּעל]. ניט די סומע איז דער עיקר, דער עיקר איז די יאָהרען.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [חאַפּט זיך צום פּארטפּעל]. געוויינטליך, די יאָהרען. למשל, וויפיעל זענט איהר אַלט?

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. איך? וואָס געהער זיך אָן, וויפיעל איך בין אַלט?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. וואָס הייסט, וואָס געהער זיך אָן? איהר זאָגט דאָך, אַז דער עיקר איז די יאָהרען, זאָגט איהר דאָך!

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. וואָס הייסט? איהר ווילט דען מ י ך פאַרסטראַחירען?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. וואָס דען? איהר וו י פאַרשטראַפירען?

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. איהר זענט דען אויך איין אַגענט?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. נאָך אַ מין אַגענט! אַ סופּ־אַגענט!

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [שטעהט־אויף, גיט איהם די האַנט און שטעלט זיך פאַר גאַנץ העפליך, נאָר מיט גדלות]. מאַרק מאַיסעיעוויטש לאַמטערענשיסער, אַקרוזשנאַי אַגענט־אַקוויזיטאָר פון „עקוויטעבל".

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל [שטעהט־אויף און שטעלט זיך פאַר גאַנץ עלעגאַנט]. מנחם־מענדעל יקנהז, סופּ־אַגענט פון „יאַקיר". [עס קומט אַריין אין וואַגאָן ב אַ ק פּ י ש מיט צוויי טשעמאָדאַנעס און זוכט איין אָרט אויף צו זעצען זיך].

ד ר י ט ע ס צ ע נ ע.

ב אַ ק פּ י ש. מאָזשנאָ?

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. פּאָזשאַלויסטאַ*.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. פּיזשאַלעטי!

ב אַ ק פּ י ש [זעצט זיך אַקעגען, צעלעגט זיך מיט די טשעמאָדאַנעס. איין טשעמאָדאַן בינדט ער אויף און נעמט־אַרויס פון דאָרטען פלעשלעך מיט קעסטלעך מיט אַלערליי פאַרבייסענס, שטעלט־אַוועק דעם צווייטען טשעמאָדאַן פּאַפּעריק, ווי אַ טישעל, און נעמט זיך צום אַנבייסען]. אונטערוועגענס, הערט איהר, איז גוט, אַז מע פיהרט מיט זיך אַלסדינג, וואָרום ניט אויף יעדער סטאַנציע קריגט מען וואָס מע דאַרף, און נישט אַלס־דינג, וואָס מע גיט מיר, דאָס עס איך. איך האָב מורא פאַר מיין

* ביטע.

מאַגעז. דאָס הייסט, ס'איז חלילה ביי מיר ניט קיין קראַנקער מאַגעז, הלואי וויימער, נאָר איך האָב מורא, איך זאָל איהם ניט קאַלי מאַכען. דער מאַגען, הערט איהר, דאָס איז אַ קעסעל. הערט אויף חלילה דער קעסעל צו קאָכען, איז די גאַנצע מאַשינע אין דער ערד. [עפענט-אויף אַ פלעשעל און גיסט זיך אַז אַ כוסה]. לחיים, אידען, לאָמיר זיין געזונט. [גיסט אַז נאָך אַ כוסה און טראַגט-אונטער מנחם-מענדלען]. פאַרזוכט, זייט מוחל, דאָס דאָזיגע ביסעל. ס'איז מיינע אייגענע נאַסטאָיקע אויף מאַראַנצענשאָלעכץ.

מ נ ח ם - מ ע נ ד ע ל [צו זיך]. עפּיס זעהר אַ ליעבהאַרציגער פאַרשוין. אפשר וואָלט מען איהם געקאָנט פאַרשטראַפירען פונ'ם טוידט? [הויך]. אַ דאַנק! גיט בעסער זיי. [ווייזט אַז אויף לאַמטערענשיסערען].

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו מנחם-מענדלען]. טרינקט. טרינקט. [צו זיך]. אַ פריינדליכער סוביעקט. מע קאָן איהם פאַרסטראַחירען, אויסשלאָגען הוצאות...

ב א ק פ י ש [טרינקט נאָך אַ גלעזעל און טראַגט-אונטער לאַמטערענשיסערען]. פאַרזוכט, איך בעט אייך, אַ ביסעל משקה און פאַרבייסט מיט די דאָזיגע סאַרדעלען. אויסגעצייכענטע סאַרדעלען. הא? וואָס זאָגט איהר? גוטע סאַרדעלען? פרישע? איך לאָז מיך ניט אין וועג אַריין אָהן סאַרדעלען. אַ קשיא אויף אַ מעשה, וואָס עס טרעפט זיך אין וועג. אין וועג דאַרף מען זיין געהיט מיט'ן עסען, וואָרום דאָס געזונט, הערט איהר, איז טייערער פון אַלסדינג. [בינדט-אויף אַ פּעקעל דאַרע קישקע, עסט אַליין און גיט זיי]. האָט איהר שוין פאַרזוכט מיינע סאַרדעלען, מעגט איהר שוין פאַרזוכען מיין דאַרע קישקע אודאי. האָט קיין מורא ניט, ס'איז אי פריש, אי כשר. איך, אַז איך קויף קישקע, קויף איך ניט אַבי וואָסער קישקע. דאָס געזונט, הערט איהר, איז טייערער פון אַלסדינג. וואָרום אַז מע דערמאָנט זיך אינ'ם טוידט, איז מען ניט זיכער מיט'ן לעבען, ובפרט אַז מע האָט אין דער היים אַ ווייב מיט צוויי קינדערלעך, צוויי אויגען אין קאָפּ.

לאמטערנשיסער [עסט]. נישט מעהר, ווי צוויי?

מנחם־מענדעל. צוויי סך־הכּל?

באקפּיש [קייעט]. קאַרג? און טאָמער חלילה מאַכט מען א שטאַרב?

לאמטערנשיסער [עסט]. מיט אייער קאָמפּלעקציע?

מנחם־מענדעל [עסט]. קיין עין־הרע, מיט אייער אויסזעהן?

באקפּיש [קייעט]. קוקט נישט, וואָס איך בין אזוי... איך זאָל מיך ניט אונטערהאַלטען מיט'ן עסען, וואָלט איך שוין — ע־הע־הע! [בינדט־אויף נאָך א פּאַקעט]. אַנו, פּאַרזוכט נאָר, זייט מוחל, פון אָט דעם געדרויכערטען פליש! ס'איז קאַלט, נאָר ס'איז פּריש. איך, אז איך קויף פליש, קויף איך ניט אַבי וואָסער א פליש. פאַר וואָס נעמט איהר ניט קיין זויערע אוגערקע? ס'איז אתרוגים, ניט קיין אוגערקעס. מיין ווייב זאָל געזונט זיין, איידער איך פאָהר־ארויס פון דער היים, אז זי הויבט מיר אָן צו פּאַקען, פּאַקט זי, און פּאַקט, און פּאַקט, און פּאַקט... נעמט, איך בעט אייך, צו גלעזלעך ווישניק. ס'איז אייגענער ווישניק, מיין ווייב'ס מלאכה.

לאמטערנשיסער [טרינקט]. א געטריי ווייב ביי אייך.

מנחם־מענדעל [טרינקט]. ביי אייך א ווייב א געטרייע.

באקפּיש. א זעלטענהייט. איינע אין א גובערניע! וואָס ווייסט איהר?

לאמטערנשיסער. ניט קיין ווייב איז דאָס, ווי פּאַנימאַיעטיע, נאָר עפּיס איין אוצר!

מנחם־מענדעל. איין אוצר, ניט קיין ווייב!

באקפּיש. וואָס ווייסט איהר? וואָס ווייסט איהר?

לאמטערנשיסער [צו זיך]. אָנגעטראָטען אויפ'ן רעכטען אָרט... מיר דאַכט, עס וועט געהן א גאַנג... [הויך]. אזא ווייב דאַרף מען שעצען.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [צו זיך]. ער געהט מיט איהם אויף א דרך... [הויך]. אזא ווייב דארף מען האלטען בכבוד, אזא ווייב!

ב א ק פ י ש [שיילט א מאראנץ]. וואס ווייסט איהר? וואס ווייסט איהר? נעמט, איך בעט אייך, א מאראנץ. ס'איז גוטע מאראנצען. אז איך געה קויפען מאראנצען, קויף איך ניט קיין אבי וואסערע מאראנצען. דאס האט אויך זי איינגעפאקט מיר, מיין ווייב מיין איך...

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [שיילט א מאראנץ]. אזא ווייב, ווי אייערע, טאר מען ניט לאזען אזוי, אהן א שום באוואהרעניש, חלילה, אויפ'ן ערגסטען פאל, טאמער איין אומגליק, חס ושלום. ווי פאנימאיעטיע? איך געה מיט דעם גאנג, אז וואבשטשע א ווייב באדארף מען באוואהרענען, און ווער שמועסט נאך מיט קינדער, און ווער שמועסט נאך אזעלכע מענטשען ווי מיר, פאני־איעריע, וועג־מענטשען...

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [צו זיך]. ער מאכט דאס גאר שלעכט, כלעבען! [הויך]. מיר זענען דאך עפים ווי־טענע זענען מיר!

ב א ק פ י ש. איך געה אויך מיט דעם גאנג, אז ווייב מוז מען באוואהרענען, פארזיכערען האטש מיט א קאפיטאל פון אזעלכע צעהנטויזענט קערבלעך. דערויף איז פארהאן נאר איין מיטעל.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [אויפגעלעבט]. אפסטרא... זיך?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [אויפגעלעבט]. שטראפירען זיך פונ'ם טוידט?

ב א ק פ י ש. פון וואנען האט איהר געטראפען, וואס איך מיין? איהר האט ביי מיר ארויסגעריסען די ווערטער פונ'ם מויל!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. דער שכל איז מחייב. ווארום מיט וואס דען קאנען אזעלכע מענטשען ווי מיר, פאנימאיעטיע, באוואהרענען אונזערע ווייבער?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. א פראסטער שכל!

באקפיש. איהר זענט זעהר גערעכט. אז מע קאָן צאָהלען ביסלעכווייז, און קיין סך קאָסט דאָס ניט... ווער פון אייך ביידען וואָלט וועלען מאַכען דאָס עסק?

לאַמטערענשיסער [האַפּט זיך צום פּאָרטפּעל]. איך, געוויינטליך. [קוקט אויף מנחם־מענדלען פון אויבען אראָפּ].

מנחם־מענדעל [האַפּט זיך צום פּאָרטפּעל]. געוויינטליך, איך.

באקפיש. ווילט איהר, הייסט דאָס, ביידע? מהכתיתי, נאָך גלייכער. [בויגט זיך צו נאָכ'ן פּאָרטפּעל]. אַז'ס דאָקטער, מיין איך, וועט קיין מניעה ניט זיין.

לאַמטערענשיסער. פון'ם דאָקטער קאָן מען נאָכ־דעם צושטעלען א סווידיעטיעלסטווע. דער עיקר איז די יאָהרען.

מנחם־מענדעל. א פּאַפּיער פון'ם דאָקטער קאָן מען נאָכדעם צושטעלען. וויפיעל זענט איהר אַלט — אָט דאָס איז דער עיקר.

באקפיש. איך?

לאַמטערענשיסער. ווער דען?

מנחם־מענדעל. ווער זשע דען, איך?

באקפיש. וואָס הייסט? איהר האָט דאָך געוואָלט, אַז איך זאָל אייך אָפּ...

לאַמטערענשיסער. איהר זאָלט אונז? מיר האָבען געמיינט אייך!

מנחם־מענדעל. דאָס האָבען מיר אייך געמיינט!

באקפיש. איהר? מיך? איהר זענט דען אג...?

לאַמטערענשיסער. פאַרשטעהט זיך, אַגענטען! נו, און איהר?

מנחם־מענדעל. אַגענטען, געוויינטליך! און איהר ווער זייט?

באַקפּיש [שטעהט־אויף, טרייסעלט זיך אָפּ פונ׳ם עסען, גיט זיי די האַנט]. איך האָב די עהרע מיך פאָרצושטעלען: אַקים איסאַ־קאָוויטש באַקפּיש, אינספּעקטאָר־אָרגאַניזאַטאָר פון „ניויאָרק".

לאַמטערענשיסער. אַזוי? אָחינו אַתּה! מאַרק מאַיסעיעוויטש לאַמטערענשיסער, אַגענט־אַקוויזיטאָר פון „עקווי־טעבל". [קוקט אויף מנחם־מענדלען פון אויבען אַראָפּ].

מנחם־מענדעל. זענט איהר, הייסט דאָס, פון אונזערע מענטשען טאַקי?! [עלעגאַנט]. מנחם־מענדעל יקנהז, סוף־אַגענט פון „יאַקיר"... [עס קומט אַריין אין וואַגאָן טערקעלטויב מיט זיין געזינדעל, מיט אַ סך טשעמאָדאַנעס, פּעקלעך, קוישעלעך מיט פּעטשיילעס. זוכט אַיין אָרט פאַר זיך און פאַר דער משפּחה].

פיערטע סצענע.

טערקעלטויב. מאָזשנאָ ק׳וואַם?

באַקפּיש. איזוואָלטיע*.

לאַמטערענשיסער. ס׳אודאַוואָלסטוויעם**.

מנחם־מענדעל. ספּרעדאָוואָלסטוויעם. [דער נייער פּאַרשוין מיט דער משפּחה הויבט־אָן זיך אויסזעצען מיט ווייב און קינדער און אויסלעגען זיך מיט די פּעקלעך. עס ווערט אַ טומעל, אַ האַרמידער. דער שרייט: „מיטאָג! מאַמע, מיטאָג!" דער וויל אַ טרונק. די מוטער קנאַקט ניסלעך, לעגט די יאָדערען דעם קליינעם קינד אין מויל אַריין, און גאָר אַ קליין קינד האַלט זי אויפ׳ן שוים ביי דער ברוסט. די עלטערע שפּאַרען זיך צום פענסטער, שטופּען־אָפּ איינס דאָס אַנדערע מיט די עלענבויגען. דער פּאַטער איז זיי מכבד — וועמען אַ פּאַטש, וועמען אַ שטורך און וועמען אַ פּאַטילעטשניק].

באַקפּיש [צו זיך]. אַזאַ בעל־משפּחה וואָלט שוין געוויס געמעגט זיין געסטראַחירט. [הויך]. נישט גוט מיט קינדער אין וועג?

---

* ביטע. — ** מיט פאַרגעניגען.

לאַמטערנשיסער [צו זיך]. אַ אָרחאַריאַשטשי סוביעקט אויף צו סטראַחירען זיך מיט די קינדער!... [הויך]. אונ־טערוועגענס מיט קינדער איז, אפנים, שווער?

מנחם־מענדעל [צו זיך]. אפשר וואָלט זיך דער דאָזי־גער פאַרשוין פאַרשטראַפירען פונ׳ם טוידט אפשר?... [הויך]. שווער, אפנים, מיט קינדער אונטערוועגענס?

טערקעלטויב. שווער ווי דער טוידט!

באַקפיש. זיי זענען ביי אייך ציטעריג, ווייזט אויס?

לאַמטערנשיסער. איהר באַלעוועט זיי?

מנחם־מענדעל. געבאַלעוועטע ביי אייך?

טערקעלטויב [דערלאַנגט אַ שטויס דעם עלטערען, ער זאָל אפטרעטען פונ׳ם פענסטער]. ניט אַזוי ציטעריג, ווי טייער.

באַקפיש. פיינע קינדער ביי אייך.

לאַמטערנשיסער. קיין עין ־ה־ געראָטענע, פּאַנימאַיעטיע.

מנחם־מענדעל. געראָטענע, קיין עין־הרע.

טערקעלטויב. נישקשה. לערנען זעהר גוט. גוט דערצויגען. דערציהונג — דאָס איז דער עיקר. [רופט־צו דעם עלטערען]. אַבראַשאַ, קום נאָר אהער! גיב דעם דיאַדי די האַנט. נו, אַבראַשאַ! [אַבראַשאַ וויל ניט געהן און באַקומט אַ פּאַטש פונ׳ם פאָטער]. זעהט איהר אַט־אַ־דעם פּעמפּיק? [ער ווייזט אויפ׳ן צווייטען]. איז דאָס אַ קאָפּ! אַ גאון, זאָג איך אייך! נאָר אַ שייגעץ. אוי, אַ שייגעץ! מיט איהם אויס׳טענה׳ן זיך, וועט ער אייך מאַכען מיט דער בלאָטע... אַט אַ יענעם פאַרמורזשעט אינגעל זעהט איהר? — איין חכם! הערט די מאַמע מיט׳ן קאָטער. נאָר פאַר מיר האָט מען אַ ביסעל דרך־ארץ. דאָס הייסט, מע וואָלט מיך אויך ניט געהערט, האָב איך אַ קאַנטשיק און שמיים, אוי, שמיים איך!... קינדער, הערט איהר, באַדאַרף מען לעהרנען, דערציהען הייסט עס. דערציהונג — דאָס איז דער עיקר. זעהט איהר אַט־אַ־דאָס קליינע וועוריקעל, וואָס די מוטער האָדעוועט איהם מיט ניסלעך? אַ פּיסק! נאָך

נישט אַלט קיין פֿיער יאָהר, און רעדט איטליכס וואָרט, איטליכס וואָרט, ווי איין אַלטער. דאַווידקע! קום נאָר אהער, דאַווידקע! [דאס קליינע וועוורקעל, וואָס מע רופֿט דאָס דאַווידקע, וויל ניט אַראָפּ פֿון דער מוטער'ס הענט, דרעהט־אויס דעם קאָפּ צום פֿאָטער]. זאָג מיר, דאַווידקע, ווי אַזוי רופֿט מען דיך? [דאַווידקע ענטפֿערט: „טיע־טיע־טיע"]. וויפֿיעל ביזט דו אַלט, דאַווידקע? [דאַווידקע ענטפֿערט: „טיע־טיע־טיע"]. דאַווידקע! זאָג דער מאַמע, זי זאָל דיר געבען פֿאָווידלע. [דאַווידקע דרעהט־אויס דעם קאָפּ צו דער מוטער: „טיע־טיע־טיע!"...]. וואָס זאָגט איהר דערויף? איטליכס וואָרט, איטליכס וואָרט, ווי איין אַלטער!

באָקפֿיש [קוועלט]. צו אַזעלכע קינדער באַדאַרף מען אַ סך האָבען.

לאַמטערענשיסער. מע דאַרף זיך צו זיי, פֿאַנימאַיעטיע, גוט אונטערגאַרטלען.

מנחם־מענדעל. גוט אונטערגאַרטלען דאַרף מען זיך.

טערקעלטויב. אַ חידוש אַ ביסעל! איהר זעהט גרויע האָר? [באַווייזט אויף דער באָרד]. נישטאָ נאָך קיין פֿופֿצעהן יאָהר נאָך דער חתונה.

באָקפֿיש [שאָקעלט מיט'ן קאָפּ]. אַי־אַי־אַי!

לאַמטערענשיסער. קיין עין־הרע, אַזאַ חברה!

מנחם־מענדעל. אַזאַ חברה, קיין עין־הרע!

טערקעלטויב. אויסהאַלטען, קליידען, שוכען, לערנען, געבען דערציהונג! דערציהונג — דאָס איז דער עיקר. דאָס הייסט, איך קלאָג מיך נישט חלילה. דאַנקען גאָט, איך האָב זעהר אַ פֿיינע שטעלע, אַרבייט מיר אויס מיינע עטליכע טויזענט קערבלעך מיט אַט די צעהן פֿינגער. [באַווייזט זיי די פֿינגער]. נאָר אַז איך טהו אַ קוק אויף מיין געזינדעל, קיין עין־הרע, און עס קומט מיר אויף דער מחשבה, טאָמער חלילה, לאָז גאָט היטען, די שעה זאָל גאָר ניט זיין... איהר פֿאַרשטעהט? כּל זמן דער קאָפּ דיענט, און די הענט אַרבייטען... איהר פֿאַרשטעהט?

באקפיש. אָ! מיר פאַרשטעהען דאָס זעהר גוט. מיר זענען אויך סעמעינע מענטשען. מיר פיהלען דעם טעם, וואָס הייסט צער גידול בנים.

לאַמטערענשיסער. קינדער פאַרזאָרגען איז, פּאָני־מאַיעטיע, איינע פון די גרעסטע זאַכען!

מנחם־מענדעל. א גרויסע זאַך צו פאַרזאָרגען קינדער, פאַרזאָרגען!

טערקעלטויב. איך טענה דאָס כסדר מיט מיין ווייב, און מיט איטליכען באַזונדער, וואו איך קום, טענה איך דאָס אייגענע: וואָס וואָלטען געטהאָן אַזעלכע מענטשען, ווי מיר, מיטעלמעסיגע, ס'זאָל ניט זיין קיין מיטעל אויף צו...

באקפיש [האַפּט־אויס די ווערטער]. סטראַהירען זיך?

לאַמטערענשיסער. פאַרסטראַהירען זיך נאַסלוטשאַי סמערטי?

מנחם־מענדעל. אָפּשטראַפירען זיך פונ'ם טוידט?

טערקעלטויב [אויפגעלעבט]. איך זעה אין אייך, אַז איהר פאַרשטעהט דאָס אַלע זעהר גוט, און אַז איהר זענט אַלע גרייט אָפּמאַכען דאָס עסק? קאָן איך אייך זאָגען דערויף נאָר אַ יישר־כח — איהר טהוט אַ גוטע זאַך.

באקפיש [שטאַרק אויפגעלעבט]. מיר טהוען דאָס, וואָס אונזער חוב הייסט אונז טהון.

לאַמטערענשיסער. דאָס, וואָס דער סאָוועסט דיק־טירט אונז, פּאָנימאַיעטיע.

מנחם־מענדעל. מיר טהוען דאָס על־פּי יושר, טהוען מיר דאָס.

טערקעלטויב. זאָל אייך גאָט העלפען, ווי איהר ווינשט אייך, איהר זאָלט מאריך ימים ושנים זיין, גאָט זאָל אייך מחיה זיין, ווי איהר האָט מיך מחיה געווען מיט מיין ווייב און קינדער; זיי קוקען געבאַך אַרויס דערויף, איך בין דאָך זייער איינציגער

שפּייזער. [שלעפּט אַרויס אַ פּאָרטפעל]. וויפיעל רעכענט איהר צו מאַכען? למשל, אויף וואָס פּאַר אַ סומע, הייסט עס?

באקפּיש [נעמט זיך צום פּאָרטפעל]. ווי קאָנען מיר וויסען, וואָס פּאַר אַ סומע?

לאמטערנשיסער [נעמט זיך צום פּאָרטפעל]. מיר קאָנען אייך, פּאַנימאיעטיע, זאָגען אַ דעה?

מנחם־מענדעל. שייך, מיר זאָלען אייך זאָגען דעות, מיר?

טערקעלטויב [דערשטוינט]. וואָס הייסט, איהר מיר? איך וויל דאָך אייך...

באקפּיש [אויסער זיך]. איהר ווילט אונז מאַכען דאָס ש_גל?

לאמטערנשיסער. איהר ווילט אונז סטראַ־חירען נאַסלוטשאַי סמערטי?

מנחם־מענדעל. אָפּשטראָפּירען פוּנ'ם טוידט ווילט איהר? אונז?

טערקעלטויב. וואָס דען? איהר — מיך? איהר זענט דען אויך אגענטען?

באקפּיש. חאַ־חאַ־חאַ! פאַרשטעהט זיך, אגענטען. ..., און איהר?

לאמטערנשיסער [illegible]ן, ווי באַנימאיעטיע. און ווער זענט איהר?

מנחם־מענדעל. נאָך אַ מין אגענטען! גו, און איהר?

טערקעלטויב [עלעגאַנט]. לאַזאַר קאָנסטאַנטינאָוויטש טערקעלטויב, גענעראַל־אינספּעקטאָר און אגענט־אָרגאַניזאַטאָר פון „אורבען”.

באקפּיש [עלעגאַנט]. אַקים איסאַקאָוויטש באַקפּיש, אינ־ספּעקטאָר־אָרגאַניזאַטאָר פון „ניויאָרק”.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [עלעגאַנט]. מאַרק מאַיסעיעוויטש לאַמטערענשיסער, אָקרוזשנאָי אַגענט־אַקוויזיטאָר, ווי פּאַנימאַיעטיע, פון „עקוויטעבל”. [קוקט אויף מנחם־מענדלען מיט גדלות].

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל [עלעגאַנט]. און איך בין מנחם־מענדל יקנהז, כּין איך, סופּ־אַגענט פון „יאַקיר”. [אַלע פיער גיבן זיך די הענט, בייטן זיך מיט די קאַרטלעך. נאָר איין מנחם־מענדל טאַפּט זיך אין אַלע קעשענעס]. אוי־וואַ! ניטאָ נאָך ביי מיר קיין קאַרטלעך, ניטאָ!...

ט ע ר ק ע ל ט ו י ב [זיפצט]. אַ שווערע פרנסה. האַ?

ב אַ ק פ י ש [זיפצט]. אוי, כקריעת ים־סוף! מע פאָהרט, מע שמייקט, מע ריינט — טאָמער?...

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [קוקט מיט גדלות אויף מנחם־מענדלען]. ווי פּאַנימאַיעטיע? עס וואָלט אפשר געווען נישקשה, עס זאָלן ניט זיין אַזוי פיל אַגענטען. פּאַנימאַיעטיע, קאָנקורענציע...

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. וואָס טויג מיר קאָנקורענצי־שמענצי? זאָגט פראָסט אויף אידיש: מע ליגט אין דער ערד ־־ ־ריע באַקט בייגעל.

פ אָ ר ה אַ נ ג.

קעניג פּיק

אַ שפּיעל אין איין אַקט לכבוד חנוכּה

געשריבען אין יאהר 1910

פּערזאָנען:

ישראל־איסר. אַ נגיד. האַלב איד, האַלב אַריסטאָקראַט. אַ „שפּע־געלאַנט״ פון דער בערזע.

חנה. זיין ווייב. מעהר אידינע ווי אַריסטאָקראַטין.

בערטע. זייער טעכטערל. אַ בת־יחיד׳קעלע. אַ כלה.

גרישאַ. איהר חתן. וויל אַריין אין אוניווערזיטעט.

געסט. מעקלערס פון דער בערזע מיט זייערע ווייבער. אַלע אַריסטאָקראַטען.

אָרט: יעהופּעץ. צייט: היינטיגער חנוכה.

ניט בעל־הבת'ישע שטוב. פיינע מעבעל. א פארטעפיאנא. ביי דער זייט א פאר טישלעך. אויבענאן, ביי דער טיר, אויף א שטוהל ביי דער וואנט, א זילבערן־פארגאלדעט חנוכה־לעמפעל].

ישראל־איסר [אנגעבויגען איבער'ן זילבערן־פארגאלדעט חנוכה־לעמפעל, בענטשט חנוכה־ליכטלעך, לאזט אויס מיט א ניגון]. שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה!... [זאגט עפיס שטיל אונטער דער נאז מיט א ניגונ'דעל. נעבען איהם שטעהען חנה און בערטע. חנה — מיט א פרום פנים, בערטע — צונויפגעלעגט די הענט, קוקט אין עקסטאז אויפ'ן לעמפעל. ישראל־איסר ענדיגט דאס זאגען. צו דער טאכטער]. נו? צופרידען? אט האב איך דיר שוין געבענטשט חנוכה־ליכטלעך אויך.

בערטע. מיר האסט דו געבענטשט חנוכה־ליכטלעך?

חנה [ווייזט מיט דער האנט אויף זיך]. ניין. מיר. מיר.

בערטע [צו דער מוטער. מיט שטאלץ און מיט באגייסטערונג]. ניט מיר און ניט דיר, נאר לכבוד חנוכה, לכבוד אונזער נאציאנאל־פעסט, לכבוד אונזערע העלדען, די מאקאבעער, וואס האבען גע־קעמפט פאר אונזער...

ישראל־איסר. יא, יא. גערעכט, גערעכט. לכבוד חנוכה, לכבוד פעסט, לכבוד מאקאבעער... [הערט זיך צו. צו חנה'ן]. דאכט זיך, געקלונגען? [וויל אויסטהון דאס היטעל. חנה לאזט זיך געהן].

בערטע [האלב געבעטען, האלב געהייסען]. פאפא! היינט וועסט דו געהן מיט'ן היטעל.

ישראל־איסר. וואס הייסט? עס איז דאך שוין נאך אלעמען, קינדעניו... און אויסער דעם, אט קומען געסט...

בערטע. די געסט מעגען אויך איין מאָל, צוליעב חנוכּה, זיצען אין די היטלען. האָטש ביז די חנוכּה־ליכטלעך וועלען אויס־געהן. גישקשה. עס וועט זיי חלילה גאָרנישט שאַדטען. [חנה קומט צוריק מיט די געסט. אַלע אָנגעטהאָן יום־טוב'דיג. די דאַמען אין ברילליאַנטען מיט רידיקולס אין די הענט. די מאַנסבילען, דערזעהען די אָנגעצונדענע ליכטלעך און דעם בעל־הבית אין היטעל, בלייבען שטעהן. ווייסען ניט, צי זאָלען זיי אויסטהון די היטלען, צי ניין].

ישראל־איסר. מילאָסטי פּראָסים! פּאָזשאַלויטיע. [קוקט אויף דער טאָכטער, פאַרהאַפּט זיך]. ברוכים הבּאים! ווילקאָמען! זיצט, זעצט אייך. [ווייזט אויפ'ן חנוכּה־לעמפּעל]. ווידיטיע, חנוכּה. צוליעב געטהאָן דער טאָכטער. איהר געבענטשט חנוכּה־ליכטלעך. אַ וועלט געוואָרען... [לאַכט].

בערטע. פּאַפּאַ! נישט מיר האָסט דו געבענטשט חנוכּה־ליכטלעך, נאָר צום אָנדענקען פון...

ישראל־איסר [פאַרהאַפּט זיך]. יאַ, יאַ. נישט די' נישט דיר, נאָר לכּבוד חנוכּה, לכּבוד פּעסט, לכּבוד מאַקאַבּעער... [צו די געסט]. זיצט. וואָס זשע מאַכט איהר? וואָס הערט זיך עפּיס אין שטאָדט? וואָס הערט זיך אויף דער בּערזע? וואָס איז מיט די קורסען? עפּיס נייע „שפּעקולאַציעס”?

ערשטער גאַסט. וואָס זאָל זיך הערען? ניטשעוואָ אָסאָבּעננאָוואָ. אויף דער בּערזע ניט פאָרגעקומען קיין פּערעמענע. די קורסען זענען פּעסט. איהר קאָנט זיין ספּאָקאָינע... [צו בערטען]. זדראַסטי, בערטעטשקאַ!

בערטע. ערשטיגנס, ניט בערטעטשקאַ.

ערשטער גאַסט. טאָ יעסט, ווינאָוואַט. בערטאַ איזראַאיליעוונאַ...

בערטע. און ניט בערטאַ איזראַאיליעוונאַ, נאָר בּתיה. פּשוט, בּתיה בּת־ישראל. גיט זיך וואָס צו שעמען מיט דיין אייגענעם נאָמען,

ערשטער גאַסט. אַ וואָטאָריך

ר ט ע. און צווייטענס, וואָס פאַר אַ „וואָוואָוטאָריך״ אויף אייך און וואָס פאַר אַ „זדראַסטי״ היינט?... גוט יום־טוב איז דען ניט שענער?

צוו י י ט ע ר ג אַ ס ט. אַ גוט יום־טוב גאָר?

י ש ר א ל־א י ס ר. פאַרגעסען? חנוכה. [ווייזט אויפ׳ן חנוכה־לעמפעל].

ד ר י ט ע ר ג אַ ס ט [רעדט לאַנגזאַם, מיט אַ גראָב קול]. סאָוועשענאַ וויערנאַ. צוליעב דעם האָט מען דאָך אונז טאַקי פריגלאַשעט.

ב ע ר ט ע. ...ינגעלאַדען — ווילט איהר זאָגען.

פ ע ר ט ע ר ג אַ ס ט. איינגעלאַדען נאַ בליני.

ב ע ר ט ע. אויף לאַטקעס — ווילט איהר זאָגען.

פ י נ פ ט ע ר ג אַ ס ט. קאָניעטשנאַ, לאַטקעס. ס׳איקאַ־ראַטשקאַי.

ב ע ר ט ע. מיט שמאַלץ — ווילט איהר זאָגען.

ח נ ה [וויל פאַרגלעטען, יוצא זיין לכל הדעות]. ס׳איז דאָ שמאַלץ, ס׳איז דאָ איקרע, ס׳איז דאָ גריוועז. ס׳וועט זיין אַלסדינג, אם ירצה שם, אַלסדינג. [ווענדט זיך צו די דאַמען, רעדט מיט זיי שטילערהייט. יענע שמייכלען, פינקלען מיט די בריליאַנטען, שפּיעלען זיך מיט די רידיקולס, מאַכען צררעכט די טואַלעטען. עס פיהלט זיך אַ סומנעקייט אין דער געזעלשאַפט].

י ש ר א ל־א י ס ר [וויל מאַכען אַ ביסעל פרייליכער דעם עולם, ...זוי אַ רוף ראָס ווייב]. חנה! [ווייזט מיט די אויגען אויף די גרינע טישלעך].

ב ע ר ט ע [מיט דער האַנט איבער׳ן פאַטער׳ס מויל]. פאַפּאַ! ...ישט דאָס... [בלאָזט זיך אָן, ווי אַ קליין געבאַלעוועט קינד].

י ש ר א ל־א י ס ר [שמייכלענדיג]. וואָס „דאָס״?

ב ע ר ט ע [לאַכט]. דו ווייסט שוין וואָס!... [קוקט אויף דער מוטער. די מוטער ווינקט צום פאַטער. דער פאַטער קוקט זיך איבער מיט די געסט. עס הערשט איין אומאַנגענעהמע שטילקייט].

ע ר ש ט ע ר ג אַ ס ט [וויל באַריהרען די שטילקייט]. לאַטקעס מיט שמאַלץ און מיט גריוועז — אָך, קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ!

בּ ע ר ט ע. „קאַקאיאַ בּלאַזשענסטוואַ״ ? [לאַכט]. האָט מיר קיין פאַראיבּעל ניט, וואָס איך וועל אייך פרעגען: למאי זאָלט איהר זיך בּאַנוצען דוקא ניט מיט אייער אייגען לשון ? מיר דאַכט, אַז ס'איז פיעל גלייכער רעדען רעכט אידיש, איידער שלעכט רוסיש... [דער ערשטער גאַסט בּלייבּט אַהן לשון. דער צווייטער גאַסט שטעלט זיך איין פאַר איהם].

צווייטער גאַסט. יאַס ריידעלע טאָ ריידעלע, אַבּי דאָבּרע מיינעלע. [בּאַלעקט זיך]. לאַטקעס מיט שמאַלץ און מיט גריוועו — שוין לאַנג ניט געגעסען. איך האַלט דעריבּער פון דעם יום־טוב, וואָס מע קאָן עסען לאַטקעס...

דריטער גאַסט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. און דערצו נאָך מאַכען אַ קערטעל... [קוקט אַהין, וואו די גרינע טישלעך שטעהען].

בּערטע [שפּאַטיש]. מעהר האָט דער יום־טוב פאַר אייך קיין שום אַנדער ווערטה ? קיין שום אָנדענקען ?

ישראל־איסר [זיצט ווי אויף הייסע קוילען. דערהערט אַ קלונג, צום ווייב]. דאַכט זיך, מע קלינגט ?

חנה. דאָס דאַרף זיין גרישאַ.

בּערטע. „הערש״ לוינט דיר ניט ?

חנה. מיין איך — „הערש״. [לאָזט זיך צו דער טיר].

ישראל־איסר [צו די געסט, שמייכלענדיג]. היינטיגע קינדער ! האָבּען זיך אַ נעם געטהאָן צוריק...

בּערטע [שלאָגט איהם איבּער]. וואָס עפּיס צוריק, פּאַפּאַ ? פאָרווערטס, ניט צוריק.

ישראל־איסר. יאָ־נו, איך מיין טאַקי אַזוי... צוריק צו אידישקייט מיין איך. צום... צום אידישען גאָט...

ערשטער גאַסט [לאַכט]. חאַ־חאַ !

צווייטער גאַסט. געוואָרען אַ גרויסע רעאַקציע.

דריטער גאַסט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. אַ פאָלנע רעאַקציע.

בערטע [אויסער זיך]. האַ־האַ־האַ! ביי אייך הייכט עס רעאַקציע?!

ישראל־איסר [חאַפּט זיך אויף, ווייסט ניט, וואָס ער זאָל טהון, איז זיך מחיה, וואָס חנה קומט אַן מיט גרישאַן].

גרישאַ [אָנגעטהאָן כמעט ווי אַ סטודענט, אין אַ טוזשורקע מיט אַ האַלב־סטודענטיש היטעל. וויל אויסטהון דאָס היטעל. דערזעהט דאָס חנוכה־לעמפּעל און אַלעמען אין די היטלען, פאַרהאַפּט ער זיך]. זדראַוו... [באַגעגענט זיך מיט בערטע'ס אויגען]. טאַ יעסט, אַ גוט יום־טוב! [צו בערטען אויף העברעאיש, מיט'ן ספרד'ישען אַקצענט]. מעאַד עסמאַך לירַאַט בעבעט אוויכאַ הניכבאַדאַ האַזאָט...

בערטע [פאַרריכט איהם די גרייזען]. בעבעט אוויך האַניכבאַד האַזע.

גרישאַ. ווינאַוואַט... [פאַרהאַפּט זיך]. טאַ יעסט, סליכאַ... מעאַד עסמאַך לירַאַט בעבעט אוויך האַניכבאַד האַזע עם האַהיס־טאַדרוט האַניכבאַד האַזע!

בערטע [פאַרריכט איהם]. האַהיסטאַדרוט האַניכבאַדאַ האַזאָט...

גרישאַ. ווינאַ... [פאַרהאַפּט זיך]. טאַ יעסט, סליכאַ! האַהיסטאַדרוט האַניכבאַדאַ האַזאָט, שעהיטאַסעף באַבאַאיט האַניכ־באַד האַזאָט...

בערטע [פאַרריכט איהם]. האַזע.

גרישאַ. קען, האַזע... אים ריגשיי קאַוואַד אוטכיאַ וועהיטלאַהאַוואוט לעאומי גאַדאָל אַל יעסאַד האַכאַג האַלעאומי האַגאַדאָל וועאַל יעסאַד טאַרבוטיינו אוספּאַטיינו האַלעאומי האַגאַדאָל...

בערטע [פאַרריכט איהם]. אוספּאַטיינו האַלעאומיט האַגדאָלאַ...

גרישאַ [שוויצט]. ווינאַוואַט!... [אין דער צייט, ווען חתן־כלה רעדען העברעאיש און ציהען זיך אַוועק אַלע מאָל אויף אַ זייט, קוועלען די געסט, רעדען זיך איבער צווישען זיך].

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואָ!

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט. פּרעלעסטני יאַזיק... פּאַחאָזש נאַ איטאַליאַנסקי...

ד ר י ט ע ר ג א ס ט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. נאַ איספּאַנסקי...

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט. נאַ איספּאַנסקי...

פ י נ פ ט ע ר ג א ס ט. איספּאַנסקי, איספּאַנסקי...

י ש ר א ל ־ א י ס ר [ברייטער ווי לענגער]. דאָס האָבען מיר צו פאַרדאַנקען דער נייער טאָווארישטשעסטווע, מיין איך — אָבשטשעסטווע.

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. קאַקאַיאַ אָבשטשעסטוואָ?

י ש ר א ל ־ א י ס ר. אָט די וואָס רופען זיך „סטאַדרוס"...

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט. קאַק? קאַק?

י ש ר א ל ־ א י ס ר. „סטאַדרוס".

ד ר י ט ע ר ג א ס ט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ, „סטאַדרוס".

ב ע ר ט ע [צום פאָטער פון דער ווייטען]. פּאַפּאַ! ניט „סטאַדרוס", נאָר „הסתדרות".

י ש ר א ל ־ א י ס ר. נו־יאָ, „איסטאַדרוס".

ב ע ר ט ע. ניט איסטאַדרוס, נאָר „הסתדרות", מיט אַ ה"אַ!

י ש ר א ל ־ א י ס ר. זאָג איך דאָך! ווי אַזוי דען זאָג איך?

[גרישאַ און בערטע זיצען איינס אַקעגען דאָס אַנדערע, גרישאַ מיט׳ן פּנים צו די געסט, בערטע מיט׳ן פּנים צו גרישאַן, רעדען שוין שטילערהייט. גרישאַ זשעסטיקולירט מיט די הענט. ישראל־איסר באַנוצט זיך דערביי, וואָס די טאָכטער זיצט אַהין מיט׳ן פּנים, טהוט ער אַ ווינק צו חנה׳ן. חנה פאַרשטעהט איהם. שטיל ווערען צוגערוקט די גרינגע טישלעך. עס וואַקסען־אויס צוויי נייע פּעשלעך קאָרטען, קריידלעך, בערשטלעך. איינציגווייז, כלומרשט אָהן אַ שום כוונה, זעצען זיך אויס די געסט, די מאַנסבילען מיט זייערע דאַמען, אַרום די גרינגע טישלעך. אַלע אויגען זענען געווענדט צו די צוויי פּעשלעך קאָרטען. דער בעל־הבית נעמט איין פּעשעל. דער ערשטער גאַסט נעמט זיך צום צווייטען פּעשעל. די קאָרטען ווערען איבערגעריבען מיט אַ קנאַק פון זייערע העמדלעך.

די דאמען נעמען זיך מיט אַ זיפצען צו זייערע רידיקולס. די אויגען ביי זיי ברענען. חנה געהט־אַם אין קיך].

ערשטער גאסט [צום בעל־הבית]. וואָס זשע, הייסט עס, וויל זי, די דאַזיגע נייע אַבּשטשעסטווע, וואָס איהר זאָגט? [צו די איבעריגע געסט]. גאַספּאַדאַ! אין וואָס פאַר אַ שפּיעל שפּיעלען מיר היינט דליאַ ראַדי חנוכה?

ישראל־איסר. די אַבשטשעסטווע וויל, ערשטענס, אַז אַלע „שפּעגעלאַנטען", אַלע אידען מיין איך, זאָלען רעדען פּאַ דרעווניע־יעווריעסקי. [פּאַרקוקט די געסט אין די אויגען אריין]. מאַכען מיר אַ פּרעפּעראַנסעל? צי אפשר גאָר אַ זעכס־און־זעכציג?

צווייטער גאסט. אַלע, זאָגט איהר, זאָלען רעדען פּאַ דרעווניע־יעווריעסקי? אַהאַ!... אַז מאַיעמו, וואָלטען מיר בעסער שפּיעלען אין אַבשטשע שפּיעל. [קוקט אויף די דאמען].

דאמען [אַלע אינאיינעם]. אין אַבשטשע שפּיעל.

דריטער גאסט. סאָווערשעננאַ ווירנאַ. אין אַב־שטשע שפּיעל.

פערטער גאסט. נאַפּרימיער, אַ סטוקעלקע? אַ באַנטשאַק?

פינפטער גאסט. פאַר וואָס ניט אַ טערטעל־מערטעל? [קוקט אויף די דאמען].

דאמען [אויפגעלעבט, אַלע אינאיינעם]. אַ טערייעל־מערטעל! אַ טערטעל־מערטעל!

ערשטער גאסט [רייבט אַ האַנט אַן אַ האַנט]. אַ טערטעל־מערטעל? קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ!

צווייטער גאסט. שוין לאַנג ניט געשפּיעלט [אין] טערטעל־מערטעל.

דריטער גאסט [קוקט אויף די דאמען]. סאָווערשעננאַ ווירנאַ. ערשט נעכטען אַ גאַנצע נאַכט געשפּיעלט אין טערטעל־מערטעל!

ידאַמען. חאַ־האַ־חאַ! ביז טאָג געשפּיעלט אין טערטעל־מערטעל!

ישראל־איסר. אַלזאָ, גאָספּאָדאַ, בלייבט עס אַ טערטעל־מערטעל?... [נעמט זיך צו די קאַרטען]. מיין טאַטע'ר זאָגט, אַז אין אויסלאַנד רעדען שוין איצט אַלע „שפּעגעלאַנטען", מיין איך אַלע אידען, פאַ דרעווניע־יעוורעיסקי. מע האָט צוליעב דעם צוגויס־געקלויבען געלט, אַ מאַסע געלט, אַ האַלבען מיליאָן, זאָגט זי. אונזער ליעוו איזראַאיליעוויטש האָט אויך געשענקט צעהן טויזענט.

ערשטער גאַסט. ליעוו איזראַאיליעוויטש צעהן טויזענט? קאַקאָיאַ בלאַזשענסטוואָ! גאָספּאָדאַ, ווער האַלט די באַנק?

צווייטער גאַסט. צעהן טויזענט אויף דרעווניע־יעוורעיסקי, ווי פאַנימאַיעטיע? לאָז מען וואַרפען קאַרטען. ווער ס'וועט האָבען די „טויז", דער וועט האַלטען די באַנק. [צום בעל־הבית]. פאַזשאַלויסטאַ!

ישראל־איסר [נעמט אויסוואַרפען קאַרטען]. דאָס איז געווען אויף יענער סאָבראַניע, וואָס אָט דער ביאַליק האָט געהאַלטען אַ „שפּעגעלאַציע", מיין איך אַ ריעטש פאַ דרעווניע־יעוורעיסקי. איז דאָס ליעוו איזראַאיליעוויטשען אַזוי געפעלען געוואָרען, אַז ער איז אַרויס מיט צעהן טויזענט.

ערשטער גאַסט [קוקט אַריין אין די קאַרטען]. קאַקאָיאַ בלאַזשענסטוואָ!... וואָסער ביאַליק? דער ליעסאָפּראָמישלענניק?

צווייטער גאַסט [קוקט אין די קאַרטען]. חאַ־חאַ! קאַקאָי ליעסאָפּראָמישלענניק? דער ביאַליק איז ניט קיין ליעסאָפּראָמישלענניק, נאָר אַ פּאָעט.

דריטער גאַסט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. אַ ליעסאָפּראָמישלענניק... מיין איך אַ פּאָעט.

פערטער גאַסט [קוקט אין די קאַרטען]. אַ? אַ פּאָעט? זנאַטשיט, פּרוג...

פינפטער גאסט. קאָניעטשנאָ, פרוג... אָ! אונזער בעל־הבית האָט געחאַפּט דאָס טייזעל, איז ער דער באַנקיר. [צום בעל־הבית]. פּאָזדראַווליאַיו!

דאַמען. פּאָזדראַווליאַיעם! פּאָזדראַווליאַיעם! [צווישען עולם ווערט אַ באַוועגונג. די מאַנסבילען רוקען־צו די שטוהלען. די דאַמען ציהען־אַרויס מיט אַ זיפצען פון די רידיקולס דאָס ביסעל קליינגעלט. די אויגען ביי זיי ברענען].

ישראל־איסר [נעמט זיך כלומרשט אָהן אַ באַזונדערען חשק צו דער באַנק]. בין איך, הייסט עס, דער באַנקיר? מילא. ווען מיר שפּעגעלירען. [טיילט־אויס קאַרטען. נעמט־צונויף געלט. צו יעדען]. וויפיעל קאַרטען? ווי טייער? [ווינקט צו גרישאַן פון דער ווייטען].

גרישאַ [זיצט די גאַנצע צייט, ווי אויף נאָדלען, קוקט מיט זשעדנע אויגען צו די גרינע טישלעך. באַווייזט דעם מחותן פון דער ווייטען צוויי פינגער, אַז ער פאַרלאַנגט, הייסט עס, אויך צוויי קאַרטען. רעדט־אַרויס מיט דער הברה הספרדית]. שנאַאים... שטאַאים... [באַטאָנט דעם „אים"].

בערטע [וואָס זיצט נאָך אַלץ מיט די פּלייצעס צו דער קאָמפּאַניע און מיט'ן פּנים צום חתן, זעהט ניט וואָס הינטען טהוט זיך. פאַרוואונדערט צום חתן]. וואָס שנים? וואָס שתים? [דרעהט־אויס דעם קאָפּ צוריק, דער־זעהט די גרינע טישלעך מיט די קאַרטען, טהוט זי אַ פּלעסק מיט די הענט]. פּאַפּאַ! [לויפט־צו צום פאָטער, וויל ביי איהם אָוועקנעמען די קאַרטען].

ישראל־איסר. בערטעטשקאַ! בתיה'ניו! גאָט איז מיט דיר! האָסט פאַרגעסען, אַז היינט איז חנוכּה? אַ פּעסט... אַ מאַקאַבעער... היינט איז אַ מצוה צו „שפּעגעלירען", מיין איך — צו שפּיעלען אין קאָרטען. די גאַנצע וועלט, די פרומסטע אידען, שפּיעלען חנוכּה אין קאַרטען. [צו די געסט]. גאָספּאָדאַ, וואָס? ניט אַזוי?

די געסט [אַלע אין איין קול מיט די דאַמען]. סאָווערשעננאָ ווערנאָ, סאָווערשעננאָ ווערנאָ.

ישראל־איסר. פרעג אפילו דעם חתן דיינעם. [צו גרישאַן]. גרישאַ! מיין איך — הערש! וואָס שווייגסטו דו?

ג ר י ש א [צו בערטען, אויף העברעאיש. מאכט מיט די הענט]. אוואל לעספאכאק קארטיסים בעכאנוקא קוואר ניטקאבעל אייצעל קאל בפא׳ס לעאומיט טארבוטיט!

ב ע ר ט ע [פארריכט איהם די גרייזען]. באאיט לעאומי טארבוטי...

ג ר י ש א [שוויצט]. ווינאוואט... טא יעסט, סליכא! באאיט לעאומי טארבוטי... זע האלץ אווודא היסטארי!...

ב ע ר ט ע [פארריכט איהם]. אווודא היסטאריט...

ג ר י ש א. סליכא!

י ש ר א ל ־ א י ס ר [לעגט־אויס דערווייל די קארטען א קלאס נאך א קלאס. צו די געסט]. א וועלט געווארען! איהר האט זיך עס גע־ריכט אמאל? דער טאטע „שפּעגעלירט” אין קארטען, און די טאכטער רעדט פאַ דרעווניע־יעווריעסקי...

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט [קוקענדיג אין די קארטען, וואס דער בעל־הבית לעגט־אויס אויף׳ן טיש א קלאס נאך א קלאס]. דרעווניע־יעווריעסקי — קאקאיא בלאזשענסטווא! קיינער האט נאך ניט אויסגענומען צווייטע קלאס?

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט [קוקט מיט פלאמענדיגע אויגען אין די קארטען]. טשודני יאזיק! דריטע קלאס האט אויך קיינער ניט גענומען. פאחאזש נא איטאליאנסקי.

ד ר י ט ע ר ג א ס ט. סאווערשעננא וויערנא. נא איס־פאנסקי...

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט. דריטע קלאס האט אויך קיינער ניט געשלאגען... אטשען פאחאזש נא איספאנסקי...

פ י נ פ ט ע ר ג א ס ט. איספאנסקי... איספאנסקי... אפשר וועט די פערטע קלאס עפּיס נעמען?

י ש ר א ל ־ א י ס ר [פריילוך, וואס קיינער האט ניט גענומען]. איצטיגס מאל איז מיר די „שפּעגעלאציע” מיט דער באנק אפגע־לאפען, דאנקען גאט, אודאטשנא. אצינד וועלען מיר נאך זעהען, וואס וועט זיין מיט דער פינפטער קלאס? דער „דעוויאטי וואל”

זאָל מיר אָפּלויפען, ווי די ערשטע פיער קלאַסען, און קיינער זאָל ניט שלאָגען — עהע־הע! [וואַרפט אַרויס די לעצטע קאַרט. אַלע אויגען קוקען זשעדנע צו זיך אין די קאַרטען אַריין. די דאַמען זיפצען]. גאַספּאַדאַ! קעניג פּיק! ווער האָט קעניג פּיק? קיינער האָט נישט קעניג פּיק? קיינער האָט מיך ניט געשלאָגען? [וויל נעבען אַ נעם־צונויף די קאַרטען].

ג ר י ש אַ [צום מחותן]. פּאַ־פּאַזוואָלטיע! קעניג פּיק — זאָגט איהר? [וואַרפט אַוועק די כלה, לויפט־צו צום טיש, דעקט־אויף זיינע צוויי קאַרטען]. אָט איז ער, דער קעניג פּיק! איך האָב אייך געשלאָגען! פּאַזשאַלויטיע באַנק! [נעמט איבער די באַנק].

ב ע ר ט ע [אַ פּלעסק מיט די הענט]. אַך! [פאַלט דעם פאַטער אויף די הענט, פאַרוואַרפט דעם קאָפּ]. פּאַפּאַ! ער איז ניט מיין חתן מעחר!

י ש ר א ל־א י ס ר. נאָט איז מיט דיר! קינדעניו, וואָס רעדסט דו? [צום חתן]. גרישאַ! הערש! וואָס שטעהסט דו?

ג ר י ש אַ. בערטוסיאַ! בתיה'ניו! [בערטע טרייבט איהם אָפּ מיטביידע הענט. ער פאַלט איהר צו די פיס].

ח נ ה [קומט פון קיך, דערזעהט בערטען ביי'ם פאַטער אויף די הענט און דעם חתן אויף די קניהעם]. וואָס איז? וואָס איז דאָ געשעהען?

י ש ר אַ ל־א י ס ר. גאַרנישט, גאָרנישט. גאָלע גאָרנישט. ער, גרישאַ, מיין איך הערש, האָט מיך געשלאָגען...

ח נ ה [קוועטשט מיט שרעק אויף איהרע אייגענע און אויף די געסט. פאַרברעכט די הענט]. אַ דונער איז מיר! ווער? גרישאַ? הערש? הערש האָט איהם געשלאָגען? געשלאָגען? !...

י ש ר אַ ל־א י ס ר [אין כעס, צו חנה'ן]. פאַרשטעהסט נישט קיין שפּעקולאַציע! ניט מיך, די באַנק האָט ער געשלאָגען. פאַרשטאַנען? און נישט ער, נאָר דער קעניג פּיק האָט מיך געשלאָגען. דער קעניג פּיק! קעניג פּיק! קעניג פּיק!

פ אַ ר ה אַ נ ג.

העברעאישע און רוסישע פראזען, וואס טרעפען זיך אין „קעניג פיק".

העברעאיש:

אוואל לעסאכעק קארטיסים בעכאנוקא קוואר גיטקאבעל אייצעל קאל באאיט לעאומי טארבוטי (אבל לשחק (ב)כרטיסים בחנוכה כבר נתקבל אצל כל בית לאומי תרבותי) — אבער צו שפיעלען אין קארטען אום חנוכה איז שוין אנגענומען אין יעדען נאציאנאלען קולטורעלען הויז.

זע האלא אווודא היסטאריט (זה הלא עובדה היסטורית) — דאס איז דאך א היסטארישער פאקט.

מעאד עסמאך לירא‏ט בעבעט אוויך האניכבאד האזע עט האהיסטאדרוט האניכבאדא האזאט, שעהיטאספף באבאאיט האניכבאד האזע אים ריגשיי קאוואד אוטכיא וועהיטלאהאוואוט לעאומי גאדאל אל יעסאר האכאג האלעאומי האגאדאל וועאל יעסאד טארבוטיינו אוספאטיינו האלעאומיט האגדאלא (מאד אשמח לראות בבית אביך הנכבד הזה את ההסתדרות הנכבדה הזאת, שהתאסף (שהתאספה) בבית הנכבד הזה עם רגשי (ברגשי) כבוד ותחיה והתלהבות לאומי(ת) גדול(ה) על יסוד החג הלאומי הגדול ועל יסוד תרבותנו ושפתנו הלאומית הגדולה) — עס פרעהט מיך זעהר צו זעהעןביי דיין געעהרטען פאטער אין הויז די דאזיגע געעהרטע ארגאניזאציע (געזעלשאפט), וואס האט זיך פארזאמעלט אין דעם דאזיגען הויז מיט געפיהל פון אכטונג און אויפלעבונג און גרויסער נאציאנאלער באגייסטערונג, אויף'ן גרונט פונ'ם גרויסען נאציאנאלען יום-טוב און אויפ'ן גרונט פון אונזער קולטור און אונזער גרויסער נאציאנאלער שפראך.

סליכא (סליחה) — אנטשולדיגט.

קען (כן) — יע

רוסיש:

אבשטשע — אלגעמיינע. אודאטשנא — געלונגען. אטשען — זעהר.

איספאנסקי — שפאניש.

דליא ראדי — צוליעב. „דעוויאטי וואל" — נייענטע כוואליע (אין קארטענשפיעל). דרעווניע-יעווריייסקי — העברעאיש.

וואפערוויך — ערשטענס. וואווטאריך — צווייטענס. ווידיטיע — זעהט איהר. ווינאוואט — אנטשולדיגט. ווי פאנימאיעטיע — איהר פארשטעהט.

זדראַסטי (זדראַוסטוואָוויטיע) — גוט מאַרגען, גוטיי אָווענט. זנאַטשיט — הייסט עס.

טאָוואַרישטשעסטוואָ (אָבשטשעסטוואָ) — געזעלשאַפט. יעסט — עס הייסט. טשודני יאַזיק — אַ וואונדערליכע שפּראַך

ליעסאָפּראָמישלענניק — אַ וואַלד־סוחר.

מילאָסטי פּראָסים — זעהר אַנגעלעגטע געסט.

נאַפּרימער — למשל. ניטשעוואָ אָסאָבעננאָוואָ — קיין באַזונדערעס.

סאָבראַניע, זאַסעדאַניע — פאַרזאַמלונג. סאָווערשעננאָ ווערנאָ — גאַנץ ריכטיג. סטוקאַלקע — אַ רוסיש קאַרטענשפּיעל. ספּאָקאָינע — רוהיג.

פּאָ מאַיעמו — נאָך מיין מיינונג. פּאָזדראַווליאַיו — מזל טוב. פּאָזוואָלטיע — זייט זשע מוחל. פּאָזשאַלויסטע — ביטע. פּערעמענע — פאַרענדערונג. פּראָסטאָני יאַזיק, פּאָכאָזש נאַ איטאַליאַנסקי — אַ פּראָסטפאָלקס שפּראַך, ענליך אויף איטאַליעניש.

קאָניעטשנאָ — געוויס. קאַק? — ווי? קאַקאַיאַ ־לאָזשענסטוואָ (פאַרגרייזט פון „קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואָ") — ־ מחיה!

ריעטש — רעדע.

שראגע

אַ איינאַקטער לכבוד פורים

געשריבען אין יאהר 1911

פּערזאָנען:

ישראל־איסר. אַ נגיד. האַלב איד, האַלב אַריסטאָקראַט. אַ „שפּע־קולאַנט" פון דער בערזע.

חנה. זיין ווייב. מעהר אידישע ווי אַריסטאָקראַטין.

פּערטע. זייער טעכטערל. אַ בת־יחיד'קעלע. אַ כלה. אַ יפת־תואר.

גרישאַ. איהר חתן. וויל אַריין אין אוניווערזיטעט.

שושנה. איהרע אַ חבר'טע.

היידאַד. אַ לעהרער פון העברעאיש.

געסט. מעקלערס פון דער בערזע מיט זייערע ווייבער. אַלע אַריסטאָקראַטען.

יונגוואַרג. מייסטענס מיידלעך.

אָרט: יעהופּעץ. צייט: פּורים נאָך דער מגילה.

[א בעל־הבית׳ישע שטוב. פיין מעבעל. א פארטעפיאנא. אין מיטען צימער צוויי לאמבערנע טישלעך, איבערגעדעקט מיט א ווייס טישטוך. אויפ׳ן טיש איין אפענע מגילה. הײדאר לייענט די מגילה. אלע שטעהען ארום איהם און הערען־צו. איטליכער אין איין אנדער פאזע: ישראל־איסר האלט־צו מיט איין האנט די מגילה, אין דער אנדערער האט ער א ליכט. ער לייכט דעם בעל־קורא און קוקט אליין אויך אריין. די איבעריגע מאנסבילען זעהען־אויס, ווי זיי האבען זיך געביטען מיט די היטלען. די דאמען ווייסען נישט, וואס פאר א פנים זיי זאלען מאכען, ס׳זאל אויס־קומען נישט צו ערנסט און נישט צו לייכטזיניג. חנה שטעהט מיט א פרום פנים. בערטע, אין עקסטאז, שעפטשעט־נאך איטליכעס ווארט. גרישא שטשיפעט די וואנסילעך, קוקט מיט ליעבשאפט אויף בערטען. יונגווארג שטעהען פארלעגט די הענט ארונטער, האלב ערנסט, האלב שמייכלענד. קוקען אלע אויף בערטען].

הײדאר [שאקעלט זיך איבער דער מגילה מעשה חזן. די הענט הענגען איהם אראפ פון הינטען, גלייך ווי זיי געהערען זיך מיט דער מגילה גאר נישט אן. קוועט גאר נישט אריין, זאגט כמעט אויסוועניג, מיט א ניגון, פריהער גיך און נאכדעם אלץ מעהר איינגעהאלטען]. „וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדולת מרדכי אשר גדלו המלך הלא־הם כתובים על־ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס... [לאנגזאם]. כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש... [מיט גדלות]. וגדול ליהודים... [טריאומפירענד]. ורצוי לרוב אחיו... [הויך און מיט א ניגון]. דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו!”... [עס טהוט איהם באנג, וואס ער האט אזוי גיך געענדיגט].

ישראל־איסר [לעשט־אויס דאס ליכט, גיט דעם לעהרער, ער [illegible] ייפקאטשען די מגילה. טרייסעלט־אפּ די הענט]. סלאווא באגו!

ב ע ר ט ע [מיט א פארוואורף צום פאטער]. פאפא! וואס פאר א לשון? וואס פאר א שפראך? וואס פאר א „סלאווא באגו”?

י ש ר א ל ־ א י ס ר. איך מיין, דאנקען גאט מיין איך, גע׳פטר׳ט...

ב ע ר ט ע [א פלעסק מיט די הענט]. גע׳פטר׳ט? אויף דער מגילה „גע׳פטר׳ט”?

י ש ר א ל ־ א י ס ר [וויל זיך פארענטפערען פאר דער טאכטער]. קינדעניו, ניט דאס האב איך געוואלט זאגען... איך האב געוואלט זאגען...

ב ע ר ט ע [קאפריזנע]. וואס דו האסט געוואלט זאגען — ווייס איך נישט. איך ווייס נאר, אז דו האסט געזאגט אויף דער מגילה „גע׳פטר׳ט”!

י ש ר א ל ־ א י ס ר. קינדעניו, איך האב נאר געזאגט, אז די מגילה... אז ביי אונז אין שטוב... אז... [קוקט אויפ׳ן חתן, בעט זיך ביי איהם מיט די אויגען, ער זאל צוגעהן איהם א ביסעל ארויסהעלפען, ער זאל איהם פארענטפערען].

ג ר י ש א [טהוט זיך א ווארף צו בערטען]. אוואל אוויכא...

ב ע ר ט ע [פארריכט איהם]. אוויך.

ג ר י ש א. ווינאוואט... טא יעסט, סליכא! אוויך היביא סימחאטא בידוואר קריאט האמגילא האזע...

ב ע ר ט ע. האזאט.

ג ר י ש א. ווינאוואט, טא יעסט, סליכא... האמגילא האזאט באבאאיט האזאט...

ב ע ר ט ע. האזע.

ג ר י ש א. סליכא! באבאאיט האזע... [חתן־כלה ווערען ארומגערינגעלט פונ׳ם יונגווארג. קעהרען־אפ אויף א זייט, שלאגען זיך צונויף אלע אינאיינעם. רעדען שטילערהייט].

י ש ר א ל ־ א י ס ר [גליקליך, וואס דער חתן האט איהם ארויסגעראטעוועט פון דער טאכטער׳ס הענט, קוקט אויף די געסט צופריעדען].

גאַספּאַדאַ! סאַדיטעס! זיצט... פאַר וואָס זיצט איהר נישט? [די געסט שטעהען נאָך אַלץ, ווי פרעמדע מחותנים, ווייסען נישט, וואָס צו טהון מיט די היטלען].

ה י י ד אַ ד [געענדיגט די אַרבייט, שטעלט זיך אַוועק מיט דער צו־גויפגעקאַטשעטער מגילה אַקעגען די געסט, ווייזט מיט דער האַנט אויף דער מגילה און רעדט אויף העברעאיש מיט'ן ספרד'ישען אַקצענט, וואָס ווייטער מיט אַלץ מעהר היץ]. בעכאַל דאַר וואָדאַר אובכאַל מעדינאַ ומעדינאַ באַזערעט האַמגילאַ האַזאַט... [די געסט קוקען אויפ'ן לעהרער מיט ווילדע אויגען, פאַרשטעהען נישט, וואָס ער וויל, רוקען זיך אָפּ פון איהם. ער טרעט־אָן אויף זיי, מאַכט מיט דער מגילה אין דער לופטען און רעדט מיט נאָך מעהר פייער]. קאַמאַ פּעאַמים ניכטאָוו וועגעכטאַם אַל אַם האַיהודים לעהאַשמיד לאַהאַראָג ולאַאַבעד!... קאַמאַ פעאַמים יאַצאַ האַמאַן בען האַמדאַטאַ האַאַגאַגי ליכטאָוו סיטנאַ אַל אַם איסראַעל!...

י ש ר אַ ל ־ אַ י ס ר [זעהט, ווי די געסט האָבען מורא פאַר'ן לעהרער, מישט ער זיך אַריין אין מיטען, ווענדט זיך צום לעהרער]. וידבר על העצים ועל האבנים — וואָס רעדט איהר צו זיי אַזאַ לשון, וואָס זיי הויבען נישט אָן צו פאַרשטעהן? אַמעהר, דבר'ט בעסער אָט צו וועמען. [ווייזט אויפ'ן יונגוואַרג]. זיי וועלען אייך פאַרשטעהן. זיי זענען מבין כל דבור.

ה י י ד אַ ד [האַלב אויף אידיש, האַלב אויף העברעאיש]. וואָס געהט'ס מעך אָען, צי יענער פאַרשטעהט מעך, צי ער פאַרשטעהט מעך נישט? דאָס איז מאַן שפּראַך! למאי שעמט זיך נישט ביי אונז דער פוילען מיט זיין פוילעש, דער דאַטש מיט זאַן דאַטש, דער פראַנצויז מיט זאַן פראַנצויזיש, און אפילו דער ציגאַנער מיט זאַן ציגאַנעריש? אני מעדאַבער איווריט בעכאַל מאַקאָם וועאים קאַל האַאָלאַם. אפילו קעשעאַני יאָצע בעמערקאַוואַ, אני אָמער לעהאַקאָנדוקטאָר: טען לי קאַרטים! וואָס געהט'ס מעך אָען?...

ע ר ש ט ע ר ג אַ ס ט. קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ!

צ ו ו י י ט ע ר ג אַ ס ט. זאַמעטשאַטעלני יאַזיק! פּאַחאָזש נאַ איטאַליאַנסקי.

ד ר י ט ע ר ג א ס ט [מיט א באסאווע שטים]. סאווערשעננא ווירנא. זוואוטשיט קאק איספאנסקי.

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט. איספאנסקי, איספאנסקי.

ב ע ר ט ע [וואס שטעהט מיט שושנה'ן ביי דער זייט, רעדט שטיל, ווענדט זיך צום פאטער פון דער ווייטען]. וואס איז דארט ביי אייך פאר א שמועס, פאפא?

י ש ר א ל־א י ס ר [צופריעדען, וואס מע האט איהם אפגעריסען פון אייז אנשיקעניש]. מיר שמועסען דא מיט'ן לעהרער וועגען דרעווניע־יעווריסקי...

ב ע ר ט ע [פון דער ווייטען צום פאטער]. אך, פאפא! איך האב דיך וויפיעל מאל געבעטען, זאלסט דאס נישט רופען דרעווניע־יעווריסקי! וואס פאר א דרעווניע־יעווריסקי?

ה י י ד א ד [צופריעדען מיט בערטען]. מאו וועיאפע וויעב־מאד וועגאאים!

ב ע ר ט ע. קאנסט דאס רופען ווי דו ווילסט. קאנסט דאס רופען העברעאיש, קאנסט דאס רופען אונזער לשון, אונזער נאציא־נאל־שפראך.

י ש ר א ל־א י ס ר [צו דער טאכטער פון דער ווייטען]. נו, קאניעטשנא, נאציאנאל־שפראך. ווי אזוי זאג איך דען? [בערטע רעדט מיט איהרע חבר'טעס און חברים, און ישראל־איסר — צו די געסט]. אדנים סלאוואם, ס'א וועלט געווארען — ניע דאי באג! איהר מיינט, נאר דא? אויף דער גאנצער וועלט. און נאר מאלאדיאזש! זעהט איהר אט די דאזיגע יפהפיה? [ווייזט אויף שושנה'ן, וואס רעדט מיט דער טאכטער]. דאס האט מען איהר צו פארדאנקען. דאס האט זי אינאיינעם מיט מיין טאכטער אויפגעגעבען א פראיעקט אויף צו סאיעדיניאיען די מאלאדיאזש פון דער גאנצער וועלט. וואפערוויך... [וויל צעהלען אויף די פינגער].

ב ע ר ט ע [צום פאטער פון דער ווייטען]. וואס ווייזט דו אויף אונז מיט די פינגער, פאפא?

י ש ר א ל־א י ס ר [צו דער טאַטער און שושנה׳ן]. גאָרנישט. איך שמועס עס אַקעגען אייער הסתדרות, וואָס איהר האָט אויס־געטראַכט...

ש ו ש נ ה. וואָס מיר האָבען אויסגעטראַכט?

ה י י ד א ד [מישט זיך אריין. שאַקעלט מיט דער צונויפגעקאַטשעטער מגילה, רעדט צו ישראל־איסר׳ען]. סליכאַ! סליכאַ!...

י ש ר א ל־א י ס ר. וואָסער סליחה? ס׳איז דען אַ סליחה? ס׳איז דאָך אַ מגילה, נישט קיין סליחה.

ה י י ד א ד. קען! אַוואַל... סליכאַ! [אַ מאַך מיט דער האַנט. געהט־אַפּ צום יונגוואַרג. מע זעהט פון דער ווייטען, ווי שושנה רעדט, זשעס־טיקולירענד מיט די הענט, און דאָס גאַנצע יונגוואַרג הערט זיך איין].

י ש ר א ל־א י ס ר [פּטור געוואָרען פון׳ם לעהרער, נעמט־אראָפּ דאָס ווייסע טישטוך פון׳ם גרינעם טישעל און גיט עס איבער מיט׳ן ליכט צו הנה׳ן. טהוט אויס דאָס היטעל]. דושינקע, פאַר וואָס בעטסט דו נישט די דאַמען שפּעגעלירען... מיין איך, זיצען?

ה נ ה [צו די דאַמען]. זיצט, פאַר וואָס זיצט איהר נישט? [די דאַמען זעצען זיך אויס מיט די רידיקולס אין די הענט, קוקען אויף די מאַנסבילען. די מאַנסבילען טהוען־אויס איינציגווייז די היטלען. אייניגע פאַררויכערען. אייניגע שטעהען און קוקען נאָך אויפ׳ן יונגוואַרג, וואָס הערען שושנה׳ס רעדע].

י ש ר א ל־א י ס ר [פאַררויכערט. צו די געסט, אַנווייזענדיג אויפ׳ן יונגוואַרג]. ס׳איז ביי זיי היינט אַ שפּעגעלאַציע... מיין איך, אַ סאָבראַניע פון דער נייער אָבשטשעסטווע, וואָס איך האָב אייך אָנגעהויבען צו דערצעהלען, האָט מיך אָט דער חיים־יענקעל איבערגעשלאָגען. [ווייזט אויפ׳ן לעהרער]. און פון וועמען וואַכסט עס? אַלץ פון איהר, אַלץ פון איהר. [ווייזט אויף שושנה׳ן און מיינט די טאַטער]. אַ ברען, ניע דאַי באָג! קאָרג, וואָס זי האָט אָפּ־גע׳שמד׳ט גאַנץ יעהופּעץ, געמאַכט אַלע שפּעגעלאַנטען, מיין איך אַלע אידען, פאַר דרעווניע־יעוורעיצעס, האָט זי זיך גענומען איצטער פאַר די אַלע איבעריגע שטעדט פון דער גאַנצער וועלט. איהר

זאָלט זעהען די בריעף, וואָס זיי צעשרייבען אַ טאָג — ניע דאַ־באָג!

ח נ ה [וואָס רעדט שוין מיט די דאַמען, מישט זיך אריין צו די־מאַנסבילען]. וואָס זיי קאָסט־אָפּ אַ וואָך פּאָסט־מאַרקען, מיט אַטקריטקעס, מיט פּאַפּיער, מיט טינט, מיט שלעק, צרות, וואָלט זיך עס אַ מעקלער ווינטשי׳ן פאַרדיענען אויף דער בערזע... [דער עולם קוקט זיך איבער שמייכלענדיג].

י ש ר א ל־א י ס ר [וויל צעטרייבען די אומאַנגענעהמליכקייט]. דושינקע! פאַר וואָס הייסט דו נישט עפּיס דערלאַנגען צום טיש? ס׳איז דאָך עפּיס יום־טוב! פּורים אויף דער וועלט! המנ׳ס יאָהרצייט!

ח נ ה. שוין געהייסען. אָט באַלד וועט מען דערלאַנגען. [רעדט שטילערהייט מיט די דאַמען].

י ש ר א ל־א י ס ר [צו די געסט]. אַ פאַרקעהרטע וועלט געוואָרען. שטעלט אייך פאָר, דאַזשע לעוו איזראַאיליעוויטש...

ג ע ס ט [אַלע אויפגעלעבט]. לעוו איזראַאיליעוויטש? וואָס לעוו איזראַאיליעוויטש?

י ש ר א ל־א י ס ר. לעוו איזראַאיליעוויטש האָט זיך אַנו־מעלטען אויסגעדריקט, אַז ער האַלט אויך פון די זאַכען. דאָס הייסט, פון אידיש האַלט ער דוקא נישט. ער האָט פיינט זשאַרגאָן, ווי חזיר! זשאַרגאָן, זאָגט ער, איז נישט קיין שפּראַך. ער האַלט נאָר פון דרעווניע־יעווריסקי. ער זאָל זיך נישט סטיעסניאיען, זאָגט ער, פאַר כּריסטען, וואָלט ער איינגעפיהרט, אַז אַלע זיינע סלוזשאַשטשעס זאָלען אין קאָנטאָר רעדען נאָר פּאָ דרעווניע־יעווריסקי...

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. ניעאוזשעלי? קאַקאַיאַ בלאַ־זשענסטוואַ! [צווישען יונגוואַרג ברעכט־אויס אַ געלעכטער. די דאַמען דרעהען זיך אוים צום יונגוואַרג, קוקען זיך איבער מיט די מאַנסבילען].

י ש ר א ל־א י ס ר [צו דער טאָכטער פון דער ווייטען]. וואָס איז דאָרט ביי אייך אַזוי לעבעדיג?

ב ע ר ט ע [פון דער ווייטען]. אה, פאפא! ווען וועט איהר שוין אויפהערען אמאל דיענען עבודה זרה?

ה י י ד א ד. טאוו וועיאפע וועניעכמאד וועניאאים!

י ש ר א ל־א י ס ר. וואסער עבודה זרה?

ש ו ש נ ה [פון דער ווייטען]. א גליק, וואס לעוו איזראאיליעוויטש לייענט נישט חנוכה די מגילה און בענטשט נישט פור־קיין חנוכה־ליכטלעך...

י ו נ ג ו ו א ר ג. חא־חא־חא!

ה י י ד א ד. טאוו וועיאפע וועניעכמאד וועניאאים!

י ש ר א ל־א י ס ר [פיהלט זיך נישט גוט, וויל פאררעדען די געסט]. ניע דאי באג! זיי וואלטען וועלען, אז אלע שפעגעלאנטען, אלע אידען מיין איך, זאלען בענטשען די מגילה און לייענען חנוכה־ליכטלעך... מיין איך פארקעהרט — לייענען חנוכה־ליכטלעך און בענטשען די מגילה... טפו! וואס זאג איך?

ח נ ה [קומט דעם מאן צו הילף]. ביז מיר זענען נישט אריבער־געפאהרען קיין יעהופעץ, איז מיין מאן געווען א מענטש, ווי אלע מענטשען. און דא, זינט ער האט אנגעהויבען האנדלען אויף דער בערזע, איז ער געווארען אזא צעטראגענער מלאך, אז מע קאן פון איהם דעם שלאק באקומען! ער קאן אייך אמאל אויפשטעהן אין דער פריה און מאכען א גוואלד: „וואו זענען מיינע שפעגעלא־ציעס?" — „וואסערע שפעגעלאציעס?" — „מיין איך די אק־ציעס!" — „וואסערע אקציעס?" — „מיין איך דיווידענטען!" — „וואסערע דיווידענטען?" — לאזט זיך אויס, אז ער זוכט די שטעק־שיך... [צווישען עולם ווערט א געלעכטער. ישראל־איסר קוקט אויף חנה'ן אריבער די ברילען, צענעמט די הענט, וואלט וועלען, זי זאל שוין א מאל אויפהערען רעדען. אויף זיין גליק עפענט זיך די קיכטיר און עס באווייזט זיך א גרויסער בעקען מיט שלח־מנות'דיגע זאכען: פלעדלעך, לעקאכלעך, מאחנדלעך, טייגלעך און מאראנצען].

י ש ר א ל־א י ס ר [צו חנה'ן]. דושינקע, אט האט מען גע־בראכט דעם שלח־מנות.

ח נ ה [האפט־אונטער דעם בעקעז מיט ביידע הענט, טראגט איהם צו פריהער צו די דאמעז, דערנאך צו די מאנסבילעז, דערנאך צום יונגווארג, בעט יעדעז באזונדער]. גענִיסט, איך בעט אייך, גענִיסט עפּיס. פאר וואס זאָלט איהר עפּיס נישט געניסען? נעמט חאָטש א מאראַנץ!

י ש ר א ל־א י ס ר [קומט איהר צו הילף]. גאספאדא, שלח־מנות!

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. שלח־מנות? קאקאיא בלאזשענ־סטווא!

י ו נ ג ו ו א ר ג [שיסעז־אויס א געלעכטער]. חא־חא־חא! [אלע געסט קוקעז זיך ארום].

ד י ד א מ ע ז [קוקעז אויפ׳ן יונגווארג]. וואס איז דארט ווידער „חא־חא־חא”?

י ש ר א ל־א י ס ר [צו דער טאכטער]. וואס איז דארט ביי אייך אזא גדולה?

ב ע ר ט ע [פון דער ווייטעז]. מיר קלויבעז דא נחת פון אייך, וואס איהר זענט אייך אזוי נוקם אָן דער רוסישער שפּראך...

ש ו ש נ ה. איהר זענט מקיים דעם פּסוק: „לעשות נקמה בגויים”... [יונגווארג גהעהעז־אפ אין צווייטעז צימער]

ה י י ד א ד. טאוו ווע־אפע ווענעכמאד ווענאאים! [נעהמט, מאכענדיג מיט דער מגילה, נאכ׳ן יונגווארג. די דאמעז קוקעז זיך איבער. די געזעלשאפט פיהלט זיך אומאנגענעהם].

ח נ ה [וויל פארגלעטעז, טראגט־צו נאך א מאל דעם בעקעז מיט שלח־מנות צו די דאמעז]. געניסט, איך בעט אייך. פאר וואס זאָלט איהר עפּיס נישט געניסען? נעמט חאטש א מאראנץ... [די שטימונג ווערט נאך מעהר געשלאגען].

י ש ר א ל־א י ס ר [וויל איבעררייסען די שטימונג]. א וועלט געוואָרען! כסדר ביי זיי שפּעגעלאציעס... מיין איך סאבראניעס, זאסעדאניעס. און איבערהויפּט אָט די שושנה און מיין טאכטער; זיי טהוען־אויף אזעלכע זאכען — ניע דאי באָג! שטעלט אייך פאר — זיי האָבען אויסגעארבייט איין אוסטאוו ביי זיי, מיט

פונקטען, מיט פאראגראפען. [צעהלט אויף די פינגער]. וואבערוויך, דרעווניע־יעוורעיסקי. וואוועטאריך, אידישע חדרים...

ערשטער גאסט. גיעאוושעלי?

צווייטער גאסט. חעדערא?

דריטער גאסט. סאווער״עננא וויערנא. שקאלעם מסתמא.

ישראל־איסר. ניין, נישט קיין שקאלעם, נאר טאקי חדרים, פשוט'ע אידישע חדר"ם.

מאנסבילען [אלע אינאיינעם]. חדרים?

דאמען. חדרים?!

ישראל־איסר. היינט איז דא ביי זיי א פונקט, מע זאל אוניטשטאזשען קארטען.

מאנסבילען [איבערראשט]. אוניטשטאזשען קארטען?!...

דאמען [דערשראקען]. קארטען?!...

ישראל־איסר [צענעמט די הענט, ווי אויף צו שווימען]. אקאנטשאטעלנא! אוים קארטען!

ערשטער גאסט [קוקט אויף די איבעריגע]. קאקאיא בלאזשענסטווא!... [צום בעל־הבית]. וואס זשע, הייסט עס, וועלען מיר טהון, אז מע וועט זיך צונויפקומען, נאפרימער, אויף אימענינעס, אדער א יום־טוב, אדער אזוי איין אבשטשעסטווע?

צווייטער גאסט. וואס פארשטעהט איהר נישט? וועלען מיר שמועסען א ביסעל פא דרעווניע־יעוו...סקי, א ביסעל פון ליטעראטור.

דריטער גאסט. סאווערשעננא וויערנא. אויב אינ־צווייען, וועט מען מאכען א זעכס־און־זעכציג, און אויב אינדרייען, איז א פינף־הונדערט־איינס...

פערטער גאסט. און אויב מעהרער — איז א סטוקעלקע.

פינפטער גאסט. און אפשר גאר איין אבשטשע שפיעל? [קוקט אויף די דאמען]. הא? וואס זאגט איהר?

ד א מ ע ז. קאניעטשנא, איין אבשטשע שפיעל! [נעמט זיך צו די רידיקולס].

י ש ר א ל ־ א י ס ר. הא? וואס זאגט איהר? איין אבשטשע שפיעל? [מע ווייסט נישט פון וואנען עס וואכסט־אויס ביי איהם אין די הענט צוויי טאליעס קארטען]. טא! ביי מיר האט איהר גע'פועל'ט. איך בין דאך, ווי זאגט איהר, נישט מעהר ווי בעל־הבית...

ח נ ה [ווידער א מאל מיט'ן שלח־מנות, שויז צו די מאנסבילען]. געניסט נאך עפּיס. פאר וואס זאלט איהר נישט געניסען? נעמט חאטש א מאראנץ...

י ש ר א ל ־ א י ס ר [וויל פטור ווערען פון איהר אויך]. דושינקע! טאמער וואלט געווען גענוג מאראנצען? מיר האבען דאך גערעדט וועגען המן־טאשען. עפּיס יום־טוב, פורים אויף דער וועלט, המנ'ס יאהרצייט...

ח נ ה [כהוט זיך א חאפּ־אויף און א פּאטש אין שטערן]. אט א קאפּ! א קאצענער מוח! גוט, וואס דו האסט מיך דערמאנט המן־טאשען. איך געה אין קיך ארייין. איך מוז אליין זיין ביי די המן־טאשען. [צו די דאמען]. האט קיין פאראיבעל נישט, איך מוז געהן. מיין דיענסט וועט מיר דארטען אנמאכען המן־טאשען, וועט זיין וואס צו זעהען! די יעהופּעצער פּוסטאקראטען — גאט זאל נישט שטראפען פאר די רעד... איך מיין די היגע דיענסטען מיין איך. איך זאג איהר, מיין קעכין הייסט עס: המן־טאשען קאנט איהר מאכען? קוקט זי מיך אן, ווי א לעהמענער גולם. ביז איך האב איהר איינגעטאלקעוועט, אז מע דארף פארקנעטען טייג, אויסקאטשען און אויסקלעפּען דרייעקעכיגע המן־טאשען, צערייבען מאהן אויף מילך. ביי איהר איז געווען רעכט אריינטהון דעם מאהן אין די המן־טאשען, ווי ער שטעהט און געהט. גאט איז מיט אייך, זאג איך, איהר זענט נאך נישט פארטיג מיט די המן־טאשען: צו המן־טאשען דארף מען נאך האניג אויך...

ישראל־איסר [צום ווייב]. הכלל, ליובעניו, ווען וועלען מיר זיך דערלעבען זיך זעהען מיט די המן־טאַשען?

חנה. אָט דאָס געה איך דאָך! [געהט־אָפּ אין קיך. די דאַמען שמייכלען צו איהר כלומרשט פריינדליך, צופריעדען, וואָס חנה איז אַוועקגעגאַנגען, רוקען זיך צו מיט די רידיקולס צום טיש].

ישראל־איסר [צו די געסט]. אַלזאָ, גאָספּאַדאַ, איז איין אַבשטשע שפּיעל? איך מיין אָבער, אַז פּאַ זאַקאָנו קומט היינט איין אָקע. אָקע איז אַ אידישע שפּעגולאַציע, מיין איך אַ אידישע שפּיעל. פּאַרט יום־טוב, פּורים אויף דער וועלט, המג'ס יאָהר־צייט... [צו די געסט]. האַ? וואָס זאָגט איהר?

געסט [אַלע אינאיינעם, אויפגעלעבט]. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. איין אָקע! איין אָקע!

ישראל־איסר. אַלזאָ, איין אָקע? ביי מיר האָט איהר גע'פּועל'ט. איך בין דאָך, ווי זאָגט איהר, נישט מעהר ווי בעל־הבית... [עפּענט־אויף די קאָרטען מיט אַ קנאַק]. ווי אַזוי זשע שפּעגעלירען מיר, מיין איך, ווי אַזוי שפּיעלען מיר? מיט'ן קוועניץ?

ערשטער גאַסט. אָקע מיט'ן קוועניץ — קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואָ!

צווייטער גאַסט. און איך וואָלט געזאָגט — דוקאָ אָהנ'עם קוועניץ.

דריטער גאַסט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. מיט'ן קוועניץ און מיט'ן קאַנטשיק.

פערטער גאַסט. פּאַ נאַסטאָיאַשטשעמו, באַדאַרף זיין איין אָקע מיט אַלע פּאָדלאָסטען. דאָס הייסט, מע מעג אייך שמייסען ביז'ן טאָג אריין. פון אַ דרייערעל ביז אַ הונדערטער, און דאַזשע מעהר פון אַ הונדערטער.

פינפטער גאַסט. קאָניעטשנאָ, מיט אַלע פּאָדלאָס־טען! [צו די דאַמען]. וואָס זאָגט איהר?

ד א מ ע ן [נישט צופריעדען, וואס מע וועט שפּיעלען אין אַקע אַהן זיי, נעמען זיך פון דעסטוועגען צו די רידיקולס, רוקען זיך צו מיט די שטוהלען צו זיי, קוקען־אַריין אין די קאַרטען פון הינטען, זיפצען]. לאָז זיין איין אָקע, לאָז זיין מיט אַלע פּאָדלאָסטען, אַבי לאָז מען שוין שפּיעלען.

י ש ר א ל־א י ס ר. אָדנים סלאָוואָם, ווער איז ערשטע האַנט? [וואַרפט־אויס קאַרטען. רעדט אין איין אָטעם]. אַל"ף איין אָדלער. בי"ת אַ באַרענבוים. גימ"ל אַ גנב. דל"ת אַ דריידעל. ה"א אַ המן־טאַש. וא"ו אַ וויינגאָרטען. זיי"ן אַ זאַווערוכע. חי"ת חיים־יענקעל... [צום ערשטען גאַסט]. איהר זענט ערשטע האַנט. [לענט־אויס יעדען צו צוויי קאַרטען צוגעמאַכט און נאָכדעם צו צוויי קאַרטען אויפגעדעקט. דער עולם הויבט־אָן ווערען נערוועז, גאָר מע מאַכט זיך גלייכ־גילטיג].

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ! [רוקט זיך צו צום טיש נאָך נעהענטער, נעמט־אַרויס געלט. פאַרקאַטשעט די אַרבעל]. שוין לאַנג נישט געשפּיעלט אין אָקע.

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט [רוקט זיך צו, נעמט זיך צו דער קעשענע]. אַ שאָק מיט יאָהרען.

ד ר י ט ע ר ג א ס ט [נעמט זיך צו דער קעשענע]. סאַווער־שעננאַ וויערנאַ! ערשט נעכטען געהאַקט אין אָקע אַ גאַנצע נאַכט, ביז'ן ווייסען טאָג...

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט [נעמט זיך צו דער קעשענע. זינגט מיט אַ חסיד'ישען ניגון]. דער רבי האָט געהייסען פריילעך זיין, ביז'ן ווייסען טאָג אַריין... [צו די דאַמען]. האַ? וואָס?

ד א מ ע ן [קוקען מיט ברענענדיגע אויגען צו די מאַנען אין די אויס־געלעגטע קאַרטען. זיפצען, לאַכען נערוועז]. חאַ־חאַ־חאַ!

י ש ר א ל־א י ס ר [צום ערשטען גאַסט]. אָדנים סלאָוואָם, איהר זענט ערשטע האַנט, דאַרפט איהר רעדען ווערטער.

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט [באַטראַכט אַלעמענ'ס קאַרטען, וואָס אויפ'ן טיש]. קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ! איך וועל בעטען דעם עולם

אוועקלעגען צו דרייערלעד סליעפא. [לעגט־אוועק א דרייערל און מאכט צו די אויגען].

צווייטער גאסט. בלא ראיה הייסט עס? [טראכט א ווײַלע. רעדט צו זיך אליין]. נו, מאיסיי מארקאוויטש? פאזשאלויטע ווקאנטארו — ארויס מיט דער מטבע! [לעגט געלט].

דריטער גאסט. סאווערשעננא וויערנא. [לעגט געלט. אומצופריעדען]. ווי א לאך אין קאפ!

פערטער גאסט [זיפצט]. אז אך און ווהה איז מיר, איך מוז מיך נאכשלעפען. [לעגט געלט]. ביי א פגירה בין איך אויך א בהמה.

פינפטער גאסט [קרעכצט, לעגט א דרייערל]. פארפינסטערט בין איך געווארען! איך מוז אויך. וואס זאל איך טהון?

ישראל־איסר. נו, מוז איך דאך אודאי שפּעגעלירען. איך בין דאך, ווי זאגט איהר, עפּיס בעל־הבית, לכבוד פּורים... [לעגט געלט]. המנ'ס יאהרצייט...

ערשטער גאסט. מיר זאגט דאס הארץ, אז ד[...] דארף ליגען געלד. [קלאפּט מיט א פינגער איבער די צוגעמאכטע קארטען]. גאספּאדא! נאך א דרייערל בלינד. [לעגט־אוועק נאך א דרייערל].

צווייטער גאסט [צו זיך אליין]. נו, מאיסיי מארקאוויטש, ביזט דו ארײַנגעקראכען, קריך ווייטער. [לעגט נאך א דרייערל].

דריטער גאסט. סאווערשעננא וויערנא. [לעגט דאס געלט מיט כעס]. ווי א פינפטע ראד צום וואגען!

פערטער גאסט [זיפצט]. אז אך און ווהה איז מיר! [קריכט אין קעשענע]. איך מוז מיך נאכשלעפּען. וואס ס'וועט זיין מיט כל ישראל, וועט זיין מיט רב ישראל.

פינפטער גאסט [קרעכצט און לעגט געלט]. פארפינסטערט בין איך געווארען! איך מוז אויך. א ברירה האב איך?

ישראל־איסר. נו, מוז איך דאך אודאי שפּענגלירען. איך בין דאך, ווי זאגט איהר, עפּיס בעל־הבית. המנ'ס יאהרצייט. [לעגט געלט. עס וואכסען די דרייערלעך אויפ'ן טיש. אלע אויגען ברענען, די דאמען זיפצען]. נו, גאספּאדא? וואס וועט זיין ווייטער? [קוקט אויפ'ן ערשטען גאסט. פון צווייטען חדר גנב'עט זיך אונטער מיט שטילע טריט גרישא. קוקט זיך ארום צוריק, געהט־צו פּאוואלי צום טיש. זעצט זיך אוועק אומבאמערקט אויף א שטוהל הינטער ישראל־איסר'ס פּלייצעס. קוקט צו, ווי מע שפּיעלט].

ערשטער גאסט. וואס זאל זיין ווייטער? ווייטער וועלען מיר זיך געהן אנג...ען... די דריטע קארט וועט שוין זאגען, וואס איך האב צו טהון... [הויבט־אויף איינע פון די צוויי צוגעדעקטע קארטען, לעגט זי ארויף מיט'ן פּנים אראפּ אויף איינע פון די אפּענע קארטען. לעהנט זיך אפּ א ביסעל צוריק. טראגט־צו דאס פּארעל צו דער גאז. ווארפט א גיכען קוק אויף דער דריטער עטוואס אויפגעדעקטער קארט, ווערט מאדנע לעבעדיג]. קאקאיא בלאזשענסטוואַ! [לעגט גיך אוועק צוריק די קארטען און נעמט זיך צו דער קעשענע]. אזוי ווי דאס הארץ אבער האט מיר געזאגט, אז דא דארף ליגען איין אוצר. נו, גאספּאדא? ווער פאָהרט מיט מיר קיין יארמעלינעץ אויפ'ן יאריד? צוויי דרייערלעך אויף דריי.

צווייטער גאסט [א זיך אליין]. נו, מאיסיי מאר־קאוויטש? דו קריכסט נאך, צי ניין? [טהוט א הויב־אויף די דריטע קארט]. געענטפערט אויף מיינע דריי.

דריטער גאסט. סאווערשעננא וויערנא. [אנגעקוקט אלע פיער קארטען, מלא גזלן. טהוט זיי א שמיץ מיט כעס]. שראגע, א רוח אין דיין הארצען אריין! ווער האט דאס אויסגעטראכט אזא שפּיעל, וואס הייסט אקע?

פערטער גאסט. אז אך און וועה איז מיר. איך מוז זיך אויך געהן אנקוקען. [קוקט זיך אן]. געשטארבען א איד. [לעגט־אוועק די קארטען]. איך האב געוואוסט פריהער, אז וויבאלד אקע, אזוי ווער איך באגראבען.

פ י נ פ ט ע ר ג אַ ס ט [קוקט זיך אַן]. ברוך דיין אמת. געשטאַרבען נאָך אַ איד. [לעגט אוועק די קאַרטען. רעדט צו די דאַמען]. בין איך נישט גערעכט געווען, אַז איך האָב געזאָגט איין אָבשטשע שפּיעל? אָקע האָט זיך זיי פאַרגלוסט! וואָס זאָגט איהר?

ד אַ מ ע ן. קאָניעטשנאָ!

י ש ר אַ ל־א י ס ר [צום ערשטען און צווייטען גאַסט]. זענען מיר, הייסט עס, געבליבען איינדרייען אויפ'ן יאַריד? [צום ערשטען גאַסט]. וואָס זשע וועט איהר עפּיס זאָגען ווייטער, כדומה למשל גאַפּרימער? נו? אַרויס מיט לשון!

ע ר ש ט ע ר ג אַ ס ט. וואָס האָט איהר קיין צייט נישט? נאָך נאָמי ניע קאַפּליעט. [קוקט אויפ'ן טיש]. מע דאַרף זיך גוט באַטראַכטען, וואָס פאַרמאָגט דער עולם? [קוקט רעכטס און לינקס]. דער האָט שיקסעס, און דער — שטיים. קאַטאַיאַ בלאַזשענסטוואַ! [צום צווייטען גאַסט]. וואָס וועט איהר זאָגען, וואָס איך טהו אַ פּאַס אין אייערע שקצים?

צ ו ו י י ט ע ר ג אַ ס ט. גאָט איז מיין עדות, אַז איך קאָן נישט פּאַסען. איך האָב דריי. [לעגט נעבן]. [illegible] אויף מיינע דריי און אריבערגעצימבעלט מיט מיין צעהנערעל אויף דריי גלייך ווי אויף אַלע.

י ש ר א ל־אַ י ס ר [רעדט צו זיך אַליין. מאַכט מיט די פינגער]. הייגט נעה מרעה. דער שמייסט מיט דרייערלעך אויף דריי, און דער צימבעלט־אריבער מיט אַ צעהנערעל אויף דריי ווי אויף אַלע. עס האָט אָנגעריסען ביי זיי — ניע דאַי באָג! איצינד איז אַ וואַראַם [מיט אַ ניגון פון דער גמרא און שטאַרק אויסגעצויגען] — טשטאָ מיניע דיעלאַט? צי זאָל איך מיך אַריינלאָזען אין דער שפּעגעלאַציע און שפּעגעלירען סליעפּאָ? צי זאָל איך מיך געהן אָנקוקען? [נעמט זיך כלומרשט צו דער קעשענע, צעהלט געלט. אַלע אויגען קוקען אויף איהם. לעגט־אוועק די קאַרטען און מישט אוים די איבעריגע]. דאַסווידאַניאַ. [וויל אויפהויבען די פערטע קאַרט].

ג ר י ש א [כאַפּט איהם אָן ביי דער האַנט]. לאָוו! מאַזשע סאַחראַני! נישטאָ קיין אָנקוקען זיך! א צעהנערעל מיט נאָך אַ צעהנערעל!

י ש ר א ל־א י ס ר [קוקט אויף איהם]. משוגע?

ג ר י ש א. פּאָלגט מיך! [בעט זיך]. פּאָלגט זשע מיך! זיי ביידע האָבען גאָרנישט מיט גאָרנישט!

י ש ר א ל־א י ס ר [צו די געסט. ווייזט אויף גרישאַן]. אַז ער הייסט! מע דאַרף, ווי זאָגט איהר, פּאָלגען אַמאָל אַ חתן אויך? [לעגט געלט]. קופּעץ קאַק סטרעליעץ.

ג ר י ש א. יאַ וואַס רוטשאַיוס, אַז זיי ביידע האָבען שראַגע! [נעמט זיך צו דער קעשענע]. צי אפשר מיינט איהר, אַז איך האָב מיך, ווסאַמאָם דיעליע, איבערגעשראָקען פאַר אייערע שיקסעס? איך ענטפער אייך אויף אייער צעהנערעל און אריבערגעטראַסקעט מיט צוויי צעהנערלעך אויף מיינע דריי, וואָרום איך ווייס, אַז מעהר ווי צוויי מוידען האָט איהר נישט געהאַט און וועט נישט האָבען.

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט. שוין לאַנג שטיל געווען, מאָיסיי מאַרקאָוויטש. מיט אַזעלכע צוויי גבורים טאָרסטו דו דיך גישט אריינלאָזען אין דער נאַרישער וועלט. [טראַכט א ווייל]. הערט זשע אויס, אפשר וועלען מיר מאַכען א שטיקעל געשעפט?

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. נאַפּרימער?

י ש ר א ל־א י ס ר. כּדומה למשל?

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט. וואָס וועט איהר מיר געבען אָפּ־טריט־געלט? דאָס הייסט, וואָס וועט איהר מיר געבען, איך זאָל זיך אָוועקלעגען בלא ראיה?

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. חאַ־חאַ־חאַ!

י ש ר א ל־א י ס ר. אַ גוט אויג וועלען מיר אייך געבען! אַז מע האָט שראַגע, טראָגט מע [illegible] אָפּ און מע מאַכט נישט קיין שפּעגעלאַציעס.

צווייטער גאַסט. אַזוי זאָגט איהר? [קוקט־אָן די פּערטע קאָרט. טראַכט אַ ווײַלע]. האַ? אַז מע האָט, זאָגען זיי, שראַגע, טראָגט מען זיך אָפּ און מע מאַכט נישט קיין אָנשטעלען? [נעמט זיך כלומרשט צו דער קעשענע. צעהלט געלט. אַלע אויגען קוקען אויף איהם. לעגט אַוועק די קאָרטען און מישט זיי אויס ט״ט די איבעריגע]. דאָסווידאַניאַ, מאָיסיי מאַרקאָוויטש! אַ חלירע וואָלט געמעגט קומען אויפ'ן מחבר פון דער אָקע!

ישראל־איסר [צום ערשטען גאַסט. טרייסעלט מיט די הענט]. האָבען מיר שוין, סלאַווא באָגו, גע'פּטר'ט אַלע אונזערע שונאים?

ערשטער גאַסט. קאַקאָיאַ בלאַזשענסטוואָ!

גרישאַ [צום ערשטען גאַסט. לעגט־אַרויף די האַנט אויף ישראל־איסר'ס קאָרטען]. געענטפערט און אַריבערגעפּידעלט מיט אַ גאַנצען כף־הא'ער.

ישראל־איסר [צו גרישאַן]. משוגע? צי חסר דעה?

גרישאַ. פאָלגט זשע מיך. דרך־ארץ פאַר די באַרישנים! משעסטנאָיע סלאָווא, ער פאַרמאָגט נישט מעהר ווי שראַגע!

ישראל־איסר [געהט צו דער קעשענע]. אַז ער הייסט... [ווײַזט אויף גרישאַן]. מע דאַרף, ווי זאָגט איהר, אַמאָל פאָלגען אַ חתן אויך? [ליגט געלט]. דערויף זענען מיר דאָך שפּעגעלאַנטען.

ערשטער גאַסט. קאַקאָיאַ בלאַזשענסטוואָ! [קוקט אַן די פּערטע קאָרט, געהט צו דער קעשענע. רעדט פּאַוואָלי, זיפּצענדיג]. ווײַבאַלד אַזוי, איז אַ הונדערטער אויף מײַנע אַלע.

געסט [אַלע]. אַ הונדערטער?!

דאַמען [אַלע]. אַ הונדערטער?!

ישראל־איסר. ווטאָקאָם סלוטשאַיע, דאַרפען מיר לערנען דעם פּשט, אַז ער סטראַשעט מיך מיט אַ נאַראַש? [מיט אַ גמרא־ניגון]. ווײַבאַלד אַזוי, באַדאַרף מען געהן אויפדעקען די פּערטע מויד. [הויבט־אויף פּאַוואָלינקע די פּערטע קאָרט, קוקט אויף גרישאַן].

גרישאַ [קוקט־אַריין אין דער קאָרט פון אונטען אַרויף]. פּאַשלאַ! אַ הונדערטער מיט נאָך צוויי הונדערטערס! [דער גאַנצער עולם

ווערט העכסט אויפגערעגט. די דאַמען האַפּען זיך צו די רידיקולס]. אַזאַ קאָרט טרעפט איין מאָל אין הונדערט יאָהר! טשעסטנאָיע סלאָוואָ!

י ש ר א ל ־ א י ס ר [קוקט אויף גרישאַן אריבער די ברילען]. וואָס מיינסט דו? איך בין לעוו איזראַאיליעוויטש?

ג ר י ש אַ [בעט זיך]. פאָלגט זשע מיך! קליאַנום באַגאַם, ער האָט מעהר נישט ווי שראַגע. [ווייזט אויפ'ן ערשטען גאַסט, וואָס זיצט זיך גאַנץ קאַלטבלוטיג].

י ש ר אַ ל ־ א י ס ר [צו גרישאַן]. אַזוי זאָגסט דו? [זיפצט]. ניין, נישט פאַר מיר קיין שפּעגעלאַציע. איך בין נישט לעוו איזראַאיליעוויטש. [מישט־אוים זיינע פיער קאַרטען מיט אַלע איבעריגע אַנגעוואָרפענע, מע זאָל נישט זעהען, וואָס ער האָט. מיט אַ טיעפען זיפץ]. פּאַס!

ע ר ש ט ע ר ג אַ ס ט [שאַרט־צונויף דאָס גאַנצע געלט פונ'ם טיש מיטביידע הענט]. קאַקאָיאַ בלאַזשענסטוואַ! [שטופּט מיט ציטערענדיגע הענט דאָס געלט אין אַלע קעשענעס. אַלע אויגען קוקען אויף איהם מיט קנאה. די דאַמען האַפּען אַזש די רידיקולס און דריקען־צו צום הארצען].

ג ר י ש אַ [אין דער צייט, ווען דער ערשטער גאַסט שטופּט דאָס געלט אין די קעשענעס, טהוט ער אַ הויב־אויף מיט איין האַנט יענעמ'ס פיער קאַרטען און מיט דער אַנדערער האַנט דערלאַנגט ער אַ זעץ איבער'ן טיש אַזוי, אַז די טאַליע קאַרטען שפּרינגט־אונטער און אויך דער עולם טהוט אַ שפּרונג־אויף פון די ערטער. די דאַמען פאַלען שיער חלשות]. טשטאָ יאָ וואָס סקאַזאַל? משוגע צו ווערען פון אַזאַ שפּיעל, טשעסטנאָיע סלאָוואָ!! [אויף זיין געשריי קומט צו לויפען פון צווייטען צימער פריהער בערטע, דערנאָך שושנה, דערנאָך דאָס גאַנצע יונגוואַרג און נאָך זיי הייראַד מיט דער מגילה]. אַזאַ מעשה איז גאָרנישט געהערט געוואָרען! מיט גאָרנישט פאַרטרייבען דריי מיידלעך?! שומו שמים! ס'איז הימעל־שרייענד!!! נאַט, זעהט האָטש! חאַ־חאַ־חאַ! [באַווייזט אַלעמען די קאַרטען]. זעהט, אידישע קינדער, מיט וואָס מע פאַרטרייבט דריי מיידלעך? מיט גאָרנישט. מיט שראַגע! מיט שראַגע!!! נו, קאָן מען לעבען אויף דער וועלט?!

ג ע ס ט [קוקען פון די ערטער אן די אויפגעדעקטע פיער קאַרטען]. שראַגע!

ד אַ מ ע ן [נאך זיי, פאַרברעכען מיט די הענט]. שראַגע!

ב ע ר ט ע [בלייבט שטעהן אויף דער טיר. דערזעהט גרישאַן מיט די קאַרטען אין האַנט, טהוט זי אַ פּלעסק מיט די הענט]. אך! [ווייזט מיט דער האַנט אויפ׳׳ חתן. פאַלט צו שושנה׳ן אויף די הענט].

ג ר י ש אַ [טהוט אַ שמיץ די קאַרטען אויפ׳ן טיש. טהוט זיך אַ לאָז צו דער כלה]. בערטוסיאַ! בתיה׳ניו! ווינאַוואַט! טאַ יעסט, סליכאַ! איך האָב נישט געשפּיעלט! טשעסטנאָיע סלאָוואָ! טאַ יעסט, סליכאַ... קליאַנוס באָגאָם!... [פאַלט איהר צו די פיס]. יאַנאַטי! יאַפּאַטי! טאַמאַטי!... [אין דער מינוט קומט־אַן פון דער קיך חנה מיט די המן־טאַשען].

ח נ ה [דערזעהט בערטען אַ פאַר׳חלש׳טע און גרישאַן שטעהן אויף איין קניהע, פאַרלירט זי דעם טעלער מיט די המן־טאַשען און לאַזט זיך צו דער טאַכטער]. גאָט איז מיט דיר, טאַכטער מיינע! [צום מאַן]. וואָס איז דאָ געשעהן? גיכער! וואָס האָט זיך דאָ געטראָפען? נו, זאָג שוין!

י ש ר א ל־א י ס ר [צום ווייב, וויל זי בארוהיגען]. שאַ, שאַ! שריי נישט! גאָלע גאַרנישט... אָפּגעשמיסען... פאַרטריבען... דריי מיידלעך...

ח נ ה. ווער האָט געשמיסען? וועמען געשמיסען? אַ דונער איז מיר! [קוקט אויפ׳ן יונגווארג]. וואָסערע מיידלעך?...

י ש ר א ל־א י ס ר [שטעהט־אויף פון טיש]. שטיאַ! פאַר־שטעהסט נישט קיין שפּעגעלאַציע! [מאַכט מיט די הענט]. דריי מיידלעך. איך האָב געהאַט דריי מיידלעך, און ער [ווייזט אויפ׳ן ערשטען גאַסט] האָט גאָלע גאַרנישט. שראַגע האָט ער געהאַט. האָט ער מיך געשמיסען און געשמיסען, פאַרטריבען, היטט עס, מיט שראַגע, מיט גאַרנישט! [גלייך צו איהר אין פנים אריין. מאַכט מיט די הענט]. מיט שראַגע! מיט שראַגע!...

פ אַ ר ה אַ נ ג.

העברעאישע און רוסישע פראזען, וואס טרעפען זיך אין „שראגע".

ה ע ב ר ע א י ש:

אוואל אוויך היביא סימהאטא בידוואר קריאט האמגילא האזאט באבאאיט האזע (אבל אביך הביע שמחתו בדבר קריאת המגילה הזאת בבית הזה) — אבער דיין פאטער האט אויסגעדריקט זיין פרייד וועגען דאס לייענען פון דער דאזיגער מגילה אין דעם דאזיגען הויז.

אני מעדאבער איווריט בעכאל מאקאם וועאים קאל האאלאם. אפילו קעשעאני יאצע בעמערקאווא, אני אמער לעהאקאנדוקטאר: טען לי קארטים! (אני מדבר עברית בכל מקום ועם כל העולם. אפילו כשאני יוצא במרכבה, אני אומר להקונדוקטור: תן לי כרטים!) — איך רעד העברעאיש אומעטום און מיט דער גאנצער וועלט. אפילו אז איך פאהר אויפ'ן טראם, זאג איך דעם קאנדוקטאר: גיב מיר א בילעט!

בעכאל דאר וואדאר אובכאל מעדינא אומעדינא כאזוערעט האמגילא האזאט (בכל דור ודור ובכל מדינה ומדינה הוזרת המגילה הזאת) — אין יעדען דור און אין יעדער מדינה חזר'ט זיך איבער די דאזיגע מגילה.

טאוו וועיאפע וועגעכמאד וועגאאים (טוב ויפה ונחמד ונעים) — גוט און ... און פיין.

יאנאטי! יאפאטי! טאמאטי! (יונתי! יפתי! תמתי!) — מיין טייבעלע! מיין שענהייט! מיין עהרליכע!

לאוו (לאו) — ניין.

קאמא פעאמים ניכטאוו וועגעכטאם אל אם האיהודים לעהאשמיד לאהאראג ולאאבעד! קאמא פעאמים יאצא האמאן בען האמדאטא האאגאגי ליכטאוו סיטנא אל אם איסראעל! (כמה פעמים נכתב ונחתם על עם היהודים להשמיד להרוג ולאבד! כמה פעמים יצא המן בן המדתא האגגי לכתוב שטנה על עם ישראל!) — וויפיעל מאל איז שוין געצייכענט געווארען אויפ'ן אידישען פאלק צו אויס'הרג'ענען און פארטיליגען עם! וויפיעל מאל איז שוין ארויס המן בן המדתא האגגי צו שרייבען פאסקווילען אויפ'ן פאלק ישראל!

ר ו ס י ש:

אדנים סלאוואם — מיט איין ווארט. אוניטשטאזשען — פארניכטען. אוסטאוו — תקנות. אימעניגעם — געבורטסטאג. אקאנטשאטעלנא — אין גאנצען.

באזשע סאחראני — גאט באהיט. באַרישניס — פרייליננ.

גאספאדא, סאדיטעס — רבותים, זיצט.

דא פּאווידאניא — אויף ווידערזעהען. דאזשע — אפילו. דושינקע (דושענקא) — נשמה מיינע. דרעווניע־יעווריעיצעס — העברעער.

וואפראס — פראגע. ו'מאקאס סלוטשאיע — וויבאלד אזוי. ו'סאמאם דיעליע — אין דער אמת'ען.

זאמעטשאטעלני יאזיק — איין אויסגעצייכענטע שפראך. זוואוטשיט קאק איספאנסקי — קלינגט ווי שפאניש.

חערערא — חדרים (שולען).

טשטא יא וואס סקאזאל? — וואס האב איך אייך געזאגט? טשטא מניע דיעלאט? — וואס זאל איך טהון? טשעסטנאיע סלאווא — עהרענווארט.

יא וואס רוטשאיוס — איך בין אייך ערב.

מאלאדיאזש — יונגווארג.

נאד נאמי ניע קאפליעט (פארגרייזטע פראזע) — איבער אונז רעגענט ניט. ניע דאי באג — זאל גאט היטען. ניעאוזשעלי? — טאקי באמת?

סאיעדיניאיען — פאראייניגטע. סטיעסניאיען — זיך שעמען. סלאווא באגו — גאט צו דאנקען. סלוזשאשטשעס — געשעפטס־אנגעשטעלטע. סליעפא — בלינדערהייט (ניט געזעהען די קארטען).

פּאדלאסטען — געמיינהייטען. פּאזשאלויסטא ו'קאנטארו — מע בעט אייך מחילה אין קאנטאר אריין (אין קעשענע נאך געלט). פּא נאסטאיאשטשע־מו — אויפ'ן ריכטיגען אופן. פּאשלא — עס געהט א גאנג.

קופּעץ קאק סטרעליאיעט — א סוחר איז ווי א שיסער (דאס הייסט, א מאל טרעפט ער, א מאל ניט). קליינע [illegible] — מיך וועט ... ביי גאט.

עולם=הבא

אַ שארזש אין איין אַקט

געשריבען אין יאָהר 1915

פערזאנען:

מיסטער טשערקים. איין אללרייטניק.
מיסעס טשערקים. איין אללרייטניטשקע.
מיסטער קוואטשקע. א היברו-טיטשער.
א איד.
צוויי עדות.

ארט: די ווייטע פראווינץ אין אמעריקע. צייט: דא ניט לאנג.

[איז פארלאר, אין א ראקינג־טשער, זיצט מיט א ציגאר אין מויל, די פים ארויף, מיסטער טשערקיס, א גוט־געבויטער מאן פון מיטעלע יאהרען, עלעגאנט געקליידט. אקעגען איהם, אויפ'ן צווייטען ראקינג־טשער, זיצט די מיסעס טשערקיס, א שווערע שטיק מיט א דרייגארענדיגען גוידער. ביידע קאטשען זיך].

מיסטער טשערקיס [א קוק אויפ'ן זייגער]. וואס איז די מעדער מיט'ן טיטשער? צוגעזאגט קומען מיט'ן רעוורענט פון עולם־הבא, און קומט ניט. אלבעטשיע, אז ער האט חרטה.

מיסעס טשערקיס. געווער מאי! [געהניצט].

מיסטער טשערקיס. וואס הייסט געווער מאין? ביזנעס איז ביזנעס...

מיסעס טשערקיס. צו וואס טויג דיר די ביזנעס, דושא? ס'וועט נאר קאסטען געלט...

מיסטער טשערקיס. ביי דיר איז דאס געלט אנלי. זאלסט א טראכט טהון א ביסעל ווייטער — דאט נאט! ביקאז דו לעבסט נאר מיט'ן היינט. איך טראכט מיך אריין אין מיין לייף, ווי אזוי מיר זענען מיט דרייסיג יאהר צוריק געקומען אין דהיז קאונטרי, און האבען ביידע געפעדעלט, זענען מיר געוועזן אידען גלייך מיט אל די פיפעל — באט וואס זענען מיר איצט? [שטעהט אויף, שפאנט אום]. וואס פאר אידען זענען מיר? ניט קיין שבת, ניט קיין יום־טוב, ניט קיין טלית, ניט קיין תפילין — נאטינג! טאג ווי נאכט אדער אין פאוקער, אדער אין פינאקעל, אדער אין אנדערע גיימס, און הויבען גאר ניט אן צו טראכטען וועגען יענע וואָרלד. איבער האנדערט ענד טוועגטי יערס, ווער וועט עפעטער אונז זאגען קדיש?

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. וואָס הייסט? מיר האָבען ניט קיין זיהן?

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס [האָט זיך אָפּגעשטעלט]. אט די לויפערס וועלען זאָגען קדיש?

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. דזשייק, קאָן זיין, וועט קיין קדיש ניט זאָגען, אָבער מאַקסילע? — מיר פאַר זיין קאָפּ!

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס. מאַקס וועט זאָגען קדיש?

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. שור וועט ער זאָגען קדיש!

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס. אַלבעטשיע, אַז גיין! אפשר די ערשטע אַכט טאָג. באַט שפּעטער — נאָסער!

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. יעס מעם!

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס. נאָסער!

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. יעס מעם!

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס [אַ קלאַפּ אין טיש]. אַז איך זאָג נאָסער, איז נאָסער! [מיסעס טשערקיס שליסט צו איהר מויל. — עס דערהערט זיך אַ קלאַפּ אין טיר. ביידע רופען אויס]: קאָם אין! [עס קומט אריין דער טיטשער, מיסטער קוואַטשקע, אַ זשוואַווע אידעל מיט אַיין אויסגעהונגערט אומרוהיג פנים, זעהט־אויס האַלב שניידער, האַלב רעווערענד].

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס. האַו דו יו דו, מיסטער טיטשער, סידאַון!

מ י ס ט ע ר ק ו ו אַ ט ש ק ע [זעצט זיך אַוועק, ווישט זיך דעם שוויים]. נו, אַ היץ! קוים מיט צרות איינגעבעטען דעם אידען! אײדער איך האָב איהם אויסגעזוכט וואו ער וואוינט — איך וואָלט דערפאַר ניט בענומען קיין צעהן דאָלער, זאָל מיין נאָמען ניט הייסען קוואַטשקע!

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס. טאַקי דהי סיים דזשו, וואָס מיר האָבען גערעדט?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. טאַקי דער זעלבער איד... נאָר ער האָט שוין חרטה געהאַט אויף דער גאַנצער מעשה. גישט געוואָלט פאַרקויפען פאַר קיין געלט! וואָס טויג איהם, זאָגט ער,

געלט? געהט אוועק, און עולם־הבא בלייבט אויף אייביג... האָב איך מיך צוגעזעצט צו זיין ווייב. אַ אידינע — אַהין־אַהער, כ'האָב קוים גע'פועל'ט פאר צוויי הונדערט דאָלער זאָל ער אָפּ־טרעטען האלב פון זיין חלק עולם־הבא... איהר וועט אָנקוקען אַ איד — איהר האָט זינט איהר לעבט אַזאַ אידען ניט געזעהען! אָנ־געטהאָן געהט ער ווי אַ טערק, און רעדט מעהר אויף לשון־קודש... געווען צעהן יאָהר אין ארץ־ישראל, געקומען אַהער צו גאַסט צו זיינע קינדער און פאָהרט נאָך אַ מאָל קיין ארץ־ישראל... אַ כשר'ער איד, זיצט יומם ולילה און לערענט... אָדער ער לערענט, אָדער ער דאַווענט... און פאַסט תעניתים... אלע מאָנטאָג און דאָנערשטאָג... ווייסט ניט קיין צורת מטבע...

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. פון וואַנען זשע ווייסט ער צו געמען צוויי הונדערט דאָלער?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. ער? חס וחלילה! ווי קומט ער צו געלט? איך זאָג דאָך אייך: ער איז צו אַזעלכע זאַכען ניט שייך. דאָס האָב איך מיט איהר, מיט זיין אידינע, אָפּגעמאַכט פאר איין האַלבען חלק עולם־הבא... מיסטער טשער־קיס, זענט איהר גרייט און מע קאָן צוטרעטען צו דער צערעמאָניע פון מכירת עולם־הבא?

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס. פּאָזעטיוולי! נאָר איך האָב צו אייך אַ קליינע ביטע. [קווינקעלט זיך]. איך וואָלט גע־גליכען, ס'זאָל זיין דערביי, איף איטס פּאָסיבעל, אַ רעווערענט... אַ ריעל רעווערענט...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע [דערשראָקען]. צו וואָס אומ־זיסטע עקספּענסעס? איך בין ביי אייך אַ טיטשער, דאַכט זיך, ניט דאָס ערשטע יאָהר. איך פאַרזיכער אייך, אַז איך בין קלאָר אין הלכות עולם־הבא, ווי דער גרעסטער רעווערענט. על־פּי דין דאַרף מען מעהר ניט האָבען ווי אַ האַנט, תקיעת־כּף פאַר צוויי עדות — און דאָס איז אַלל.

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס. איז דאָס די לאָא?

מיסטער קוואטשקע. א בפירוש'ער דין אין הלכות חדותא, פרק בבלאי טפשאי... מעג איך זיי געהן אריינ־רופען? זיי ווארטען דא אין האל.

מיסטער טשערקים. אללרייט. און וואס דארף איך טהון?

מיסטער קוואטשקע. איהר דארפט גארניט טהון. איהר וועט זיך נאר מטריח זיין איבערטהון יום־טוב'דיג, מעהר אידיש, ווי בעת איהר געהט אין שוהל אריין. אויפ'ן קאפ וועט איהר מוחל זיין אנטהון א העט. און אויך די מיסעס וועל איך בעטען עפּים נעמען אויפ'ן קאפ, אבי די האר צודעקען. און אז איהר וועט זיך אנטהון, וועט איהר פריהער וואשען די הענט, אט ווי מע וואשט זיך צום עסען.

מיסטער טשערקים [מאכט א פרום פנים]. וועלל! און זאגען דערביי וואס?

מיסטער קוואטשקע. זאגען — גארנישט, נאר דענקען דארפט איהר וועגען גאט, וועגען טוידט און וועגען יענער וועלט.

מיסטער טשערקים [מיט דער זעלבער פרומער מינע]. אללרייט. [שטעהט־אויף]. באדארף איך מיט זיך אהער ברענגען סאמטינג, א סדור, אדער... האו דו יו קאלל איט?... א מחזור? א סליחה?...

מיסטער קוואטשקע. קיין זאך! איהר דארפט גאר טראכטען פונ'ם טוידט און פון יענער וועלט. און טאמער קומט עמיצער וועגען ביזנעס — טרייבט איהם ארויס. טאמער קלינגט מען אין טעלעפאן — ענטפערט ניט. לאזט אראפ דעם ווייער. און איהר אויך, מיסעס לעבען, רעדט ניט מיט דער דיענסט, און מיט'ן מאן אויך וואס ווינציגער, און טראכט וואס מעהר פונ'ם טוידט.

מיסטער טשערקים. אללרייט! טשענזשען דעם סוט דארף ביי מיר נעמען א מינוט צעהן אדער פופצעהן. [צו דער

מיסעם]. קאם או. דער טאג שטעהט ניט. [געהען־אפ ביידע. נאך זיי געהט־אפ דער טיטשע און קומט באלד צוריק מיט'ן אידען. א הויכער, א שענער, א געזונטער, ווי עס גיט זיך אויס א געראטענער קצב, אדער א בעל־עגלה. אנגעטהאן געהט ער אין א מאדנע חלאט מיט א פלאכטע אויפ'ן קאפ. שענע בארד און פאות באציערען זיין פנים, נאר ס'איז ניט שווער צו דער־קענען, אז דאס זענען פרעמדע בארד און פאות. — נאכ'ן אידען שלעפען זיך נאך די צוויי עדות, אידען פון דער גאס].

מיסטער קוואטשקע [בעט די [illegible] זיצען, און דעם אידען פיהרט ער צו נאהענט צו דער ראמפע, רעדט צו איהם אזוי, אז די צוויי עדות זאלען ניט הערען]. די בארד וואלט איהר געמעגט פון דעסטוועגען א ביסעל צורעכט מאכען... זעהט אויס, ווי א פרעמדע...

דער איד [אקעגען שפיעגעל]. דאס איז דער בארבער שולדיג, א רוח אין זיין בוזעם אריין! איך זאג איהם: מאך מיר, ווי די אקטעיריערען אין טרעיאטער. מע זאל ניט דערקענען. [מאכט צורעכט די בארד און פאות]. וואכ זשע דארף איך טהון? וואס דארף איך זאגען, הייסט עס?

מיסטער קוואטשקע. נאר נישט רעדען! וואס ווינציגער גערעדט! איהר שטעלט זיך, זייט מוחל, אוועק מיט'ן פנים צו דער וואנט, אט אזוי א [ווייזט איהם ווי אזוי], גלייך ווי איהר דאווענט.

דער איד. וואס איז פאר א דאווענען אין מיטען דערינען?

מיסטער קוואטשקע. מנחה וועט איהר דאווענען.

דער איד. אין מיטען בייטאג?

מיסטער קוואטשקע. עהרליכע אידען הויבען אן מנחה פון בייטאג.

דער איד. אללרייט — איהר זענט א טיטשער, ווייסט איהר בעסער מן הסתם. איך קאן אבער ניט אויסווענינ.

מיסטער קוואטשקע. איהר דארפט נישט קאנען. איהר דארפט נאר שטעהן מיט'ן פנים צו דער וואנט, שעפטשען

מיט די ליפען און ארויסלאָזען אַלע מאָל אַ זיפץ, ווי איין עהר־ליכער איד... קאָנט איהר זיפצען?

ד ע ר א י ד. איך קאָן, פאַר וואָס זאָל איך ניט קאָנען? איך קאָן אייך זיפצען אַזוי, אַז פון יעדען זיפץ זאָלט איהר ביי מיר פאַלען אין חלשות...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. צו שטאַרק דאַרף מען ניט. [וויזט איהם ווי אַזוי]. און רעדען וואָס ווינציגער. און דאָס, וואָס איהר מוזט שוין זאָגען, זאָלט איהר זאָגען אויף לשון־קודש.

ד ע ר א י ד. ווי קומט צו מיר לשון־קודש? איך האָב מיט מיינע פערד קיין לשון־קודש ניט גערעדט.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. בהמה! זיי קאָנען לשון־קודש גלייך מיט אייך! איהר דאַרפט נאָר בעלעבעטשען וואָס ניט איז, פון סדור אָדער פון תהלים, בכדי זיי זאָלען מיינען, אַז איהר רעדט אויף לשון־קודש.

ד ע ר א י ד. אָללרייט — איך וועל אייך האקען גאַנצע שטיקער פונ׳ם דאַוונען, גאָר איך האָב מורא, איך זאָל מיך ניט צעלאַכען.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. זאָל אייך גאָט היטען פון אַזאַ געדאַנק! איהר׳ט אומגליקליך מאַכען אי זיך, אי מיך... שאַ! זיי געהען... [דער איד שטעלט זיך אַוועק מיט׳ן פנים צו דער וואַנט. עס קומט־אַן מיסטער טשערקיס, נאָך איהם די מיסעס טשערקיס. ער האָט זיך איבערגעטהאַן אין אַ נייעם אנצוג מיט׳ן צילינדער אויפ׳ן קאָפּ. זי האָט אָנגעטהאַן אַלע איהרע דיימאָנדס און דעם קאָפּ האָט זי איבערגעדעקט מיט אַ ווייסען וואָל. ביידע זעהען־אויס האָפערדיג, רעליגיעז געשטימט, קוקען מיט גרויס רעספּעקט אויף דעם מאָדנעם אידען אין זיין מאָדנעם קאָסטיום].

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס [שטיל צום טיטשער]. דאָס איז די מען?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע [הויך]. איהר מעגט רעדען העכער. ערשטענס, איז ער טויבליך, און צווייטענס — ער, אַז ער דאַווענט, קאָנט איהר שיסען מיט האַרמאַטען, וועט ער אויך ניט הערען.

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס. איז דאַטסאָ? לאַנג וועט ער דאַוונען?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אַ ט ש ק ע. ניין, נישט לאַנג. דאָס הייסט, דאַוונען דאַוועגט ער דריי שעה, און פיער שעה, און אמאָל זעכס שעה אויך, נאָר איצט וועט דאָס נעמען עטליכע מינוט, ווארום דאָס דאַוועגט ער פון פאַרענט. [איז דער מינוט לאָזט דער איד אַרויס אַזאַ זיפץ, אַז ביידע טשערקיסעס טהוען זיך אַ וואָרף].

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. ליסען, מיסטער טיטשער, איך האָב אייך געוואָלט פרעגען עפּיס אַ זאַך. [קווינקעלט זיך].

מ י ס ט ע ר ק ו ו אַ ט ש ק ע. וואָס פאַר אַ זאַך האָט איהר געוואָלט פרעגען, מיסעס? עפּיס אַ דין, וואָס איז שייך צו עולם־הבא?

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. יאָ. דאָס געהער זיך אָן מיט עולם־הבא, און טאַקי מיט מיר אַליין... אינ'ם חלק עולם־הבא, וואָס מיין מאַן האַנדעלט איין ביי אָט דעם אידען, האָב איך דאָך אויך אַ טייל?...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אַ ט ש ק ע. חס וחלילה! אַ ווייב האָט אַ חלק אין איהר מאַנ'ס עולם־הבא נאָר דעמאָלט, ווען ער האָט דאָס פאַרדיענט דורך זיין לערנען, אָדער דאַוונען, אָדער צדקה־געבען... אין געקויפטער עולם־הבא האָט דאָס ווייב ביי'ם מאַן, ווי דער מאַן ביי'ם ווייב, קיין שום חלק נים.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. אַזוי גאָר? אַ שענער יושר! [בייז].

מ י ס ט ע ר ק ו ו אַ ט ש ק ע. מיסעס לעבען, אַזוי איז דער דין בפירוש אין מדרש פליאה, הלכות גומעראַבעקע, פּרק עולם־הבא — וואָס זאָל איך טהון?

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס [ווייך]. גיט זשע מיר איין עצה, מיסטער טיטשער, וואָס טהוט מען, איך זאָל אויך האָבען חאָטש אַ שטיקעל עולם־הבא?

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס [צו דער מיסעס]. אַ דאַנק נאָו

ביבליאטעק
מאנטרעאל

וואט איז די מעדער וויט יו? וואס באדערסט דו? עס געהט אוועק די צייט פאר נאטינג!

מיסעס טשערקיס [בייז]. ביי דיר הייסט עס פאר נאטינג... אבי דו האסט זיך באוואהרענט מיט עולם־הבא, און פאר מיר איז נעווער מאי! גארניט! ער וועט זיך זיצען דארטען, ווי א שרה, מיט אלע אללרייטניקעס און מיט אלע אללרייטניצעס אין גן־עדן, שפיעלען מיט די חצופות אין פאוקער אדער אין פינאקעל, און איך וועל ברענען ווי א ליכט אין גיהנם — וואס אהרט עס איהם, אשטייגער? [וויינט שיער].

מיסטער טשערקיס [מיט רחמנות]. איל טעל יו, מיסעס, קאנסט דאך קויפען פאר דיין געלט א פארט עולם־הבא, און טאקי ביי דעם דזשו. ער טהוט ביזנעס, לאז ער שוין טהון.

מיסטער קוואטשקע [מאכט א רחמנות־פנים]. איך וויים ניט, אויב ער וועט פארקויפען נאך עולם־הבא... איך וועל איהם א פרעג טהון. [געהט־צו צום אידען, רעדט צו איהם הויך, ווי צו א טויבען]. האט קיין פאראיבעל ניט, רב אהרן ברב משה! די מיסעס בעט אייך, אפשר איז מעגליך, איהר זאלט איהר אפטרעטען פון אייער חלק עולם־הבא... ס'איז א יושר, אזוי ווי איהר מאן וועט האבען האלב פון אייער עולם־הבא, לאז זי האבען חאטש די האלב פון אייער האלב.

דער איד. אדון עולם אשר מלך ברטם...

מיסטער קוואטשקע. ער זאגט: דעמאלט בלייבט איהם איבער עולם־הבא אויפ'ן שפיץ מעסער.

דער אי. נשמת כל חי תברך את...

מיסטער קוואטשקע. ער זאגט: סיידען מע וועט איהם באצאהלען פאר א פערטעל אזוי פיעל, ווי פאר א האלב.

מיסעס טשערקיס. אבי איהר זאגט, ער ווייסט ניט, וואס געלט איז — און דינגט זיך, ווי פאר איין אכס... פאר א פערטעל מעג ער נעמען א פערטעל...

דער איד. כל הנשמה תהלל יה...

מיסטער קוואַטשקע. ער זאָגט: אַז פּאַר אַ פּערטעל איז די העלפּט. עס מאַכט אויס אַזוי גרויס, ווי הונדערט דאָלער.

מיסעס טשערקים. פּאַר וואָס איז פּאַר אַ פּערטעל די העלפּט — פּאַרשטעה איך ניט.

דער איד. אשרי יושבי ביתך עוד...

מיסטער קוואַטשקע. ער זאָגט: אַז האַלב פון האַלב איז אַלע מאָל אַ פּערטעל.

מיסעס טשערקים. זאָגט צ'יהם, אַז צוליעב מיר מעג ער לאָזען ביליגער, פּאַר אַ פופציגער.

דער איד. לא אָמות כי אחיה ואספּר...

מיסטער קוואַטשקע. ער וויל ניט הערען, ניט זעהען.

מיסעס טשערקים. דאַרף מען ניט. איכ'ל זיך באַגעהן אַזוי.

דער איד. הודו לה' כי טוב...

מיסטער קוואַטשקע. ער זאָגט: טוב — דאָס הייסט, לאָז שוין זיין ווי איהר זאָגט.

מיסעס טשערקים. וויבאַלד אַזוי, לאָז זיין פערציג דאָלער.

דער איד. כי לעולם חסדו...

מיסטער קוואַטשקע. ער זאָגט: ס'איז צוליעב אייך. אַצינד קאָנען מיר צוטרעטען צו דער צערעמאָניע. [טהוט אַ וואונק צו די עדות. זיי געהען צו].

ערשטער עדות. אונז האָט מען באַשטעלט, מיר זאָלען זיין עדות ביי מיסטער טשערקים, און מע האָט אונז צו־געזאָגט צו דריי דאָלער אויף אַ קאָפּ. איצט, וויבאַלד אַז די מיסעס וועט אויך דאַרפען עדות, ווילען מיר צוויי מאָל אַזוי פיעל.

צווייטער עדות. אָדער האָטש צו פינף דאָלער אויף אַ קאָפּ.

מ י ס ע ס   ט ש ע ר ק י ס. אזוי גאר? הפקר פעטרישקע?

מ י ס ט ע ר   ט ש ע ר ק י ס. א סטרייק? קענען א סטרייק האבען מיר סקעבס!

מ י ס ט ע ר   ק ו ו א ט ש ק ע [זאגט עפּיס צו ביידע עדות אויפ'ן אויהער]. אללרייט! אצינד קאנען מיר צוטרעטען צו דער מכירה. מיסטער טשערקים! זייט זשע מוחל, קומט אהער, איהר דארפט שטעהן אט דא, אין דער רעכטער האנט. [מיסטער טשערקים שטעלט זיך אוועק רעכטס]. און איהר, מיסעס, זייט זיך מטריח אהער, אין דער לינקער האנט. [מיסעס טשערקים שטעלט זיך לינקס. — צום אידען]. רב אהרן ברב משה! זייט זשע מוחל אהער צו מיר! [דער איד געהט צו, זיפצט]. איצט, מיינע ליעבע אידען, דארף איך אייך זאגען א פּאר ערנסטע ווערטער, וואס איהר האט צו טהון, טאקי איהר ביידע. איהר זאלט קלערען פונ'ם יום־המות, פונ'ם לעצטען טאג, וואס וועט אמאל קומען, דעמאלט ווען די נשמה וועט זיך אפּטיילען פון אייער גוף און וועט דארפען געהן אין גן־עדן אריין צו געניסען פון דעם עולם־הבא, וואס עס טרעט אייך אפּ מיט זיין גוטען ווילען מורנו רב אהרן ברב משה. פון קיין זאך אין דער וועלט טארט איהר אצינד נישט קלערען, ניט גוט, ניט שלעכט, נאר פון עולם־הבא. דאס איז איינס. דאס צווייטע — זייט אזוי גוט און גיט די רעכטע האנט צו אט דעם אידען רב אהרן ברב משה און זאגט מיר, אויב איהר נעמט איבער מיט אייער גוטען ווילען דעם חלק עולם־הבא, וואס ער טרעט אייך אפּ במתּנה? זאגט „יא".

מ י ס ט ע ר   ט ש ע ר ק י ט. יעס.

מ י ס ט ע ר   ק ו ו א ט ש ק ע. נישט „יעס", נאר „יא".

מ י ס ט ע ר   ט ש ע ר ק י ס. יא.

מ ס ט ע ר   ק ו ו א ט ש ק ע. צי געהט אייך ניט איבער א שלעכטער געדאנק און צי האט איהר ניט חרטה, וואס איהר קויפט עולם־הבא? זאגט „ניין".

מ י ס ט ע ר   ט ש ע ר ק י ס. נאסער!

מ י ס ט ע ר   ק ו ו א ט ש ק ע. ניט „נאסער", נאר „ניין!"

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס. ניין.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אַ ט ש ק ע. איצט זאָגט מיר, ווי אַזוי רופט מען אייך אויף אידיש?

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס. דזשאָזעף.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אַ ט ש ק ע. און אייער טאַטען?

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס. אַברהמעל.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אַ ט ש ק ע. יוסף בן אַברהם. און אייך, מיסעס?

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. איך — פלאָסי, נאָר אויף אידיש לאה־דוואָסי, און מיין מאַמע נחמה־סאָסי.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אַ ט ש ק ע. אָללרייט! עדות, קומט אַהער! איהר זענט עדות, אַז מורנו רב אהרן ברב משה טרעט־אָפּ מיט זיין גוטען ווילען במתנה פאַר רב יוסף ברב אַברהם האַלב פון זיין חלק עולם־הבא, און צו האשה מרת לאה־דוואָסי בת נחמה־סאָסי די האַלב פון זיין האַלב עולם־הבא מיט אַלע זכיות און פּריווילעגיעס, וואָס ער קאָן האָבען אויף יענער וועלט איבער הונדערט און צוואַנציג יאָהר. אויך זענט איהר עדות, אַז פאַר דער מתנה באַקומט מורנו רב אהרן ברב משה פון רב יוסף ברב אַברהם אַ מתנה צוויי הונדערט דאָלער, און פון האשה מרת לאה־דוואָסי בת נחמה־סאָסי אַ חוץ אַ מתנה פערציג דאָלער. האָט איהר געהערט? זאָגט „יאָ".

ב י י ד ע ע ד ו ת. מיר זענען ניט טויב.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אַ ט ש ק ע. איך פרעג אייך ניט, צי איהר זענט טויב; איהר זאָגט מיר: „יאָ".

ב י י ד ע ע ד ו ת. יאָ.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אַ ט ש ק ע. האָט איהר פאַרשטאַנען, וואָס דאָ איז פאָרגעקומען? זאָגט „יאָ".

ב י י ד ע ע ד ו ת. שור!

מ י ס ט ע ר ק ו ו אַ ט ש ק ע. זאָגט ניט „שור", זאָגט „יאָ"!

בײדע עדות. יאָ.

מיסטער קוואַטשקע. האָט דאָ, חלילה, אײנער דעם אַנדערען גענויט, געקריװודעט, אָדער אָפּגענאַרט? זאָגט „נײן“.

בײדע עדות. ס׳איז ניט אונזערע ביזנעס.

מיסטער קוואַטשקע [ארוים פון די כלים]. אָט גווישע קעפּ! זאָגט „נײן“!

בײדע עדות. נײן.

מיסטער קוואַטשקע. דאַנקען גאָט! [צום אידען]. זאָגט מיר דרײ מאָל אין אײן אָטעם: מכשפה לא תחיה! תחיה מכשפה לא! לא מכשפה תחיה! [דער איד זאָגט איהם נאָך דרײ מאָל. מיסטער טשערקים שוויצט, הויבט דעם צילינדער, ווישט דעם שווײס. די מיסעס טשערקים איז אויך רויט און פאַרשוויצט]. מיסטער טשערקים, מזל טוב! מיסעס טשערקים, מזל טוב אײך! גאָט זאָל אײך העלפען, איהר זאָלט זיך עלטערען ביז הונדערט מיט צוואַנציג יאָהר! נאָר איך דאַרף אײך זאָגען, איהר האָט געהאַנדעלט אַ מציאה. אײן אַנדערען וואָלט דאָס געקאָסט פינף הונדערט דאָלער — און אפשר טאַקי אַלע טויזענט, זאָל מײן נאָמען ניט הײסען קוואַטשקע!

מיסטער טשערקים. וועלל! [אוועק די פרומע מינע, טהוט־אויס דעם צילינדער]. איצט וועלען מיר געהן נעמען אַ רעפרעש־מען. נאָר ביזנעס בעפאָר פּלעזשור. דאָ האָט איהר אײער געלט. [נעמט ארוים צוויי הונדערט דאָלער און זעקס דאָלער פאַר די עדות און גיט איבער צו מיסטער קוואַטשקע. — צו דער מיסעס טשערקים]. מיסעס! ארוים מיט קעש! [די מיסעס בויגט זיך אַז, פאַרקאַטשעט אַלע קליידלעך און שלעפּט ארוים פון זאַק פערציג דאָלער, גיט איבער צו מיסטער קוואַטשקע]. וועלל! איך געה טשענזשען מײן סוט, ביקאָז איך פיהל הײם. און דו, מיסעס, וועסט זײן אַזוי גוט און וועסט אונז טריטען מיט אַ גלעזעל מאַקסי אָדער עפּעל־סײדער, אָדער אײן אַנדער דרינק. [געהט־אַפּ. נאָך איהם געהט־אַפּ אויך די מיסעס טשערקים].

מיסטער קוואַטשקע [אַפּגעוואָרפען אַ האַלבע מינוט נאָך זייער אוועקגעהן, געהט ער צו צום אידען]. נו, אַצינד, יאַקעל בן פלעקעל, לאָמיר זיך טיילען! [טיילט]. אייך הונדערט, מיר הונדערט, אייך צוואַנציג, מיר צוואַנציג. און דאָס זענען צוויי מאָל דריי דאָלער פאַר די עדות.

ערשטער עדות. צו דריי? אָבער גאָר לאַ!

צווייטער עדות. צו פינף דאָלער, פעטער!

מיסטער קוואַטשקע. נאָך צו דאָלער — איין עק!

ערשטער עדות. ניין, ס׳וועט נישט געהן!

צווייטער עדות. קיין נדבות ווילען מיר ניט. גיט אונז וואָס אונז קומט.

דער איד. אייך קומט? פאַר וואָס? איהר זינגט שען?

ערשטער עדות. אַזוי? איהר האָט שוין באַקומען לשון?

צווייטער עדות. ביז אַהער האָט איהר גערעדט נאָר אויף לאָקשען־קוילעטש.

דער איד. שקצים! עזות־פּנים׳ער! גענגסטערם!

ערשטער עדות. אַ גענגסטער זענט איהר אַליין!

צווייטער עדות. אַ גענגסטער מיט אַ מאַסקע, אַ רוח אין דיין פרעמדער באָרד אַריין!

דער איד. אַז ס׳איז יאַ אַזוי, טאַ נאַ זשע דיר! [שטעקט אָפּ דעם עדות אַ פּאַטש].

צווייטער עדות [כאַפּט דעם אידען פאַר דער באָרד]. פּאַטשען וועסט דו זיך, דו שאַרלאַטאַן, דו עולם־הבא־פּעדלער?...

[ציהט איהם צו זיך. דעם אידענ׳ס באָרד איז ביי׳ם צווייטען עדות אין די הענט. אין דעם עפענט זיך די טיר און עס באַווייזען זיך מיסטער טשערקיס אין איין אַנדער קאַסטיום און מיסעס טשערקיס מיט אַ טאַץ. אויף דער טאַץ — אַ פּאָר פלעשלעך מיט געטראַנקען און אַ פּאָר שעלכעלעך מיט פאַרבייסען.

דערזעהען איינעם פון די עדות מיט א באָרד אין די הענט און דעם אידען אהן א באָרד, האָבען זיי אלע פאַרשטאַנען. נאָר פּאָר גרוים וואונדער זענען זיי געבליבען שטעהן אויף דער טיר, ווי צוגעשמיעדט, קוקענדיג איינס אויף דאָס אַנדערע. א מינוט האָלט־אָן די שטומע סצענע, וואו אַלע זענען פאַר־גליווערט, יעדער אין זיין פּאָזע. דער פאָרהאַנג פאַלט.]

מיסטע־ בוים
אין קלאָזעט

אַ שפּאַס אין איין אַקט

געשריבען אין יאהר 1915

פּערזאָנען:

מיסטער בוים.

מיסעס בוים.

שפּרינצעל. מיסטער בוים'ס אַ גרינע שוועסטער.

[מיסטער בוים קומט אריין צו זיך אין שטוב, טרעפט קיינעם ניט, ווארפט אראפ דעם הוט, קלאפט מיט'ן שטעקן אין טיש נערוועז].

מיסטער בוים [הויך]. הו איז האום? [נאך העכער]. הו איז היער? [עס קומט אריין מיסעס בוים, אויסגעפוצט].

מיסעס בוים. וואט איז די טראבעל וויט יו?

מיסטער בוים. וואו ביזט דו געווען, דזשעני?

מיסעס בוים. איך האב זיך געדרעסט. וואס איז דען?

מיסטער בוים. ווער איז דא געווען?

מיסעס בוים. נאבאדי.

מיסטער בוים [נערוועז]. א מאן פון אפיס האט דא באדארפט זיין!

מיסעס בוים. נישט געווען קיינער... אך, יא! דא איז געווען דיין שוועסטערל... שפרינצעל איז דא געווען...

מיסטער בוים [ווערט נאך מעהר נערוועז]. טערריבעל!... ווידער א מאל? פאר וואס האסט דו איהר ניט געזאגט, דאט איעם נאט עט האום?

מיסעס בוים. פון וואנען ווייסט דו, אז איך האב עס איהר ניט געזאגט?

מיסטער בוים. באדארפט געווען זאגען, אז איך בין ניטא, אז איך בין אוועקגעפאהרען, אז איך האב געטופט, אז איך וויל זי ניט זעהען — און דאטס אלל!

מ י ס ע ס ב ו י ם. הערט זי זעהר, אז מע זאָגט איהר! זי האָט דיך אויסגעזוכט אין אַלע רומס! איך האָב געמיינט, איכ'ל דעם שלאַק באַקומען!

מ י ס ט ע ר ב ו י ם. דער טייוועל זאָל עס נעמען. נאַ דיר אַ שוועסטערל! נאַ דיר אַ שפּרינצעל! אַלבעטשיע, אַז זי וועט מיך אַרויסטרייבען פון שטאָדט, און איכ'ל מוזען אַריבערמופען אין איין אַנדער שטאָדט! [שפּאַנט אַרום נערוועז]. זי פאַרדרעהט מיר מיין קאָפּ! זי ספּוילט מיר מיינע ביזנעס!... זי טרייבט מיך אין דער ערד אַריין!...

מ י ס ע ס ב ו י ם. ווער איז דיר שולדיג? האָסט דו ניט געזאָלט שיקען איהר קיין שיפּסקאַרטען, וואָלט זי ניט געקומען.

מ י ס ט ע ר ב ו י ם [לויפט אַרום]. שיפּסקאַרטען! פון וואַנען זאָל איך וויסען, אַז ס'אַ קרענק? איך האָב געמיינט, זי וועט קומען, וועל איך איהר מאַכען אַ ביזנעס, וועט זי זיך באַזעצען מיט איהר פעמילי, ווערען סיטיזנער, מיך וועט עס קאָסטען אַ פּאָר דאָלער — און דאַטס אָלל! נעה ריכט זיך, אַז די וואומען וועט מיר ברענגען אַזוי פיעל טראָבעל, מיך מאַכען צו מופען — מיר'ן מוזען מופען, מיסעס בוים, ס'וועט זיך גאָרניט העלפען!

מ י ס ע ס ב ו י ם [מיט אַ ניגון]. איך וועל ניט מופען! איך בין אָללרייט! [עס הערט זיך אַ קלונג]. ס'איז זי!...

מ י ס ט ע ר ב ו י ם [חאַפּט זיך ביי'ם קאָפּ]. ס'איז זי? טערריבעל! איכ'ל עס ניט אויסהאַלטען! ס'איז אימפּאָסיבעל! איכ'ל זיך אַ מעשה אָנטהון! איכ'ל זיך נעמען דאָס לעבען! [חאַפּט דעם הוט, וויל לויפען צו דער טיר. דאָס גלעקעל ווערט צעריסען קלינגענדיג].

מ י ס ע ס ב ו י ם. וואוהין לויפסט דו? ווילסט זיך מיט איהר באַגעגענען אַ נאָז קעגען אַ נאָז?

מ י ס ט ע ר ב ו י ם. ביזט גערעכט! ביזט גערעכט! וואָס טהוט מען? באַהאַלט מיך! פאַרשלים מיך! איכ'ל זיך באַהאַלטען! וואו באַהאַלט מען זיך? [לויפט אַרום פון איין ווינקעל

צום אַנדערען פאַרצווייפעלט]. אָט דאָ אין קלאָזעט וועל איך איבער־וואַרטען... איך בעט דיך, דזשעני, מאַך ניט מיט איהר קיין לאַנגע קאָנווערסיישאַנס! זאָג איהר: אַי עם נאָט האָום — און דאַטס אָלל!... [חאַפּט זיך אַריין אין קלאָזעט. מיסעס בוים שטעלט זיך אַוועק גרייט צו עמפּפאַנגען די אַריינגעקומענע. עס קומט אַריין שפּרינצעל, אַנגעטהאַן דוקא אַמעריקאַניש, מיט אַ שענעם הוט, קוקט זיך אַרום אויף אַלע זייטען].

שפּרינצעל. ניטאָ איהם נאָך, מיין בראַטישעק?

מיסעס בוים. וואָס הייסט דאָס „בראַטישעק"? זיצט!

שפּרינצעל. אַזוי גיך האָט איהר שוין פאַרגעסען אידיש? בראַטישעק איז די טייטש אַ ברודער. [זעצט זיך]. אַ שענער ברודער! איך האָב געמיינט, אַז איך וועל קומען צו פאָהרען, וועט ער מיך גליקליך מאַכען. אַ קליינינקייט — אַ ברודער אַ גביר, און נאָך אין אַמעריקע, אַ פרייע מדינה, פאַרברענט זאָל זי ווערען! און די מענטשען — די כּפּרה מעגען זיי זיין פאַר אונזער לעצטען וואַסערפיהרער! און זייער לשון — פּאַטייטעס, טאָמייטעס, קיטשען און טשיקען, פאַרחאַפּט זאָלען זיי ווערען! אַז אַ קעלער איז אַ בייסמענט, אַ בוידעם אַ רוף, יאַרד איז אַ הויף, סטריט איז אַ גאַס און גאַביטש איז מיסט — נו, קאָן שוין זיין גוט?... איך וואָלט אויסגעלעבט מיינע יאָהרען און וואָלט נישט געקענט אָט דאָס לאַנד!... האָט ער זיך אָבער נאָסיאָדעט אויף מיר, דער בראַטישעק מיינער, און גענומען זעצען מיט בריעף, אַ בריעף נאָך אַ בריעף, איך זאָל קומען צו פאָהרען אין זיין אַמעריקע, אין זיין גאָלדענע מדינה, וועט ער מיך גליקליך מאַכען... און איך, נאַר, לאָז זיך איבעררעדען, וואַרף אַוועק אַזאַ לאַנד מיט אַזעלכע מענטשען, מיט אַזאַ געשעפט, אַ גאָלדען געשעפט, אַ שמאַלץ־גרוב, איין איינפאָהר־הויז, מיט אַ קאַמער, מיט אַ קלייטעל, ווי־ניט־ווי, בעסער, ערגער, דאָס שטיקעל ברויט האָט זיך געשלעפּט! נאָר די לעצטע יאָהרען איז געווען שלעכט, ווייל מע האָט

גענומען טרייבען, און ס׳איז ניט געווען ווער ס׳זאָל פאַרפאַהרען און וואָס צו קויפען, ווייטער בין איך דאָך געווען אַ קייסעריני!... און ווען ניט דער פּאָגראָם, וואָלט איך מיך דען פונ׳ם אָרט אפילו גערירט? כ׳וואָלט גאָר ניט געקוקט דערויף, וואָס מיין בראַטישעקעל שרייבט מיר גליקען, אַז פאַר מיינע קינדער וועט זיך עפּענען אַ וועלט, אַלע וועגען זענען פאַר זיי פריי... עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! אָט האָט מיין משה דאָרט אין דער היים, חאָטש מע לאָזט ניט אריין, פון דעסטוועגען געענדיגט בוכהאַלטעריע דורך בריעף ביי יעקב מארק אין ליבאַווי, האָב איך גערעכענט, אַז דאָ וועט איהם מיין ברודער געוויס אויסזוכען אַ שטעלע ביי יאַנקעל שיפען, אָדער ביי ראָקענפעלערען, אָדער אין איין אַנדער קאַנטאָר... און מיין טאָכטער האָט מען דאָרט אין ריסענלאַנד אויך ניט געוואָלט צונעמען אין גימענאַזיע, האָט זי ביי מיר פון דעסטוועגען שטודירט נעהען און שניידען ביי דער ניידיטש, אויך דורך בריעף, — וואָלט ער חאָטש מיין טאָכטער דאָ פּריסטראָיעט ערגיץ אין אַ דעפּאַרטמענט. איז ווער? וואָס? ווען מע קומט, טרעפט מען איהם ניט!... אַ גדולה — ער שיקט מיר אריין אַלע וואָך אַ טשעק! „וואַכער" גיט ער מיר! אַז אָך און וועה איז מיר, אויף וואָס איך בין אריבערגעקומען! [וויינט]. מיין מאַמע זאָל אויפשטעהן פון קבר און אַ קוק טהון אויף איהר שפּרינצעל, ווי זי לעבט פון טשעקען און פון וואַכער... [ווישט זיך די אויגען]. אַ בת־יחידה געווען ביי איהר... צווישען אַכט זיהן, היצלים, בויאַנעס, האָלעדראַנצים, סך הכל איין טאָכטער... [פּויזע]. צי, אַשטייגער, איך זאָל חאָטש האָבען עפּיס אַ געשעפט... זאָגט ער מיר צו, דער בראַטישעק מיינער, אַז נאָך יום־טוב וועט ער מיר אויסזוכען איין אַנדער ביזנעס. איך וויל שוין ניט קיין ביזנעס! איך בין דיר מוחל דיינע ביזנעס — איך וויל אַ געשעפט, ניט קיין ביזנעס!... אַז די אַלע „ביזנעסען", וואָס ער האָט מיר געמאַכט ביז אַהער, טויגען אויף כפּרות... ער נעמט און שטעלט מיך אַוועק אין דרוי־סען, איך זאָל פאַרקויפען פעטשיילעס!... אין דער היים פאַר־

קויפט מען ניט. אין דרויסען קיין פּעטשיילעם!... צי ער וויל, איך זאָל פּעדלען מיט טיי, מיט ווייַן און מיט ציגייערען? אין דער היים פּעדעלט מען ניט מיט טיי, מיט ווייַן און מיט ציגייערען! צי, אַשטיינער, ער נעמט און דינגט מיר אַ שטוב, איך זאָל זי פון זיך איבערפאַרדינגען צו די שכנים. איך זאָל ווערען, הייסט דאָס, אַ לענדלאָרדיכע. איז נע מאַלאַ באַבע חלאָפּאָטע — איך קום נאָך דירה־געלט, וואַרפט מען מיך אַראָפּ פון אַלע טרעפּ! וואָס איז די מעשה? די מעשה איז, למאי איך רעד צו זיי אויף אונזער לשון! אַודאַי בין איך דערוויף אַרויסגעפאָהרען פונ׳ם טייערען ריסענלאַנד, פּאַרברענט זאָל עס ווערען, אַהערצוצו, אַ וויסטע אַלמנה מיט קינדער יתומים, איך זאָל מיך אָפּ׳שמד׳ען אויף אייער לשון! [מיסעס בוים קאָן זיך ניט איינהאַלטען פון אַ שמייכעל]. איהר לאַכט? אייך איז גוט צו לאַכען, אַז איהר זיצט אָט־דאָ־אָ, אין אַזאַ גוטס [שטעהט־אויף, באַווייזט מיט די הענט], מיט אַזעלכע שפּיעגעלען [קוקט אין שפּיעגעל], מיט פּאַרטעפּיאַנעס, מיט שפּיעלקעסטלעך, מיט שאַפּעס... [געהט־צו צום קלאַזעט, וואו מיסטער בוים געפינט זיך]. און די שאַפּעס זענען מסתמא ביי אייך פול מיט כל טוב, פול ווי איין אויג... [דעקט־אָפּ דעם פאָרהאַנג פונ׳ם קלאַזעט, און עס דערשיינט מיסטער בוים. אַלע דריי בלייבען פאַרגליווערט]

לאַנגזאַם פאַלט דער פאָרהאַנג.

אינצווייען א
זעכס = און = זעכציג

א בורלעסק לכבוד חנוכה

געשריבען פונ'ם מחבר אין זיינע יונגע יאָהרען
און באַארבייט פון איהם אין יאָהר 1916

די פּאַרשוינען:

רב יאַנקעל פּעטאַר. אַ איד אַ נגיד, שוין אין די יאָהרען. דאָס אַנדערע מאָל חתונה געהאַט.

מאַדאַם פּעטאַר. זיין ווייב. אַ „מאַדאַם". יונגער פון איהם מיט אַ יאָהר פערציג

דאָקטאָר לאַקריץ. אַ יונגער דאָקטאָר־מעדיצין.

נאַפּטאַלין. אַ יונגערמאַן איין אַפּטייקער. טראָגט בלויע ברילען.

גלאַק. אַ ווינקעל־אַדוואָקאַט. רעדט העבער האַלב רוסיש.

די געשיכטע קומט־פאָר חנוכה, אין אַ קליין שטעדטעל, ניט ווייט פון יעהופּעץ, מיט אַ יאָהר דרייסיג צוריק.

[א זאל. שען אויסגעפוצט, נוט באלייכטעט. די שפיגלען לייכטען. דורך איין אפענער טיר, פון דרויסען, קומט אריין יאנקעל פעטאך. בלייבט שטעהן פאר'חידוש'ט, קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען. רעדט צו זיך אליין].

יאנקעל פעטאך [מיט'ן באנאזש אין די הענט]. אפענע טיר און טויער... נישטא קיין משוגע'נער הונט... עס ברענען ליכט... אנגעצונדען אלע לאמפען — א גאנצע לימענאציע בייו מיר אין שטוב!... א יום־טוב!... [לאזט ארא‍פ דעם באגאזש]. לכבוד חנוכה... אזא יום־טוב! א ווערטעלע אויסצורעדען — ח־נו־כה!... מהכתיתי, פאר וואס ניט? אידען בענטשען חנוכה־ליכטלעך — מעג מען זיך פרעהען... נאר וואו איז דאס מיין מאדאם? [קלאפט מיט'ן שטעקען אין טיש]. ריוועלע! רבקה! מאדאם!... [קנייטשט מיט די פלייצעס]. מע הערט נישט און מע זעהט נישט!... [ער לאזט זיך געהן ווייטער. דערזעהט א קארטעל, טראגט דאס צו צום לאמפ, טחוט־אן די ברילען און לייענט פאוואלי, קוים וואס ער לעגט צונויף די אותיות איינציגווייז]. „רע־וועקא לי־מא־נאוו־נא"... ווער איז די רעוועקא לימאנאוונא? דאס איז ריוועלע! הייסט זי שוין גאר רעוועקא? לאז זיין רעוועקא... און לימאנאוונא איז, אפנים, לייבאוונא?... די משמעות, אז לייב איז א לימענע — איז פעטאך א רעטאך... לאמיר זעהען, וואס שטעהט ווייטער? [לייענט]. „פא־פא־פאסלוטשאיו ח־ח־חנוכה פא־פא־פאקארנישע פראסים פא־פא־פאזשאלאוואט נא טשאשקו טשאיו"... הייסט עס, אפנים, אזוי גרויס, ווי לכבוד חנוכה האט מען געלאזט בעטען אויף א גלעזעל טיי... וואס פאר א מחותן איז חנוכה מיט א גלעזעל טיי? חנוכה איז מען זיך נוהג, מע באקט לאטקעס. לכבוד חנוכה האט

אַז די תּורה געהייסען עסען לאַטקעס, און משה רבינו האָט צו־ליעב דעם הייליגען יום־טוב פּאַזוואָליט שפּיעלען אין קאָרטען... מאַכען אינצווייען אַ זעבּס־און־זעכציג, אָדער אין דריי הענט אַ פינף־הונדערט־איינס... ששש... [הערט זיך איין]. עמיצער רעדט. כ'וואָלט געמעגט שווערען, אַז ס'איז דעם דאָקטער'ס קול... וואָס טהוט דאָ דער דאָקטער? ווידער נערוועון? צי גלאַט אַזוי אַ גאַסט לכבוד חנוכּה?... כ'וואָלט אַ בּעלן זיין הערען, וואָס רעדען זיי?... באַהאַלטען זיך ערגיץ אין אַ שאַפע, און פון דאָרטען, דורך אַ שפּאַ־רינקעלע, זעהען, וואָס סע טהוט זיך דאָ, בּשעת איך בּין ניטאָ אין דער היים... ששש... מע געהט! טאָמער וואָלט געווען אַ סברה, איך זאָל מיך דאָ צוזעצען ערגיץ אין אַ ווינקעלע? [ער קוקט זיך אַרום אויף אַלע זייטען]. אָדער באַהאַלטען זיך אונטער דער קאַנאַפּע? [ער דערהערט אַ סקריפּ פון דער טיר, טהוט ער זיך אַ וואַרף אונטער'ן טיש מיט'ן באַנאַזש. — עס עפענט זיך די אינוועניגסטע טיר און עס קומען־אַריין די מאַדאַם פּעטאַך מיט'ן דאָקטאָר לאַקריץ. דער דאָקטאָר דריקט איהר די האַנט].

מ אַ ד אַ ם פּ ע ט אַ ך. וואָס קוועטשט איהר מיר אַזוי די האַנט? אַלס דאָקטאָר? צי גלאַט אַזוי, אויס גוטפריינטשאַפט?

ד אָ ק ט אָ ר ל אַ ק ר י ץ. גלאַט אַזוי, אויס גוטפריינט־שאַפט...

מ אַ ד אַ ם פּ ע ט אַ ך. פאַר וואָס זשע זענט איהר מיר אַזאַ גוטער פריינט? מצד רחמנות, צי מצד עפּיס אַנדערש?...

ד אָ ק ט אָ ר ל אַ ק ר י ץ. ערשטענס, טאַקי מצד רחמנות, אַז איהר דאַרפט האָבּען אַזאַ פּעטאַך פאַר אַ מאַן... און, צווייטענס, איז מיין סימפּאַטיע צו אייך...

מ אַ ד אַ ם פּ ע ט אַ ך [פאַרשטעלט איהם דאָס מויל מיט דער האַנט]. נישט גערעדט! פאַרגעסט ניט, אַז איך בּין אַיין אַנשטענ־דיגע פרוי...

ד אָ ק ט אָ ר ל אַ ק ר י ץ [אַ קוש די האַנט]. קעגען דער נאַטור, מאַדאַם, קאָן מען נישט געהן...

מאדאם פעטאך. געהן זאלט איהר שוין ווייסט איהר וואוהין!...

דאקטאר לאקריץ. איך באדארף טאקי געהן מאכען א פאר וויזיטען. דער עולם, קיין עין־הרע, קרענקט צו ביסלעך. דערווייל זייט מיר געזונט און שטארק. איך לויף אוועק אויף א קורצע ווייל. אין א האלבע שעה קום איך צוריק, וועלען מיר מאכען לכבוד יום־טוב אינצווייען א זעכס־און־זעכציג.

מאדאם פעטאך. אדער אינדרייען א פינף־הונדערט־איינס?...

דאקטאר לאקריץ. ניין! בעסער א זעכס־און־זעכציג אינצווייען. אדיע! [ער געהט אוועק. די מאדאם — אין דער אנדערער טיר. פון אונטער'ן טיש קריכט ארויס פעטאך].

יאנקעל פעטאך [רויט ווי א צוויק]. אט דאס ווערט אנגערופען א גלעזעל טיי? אין זעכס־און־זעכציג לכבוד יום־טוב שפיעלען זיי?... ווארט־צו, דו יאקטער איינער, עס וועט א רוח אין דיין טאטענ'ס ערד אריין! [עס הערט זיך א קלונג. פעטאך באהאלט זיך אונטער'ן טיש. עס קומט אריין פון דרויסען נאפטאלין דער אפטייקער. פון דער אנדערער טיר — די מאדאם פעטאך].

נאפטאלין [לויפט אקעגען דער מאדאם פעטאך, וויל זי ארומ־האפען קושען]. באן זשור, מאדאם! מיט אייער קארטעל האט איהר מיך פשוט מחיה געווען!

מאדאם פעטאך [שטויסט איהם אפ פון זיך]. נאר אהן הענט!... וואס האט איהר זיך אזוי אנגעפארפומירט מיט פאר־פומען? סע שמעקט פון אייך, ווי פון איין אפטייק.

נאפטאלין. ארום וואס מע געהט, מיט דעם שמעקט מען... וואו איז אייער היהנערפרעסער?

מאדאם פעטאך. וואסער היהנערפרעסער?

נאפטאלין. אייער אלטער.

מאדאם פעטאך [קאקעטירט]. מיין אלטער? ער איז גארניט אזוי אלט...

נ א פ ט א ל י ן. פאר אזא בוטאנטשיק, פאר אזא באמבאנ־טשיק, ווי איהר, איז ער שוין צו־אלט... [ווייל זי ארומנעמען].

מ א ד א ם פ ע ט א ך [שטויסט איהם אפ]. איך האב אייך איין מאל געזאגט: אהן הענט!...

נ א פ ט א ל י ן. איהר פארגעסט, אז איהר זענט מיר א קרובה...

מ א ד א ם פ ע ט א ך. טאקי א קרובה, נאר פון דער ווייטען...

נ א פ ט א ל י ן [באלעדיגט]. איהר זענט צו מיר ערגער, ווי צו א פרעמדען...

מ א ד א ם פ ע ט א ך [קוקט איהם אין די אויגען]. ווי צו א פרעמדען? וועמען מיינט איהר דאס?

נ א פ ט א ל י ן. די וואנט מיין איך...

מ א ד א ם פ ע ט א ך. איך וויים, וועמען איהר מיינט... איהר מיינט דעם דאקטאר לאקריץ... איהר זענט איהם מקנא... א מצוה אויף אייך — גער, גער, גער!... [ווייזט איהם מיט'ן פינגער].

נ א פ ט א ל י ן [אנגע'ברוגז'ט]. באן סואר, מאדאם! [געזעגענט זיך מיט איהר].

מ א ד א ם פ ע ט א ך [טהוט איהם א ציה ביי דער נאז]. זייט נאר נישט אזוי גדול'דיג ביי זיך, פאני! איך האב פיינט, אז מע בלאזט זיך... קומט, וועלען מיר דערווייל טרינקען צו גלעזלעך טיי, נאכדעם וועלען מיר לכבוד יום־טוב...

נ א פ ט א ל י ן. מאכען אינצווייען א זעכס־און־זעכציג?...

מ א ד א ם פ ע ט א ך. וואס איז אייך געפעלען אינצווייען א זעכס־און־זעכציג? פאר וואס נים אינדרייען א פינף־הונדערט־אייגס?

נ א פ ט א ל י ן. ניין! בעסער אינצווייען א זעכס־און־זעכציג... פאלגט מיך, מאדאם... [זיי געהען אוועק — פון אונטער'ן טיש קריכט ארויס יאנקעל פעטאך].

י אַ נ ק ע ל ט ע ט ע ר [רייסט זיך פייער]. גוטע פריינט, קרובים גאָר?... און אַלע ווילען לכבוד יום־טוב בעסער אַ זעכס־און־זעכציג צוזאַמענווייעז, ווי אײדער אינדרייען אַ פינף־הונדערט־איינס! וואָס זאָל דאָס באַדייטען? כ'וועל אייך געבען אַ זעכס־און־זעכציג — זעכס און זעכציג מכות אויף דער נאָז וועט זיך אייך זעצען! [עס הערט זיך אַ קלונג. פעטער באַהאַלט זיך אונטער'ן טיש. עס קומט אַריין דער אַדוואָקאַט ג ל אַ ק, איין אויסגעפּוצטער. פון דער אַנדערער זייט — מאַדאַם פעטאַך].

ג ל אַ ק [שאַרט מיט די פיס]. מאָיאַ פּאַטשטעניע, מאַדאַם! ווי אַזוי טשוגוסטווּעט איהר זיך אין געזונט?... אייערע נערווען האָבען זיך אויפגעקלאָרט, פּאַ קראַיני מיערע, זינט אייער סטאַריקאַשקע איז אונטערגעפאַהרען אויף טאַרגעם?... גאָט זאָל העלפען, די טאַרגעס זאָלען זיך פּראָדאָלזשאַיען חמשבי אַ וואָך צוויי אָדער דריי!...

מ אַ ד אַ ם פ ע ט אַ ך [קאָקעטיש]. וואָס זשע וועט אייך אַרויסקומען דערפון?...

ג ל אַ ק. גאָרניט. וואָס דאַרף מען איהם דאָ, דעם סטאַרי־קאַשקע?... קסטאַטי, וואָס האָב איך אייך געוואָלט פרעגען? יאָ! וואָס הערט זיך מיט דער דוכאָוונע זאַוועשטשאַניע?... ווען וועט ער אייך אָבעזפּעטשען?...

מ אַ ד אַ ם פ ע ט אַ ך [אומעטיג]. אַך! ער וויל נישט הערען, נישט זעהען...

ג ל אַ ק [מיט מיטלייד]. ניעאָזשעלי? אַ פּאָלנע אַטקאַז? וואָס איז די פּריטשינע?

מ אַ ד אַ ם פ ע ט אַ ך. די פּריטשינע איז, וואָס ער האָט מורא שרייבען אַ צוואה... נאָך אַ צוואה, זאָגט ער, שטאַרבט מען...

ג ל אַ ק. איהר אודיוולייעט מיך, מאַדאַם! איהר זענט, דאַכט זיך, אַ ראַזסודיטעלנע זשענשטשינע — און לאָזט זיך איינרעדען אַזעלכע גלופּאָסטען! איהר ווייסט, אַז אייער סטאַריקאַשקע טהוט אַ שטאַרב, נעמט־צו די טאָכטער מיט'ן איידעם אינ־

גאַנצען, דאָ ניטאַטשקי, און אייך שטעלט מען אַרויס, איזווּיניטיע, אַ פֿייג!...

מ אַ ד אַ ם פֿ ע ט אַ ך. אַ פֿערטעל קומט דאָך מיר פֿאַר־זאַקאָנו...

ג ל אָ ק. פֿאַ־זאַקאָנו קומט אייך אַ פֿערטעל — ווייסט איהר ווען? אַז ער האַפּט אַ קאָנדראַשקע, דאָס הייסט, אַז גאָט העלפֿט, ער שטאַרבט אַוועק וונעזאַפּנאַ, אומגעריכט... גאָר טאָמער, ניע דאַי באָך, האָט ער פֿון פֿריהער נאָך אַ דוכאָווניע זאַוועשטשאַניע, אַ צוואה הייסט עס, טאָגדאַ איז דיעלאָ דריאַן!...

מ אַ ד אַ ם פֿ ע ט אַ ך. דערצו איז דאָ איין עצה...

ג ל אָ ק. נאַפּרימער? בעטען דעם אַפּטייקער נאַפּטאַלין, ער זאָל איהם איינגעבען אַ פּאָרציע מישיאַק מיט ביטער־וואַסער?

מ אַ ד אַ ם פֿ ע ט אַ ך [קוקט איהם אָן]. איהר זענט משוגע, צי חסר־דעה? [טרעט אָפּ].

ג ל אָ ק. דושענקאַ! איך האָב געשוטיעט, געמאַכט אַ נאַסמיעשקע...

מ אַ ד אַ ם פֿ ע ט אַ ך. פֿאַר אַזעלכע נאַסמיעשקעס נעמט מען ביי מיר דעם וועג... דאָס ווייסט איהר?

ג ל אַ ק [ציהט איהר אויס אַ האַנט]. איזווּיניטיע, לאָמיר זיך פֿאַמירען! [וויל איהר שענקען אַ קוש].

מ אַ ד אַ ם פֿ ע ט אַ ך [שטויסט איהם אָפּ]. פֿע, שעמען מעגט איהר זיך. איהר האָט דאָך אַ ווייב!...

ג ל אָ ק [לאַכט]. אַ כפּרה צעהן ווייבער פֿאַר אייער איין ווזגליאַד!

מ אַ ד אַ ם פֿ ע ט אַ ך. ששש... דאָרטען זיצט דער אַפּטייקער! קומט, וועלען מיר טרינקען צו גלעזלעך טיי. מיר האָבען דאָך היינט עפּיס חנוכה אויף דער וועלט...

ג ל אָ ק. וועלען מיר אפשר, פּאָ עטאָמו סלוטשאַיו, מאַכען אינצווייען אַ זעכס־און־זעכציג?

מ אַ ד אַ ם פ ע ט אַ ך. בראַש ווילען זיי אַלע אינצווייען אַ זעכס־און־זעכציג!... פאַר וואָס ניט אינדרייען אַ פינף־הונדערט־איינס?

ג ל אַ ק [געהט איהר נאָך]. ווינטילי, — עס איז טיסיאַטשו ראַז בעסער אינצווייען אַ זעכס־און־זעכציג! [זיי געהען אַפּ. — פון אונטער'ן טיש קריכט אַרויס פּעטאַך].

י אַ נ ק ע ל פ ע ט אַ ך [ווישט זיך דעם שוויס מיט דער פּאָלע]. פו! אויסגעשטאַנען אַ שוויצבאָד!... גוטע פריינט!... געבען עצות!... ווילען מיינער פטור ווערען!... מיך ירשה'נען!... מכות מיט בכורות!... מאָרגענדיגען טאָג שרייב איך אַ צוואה און זאָג־אָפּ אינגאַנצען דער טאָכטער!... אַצינד פאַרשטעה איך שוין, וואָס דאָ טהוט זיך!... מע האָט מיר אָבער געזאָגט: „צו וואָס טויג אייך אַ מאַדאַם? און נאָך אַזאַ יונגע מאַדאַם?"... [ער טהוט זיך אַ פּאַטש אין שטערן]. אַלטער נאַר! פּעטאַך איינער! אַ „מאַדאַם" האָט זיך דיר פאַרוואָלט אויף דער עלטער?... אָנגעטריבען אַ פולע שטוב מיט גוטע פריינט! דאָקטוירים! אַפּטייקערס! אַדוואָקאַטען! און יעדער פון זיי וויל לכבוד יום־טוב דוקא אינצווייען אַ זעכס־און־זעכציג! זעכס און זעכציג מאָל אַ רוח אין אייער טאַטענ'ס פערעטאַטען!... ששש... מע געהט...

[ער באַהאַלט זיך צוריק אונטער'ן טיש. עס קומען אַן אַלע: די מאַדאַם פּעטאַך, דער אַפּטייקער נאַפּטאַלין, גלאַק דער אַדוואָקאַט און אויך דאָקטאָר לאַקריץ, וועלכער קומט אַריין פון דרויסען. אַלע פיער זעצען זיך אַרום טיש, ציהען אויס די פיס].

ד אָ ק ט אָ ר ל אַ ק ר י ץ [רייבט די הענט. צו אַלעמען]. דער עולם, אַהן עין־הרע, קרענקט צו ביסלעך... [צו דער מאַדאַם]. וואָס איז דאָ ביי אייך אונטער'ן טיש, אַ פוס־בענקעלע? ס'איז עפּיס ווייך...

נ אַ פ ט אַ ל י ן. איך פיהל אויך עפּיס אַ ווייכע זאַך...

ג ל אַ ק. איך פּאָלאָגאַיו, אַז עס דאַרף זיין אַ קאָוויאָר... אָרנאַטאָ, גאַספּאַדאַ, די צייט שטעהט ניט!..

מ א ד א ם פ ע ט א ד [טאשט קארטען]. אלזא! שפּיעלען מיר, הייסט דאָס, אַלע פיער לכּבוד דעם הייליגען יום־טוב חנוכּה אַ פינף־הונדערס־איינס? ווערט עס אָנגערופען „מיט אַ באַלוואַן״...

ד אָ ק ט אָ ר ל אַ ק ר י ץ. מיר האָבען דאָך געשמועסט — אינצווייען אַ זעכּס־און־זעכציג!...

נ אַ פ ט אַ ל י ן. ווי גערשיקט זיך עס אינצווייען, אַז מיר זענען דריי?...

ג ל אָ ק. גאָספּאָדאַ! פּאָסלושאַיטיע — איכ'ל אייך געבען אַ סאָוויעט, וועט איהר אַלע זיין אודאָווליעטוואָרעט. לאָז איט־ליכער פון אונז פּאָ אָטשערעדי שפּיעלען מיט דער חאָזיאַיושקע אינ־צווייען אַ זעכּס־און־זעכציג... איך וועל זיין דער ערשטער...

ד אָ ק ט אָ ר ל אַ ק ר י ץ. וואָס עפּים איהר? און וואו בין א י ך?

נ אַ פ ט אַ ל י ן. און וואו בין א י ך? [פון אונטער'ן טיש קריכט ארויס יאנקעל פעטאַך, א צעקנייטשטער, א צעטראַטענער, אייז אויס־געשמירטער].

י אַ נ ק ע ל פ ע ט אַ ך. און וואו בין א י ך???...

מ אַ ד אַ ם פ ע ט אַ ד. אך! ס'איז מיר ניט גוט! [פאלט חלשות. אלע בלייבען דערשטוינט].

י אַ נ ק ע ל פ ע ט אַ ד [צום דאקטאר לאקריץ]. נו? וואָס שווייגט איהר? די מאַדאַם חלש'ט... איהר זענט דאָך אַ דאָקטער!... אַ פּראָפעסער!...

ד אָ ק ט אָ ר ל אַ ק ר י ץ [ווייזט אויפ'ן אפטייקער]. נאַפטאַלין דער אַפּטייקער וועט אַ לויף טהון צו זיך אין דער אַפּטייק ברענגען אַ מיקסטורעל... איך דאַרף געהן צו מיינע פּאַציענטען... דער עולם, פאַרשטעהט איהר מיך, קרענקט... [רוקט זיך צו דער טיר].

נ אַ פ ט אַ ל י ן. אָהן אַ רעצעפּט קאָן איך ניט ארויסגעבען קיין מיקסטורען... [רוקט זיך צו דער טיר].

ג ל אָ ק. אָדנאַקאָ, אַ שענער דאָקטאָר! אַ שענער אַפּטיי־קער! איהר זענט ביידע גוטע טרוסען!... ווּפּראָטשעם, איזוויי־

נעטיע — איך האָב קיין צייט ניט... איך דאַרף ספּיעשען אַהיים...
[רוקט זיך צו דער טיר].

יאַנקעל פּעטאַך. אַזוי? איהר ספּיעשעט אַהיים? איהר האָט קיין צייט ניט? און אינצווייען אַ זעכס-און-זעכציג האָט איהר אַלע צייט? זעכס און זעכציג מכּות אַייך אין די ביינער. ממזרים! זעכס און זעכציג מאָל זאָל אַ רוח אין אַייער טאַטענ'ס טאַטען פּערטאַטען!!!

פּאָרהאַנג.